

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**№ 16 (227)
2011**

2011 серпень № 16 (227)

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Частина I

Заснований у лютому 1997 року (27)
Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено
до переліку наукових фахових видань України
(філологічні науки)

Постанови президії ВАК України
від 18.11.2009 р. №1-05/5

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 11 від 27 травня 2011 року)

Виходить двічі на місяць

Засновник і видавець –
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – доктор педагогічних наук, професор **Курило В. С.**
Заступник головного редактора –

доктор педагогічних наук, професор **Савченко С. В.**

Випускаючі редактори –

доктор історичних наук, професор **Бур'ян М. С.**,
доктор медичних наук, професор **Виноградов О. А.**,
доктор філологічних наук, професор **Галич О. А.**,
доктор педагогічних наук, професор **Горошкіна О. М.**,
доктор сільськогосподарських наук, професор **Конопля М. І.**,
доктор філологічних наук, професор **Синельникова Л. М.**,
доктор педагогічних наук, професор **Харченко С. Я.**

Редакційна колегія

серії «Філологічні науки»:

доктор філологічних наук, професор **Єрмоленко С. Я.**,
доктор філологічних наук, професор **Загнітко А. П.**,
доктор філологічних наук, професор **Коваль В. І.**,
доктор філологічних наук, професор **Лисиченко Л. А.**,
доктор філологічних наук, професор **Мокієнко В. М.**,
доктор філологічних наук, професор **Синельникова Л. М.**,
доктор філологічних наук, професор **Глуховцева К. Д.**,
кандидат філологічних наук, доцент **Лєснова В. В.**

РЕДАКЦІЙНІ ВИМОГИ

до технічного оформлення статей

Редколегія “Вісника” приймає статті обсягом 4 – 5 сторінок через 1 інтервал, повністю підготовлених до друку. Статті подаються надрукованими на папері в одному примірнику з додатком диска. Набір тексту здійснюється у форматі Microsoft Word (*.doc, *.rtf) шрифтом № 12 (Times New Roman) на папері формату А-4; усі поля (верхнє, нижнє, правє й лівє) — 3,8 см; верхній колонтитул — 1,25 см, нижній — 3,2 см.

У верхньому колонтитулі зазначається: Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № ** (***) , 2010.

Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний). Ініціали і прізвище автора вказуються в лівому верхньому кутку (через рядок від УДК) з відступом 1,5 см (відступ першого рядка), шрифт жирний. Назва статті друкується через рядок великими літерами (шрифт жирний).

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Посилання на цитовані джерела подаються в квадратних дужках після цитати. Перша цифра — номер джерела в списку літератури, який додається до статті, друга — номер сторінки, наприклад: [1, с. 21] або [1, с. 21; 2, с. 13–14]. Бібліографія і при необхідності примітки подаються в кінці статті після слова „Література” або після слів „Література і примітки” (без двокрапки) у порядку цитування й оформляються відповідно до загальноприйнятих бібліографічних вимог. Бібліографічні джерела подаються підряд, без відокремлення абзацем; ім'я автора праці (або перше слово її назви) виділяється жирним шрифтом.

Статтю закінчують 3 анотації обсягом 3 – 4 рядків українською, російською та англійською мовами із зазначенням прізвища, ім'я та по-батькові автора, назви статті та ключовими словами (3 – 5 термінів).

Стаття повинна супроводжуватися рецензією провідного фахівця (доктора, професора).

На окремому аркуші подається довідка про автора (прізвище, ім'я, по батькові; місце роботи, посада, звання, учений ступінь; адреса навчального закладу, кафедри; домашня адреса; номери телефонів (службовий, домашній, мобільний).

ЗМІСТ

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

1. **Безверхня А. А.** Використання прийомів нейтралізації та компенсації при відтворенні молодіжного дискурсу в х/ф „Сутінки”..... 5
2. **Воронецька О. Ю.** Особливості термінології моди в перекладознавчому аспекті..... 11
3. **Дубко Л. О., Охрименко Ю. П.** Особливості перекладу фразеологізмів із зоонімічними компонентами (на матеріалі англomовної дитячої літератури)..... 15
4. **Дубко Л. О., Федорова О. Г.** Методологічний та прагматичний аспекти перекладу інверсії..... 20
5. **Зайцева І. П., Таранова О. В.** Автопереклад Володимира Набокова як феномен перекладу художньої літератури (на прикладі роману «Лоліта»)..... 25
6. **Kyrychenko O. A., Kalashnyk Y. V.** Main strategies in further development of machine translation. Application problems..... 29
7. **Конкульовський В. В.** До проблеми перекладу кінотекстів комедійного жанру..... 35
8. **Крысало О. В., Дудник Е. А.** Перевод имени собственного в художественном тексте: к постановке проблемы..... 40
9. **Кулікова А. Є., Наумкіна Т. М.** Використання прийому опущення при закадровому перекладі художніх фільмів..... 45
10. **Кулікова А. Є., Тичинська Т. Ф.** Прийоми перекладу власних назв при дублюванні мультфільмів..... 50
11. **Руденко Н. С.** Екологічна лексика як об’єкт перекладу: теоретичний та методологічний аспекти..... 56
12. **Рудницька Н. М.** Вплив політичної та релігійної ідеологій на переклад..... 61
13. **Рябова П. Є.** Перекладацький аналіз дитячого мовлення в американських комедіях..... 65
14. **Соловей Г. С.** Переклад політичного анекдоту як типу тексту: структурно-композиційний аспект..... 69
15. **Тихоновська Г. С.** Проблема збереження димінутивності при перекладі літературного твору..... 74
16. **Ткаченко М. А.** Усунення проявів міжмовної інтерференції як етап редагування перекладу художнього тексту (на матеріалі роману Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і Орден Феніксу»)..... 79
17. **Ткаченко Ю. Ю.** Українські письменники-імпресіоністи в англomовних перекладах..... 84

18.	Ткачева Ю. Г. Особенности перевода фразеологизмов со словами <i>man\men</i> на материале пьесы Дж. Б. Шоу «Пигмалион».....	89
19.	Французова К. С. Корпоративний лексикон у спеціальних текстах корпоративної тематики: перекладознавчий аспект.....	96
20.	Хан О. Г. До історії питання перекладу детективних текстів українською мовою (на матеріалі журналу іноземної літератури в перекладі «Всесвіт»).....	101
21.	Щербак О. С. Лінгвокультурні особливості перекладу англомовного роману S. Mayer “Breaking dawn” українською мовою (що був виконаний Н. Тисовською).....	109

ЛІНГВІСТИКА

22.	Балабан О. О. Еквівалентність метафорично-екзистенціальної концептосфери в англійській, французькій, російській та українській мовах.....	115
23.	Баланюк С. С. Епідигматичні особливості прикметника <i>unique</i> в англійській мові.....	120
24.	Боштан А. В. Семантико-синтаксична класифікація атрибутів сучасної німецької мови.....	126
25.	Бурдейна О. Р. Реалізація лінгвоетнічної специфіки етнолексеми в художньому дискурсі.....	131
26.	Гуцол А. М. Поведінкові стратегії дитини в ситуації розлучення батьків.....	136
27.	Дудченко О. С. Специфіка реалізації гендерних стереотипів у політичному дискурсі (на матеріалі української та американської лінгвокультурних традицій).....	142
28.	Євечук О. Г. Аналіз номінативного поля концепту FAMILIE у німецькомовному дискурсі.....	148
29.	Жарікова Ю. В. Структурно-граматичний аналіз румейських фразеологізмів (у порівнянні з новогрецькими та українськими).....	154
30.	Жулавська О. О. Структурні метафори <i>тероризму</i> у сучасному британському газетному дискурсі.....	161
31.	Задорожна І. П. Конотативні характеристики прикметників лексико-семантичного підкласу «Оцінка» (на матеріалі німецької мови).....	167
32.	Зубач О. А. Лінгвокультурний концепт у міжкультурній комунікації.....	172
	Відомості про авторів	178

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК [811.111 : 811.161.2]'25 : 778.5

А. А. Безверхня

ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ТА КОМПЕНСАЦІЇ ПРИ ВІДТВОРЕННІ МОЛОДІЖНОГО ДИСКУРСУ В Х/Ф «СУТІНКИ»

Протягом п'яти років в Україні діє Закон про обов'язкове дублювання та субтитрування іноземних стрічок українською мовою. Українські фахівці не мають достатнього професійного досвіду для створення високоякісного продукту, який відповідав би всім існуючим нормам аудіовізуального перекладу. Дослідження особливостей цього виду перекладу привертає увагу великої кількості сучасних європейських науковців, але залишається поза увагою українських фахівців. Розробка ж теоретичної бази у цій галузі перекладознавства в нашій країні значно полегшила б завдання практикам аудіовізуального перекладу й сприяла б удосконаленню якості перекладеної теле- й кінопродукції.

Однією з проблем, яка постає перед перекладачем аудіовізуальних творів, є сленг як невід'ємна частина спілкування певних соціальних груп, і в першу чергу молоді. Сленг не можна ігнорувати при створенні аудіовізуального перекладу, щоб не спотворювати комунікативну ситуацію, тому дослідження сленгу є актуальним в аспекті цього перекладацького напрямку.

Серед провідних зарубіжних науковців, що займаються теорією аудіовізуального перекладу, слід зазначити Х. Диас Синтаса (J. Diaz Cintas), Й. Іварсона (J. Ivarsson), Дж. М. Люйкена (G. M. Luyken), Р. Пеквіна (R. Raquin), П. Райха (P. Reich), А. Сербан (A. Serban) та ін.

Метою цієї статті є аналіз використання прийомів нейтралізації та компенсації при відтворенні молодіжного дискурсу в х/ф „Сутінки”.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішенні наступних завдань:

1. Порівняти такі види аудіовізуального перекладу, як закадровий переклад та дублювання й виявити особливості закадрового перекладу на основі проведеного аналізу.
2. Розкрити основні характеристики молодіжного дискурсу.
3. Проаналізувати використання прийомів компенсації та нейтралізації при перекладі молодіжного сленгу художнього фільму „Сутінки” російською й українською мовами.

Провідні фахівці розрізняють декілька видів аудіовізуального перекладу. Найрозповсюдженішими із них є дублювання, закадровий переклад та субтитрування [1].

Матеріалом нашого аналізу є фільм „Сутінки”. Глядачі мали змогу подивитися дубльовану версію цього фільму в кінотеатрах та на DVD, але велика кількість інтернет-ресурсів та телебачення пропонують глядачам ознайомитись із версією цього фільму, створеною фахівцями у форматі закадрового перекладу. Зазначимо, що Україна входить до числа декількох країн, на національному телебаченні яких, закадровий переклад є найпоширенішим при трансляції зарубіжних фільмів, мультфільмів, програм тощо. Дубльовані українською мовою фільми переважно демонструються в кінотеатрах. Виходячи з факту використання українськими фахівцями закадрового перекладу нарівні з дублювання, одним з завдань цієї статті стало виявлення особливостей, що відрізняють закадровий переклад від інших видів АВП.

Закадровий переклад (закадрове озвучування, термін вперше виник в англійській мові і мав назву voice-over - дослівно „мова поверх” або „за кадром”) – вид перекладу аудіовізуальних творів (фільмів, мультфільмів, телесеріалів, аніме), при якому перекладена мова акторів озвучування чутна поверх оригінальної звукової доріжки твору [2].

Виробники дубляжу в Україні стикаються з багатьма проблемами: нестача акторів дубляжу, відсутність якісної технічної бази (звук та відео), брак досвіду в дублюванні, дороговизна створення такого продукту. Той факт, що на відміну від дубляжу, закадровий переклад не потребує створення нової звукової доріжки (яка не обмежується лише діалогом акторів, а включає в себе всі звуки, що супроводжують матеріал) та залучає у процес його виробництва лише двох-трьох акторів, чий голос звучатиме за кадром, значно скорочує витрату коштів та часу на роботу з таким продуктом. При роботі із дубляжем актори озвучування мають не лише проговорити текст, відповідний за довжиною до оригінальної репліки, але й якнайточніше відтворити емоції та інтонацію похідного діалогу героїв, що не є обов'язковим для закадрового перекладу. Таке поняття, як синхронізація, а саме відповідність звуків, що вимовляють актори дубляжу артикуляції екранних героїв не враховується при створенні закадрового перекладу. Не дивлячись на очевидні переваги спрощеного процесу створення закадрового перекладу, у порівнянні з дубляжем, він має і певні недоліки в якості сприйняття глядачами двох звукових доріжок одночасно. Також важливою особливістю закадрового перекладу є скорочення довжини звучання похідної репліки героя в перекладі, що зумовлено необхідністю початку перекладеної репліки на $\frac{1}{4}$ с пізніше за оригінальну репліку та зупинки говоріння актора озвучування на $\frac{1}{4}$ с раніше кінця говоріння героя на екрані. Це правило змушує перекладачів скорочувати фрази при перекладі, при цьому намагаючись зберігати первісний її зміст, що

особливо важко зробити при перекладі з англійською на українську та російську.

Процес створення закадрового перекладу є доволі складним, тому не дивно, що для відтворення молодіжного дискурсу фахівці вдаються до різноманітних способів перекладу. Перекладачам часто не вдається зберегти стилістичне забарвлення оригіналу, тому необхідно звертати увагу на особливості спілкування молоді між собою, щоб якнайточніше відтворювати первісний матеріал у перекладі.

Дискурс – у широкому сенсі являє собою складну єдність мовної практики і екстралінгвальних факторів (значима поведінка, котра маніфестується в доступних почуттєвому сприйняттю формах), необхідних для розуміння тексту, тобто дає уявлення про учасників комунікації, їхні установки і цілі, умови вироблення і сприйняття повідомлення [3]. Для молодіжного дискурсу, ціль і умови якого змінюються залежно від ситуації спілкування, характерний неформальний стиль спілкування, забарвлений розмовною лексикою та великою кількістю сленгових виразів.

Молодіжний сленг – це соціальний діалект людей у віці 12 – 23 років, що виник із протиставлення себе не стільки старшому поколінню, скільки офіційній системі [4]. Англійські сленгізми все більше і більше наповнюють українську мову. Відсутність в нашій мові досить стандартизованого перекладу значного числа фірмових і рекламних термінів і спричинило за собою тенденцію до появи такого числа молодіжного сленгу.

Практики аудіовізуального перекладу постійно стикаються зі сленгом, який часто є складовою діалогів акторів фільмів. Слід зазначити, що є певні складності при перекладі сленгу, не дивлячись на те що існує маса словарів сленгу. Але молодіжний сленг настільки стрімко змінюється, що важко знайти переклад найновіших сленгові виразів. Як зазначив Стюард у передмові до словника американського сленгу словниковий запас „середньостатистичного американця” складає приблизно 10000 – 20000 слів. Серед них 2000 відносяться до сленгу [5]. З цього слідує, що сленг складає приблизно 10 – 20 % загального мовного запасу.

Не дивлячись на зумовлені відсутністю достатньої словникової бази складності при роботі з перекладом сленгу, фахівцям не варто нехтувати опрацюванням цього лексичного матеріалу, адже сленг є невід’ємною частиною молодіжного дискурсу. Перекладачам слід приділяти особливу увагу перекладові сленгу при роботі з аудіовізуальним матеріалом, щоб не втрачати емоційність та експресивність комунікативної ситуації та не відходити від образу героя.

Аналізуючи варіанти перекладу сленгу у російській та українській версіях х/ф „Сутінки”, було виявлено, що у певних випадках сленгізми оригінальних діалогів були нейтралізовані при перекладі, однак наявним в перекладах цієї стрічки є і прийом перекладацькою

компенсації, що в даному випадку являє собою використання сленгових виразів для перекладу нейтральної лексики похідної репліки з метою компенсації нейтралізованих при перекладі англійських сленгів у інших випадках та зберігання стилістичного забарвлення мовлення героїв.

Проаналізуємо доцільність і доречність використання прийоми нейтралізації для перекладу певних прикладів сленгових виразів у стрічці „Сутінки”.

В українському та російському перекладі фрази „*Prom Committee is a chick thing*” сленгове слово замінено загальноживаним „*дівчата*”, коли можна було б використати слово „*чікси*”, яке було б також тут доречним, адже воно не є грубим і зберегло б емоційне забарвлення розмови між молоддю. В перекладі обох варіантів були використані методи нейтралізації та лексико-семантичних модифікацій.

Цікавим прикладом сленгу є слово „*ditch*”. Це слово взагалі відноситься до загальноживаної лексики і перекладається як відривати канава, рів, траншею, але коли це слово вживають американські підлітки, то вони вже приписують йому інше значення: кидати, залишати, відкараскуватися (від кого-небудь). В даному діалозі між двома дівчинками, одна каже іншій, що Калліні зазвичай не появляються у школі під час сонячної погоди, і тоді інша питає: „*То вони просто забивають?*” Такий переклад був би більш точним з точки зору контексту та збереження сленгу у фразі „*What, do they just ditch?*”, ніж переклад, який запропонували нам виробники дубльованих версій фільмів: „*Вони що ховаються?*”, „*Они что прячутся?*”

Українці могли б скористатися сленгом „*телик*” при перекладі фрази „*Actually, we came to visit your flat-screen*”, яка в перекладі прозвучала, як „*Настправді ми приїхали подивитись телевизор*”. В російському перекладі прозвучало це слово замість звичайного „*телевизор*”.

Фразу „*Are you crashing the prom or something?*” можна було перекласти з використанням сленгу, адже цей вислів має еквівалент в російській та українській мовах, який звучить „*взорвать тусовку*” та „*підірвати тусовку*” відповідно, але в перекладі ми знов чуємо нейтральну лексику, а саме „*Ти приїхав на бал?*” (в рос. „*Ты собрался на бал?*”).

Доцільно було перекласти слово „*boobs*” нейтральним „*груди*”, не дивлячись на те що як в українській, так і в російській мовах є чимало сленгових варіантів цього слова, але більшість з них є дещо грубими і не бажаними з точки зору цензури. Але в перекладі фрази „*It makes my boobs look good*” в російському перекладі нейтралізацію сленгу „*boobs*» нейтралізують появою іншого сленгу у фразі „*Грудь класно смотрится*”.

Використання прийому компенсації наявне в приведених нижче прикладах.

Фраза „*Good headline for your feature*” в українському перекладі звучить як „*Приголомиллива назва для статті*, ” а в російському варіанті („*Потрясний заголовок для статті*”) з’являється сленг. Слово „*потрясний*” є цілком доречним для комунікативної традиції російської молоді, і, в той самий час, його використання жодним чином не спотворює первісний зміст багатозначного слова „*good*”.

В російському дубляжі вирішили використати сленгове слово „*Супер*” при перекладі короткої фрази „*Great*”. Це цілком доречно, адже фільм орієнтований на молодь і самі герої в оригінальному діалозі часто використовують сленг. Українці набагато подовжили цю фразу, трансформували її під час перекладу. З одного боку фраза „*Що може бути краще?*” відповідає змісту первісної фрази, але вона набагато перевищує час звучання первісного варіанту. Тож дивлячись на те що за умовами закадрового перекладу фраза в озвучування має бути коротша за мову героя, найбільш доцільним є російський варіант перекладу.

Сама фраза „*You are not really into this, are you?*” не містить сленгу, але у російському дубляжі з’являється молодіжне слово „*прикалывает*”. В українському перекладі зберігається лексична нейтральність: „*Тебе що це не цікавить?*”.

Цікавим прикладом компенсації в російському варіанті є переклад нейтральної фрази „*Good on?*” яку героїня вимовляє, коментуючи вигляд дівчина, що щойно перейшла до їх школи. Цю фразу переклали відразу двома репліками різних героїв: „*Ты что запал? - Отстань*”. Ця фраза значно перевищує первісну довжину звучання репліки, але є цікавим прикладом компенсації та надання діалогові емоційного забарвлення. виправдати таке подовження можна лише подальшою великою паузою у діалозі.

Таким чином у ході дослідження, ми з’ясували, що стрімка мінливість лексики молодіжного дискурсу та відсутність значної кількості еквівалентів англійських сленгізмів в українській та російській мовах ускладнюють роботу перекладачів, що викликає необхідність використання при перекладі аудіовізуальних матеріалів таких прийомів, як нейтралізація та компенсація. Порівняльний аналіз діалогів оригіналу та перекладу фільму „Сутінки” дає змогу стверджувати, що український переклад не повною мірою відтворює молодіжний дискурс стрічки через те, що більшість сленгових одиниць опущена або нейтралізована при перекладі. У російському варіанті дубляжу нейтралізація та опущення також мають місце, але вони скомпенсовані сленговими одиницями у вхідних діалогах, яких не було у вихідних, а отже мова героїв забарвлена чималою кількістю сленгів, відповідно до оригіналу.

Література

1. Serban A. Introduction to Audiovisual Translation / A. Serban. [Electronic resource]. – Available from: <http://ics.leeds.ac.uk/papers/llp/>

exhibits/16/IntroAVTranslation_Adriana_Serban.ppt **2. Закадровий**
перевод: свободная энциклопедия Википедия [Электронный ресурс]. –
Режим доступа : http://ru.wikipedia.org/wiki/Закадровый_перевод
3. Дискурс: свободная энциклопедия Википедия [Электронный ресурс]. –
Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki/Дискурс> **4. Молодежный**
сленг: свободная энциклопедия Википедия [Электронный ресурс]. –
Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Молодежный_сленг **5.**
Dictionary of American Slang / H. Wentworth, S.-B. – New York : Crowell,
1975. – 560 p.

Безверхня А. А. Використання прийомів нейтралізації та компенсації при відтворенні молодіжного дискурсу в х/ф „Сутінки”

У статті на основі порівняльного аналізу виявлені особливості закадрового перекладу, які відрізняють його від процесу створення дубляжу; висвітлено специфіку відтворення молодіжного дискурсу через використання таких прийомів, як нейтралізація та компенсація, що було застосовано при перекладі сленгізмів у російській та українській версіях озвучування х/ф „Сутінки. Затемнення”.

Ключові слова: аудіовізуальний переклад, дубляж, закадровий переклад, компенсація, молодіжний дискурс, молодіжний сленг, нейтралізація.

Безверхня А. А. Использование приемов нейтрализации и компенсации при отображении молодежного дискурса в х/ф „Сумерки”

В статье, на основе сравнительного анализа, были определены особенности закадрового перевода, отличающие его от процесса производства дубляжа; была освещена специфика отображения молодежного дискурса с помощью таких приемов, как нейтрализация и компенсация, которые были использованы при переводе сленгизмов в украинской и российской версиях озвучивания х/ф „Сумерки”.

Ключевые слова: аудиовизуальный перевод, дубляж, закадровый перевод, компенсация, молодежный дискурс, молодежный сленг, нейтрализация.

Bezverkhnia A. A. Using neutralization and compensation methods in youth discourse translation of „Twilight”

The present paper examines the peculiarities of voice-over translation, which differ it from dubbing creating process. The research revealed that methods of neutralization and compensation were used for „Twilight” movie youth slang translation in both Russian and Ukrainian film versions.

Key words: audiovisual translation, compensation, dubbing, neutralization, voice-over translation, youth discourse, youth slang.

УДК 811.111'373'25

О. Ю. Воронецька

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ МОДИ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ

Глуп тот, кто в моде видит только моду.

Оноре де Бальзак.

Сучасне життя зумовило стрімкий розвиток різноманітних галузей наук. В свою чергу розвиток науки неможливий без діалогу культур, який відбувається на даному етапі, та її глобалізації. Слід зазначити, що в контакті різних культур, на будь-якому рівні, відбувається процес обміну та взаємозбагачення в усіх аспектах людського буття і насамперед на мовному рівні. Мова є невід'ємною частиною розуміння та пізнання культурних цінностей країн світу. Саме лексичний склад мови переживає сьогодні період активного розвитку, що пов'язаний з історичними, політичними та міжнародними відносинами. Яскраве проявлення цього процесу простежується в особливому аспекті лексики – термінології, з якою пов'язана наука, техніка, мистецтво та інші галузі. Людина є основним її центром прояву, що зумовлює людську діяльність та активне пізнання світу. Тому метою роботи є дослідити специфіку перекладу термінології, а саме в індустрії моди, бо сучасне життя людини полягає з тенденцій моди, багато людей намагаються дотримуватися моди. В індустрії моди, як і в будь-якій іншій професійній сфері існують свої професійні терміни. В цьому дослідженні ми намагалися намагався приділити достатньо уваги тим словам, що частіше за все використовуються в побуті людини, що пов'язаний з індустрією моди.

Об'єктом дослідження є термінологія моди в аспекті перекладу. В свою чергу предметом дослідження стають закономірності та особливості засобів перекладу термінології моди в англійській та українській мовах.

Дослідження проводилося на базі матеріалу лексичних одиниць, що було виділено методом суцільної вибірки із джерел, присвячених моді: англійськомовних та україномовних журналів мод, жіночих журналів, каталогів готового одягу.

Існує небагато наукових праць, які пов'язані з лексикою моди, одне з них було проведено Коваленко Г.М., яка захистила дисертацію за темою «Англійська лексика моди ХХ – ХХІ століть». Дослідження було присвячено аналізу лексики моди в англійській мові ХХ – ХХІ століть в когнітивному та традиційному лексикологічному аспектах із урахуванням екстралінгвістичних чинників, які вплинули на її формування, а також семіотичного характеру елементів сучасного вбрання.

«У двадцятому столітті внаслідок демократизації суспільства мода перестала бути надбанням вузького кола аристократії, увійшовши в життя всіх представників сучасного соціуму» [1]. Завдяки стрімкому розвитку фінансового та технічного стану країн, модними новинками тепер можуть користуватися всі, а це сприяє появі термінів моди у мові сучасної людини.

Незалежно від того, наскільки окремо взята людина зацікавлена чи не зацікавлена останніми новинками моди, загальні уявлення про те, який одяг є адекватним чи неадекватним, модним або немодним у сучасному суспільстві, в будь-якому разі впливають на вибір убрання. Відбувається діалектична взаємодія протилежних прагнень людини до соціальної адаптації та індивідуальної ідентифікації. Вибір стилю вбрання часто забезпечує успіх як у неформальному спілкуванні, так і під час ділових контактів чи політичної кампанії. Предмети одягу та аксесуари від відомих виробників є ознакою високого соціального статусу. Має значення не лише висока матеріальна якість виробу, але й ім'я виробника (brand name). Стрімкий темп змін у галузі моди знаходить своє відображення на вербальному рівні, відбувається постійне утворення нових лексичних одиниць на позначення нових явищ.

Мода завжди викликала особливе ставлення людей до себе з самого першого дня її появи. Як відомо, точний день появи моди не встановлено, але багато спеціалістів вважають, що саме XIV століття є століттям народження моди.

Мода – це особливий інструмент, яким не кожен зможе правильно користуватися, лише деякі люди можуть вдало слідувати їй.

Сфера вживання термінології моди набагато ширша, ніж окремо взята професійна галузь. Лексика цієї галузі використовується не тільки у відповідній індустрії, але і в повсякденному житті, її вживають не лише фахівці, а й ті, хто цікавиться модою, звичайні споживачі, які купують одяг в магазині, Інтернеті, або замовляють з журналу.

«Відомо, що слово «мода» (французьке «mode» та німецьке «Mode») утворилося від латинського «modus» – міра, правило, приписання, засіб, образ. Саме у значенні «засіб» та «образ» воно використовувалось століттями у французькій мові та продовжує використовуватися й досі. Не випадково досить часто «наукова» думка та трактати о моді майже нічим не відрізняються від життєвих міркувань та у кращому випадку збудовані на здоровому розумі, а в гіршому - протистоять одне одному.

В англійській мові також існує слово «mode», але в значенні «мода» вона використовується нечасто, ніж у німецькій та французькій. Основним словом для відображення моди служить слово «fashion». Крім того, мода в англійській мові позначається словом «vogue», а також низкою близьких за значенням слів: «fad» (примха), «fancy» (схильність, пристрась), «craze» (загальне захоплення, манія)» [2, с. 4].

«Сучасна теорія моди охоплює велику кількість досліджень напрацьованих в різних сферах гуманітарного значення: історії, етнографії, соціології та культурології, філософії та антропології, психології, а також економічних науках. Але їх здобутки виглядають окремими калейдоскопічними елементами великої мозаїки, побачити яку можливо лише інтегральним семіотичним поглядом. Ще досі не прописаною лишається проблема відсутності епістемологічної легітимної теорії моди, що є принципово важливим, особливо в умовах сучасного наукового дискурсу міждисциплінарності. Відповідно, існує проблема ефективності взаємодії в рамках міждисциплінарного діалогу, ціль якого – встановлення інформаційного консенсусу щодо координації і релевантності обраних стратегій осмислення реальності, збагачення наукового тезаурусу і розширення горизонтів та вимірів дійсності» [3, с. 204 – 205].

Взагалі, «семіотичний характер моди виражається на вербальному рівні через використання іменників на позначення предметів одягу чи аксесуарів з дієсловами та дієслівними сполуками say, tell, communicate, send a message, reflect, symbolize, identify, represent, express, mean, т. ін.: Like all clothing, it says something about the wearer (Flynn, 1985). Our clothes tell who we are in the society (Noubikko). Clothing is silent but very powerful communicator (Noubikko). These sandals send a message of instant cool (Flair, 2000, p. 73). Adolescent dress differences symbolize a need for autonomy (Flynn, 1985)» [1].

Безпосередньо широкому виміру термінології моди людство завдячує відомим та талановитим дизайнерам, без їхньої участі словниковий запас моди не був би настільки різноманітним. Дизайнери забарвлюють термінологію вишуканими новими словами, словосполученнями. Сучасний вимір моди не можна уявити без Джорджио Армані, Джанні Версаче, Карла Лагерфельда, Ів Сен Лорана, В'ячеслава Зайцева, Олександра Васильєва та багатьох інших яскравих постатей сучасності. Кожен із них зробив свій вклад у моду.

Всі колекції вбрання створюються з метою, що має здатність чітко передавати певні значення одягу. Будь-яка колекція має загальну ідею та особливе ядро, що окреслює її настрої.

Назви колекцій одягу, парфумів, косметики, аксесуарів одного дизайнера є вербальним відображенням його світогляду, витонченого смаку, особливого ставлення до світу, бо тільки одарована людина може створювати грандіозні вироби, від яких паморочиться розум.

Взагалі, не тільки одяг чи аксесуари можуть бути елементами термінології, а й професійні команди моделі, так званий лексичний склад слів, що може зрозуміти тільки та людина, яка працює в індустрії моди. Наприклад, *about face* – поворот в протилежну сторону на 180 градусів; *angle* – ракурс; *apparel* – вбрання; *appearance fee* – плата за участь чи проявлення на будь-якому заході; *client* – фірма, яка наймає моделі для роботи; *commentary* – текст, який супроводжує показ моделей, *fitting* –

примірювання; *freelance* – модель, яка працює без агента чи менеджера; *full-length shot* – фотографія в повний зріст, *replica* – репліка – фейк, але виконаний охайно та обережно з недорогих матеріалів, *catwalk* – подіум, *scout* – людина, яка займається пошуком нових перспективних моделей» [4]. Наведемо приклади з термінів одягу: *frock-coat* – сюртук, *funnel neck* – комір-труба, *dodo* – старомодний, *bucket hat* – панاما, *aigrette* – прикраса на капелюшку у вигляді жмутка пір'я.

Аналіз словникових дефініцій лексеми «fashion» показав, що лексема «fashion» має кілька значень, а саме: сукупність смаків і поглядів, пануючих у певному суспільному середовищі в певний звичайно недовгий час; зразки предметів, що відповідають таким смакам (звичайно про одяг); манера поведінки, звичаї. Спираючись на словник можна знайти багато інших цікавих словосполучень: *fashion-monger* – модник, модниця; *fashion plate* – модно вдягнута жінка; *fashion show* – показ модного одягу; *fashion commodities (fashion merchandise)* – модні товари.

В свою чергу було встановлено, що якщо в українській мові лексема «мода» несе визначення безпосередньо саме моди, бо стиль має зовсім інше значення, то в англійській мові все навпаки, незалежно від значення, ми можемо виразити цю лексему як: *fashion, style, mode, vogue*.

Мода постійно змінюється, тому й лексичний запас слів теж буде змінюватися, будуть приходити в модну індустрію нові дизайнери та робитимуть новий вклад в склад термінології моди. Оскільки в нашому глобальному суспільстві нові тенденції дуже швидко проникають в різні країни, переклад нових термінів та понять буде невпинно супроводжувати появу нової лексики, отже тема дослідження має перспективи подальшого розвитку.

Література

1. Коваленко Г. М. Англійська лексика моди ХХ – ХХІ століть: дисертація кандидата філологічних наук: 10.02.04 / Коваленко Ганна Миколаївна. – К, 2005. – 224 с. **2. Гофман А. Б.** Мода и люди. Новая теория моды и модного поведения / А. Б. Гофман. – 3-е изд. СПб.: Питер, 2004. – 208 с. **3. Нечипоренко А.** Семіотичні горизонти дослідження моди / А. Нечипоренко // Людинознавчі студії: зб. наук. праць ДДПУ імені Івана Франка. Філософія. – Дрогобич, 2009. – 221 с. **4. Словник** моделі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.magnet-models.com/ru/node/433> **5. Ожегов С. И.** Словарь русского языка / С. И. Ожегов. – М., 2002. – 245с.

Воронецька О. Ю. Особливості термінології моди в перекладознавчому аспекті

В статті розглядаються особливості термінології моди та аналізується специфіка цих термінів з позиції перекладу на українську мову.

Ключові слова: термінологія, термінологія моди, переклад термінів.

Воронецкая А. Ю. Особенности терминологии моды в аспекте перевода.

В статье рассматриваются особенности терминологии моды и анализируется специфика этих терминов с позиции их перевода на украинский язык.

Ключевые слова: терминология, терминология моды, перевод терминов.

Voronetska O. Yu. Peculiarities of fashion terminology from the translation perspective.

The article examines characteristic features of fashion terminology and analyzes peculiarities of such terms in the light of their translation into Ukrainian.

Keywords: terminology, fashion terminology, translation of terms.

УДК 811.111'373.7'25

Л. О. Дубко, Ю. П. Охрименко

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ
ЗООНІМІЧНИМИ КОМПОНЕНТАМИ (НА МАТЕРІАЛІ
АНГЛОМОВНОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ)**

Відомо, що в мовному спілкуванні представників різних мовних колективів відображаються як універсальні риси, так і етноспецифічні закономірності, що характеризують культурно-національні особливості кожного народу та його мови. Їх вивчення привертає до себе все більшу увагу, внаслідок чого з'являються нові лінгвістичні теорії, в основі яких лежить розуміння мови як моделі культури (етносемантика, лінгвокраїнознавство та ін.)

У зоолексичі яскравіше, ніж в будь-якій іншій області мови, відображаються особливості осмислення позамовної реальності, коли образи тварин у різних мовах наділяються (з точки зору освоєння дійсності людиною та її впливу на навколишній світ), на перший погляд, абсолютно не мотивованими властивостями, а іноді навіть суперечать логіці речей. Ці образи і фантазії сягають глибин людської свідомості, її вірувань і міфології.

Роль тварин у житті людини завжди була винятково великою, особливо на ранній стадії розвитку людства, коли люди і звірі співіснували в природному середовищі: тварини включалися в соціальну

ієрархію, в людському суспільстві жили ідеї про походження даного колективу від тварини, воно уявлялося як особлива іпостась людини.

В етнокультурі різних народів висловлювання про людину, її духовні та соціальні риси представлені, головним чином, фразеологічними одиницями, до складу яких входять елементи з назвами тварин (або компоненти-зооморфізми).

На сьогоднішній день нез'ясованою залишається ще велика кількість проблем з теорії фразеології. До нерозв'язаних питань належать невизначеність терміну фразеологічної одиниці та предмету фразеології. Нез'ясованою залишається теорія еквівалентності, проблема злитності компонентів та інші. Науковий пошук у цих напрямках продовжується. Дуже вагомими є дослідження вітчизняних мовознавців, на які ми саме спиралися в цьому дослідженні. Розробкою питань теорії фразеології займалися В. В. Виноградов, Є. Д. Поливанов, Л. А. Булаховський, В. Л. Архангельський, В. М. Мокієнко, В. П. Жуков, О. М. Мелерович, В. Г. Гак, Л. Г. Скрипник, М. Ф. Алефіренко, Л. Г. Авксентьєв, М. Т. Демський. Такі лінгвісти як О. І. Смирницький, О. В. Кунін, Н. М. Амосова, А. І. Альохіна досліджували фразеологію англійської мови; серед західних мовознавців слід відзначити Ш. Баллі та Л. П. Сміта.

Для лінгвокультурологічних досліджень досить актуальним представляється аналіз стійких сполучень, у складі яких є зоонімічні компоненти, оскільки саме в зоолексичі найбільш яскраво відображаються національно-культурні особливості різних народів, коли образи тварин у різних мовах наділяються вмотивованими і невмотивованими властивостями, ґрунтуючись на баченні людиною світу і його ролі в ньому.

Порівняння людини з твариною в сучасних англійській і українській мовах ґрунтується як на об'єктивному досвіді спостереження і контактів з тваринами, так і на інтерпретованих культурою уявленнях, найдавніші з яких є відлунням тотемного вірування в перехід якостей тварини до людини внаслідок взаємодії. Метафоричність зооморфних фразеологізмів, характерна для них суб'єктивно-оцінкова конотація, специфіка їх семантичних параметрів і синтаксичної структури в більшості зумовлена імпліцитно вираженим в них антропоцентризмом як виявленням стародавньої фольклорної традиції приписування тваринам окремих рис людського характеру. В етнокультурі різних народів фразеологізми, що містять назви тварин, – це в першу чергу висловлювання про людину, її духовні і соціальні риси [1].

Багато фразеологізмів з зоонімічними компонентами ми знаходимо в дитячій літературі, оскільки саме на прикладі тварин та їх поведінки дітей навчають сприймати світ, його існуючі традиції, а також формують окремі моделі поведінки. Зважаючи на те, що різні культури сприймають та характеризують тварин по-різному, актуальним представляється проаналізувати, наскільки адекватним є переклад

англомовної дитячої літератури, що містить фразеологічні одиниці з зоонімічними компонентами, на українську мову та окреслити особливості її перекладу, - в чому й полягає мета даного дослідження.

Характер і способи застосування міжмовних перекладацьких відповідностей багато в чому визначаються особливостями семантики фразеологізмів, що представляє собою складний інформативний комплекс. З точки зору вибору перекладацького відповідності найважливішими складовими даного комплексу є наступні:

- ✓ переносний або образний компонент значення фразеологізму;
- ✓ прямий або предметний компонент значення фразеологізму, що формує основу образу;
- ✓ емоційний компонент значення фразеологізму;
- ✓ стилістичний компонент значення фразеологізму;
- ✓ національно-етнічний компонент значення фразеологізму.

Більшість дослідників (В.Н. Комісарів, Л.Ф. Дмитрієва, С.Є. Кунцевич, Е.А. Мартінкевіч, Н.Ф. Смирнова) виділяють чотири основні способи перекладу образної фразеології:

- ✓ метод фразеологічного еквівалента;
- ✓ метод фразеологічного аналога;
- ✓ дослівний переклад фразеологізмів (калькування);
- ✓ описовий переклад фразеологізмів.

Повним фразеологічним еквівалентом передаються, перш за все, фразеологічні одиниці інтернаціонального характеру, засновані на міфах, легендах, біблійних та літературних сюжетах, історичних фактах: *to rise like a phoenix from the ashes* - відродитися як фенікс із попелу; *a Trojan horse* – троянський кінь та ін. При використанні таких відповідностей зберігається весь комплекс значень перекладної одиниці. У цьому випадку в мові є подібний фразеологізм, що співпадає по всіх параметрах з фразеологічною одиницею оригіналу.

Наведемо приклад із казки Джоан Роулінг «Harry Potter and the Sorcerer's Stone»:

«...Aunt Petunia often said that Dudley looked like a baby angel – Harry often said that Dudley looked like **a pig in a wig**...» [2].

«Тітка Петунія частенько називала Дадлі янголятком – Гаррі кликав його **«шпик в перуці»** [3].

У даному випадку ми стикаємося з повним еквівалентом, а точніше з моноквівалентом англійської фразеологічної одиниці, оскільки збіг з ним за значенням, за лексичним складом, образності, стилістичної спрямованості та граматичній структурі очевидно.

Як зазначає В.М. Комісарів, другий тип фразеологічних відповідників представляють так звані **фразеологічні аналоги** [4]. У разі відсутності фразеологічного еквівалента, слід підібрати фразеологізм з подібним переносним значенням, заснованому на іншому образі.

Наступний приклад відмінно демонструє, коли можна вжити часткові аналоги по відношенню до англійських фразеологізмів, що збігаються за значенням, стилістичної спрямованості та близькі за образністю, але кілька розходяться за лексичним складом.

Наведемо це один приклад із казки Джоан Роулінг:

«...Uncle Vernon chuckled. "*Little tyke* wants his money's worth, just like his father. 'Atta boy, Dudley!" He ruffled Dudley's hair...» [2].

«...Дядько Вернон захихотів. – *Крошка-єнот* знає собі ціну – весь у тата. Молодчина, Дадлі! – І скуйовдив синові волосся...» [3].

Як зазначає Л.Ф. Дмитрієва, *дослівний переклад, калькування* фразеологічних одиниць може бути застосований лише в тому випадку, якщо в результаті калькування виходить вираз, образність якого легко сприймається українським читачем і не створює враження неприродності і невластивими загальноприйнятим нормам української мови [5].

Наприклад, можна відмітити наявність дослівного перекладу в ім'ях казкових персонажів – у казках Charles Perrault «*Little Thumb*» або «*The Master Cat, or Puss in Boots*» при перекладі ми маємо «*Хлопчик-з-пальчик*» та «*Кім у чоботях*» відповідно.

Відповідності-кальки володіють певними перевагами і досить широко використовуються в перекладацькій практиці. По-перше, вони дозволяють зберегти образний лад оригіналу, що особливо важливо в художньому перекладі. По-друге, вони дають можливість подолати труднощі, які виникають, коли в оригіналі образ обігрується для створення розгорнутої метафори [4].

Описовий переклад є способом передачі значення фразеологічної одиниці за допомогою змінного словосполучення, експлікують значення даної фразеологічної одиниці, що зазвичай призводить до втрати образності і виразності.

Л. Ф. Дмитрієва, С. Є. Кунцевич, Е. А. Мартінкевіч, Н. Ф. Смирнова стверджують, що з метою пояснення сенсу фразеологічної одиниці, яка не має в українській мові ні аналога, ні еквівалента і не підлягає дослівному перекладу, перекладачеві необхідно вдаватися до описового перекладу [5]. Наприклад: *grin like a Cheshire cat* – посміхатися на весь рот.

Беремо за приклад описового перекладу, де сенс фразеологічних одиниць пояснюється за допомогою вільних сполучень, знову рядки із «*Harry Potter and the Sorcerer's Stone*»:

«...He strode over to the sofa where Dudley sat frozen with fear. "Budge up, yeh *great lump*," said the stranger...» [2].

«...Він підійшов до дивану, дезаклякнувши від страху, сидів Дадлі.

– А ну, відсунься, *товстий*, – сказав незнайомиць...» [3].

Отже, маючи справу з фразеологічними одиницями, при перекладі треба володіти не тільки знанням обох мов, але й вміти аналізувати стилістичні та культурно-історичні аспекти вихідного тексту

у зіставленні з можливостями перекладача мови і культури. Це пов'язано не тільки з адекватною передачею смислового змісту, але й з експресивно-стилістичним забарвленням фразеологічних одиниць, що в свою чергу спонукає перекладачів до пошуків оптимальних рішень проблем особливо при перекладі дитячої літератури.

Оскільки останні роки відзначилися стрімким розвитком дитячої літератури у всьому світі, подальші дослідження в області перекладу фразеологізмів, а також зокрема фразеологічних одиниць, що містять зоохімічний компонент, мають широкі перспективи. Автори продовжують використовувати світ та характеристики тварин у своїх творах для порівняння зі світом людей, отже пошук вдалих шляхів та способів перекладу зоонімів та їх аналіз є дуже актуальним в подальшому.

Література

1. Нагорна О. О. Етнокультурні особливості семантики англ. фразеологізмів (на мат. британського варіанту англ. мови): Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2008. – 21 с. **2. Rowling J. K.** Harry Potter and the Sorcerer's Stone / Rowling J.K. – New York : Scholastic Press, 1998. – 309 p. **3. Ролінг Дж. К.** Гаррі Поттер і філософський камінь / Дж. К. Ролінг : [пер. з англ. В. Морозов]. – К. : А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2002. – 319 с. **4. Комиссаров В. Н.** Современное переводоведение / Комиссаров В. Н. – М. : ЭТС. – 2002. – 424с. **5. Английский язык.** Курс перевода / Дмитриева Л.Ф., Кунцевич С.Е, Мартинкевич Е. А, Смирнова Н. Ф.. – Москва - Ростов-на-Дону, 2005.

Дубко Л. О., Охрименко Ю. П. Особливості перекладу фразеологізмів із зоонімічними компонентами (на матеріалі англомовної дитячої літератури)

У статті розглядаються фразеологічні одиниці із зоонімічними компонентами – класифікація фразеологізмів, способи їх перекладу, складнощі при перекладі.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, зоонім, переклад.

Дубко Л. А., Охрименко Ю. П. Особенности перевода фразеологизмов с зоонимичными компонентами (на материале англоязычной детской литературы)

В статье рассматриваются фразеологические единицы с зоонимичными компонентами – классификация фразеологизмов, способы их перевода, сложности при переводе.

Ключевые слова: фразеологическая единица, зооним, перевод.

Dubko L., Okhrimenko Y. The peculiarities of translation of phraseological units with zoonymic elements (based on English children's literature)

The article examines phraseological units with zoonymic elements – phraseological classification, ways of their translation, as well as difficulties in translation.

Keywords: phraseological unit, zoonym, translation.

УДК 81'367.52'25

Л. О. Дубко, О. Г. Федорова

**МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ
ПЕРЕКЛАДУ ІНВЕРСІЇ**

Інтерес до вивчення порядку слів у реченні, багатою мірою, зріс лише в останні десятиліття, разом зі зверненням лінгвістів ХХ – ХХІ ст. до поглибленого вивчення граматики. Розглядом інверсії займалися деякі зарубіжні та вітчизняні мовознавці. Серед них такі відомі дослідники, як радянський лінгвіст І. Р. Гальперін, синхронний перекладач, викладач перекладу Б. Є. Васильович, І. І. Ковтунова, закордонний професор, кандидат технічних наук Рон Чен та український мовознавець В. І. Карабан та ін.

У центрі уваги мовознавців головним чином знаходилося взаєморозташування слів у реченні, які безпосередньо залежать один від одного. Також розглядалася функція інверсії та її роль у стилістиці та граматиці мов, але переклад таких незвичних речень практично розглянутий не був.

Дослідження тенденцій перекладу інверсії в англійських реченнях є актуальним завданням, оскільки у час активних міжнародних контактів може сприяти усуненню міжкультурного і міжособистісного нерозуміння при прямому (усний) або непрямому (через читання літератури) спілкуванні носіїв різних мов, викликаного некоректним перекладом посередника, через якого здійснюється спілкування, тобто перекладача. Тому мета роботи полягає в обґрунтуванні і розробці теоретико-методологічних і практичних рекомендацій щодо перекладу інверсії та інверсивних речень.

Речення є одиницею вищого рівня мови – комунікативною одиницею, та будучи найбільш складною за формальним і семантичним складом одиницею мови, воно відчуває найбільший вплив прагматичного фактора. Будь-яке речення обов'язково пов'язане і обумовлене авторської установкою, а тому може, з точки зору перекладу, мати безліч інтерпретацій. Одним з активно використовуваних виражень найтонших відтінків змісту є порядок слів, тобто певне розташування слів, що

виконує різноманітні функції та являється важливим показником структури мови. У комунікативному плані порядок слів зумовлений у подачі тематичних та рематичних елементів речення, щодо подачі інформації. Стилiстичне значення порядку слів полягає в тому, що з їх перестановкою створюються додаткові смислові відтінки, посилюється чи послаблюється смислове навантаження члена речення. Тому зіставлення порядку слів у різних мовах значною мірою допомагає встановленню своєрідності їхніх структур [1].

Як відомо існують мови з вільним і фіксованим порядком слів. Варіативність порядку слів у реченні залежить передусім від аналітичної чи синтетичної будови мови. В аналітичних мовах, таких як англійська, порядок слів суворо регламентований. У синтетичних (флективних) мовах, таких як українська, більш-менш, вільний, але існують певні правила, які визначають послідовність розташування членів речення: підмет - присудок - прямий додаток. Наприклад: *Оксана співала пісню*. В англійській мові сталий порядок слів: підмет, присудок, доповнення і обставина. Наприклад: *Work is the basis of all human development*.

Зміна звичайного порядку слів у реченні для виділення змістової значущості тих чи інших його членів або для надання фразі особливого стилістичного забарвлення – зветься інверсією. Наприклад: *Into the room ran the lady*. - *В кімнату вбігла жінка*. Інверсія - як зміна порядку слів у реченнях у сучасних англійській та українській мовах, лише виділяє певні члени речення, акцентує на них увагу, підсилює їх значення. Це більш притаманне художньому та розмовному стилям. У художньому стилі вона використовується як стилістичний засіб, що використовується для привернення уваги слухача, для посилення впливу на нього. У розмовній мові іншим є сам принцип розміщення слів. Порядок слів в розмовній мові відображає процес формування висловлювання, процес формування фрази в голові мовця, але при цьому можна виділити загальні закономірності розміщення слів в розмовній мові, також відмінні від закономірностей їх розміщення в письмовій мові. Основна функція порядку слів в реченні - вираження ступеня комунікативної значущості слова. Розташування на початку усього комунікативно значущого призводить до частішої препозиції керованих компонентів речення, що різко відрізняє норми порядку слів у художньому та розмовному стилях мови [1].

Як відомо, інверсія буває стилістичною та граматичною. Стилiстична інверсія – зміна порядку слів, що при незвичній синтаксичній позиції дає емоціональне навантаження та яскравість мовним конструкціям у реченні. Наприклад: *In came Jack*. – *Увійшов Джек*.

Граматична інверсія – це зміна порядку слів на граматичному рівні, де, в свою чергу, будучи «відхиленням від норми», входить у предмет вивчення стилістики. Стилiстика розглядає її ефект в мові. Граматика також розглядає інверсію як порушення граматичних правил

будови речення. Граматика описує, який із членів речення «виділено», а стилістика – який ефект дасть виділення саме цього члена речення. Отже, інверсія розглядається і в граматиці, і в стилістиці. Так, конструкція типу “*Only then have I made up my mind to go there*” називається стилістичною інверсією в курсах граматики і граматичною інверсією – в курсі стилістики. Вважається, що саме в такого роду відхиленнях, заснованих на живих процесах мови, іноді ховається індивідуально-творча манера автора. Якщо подібне відхилення часто використовується в індивідуально-художньому стилі різних письменників, воно може поступово типізуватися, отримавши право на існування в стилістиці мови, а потім при виробленні певних і твердих норм використання такого роду відхилень і в області граматики. Тому чітку лінію між граматичним і стилістичним в синтаксисі провести дуже важко, а іноді неможливо.

Що стосується типів інверсії, то вона буває повною (де присудок передує підмету): *Here comes the lady of the house*; частковою (де тільки частина присудка передує підмету): *Happy may you be!*; та подвійною (де частини присудка передує підмету): *Hanging on the wall was a picture* [2].

Як було зазначено вище, інверсія може мати різні випадки розміщення членів речення. Ці потенційно можливі способи розміщення членів речення в тих чи інших стилістичних цілях можна обмежити найбільш загальними випадками. Ми скористаємося описом способів розміщення членів речення І. Р. Гальперіна:

Перший (додаток повинен стояти на початку речення): *Talent Mr. Micawber has; capital Mr. Macawber has not (Dickens)*.

Другий: означуване слідує за означувальним (постпозиція визначень), наприклад: *with fingers weary and worn (Th. Hood)*

Третій:

а) іменна частина присудка стоїть перед підметом: *A good generous prayer was it (Twain)*.

б) іменна частина присудка стоїть перед зв'язкою, і обидва вони – перед підметом: *Rude am I in my speech (Shakespeare)*.

Четвертий (обставина стоїть перед підметом в реченні): *Eagerly I wished the morrow (Poe). My dearest daughter at your feet I fall. (Dryden)*

П'ятий (обставина і присудок стоять перед підметом): *In went Mr. Pickwick (Dickens). Down dropped the breeze. (Coleridge)* [3].

Також інверсія може існувати в таких конструкціях як:

1) коли підмет вводиться оборотом *there is/are, was, were*:

There was a good play on television last night.

2) коли речення починається з певних слів чи висловів:

- слів чи фраз, що припускають заперечення:

Never I heard such a silly story.

- зі слів *no sooner, hardly, rarely*:

No sooner had they been given one increase in pay than they asked for another.

- при сполученні *only* з прислівником часу та місця:

Only then did they fully understand what he meant.

- при сполученні *so* з прикметником або прислівником:

So seriously was he injured that he was taken to hospital at once.

3) при короткій відповіді, яка починається з *Neither/Nor*:

Pedro can't speak Russian, neither (nor) can Jan.

4) при розриві прямої мови або коли головне речення стоїть після підрядного з прямою мовою:

"That reminds me," said Hob, "of a good story."

5) в окличному реченні, що починається з *there, here*:

There goes our train!

6) у тих випадках, коли речення починається прислівником, звичайно у функції посилення:

Now comes my great news. [4]

У всіх наведених прикладах інверсія, по-перше, виконує функцію граматичну, оскільки вона порушує «нейтральний» лад мови. Граматика розглядає ці випадки «незвичного» розташування членів англійського речення, тобто вона реєструє ці «відхилення», описує який «незвичний» член речення стоїть на якому «незвичному» місці в порівнянні з правилами розташування членів речення в граматиці мов. По-друге, інверсія виконує стилістичну функцію, де при зміні «звичного, правильного» (тобто граматичного) порядку слів сприймаюча сторона (адресат, слухач) отримує сигнал та виділяє це висловлювання або речення, оскільки воно відрізняється з однорідних, «сірих» висловлювань. Тобто інверсія починає виконувати вже інші функції, що їй властиві.

Що ж стосується перекладу цих незвичних по своїй конструкції речень, то вони все ж таки мають певні правила перекладу. Якщо інвертоване речення перекладається на речення з прямим порядком слів, то воно будується за правилами вихідної мови. Наприклад: *У кімнату увійшов чоловік похилого віку. – An old man came into the room.* [5]

Також інвертоване речення може перекладатися на відповідне інвертоване у вихідній мові: *To this we shall now to turn. – Тепер ми звернемося до цього.*

Але слід зауважити, що використовувати інверсію треба з обережністю, тому що невиправдане інвертування негативно позначається на усвідомлюванні прочитаного. У ряді випадків прямий порядок слів не можна змінювати, оскільки його зміна призводить до вираження протилежного змісту [6].

Отже, ми бачимо, що інверсія являється дуже яскравим явищем в стилістиці та граматиці, що індивідуалізує й емоційно увиразнює мовлення. Синтаксично інверсований порядок членів речення служить передусім меті виділення окремих, найвагоміших у контексті даного висловлювання слів. Вона не тільки відображає логіко-граматичний зв'язок між членами речення, але й підпорядковується ще ряду вимог, що, в свою чергу, потребує дуже уважного ставлення при перекладі на

вихідну мову. Необхідно приймати до уваги, що вибір того чи іншого порядку слів у кожному даному реченні залежить від ряду факторів різної природи та різного ступеня значущості, стосовно розбіжності мов, тому важливо бути дуже уважним при перекладі таких речень. Оскільки існує ще багато розбіжностей та невизначеностей щодо передачі інверсії з аналітичної мови на синтетичну та навпаки, вважаємо, що подальше дослідження цієї проблематики є актуальним в майбутньому. Особливий інтерес становить переклад інверсії в різних стилях та жанрах літератури.

Література

1. Сучасна українська мова : Підр. Для студ. гуманіт. спец. вищих закл. освіти / За ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 2001. – 400 с. **2. Грамматика** англійського языка. Морфология. Синтаксис / [Кобрина Н. А., Корнеева Е. А., Оссовская М. И., Гузеева К. А.]. – Санкт-Петербург : Союз, 2006. – 496 с. **3. Galperin I. R. Stylistics** / I. R. Galperin – М.: Высш. шк., 1977. **4. Эккерсли К. Э.** Базовый курс англійського языка / К. Э. Эккерсли – Минск : Современное слово, 2000. **5. Брус Е. В.** Основы и теории и практики перевода с русского на англійський / Брус Е. В. – Москва, 2001. – 208с. **6. Дорошенко С. І.** Граматична стилістика української мови / Дорошенко С. І. – Київ : Радянська школа, 1985. – 200 с.

Дубко Л. О., Федорова О. Г. Методологічний та прагматичний аспекти перекладу інверсії

Дана стаття присвячена інверсії як граматичному і стилістичному явищу в мові. У статті подається коротка характеристика цього явища і способи та особливості її передачі на мову перекладу.

Ключові слова: порядок слів, інверсія, переклад.

Дубко Л. А., Федорова О. Г. Методологический и прагматический аспекты перевода инверсии

Данная статья посвящена инверсии как грамматическому и стилистическому явлению в языке. В статье дается краткая характеристика этого явления, а также способы и особенности ее передачи на язык перевода.

Ключевые слова: порядок слов, инверсия, перевод.

Dubko L. O., Fedorova O. G. Methodological and pragmatic aspects of translation inversion.

This article focuses on the inversion as the grammatical and stylistic phenomenon in a language. The article gives a brief description of this phenomenon, as well as the ways and peculiarities of its translation into the target language.

Key words: word order, inversion, translation.

УДК 811.111'255.4

І. П. Зайцева, О. В. Таранова

**АВТОПЕРЕКЛАД ВОЛОДИМИРА НАБОКОВА
ЯК ФЕНОМЕН ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
(НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ «ЛОЛІТА»)**

Художня література займає осібне місце серед інших видів мистецтв. На відміну від музики та малярства, які впливають на людей різних національностей безпосередньо через зір і слух, що притаманні всім здоровим людям, твір художньої літератури інколи стикається зі значними перешкодами на шляху до свого читача, якщо цей читач є носієм іншої мовної системи, ніж автор твору.

На жаль полілінгвізм, і навіть білінгвізм, зараз явище скоріше виключне, ніж розповсюджене. Тоді на допомогу приходять переклад, тобто такий вид творчості, у процесі якого художній твір, який існує в одній мові, відтворюється в іншій. Переклад посідає особливе місце у літературному процесі. Кожен вид літератури послуговується певним видом перекладу. Зокрема, художня література послуговується художнім перекладом.

Художній переклад – один з найнаглядніших проявів міжлітературної (і значить певним чином міжкультурної) взаємодії. Фактично він є основною частиною національно-літературного процесу, оскільки виступає посередником між літературами – без нього неможливо було б говорити про міжлітературний процес у всій його повноті.

Художній переклад має двоїсту природу: з одного боку він є продуктом міжлітературної комунікації, але в той же час він багато в чому обумовлює і визначає її. Переклад виконує дві основні функції: інформативну (посередницьку) і творчу. Традиційно вважалося, що основною функцією перекладу є посередницька функція, оскільки теорія художнього перекладу не виходила за межі національно-літературного процесу, або розуміла національно-літературний процес надто прагматично, а значить однобоко [1].

Проблеми художнього перекладу розглядали такі письменники як М. Рильський та В. Жуковський; загальна теорія перекладу стала об'єктом вивчення таких лінгвістів як В. Комиссаров, В. Карабан, І. Корунець та інші.

Стиль автора — це та сукупність особливостей творчості, яка відрізняє його твори від творів інших письменників. Сукупність зображально-виражальних засобів митця є ефективною, коли закономірно поєднується в художню мотивовану систему. Носіями стилю є елементи форми художнього твору — від композиції до мовних виразових форм [2, с. 344].

Актуальність такого дослідження пояснюється зростаючою увагою, яку приділяють сьогодні питанням індивідуальної мовної творчості. Власне проблема збереження ідіостилю у художньому перекладі не була головною темою у вивченні проблем практики перекладу, а авторів і перекладачів в одній особі достатньої уваги у лінгвістичних науках ніколи не приділялося.

Метою даної розвідки є розглянути феномен автоперекладу Володимира Набокова у контексті теорії перекладу художнього твору.

Поставлена мета передбачає вирішення наступних завдань:

- ознайомитися з поняттям авторського перекладу;
- розглянути можливість збереження ідіостилю автора у випадку виконання ним перекладу власного твору;
- схарактеризувати особистість Володимира Набокова як перекладача своїх творів.

Художній переклад ставить за мету збереження авторського індивідуального стилю (ідіостилю). Ідіостиль – це «система змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, властивих творам певного автора, яка робить унікальним втілений у цих творах авторський спосіб мовного вираження» [3, с. 167].

«Опис ідіостилю повинен бути спрямований на виявлення глибинної семантичної і категоріальної зв'язності його елементів, що втілюють у мові творчий шлях письменника, до сутності його явної і неявної рефлексії над мовою» [4, с. 128]. Характеристику, що об'єднує всі описи мовної особистості письменника, В.П. Григор'єв називає «образом автора ідіостилю» за природною аналогією з ідеями В.В. Виноградова та М.М. Бахтіна. При цьому, в описі виділяється не тільки напрям «ідіолект – ідіостиль», що має свою систему правил переходу, а й напрями «текст – ідіолект» і «мова – ідіолект» [5, с. 63].

Проте вивчення проблеми літературного білінгвізму, а також феномену «авторського перекладу» (наприклад, з російської мови на англійську і з англійської на російську у Володимира Набокова) говорить про необхідність побудови більш загальної моделі ідіостилю. Це пов'язано з тим, що мовна особистість повинна розглядатися в усьому різноманітті її проявів, коли функціональні області дії домінують не позначені і принципово не можуть бути позначені. Так, проза одного автора утворює єдиний мовний простір, межі між окремими сферами якого, у формулюванні В.В. Виноградова, «не привносяться ззовні, а розуміються з єдності, як будують його внутрішні форми» [6, 97]. Правила ж переходу від однієї форми вираження в іншу визначені законами тієї ж глибинної семантичної зв'язності, в якій проявляється сутність рефлексії письменника над мовою.

Надзвичайно цікавим і рідкісним явищем у художній літературі є авторський переклад, або автопереклад, тобто переклад художнього твору іншою мовою, зроблений самим автором оригіналу. Письменники здебільшого віддають перевагу написанню нових творів перед

перекладом уже написаних іншою мовою. Однак іноді митець все ж перекладає себе самого. Кілька моментів відрізняють такого перекладача від звичайного. Як повноправний господар власного твору, не обмежений у перекладацькій діяльності жодними суто перекладацькими чинниками, він володіє правом переробити власний текст у будь-якому напрямку, змінювати його композицію, образи і т. ін. У результаті таких переробок іноді замість перекладу може з'явитися зовсім новий твір. З іншого боку, перекладач-автор, на відміну від звичайного перекладача, бачить оригінал, так би мовити, зсередини, що допомагає йому створити справді повновартісний, мистецьки довершений переклад за умови вільного володіння обома мовами.

На відміну від першотвору, перекладне є самостійним художнім твором і його основна риса – це зв'язок із оригіналом. Саме тому, що переклад розглядається у зв'язку з оригіналом, нас цікавить у цій галузі літератури «шлях між початковим пунктом і результатом творчого процесу» [7, с. 47].

Особливо цікавим є автопереклад з англійської на російську мову Володимира Набокова, зокрема автопереклад роману "Лоліта". Займаючись практичної перекладацької роботою, Володимир Набоков, разом з тим, показав себе і як глибокий теоретик перекладу [8, 1].

Є природним, коли перекладач не тільки добре володіє двома мовами, але і добре знає побут і культуру обох країн, то йому легше подолати названі труднощі. Особливо, якщо перекладачем є сам автор твору, як, наприклад, у випадку перекладу роману «Лоліта», виконаним Володимиром Набоковим. Хоча і в цьому випадку не обійшлося без деяких витрат. У зв'язку з цим Т. Бесаєв вказує на такий момент: «Коли автор перекладає, він неминує пише наново, знову переживає ситуації і долі героїв, знову входить у той творчий настрій, у ту, якщо завгодно, психологічну ситуацію, як і при створенні оригінального твору. Але чи можна точно відтворити цю ситуацію? Чи можна двічі увійти в одну й ту ж річку? Не впевнений» [9].

А. Кім висловив іншу точку зору. Він вважає, що адекватний авторський переклад цілком можливий, але за умови, що перекладач не просто досконало володіє двома мовами, а й «відчуває» їх. Проблема авторського перекладу хвилювала і Володимира Набокова, який вважав не тільки можливим, але й бажаним «скорочувати, розширювати або іншим способом змінювати, з метою запізнілого вдосконалення, свої власні твори при перекладі» [10, с. 406].

Перекладач чужого тексту не завжди може глибоко зрозуміти те, що хотів висловити автор. У випадках же, коли сам автор перекладає текст, подібної проблеми немає. Але залишається проблема підшукати адекватні мовні засоби, що дуже не просто. І найбільші труднощі виникають при перекладі реалій. Як долав ці труднощі Володимир Набоков можна продемонструвати на прикладі його автоперекладу роману «Лоліта» з англійської на російську мову [11].

В оригіналі та авторському перекладі роману «Лоліта» між семіотично значущими темпоральними планами розповіді, створеними відповідними конструкціями, утворюється як унісонна єдність, так і значущий семантичний «проміжок». Єдність і розбіжність планів художнього часу в оригіналі і перекладі роману визначається як картиною світу самого письменника, так і семіотичними системами часу англійської та російської мов, якими керувався Володимир Набоков при написанні (англійською мовою) та перекладі (на російську мову) роману «Лоліта» [12].

Подальша робота над цією темою буде проводитися нами у магістерській роботі, у якій ми розглянемо принципи збереження індивідуального стилю автора при авторському перекладі та перекладі робіт на інші мови на прикладі роману Володимира Набокова «Лоліта». Аналіз буде включати в себе порівняння перекладів роману «Лоліта» російською та українською мовами на декількох мовних рівнях. Дана робота може використовуватися та застосовуватися у практиці художнього перекладу для дослідження збереження ідіостилю автора та у стилістиці художнього перекладу.

Література

- 1. Дюришин Д.** Межлитературные формы художественного перевода / Д. Дюришин // Проблемы особых межлитературных общностей. М., 1993.
- 2. Галич О.** Теорія літератури: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв / За наук. ред. Олександра Галича. – К. : Либідь, 2001. – 488 с.
- 3. Виноградов В. В.** О языке художественной литературы / В. В. Виноградов. – М., 1980. – 167с.
- 4. Григорьев В. П.** Грамматика идиостиля: В. Хлебников. – М., 1983. – С. 54 – 105.
- 5. Золян С. Т.** От описания идиолекта – к грамматике идиостиля / С. Т. Золян // Язык русской поэзии XX в. Сб. научных трудов. – М., 1989. – С. 63.
- 6. Григорьев В. П.** Грамматика идиостиля: В. Хлебников. – М., 1983. – С. 54 – 105.
- 7. Коптілов В. В.** Актуальні питання українського художнього перекладу / В. В. Коптілов. – К. : Дніпро, 1971. – 132 с.
- 8. Козлов А. С.** В. Набоков – переводчик. Проблема авторского перевода / А. С. Козлов. – Севастополь, 2004г. – 7 с.
- 9. Бесаев Т.** Почему я в это не верю? / Т. Бесаев // Художественный перевод: Проблемы и суждения. — М., 1986. — С. 382.
- 10. Набоков В. В.** Предисловие к английскому переводу романа «Приглашение на казнь» / В.В. Набоков // Художественный перевод: Проблемы и суждения. – М., 1986. – С. 406 – 407.
- 11. Набоков В. В.** Лолита / В. В. Набоков. – М. : Прометей, 1990. – 235 с.
- 12. Набоков В.В.** Американский период. Собрание сочинений в 5 томах / В. В. Набоков. – СПб. : Симпозиум, 2004. – Т. 3. – 702 с.

Зайцева І. П., Таранова О. В. Автопереклад Володимира Набокова як феномен перекладу художньої літератури (на прикладі роману «Лоліта»)

Стаття присвячена розгляду аспектів перекладу художньої літератури, а саме, вагомості збереження індивідуального стилю автора (ідіостилу) при перекладі творів на інші мови. Через призму перекладу художньої літератури та збереження ідіостилу письменника розглядається поняття авторського перекладу та неоднозначність його сприйняття у науці на прикладі роману Володимира Набокова «Лоліта».

Ключові слова: художня література, ідіостиль, авторський переклад, автопереклад.

Зайцева І. П., Таранова О. В. Автоперевод Владимира Набокова как феномен перевода художественной литературы (на примере романа «Лолита»)

Статья посвящена рассмотрению аспектов перевода художественной литературы, а именно, важности сохранения индивидуального стиля автора (идиостиля) при переводе произведений на другие языки. Через призму перевода художественной литературы и сохранения идиостиля писателя рассматривается понятие авторского перевода и неоднозначность его восприятия в науке на примере романа Владимира Набокова «Лолита».

Ключевые слова: художественная литература, идиостиль, авторский перевод, автоперевод.

Zaytseva I. P., Taranova O. V. Volodymyr Nabokov's Translation as a Phenomenon of Literary Translation (on the basis of his novel *Lolita*)

The article is devoted to the aspects of the literary translation, in particular, an importance of author's individual style (idiostyle) retention in the translation of works into other languages. Notion of author's translation is considered in the light of the literary translation and author's idiostyle retention and contradictions of its perception in the science. The topic is analyzed on the example of the novel *Lolita* by Volodymyr Nabokov.

Keywords: fiction, idiostyle, author's translation.

УДК 81'276.3/4:004(100)

O. A. Kyrychenko, Y. V. Kalashnyk

MAIN STRATEGIES IN FURTHER DEVELOPMENT OF MACHINE TRANSLATION. APPLICATION PROBLEMS

Different electronic devices have become common nowadays. Due to the fundamental research in the systems of algorithms and in the establishment

of lexical equivalence in different strata of lexicon, machine translation has made considerable progress in recent years. But nevertheless there is a problem: machine cannot correctly translate all grammatical phenomena and presently there is no such translator which could replace the person. Perhaps “machine translation” is not an appropriate term, since the machine only completes the first stage of the process. It would be more accurate to talk of a tool that aids the translation process, rather than an independent system.

The goal of this article is to find the last strategies in further development of machine translation; to mark the problems of its using and possible ways and perspectives of its development.

The achievement is that now there is a set of commercial projects of machine translation. Company Systran was one of pioneers in the field of machine translation. In Russia great contribution to the development of machine translation brought the group under the leadership of prof. R.G.Piotrovsky (Russian State Pedagogical University, St.-Petersburg).

The beginning of the 1990s saw vital developments in machine translation with a radical change in strategy from translation based on grammatical rules to that based on bodies of texts and examples (for example, the Reverso Program) [1, p. 15]. Language was no longer perceived as a static entity governed by fixed rules, but as a dynamic corpus that changes according to use and users, evolving through time and adapting to social and cultural realities. To this day machine translation continues to progress. Large companies are now using it more, which also increases software sales to the general public. This situation has led to the creation of on-line machine translation services such as Altavista, which offer rapid email services, web pages, etc. in the desired language, as well as to the availability of multilingual dictionaries, encyclopaedias, and free, direct-access terminology databases.

Until recent times, the production of translations has been seen essentially as a self-contained activity. For large users, the appearance of translation systems has stimulated the integration of translation and documentation (technical writing and publishing) processes. Translation is now seen as one stage in the processes of communication and getting information.

Presently there are many researches of machine translation, sets of presentations on this theme, for example, Powerpoint Presentations like Presentation at the conference “Current issues in theoretical and applied linguistics”, 11 December 2007, Chelyabinsk, Russia (29 slides), [2, p. 5] or Presentation on panel held at Aslib conference “Translating and the Computer 30”, 27 November 2008 [3, p. 2].

Machine translation is an autonomous operating system with strategies and approaches that can be classified as follows: the direct strategy; the transfer strategy; the pivot language strategy [4, p. 54].

The direct strategy, the first to be used in machine translation systems, involves a minimum of linguistic theory. This approach is based on a predefined source language-target language binomial in which each word of

the source language syntagm is directly linked to a corresponding unit in the target language with a unidirectional correlation, for example from English to Spanish but not the other way round [5, p. 51]. The best-known representative of this approach is the system created by the University of Georgetown, tested for the first time in 1964 on translations from Russian to English. The Georgetown system, like all existing systems, is based on a direct approach with a strong lexical component. The mechanisms for morphological analysis are highly developed and the dictionaries extremely complex, but the processes of syntactical analysis and disambiguation are limited, so that texts need a second stage of translation by human translators.

There are a number of systems that function on the same principle: for example SPANAM, used for Spanish-English translation since 1980, and SYSTRAN, developed in the United States for military purposes to translate Russian into English. After modification designed to improve its functioning, SYSTRAN was adopted by the European Community in 1976. At present it can be used to translate the following European languages:

Source languages: English, French, German, Spanish, Italian, Portuguese, and Greek. Target languages: English, French, German, Spanish, Italian, Portuguese, Greek, Dutch, Finnish, and Swedish. In addition, programs are being created for other European languages, such as Hungarian, Polish and Serbo-Croatian.

Apart from being used by the European Commission, SYSTRAN is also used by NATO and by Aérospatiale, the French aeronautic company, which has played an active part in the development of the system by contributing its own terminology bank for French-English and English-French translation and by financing the specialized area related to aviation. Outside Europe, SYSTRAN is used by The United States Air Force because of its interest in Russian-English translation, by the XEROX Corporation, which adopted machine translation at the end of the 1970s and which is the private company that has contributed the most to the expansion of machine translation, and General Motors, which through a license from Peter Toma is allowed to develop and sell the applications of the system on its own account. It should be noted that in general the companies that develop direct machine translation systems do not claim that they are designed to produce good final translations, but rather to facilitate the translator's work in terms of efficiency and performance.

The transfer strategy focuses on the concept of "level of representation" and involves three stages. The analysis stage describes the source document linguistically and uses a source language dictionary. The transfer stage transforms the results of the analysis stage and establishes the linguistic and structural equivalents between the two languages. It uses a bilingual dictionary from source language to target language [4, p. 22]. The generation stage produces a document in the target language on the basis of the linguistic data of the source language by means of a target language dictionary.

The transfer strategy, developed by GETA (Groupe d'Etude pour la Traduction Automatique / Machine Translation Study Group) in Grenoble, France, led by B. Vauquois, has stimulated other research projects. Some, such as the Canadian TAUM-MÉTÉO and the American METAL, are already functioning. Others are still at the experimental stage, for example, SUSY in Germany and EUROTRA, which is a joint European project. TAUM, an acronym for Traduction Automatique de l'Université de Montréal (University of Montreal Machine Translation) was created by the Canadian Government in 1965. It has been functioning to translate weather forecasts from English to French since 1977 and from French to English since 1989. One of the oldest effective systems in existence, TAUM-MÉTÉO carries out both a syntactic and a semantic analysis and is 80% effective because weather forecasts are linguistically restricted and clearly defined. It works with only 1,500 lexical entries, many of which are proper nouns. In short, it carries out limited repetitive tasks, translating texts that are highly specific, with a limited vocabulary (although it uses an exhaustive dictionary) and stereotyped syntax, and there is perfect correspondence from structure to structure.

The pivot language strategy is based on the idea of creating a representation of the text independent of any particular language. This representation functions as a neutral, universal central axis that is distinct from both the source language and the target language. In theory this method reduces the machine translation process to only two stages: analysis and generation [6, p. 12]. The analysis of the source text leads to a conceptual representation, the diverse components of which are matched by the generation module to their equivalents in the target language. The research on this strategy is related to artificial intelligence and the representation of knowledge. The systems based on the idea of a pivot language do not aim at direct translation, but rather reformulate the source text from the essential information. At the present time the transfer and pivot language strategies are generating the most research in the field of machine translation. With regard to the pivot language strategy, it is worth mentioning the Dutch DLT (Distributed Language Translation) project which ran from 1985 to 1990 and which used Esperanto as a pivot language in the translation of 12 European languages.

It is important, first of all, to make a distinction between machine translation (MT) and computer-assisted translation (CAT).

Often a source of confusion for the general public, where the term "computer translation" is used to describe both types of technology, the two are in fact based on very different approaches. The respective results they are intended to achieve are also extremely different, since they use two quite separate, specific contexts.

On a schematic level, this method of translating involves the calculation speed of a computer in order to analyse the structure of each term or phrase within the text to be translated (source text). It then breaks this structure down into elements that can be easily translated, and recomposes a term of the same structure in the target language [7, p. 174]. In doing so, the

method calls upon the use of highly voluminous, multi-lingual dictionaries plus sections of text that have already been translated.

Great hopes were placed in MT during the eighties, and huge investments were made in research into the subject. However, this was then to a large extent neglected in favour of CAT systems that were technically more realistic. Thanks to the development of the Internet over recent years, there is now a move towards both sites, and automatic translation systems, that make it possible to "get an idea" of the content of pages written in another language.

Apart from this function of providing a rough idea of what a given text contains and its utility when deciding whether not this would be worth translating, MT is only efficient where applied to texts with an appropriate degree of standardisation and coherency. In short, a text that can be translated by a computer must be written in a way that the computer can understand: there must be no ambiguity, and it must contain only terms contained in the computer's dictionary and which always have the same meaning.

This type of controlled language – which imposes major constraints on writers – has few areas of use beyond that of particular types of technical documentation that are sufficiently voluminous to justify the investment. The best-known, and perhaps the most efficient of all MT systems is used in Canada for translating weather forecasts from English into French and vice-versa. These are created from a highly limited, self-contained unit of standard phrases.

Otherwise, MT is mainly used for a pre-translation phase that must be followed by intensive revision process in order to make the target text suitable for publication. The extremely high costs of setting up and managing parameters for MT software and its dictionaries are a major obstacle with automatic translation.

So, machine translation is the application of computers to the task of translating texts from one natural language to another. One of the very earliest pursuits in computer science, machine translation has proved to be an elusive goal, but today a number of systems are available which produce output which, if not perfect, is of sufficient quality to be useful in a number of specific domains.

In perspectives, machine translation is only efficient where applied to texts with an appropriate degree of standardization and coherency. In short, a text that can be translated by a computer must be written in a way that the computer can understand: there must be no ambiguity, and it must contain only terms contained in the computer's dictionary and which always have the same meaning.

Literature

- 1. Samuelson-Brown G.A.** Practical Guide for Translators (2nd Ed.) / G. A. Samuelson-Brown. – London : Multinqual Mattersltd, 1995. – 220 p.
- 2. Current** issues in theoretical and applied linguistics / Chelyabinsk Russia, 2007. – 30 p.
- 3. Presentation** on panel held at Aslib conference / Translating

and the Computer 30. – London, 2008. – 20 p. **4. Hutchins W. J.** Machine Translation: Past, Present, Future. Wiley / W. J. Hutchins, Chichester, Ellis Horwood. – New York, 1986. – 120 p. **5. POUDAT, Celine** La traduction automatique en libre acces sur l'Internet // Le français dans le monde. – 2001. – № 314. – P. 51 – 52. **6. Cohen J. M.** Translation, Encyclopedia Americana / J. M. Cohen. – New York, 1986. – P. 12 – 15. **7. First** and most notably Bar-Hillel, Yeheshua: A demonstration of the nonfeasibility of fully automatic high quality machine translation in language and information; selected essays on their theory and application // Jerusalem Academic Press, 1964. – P. 174 – 179.

Кириченко О. А., Калашник Ю. В. Головні стратегії подальшого розвитку машинного перекладу. Можливі проблеми

Стаття присвячена розгляду машинного перекладу. У ній описуються технології, сприятливі для перекладачів у першому десятиріччі двадцять першого століття та досліджуються позитивні та негативні аспекти машинного перекладу та головних інструментів, які використовуються в ньому: електронні словники, глосарії, термінологічні бази даних, двомовні он-лайн тексти.

Ключові слова: машинний переклад, перекладачі, словники, глосарії, тексти.

Кириченко Е. А., Калашник Ю. В. Главные стратегии в дальнейшем развитии машинного перевода. Возможные проблемы

В статье рассматривается машинный перевод. В ней описываются технологии, благоприятные для переводчиков в первом десятилетии двадцать первого века, а так же исследуются позитивные и негативные аспекты машинного перевода и главных инструментов, которые используются в нем: электронные словари, глоссарии, терминологические базы данных, двуязычные он-лайн тексты.

Ключевые слова: машинный перевод, переводчики, словари, глоссарии, тексты.

Kyrychenko O. A., Kalashnyk Y. V. Main strategies in further development of machine translation. Application problems

This article is about machine translation. It describes the technology available to translators in this first decade of the twenty-first century and examines the negative and positive aspects of machine translation and of the main tools used in computer-assisted translation: electronic dictionaries, glossaries, terminology databases, on-line bilingual texts.

Keywords: machine translation, translators, dictionaries, glossaries, texts.

УДК 81'25

В. В. Конкульовський

ДО ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ КІНОТЕКСТІВ КОМЕДІЙНОГО ЖАНРУ

Сучасне суспільство не можна уявити без кіно. Цей різновид мистецтва є невід'ємною частиною повсякденного життя більшості людей нашої планети. Саме тому, з появою кінематографа та зростанням його популярності, виникла необхідність відтворення та адаптації фільмів для іншомовних культур та аудиторій. Проблема перекладу кінотекстів є однією з найактуальніших для сучасної теорії і практики перекладу.

На сьогоднішній день в Україні простежується глобальна проблема у сфері кіноперекладу, яка полягає не просто у міжмовному транскодуванні, а що найголовніше – у міжкультурному відтворенні кінотексту для цільової аудиторії іншомовної етнокультурної традиції [2, с. 35 – 73]. Після розпаду Радянського Союзу та створення незалежної держави ми зіткнулися з нестачею якісного дублювання закордонної продукції національною мовою. За Радянського Союзу проблеми практично не існувало, переклад кінострічок процвітав та здійснювався на належному рівні, адже ним займалися справжні професіонали своєї справи.

Отже, мета даної статті полягає у висвітленні окремих теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з перекладом кінофільмів українською мовою взагалі і кінокомедій зокрема.

Для сучасного стану українського перекладознавства нагальним убачається вирішення низки проблем, які мають своє історичне, теоретичне і методологічне підґрунтя. Перш за все, потрібно сказати, що перекладом кінофільмів українською мовою дуже часто займаються люди з недостатнім практичним досвідом та слабкою теоретичною базою, які неготові до якісного виконання своєї роботи. Проблема загострюють і агенції, які наймають некваліфікованих перекладачів, мотивуючи це низькою платоспроможністю. Сюди також віднесемо абсолютну відсутність будь-якого професійного навчання техніці та особливостям кіноперекладу на спеціальних філологічних, перекладознавчих факультетах. Окрім цього, в Україні немає чітко сформованих критеріїв оцінювання кіноперекладу. На справді ж, кінопереклад є надзвичайно складним видом перекладацької діяльності і саме тому вимагає високий рівень фахової кваліфікації. До причин зниження якості кіноперекладів можна віднести і надходження великої кількості зарубіжної кінопродукції різного гатунку, що скорочує обсяг часу на роботу з текстом [8, с. 155 – 166]. Зважаючи на той факт, що з моменту створення незалежної держави і до кінця першого десятиліття

21 століття в Україні дублювання фільмів здійснювалося переважно російською мовою, зрозумілою є ситуація щодо низького рівня українського перекладу. Більшість населення України влаштував такий підхід до кіноперекладу та дублювання, оскільки політико-історичні та соціокультурні умови існування української мови як «другорядної» порівняно до російської, а також централізований характер здійснення кіноперекладу (Московська школа кіноперекладу) призвели до того, що український глядач абсолютно адекватно сприймав російський дубляж.

Як відомо, з 2007 року копії іноземних фільмів слід перекладати державною мовою, якою в нашій державі є українська. Таким чином, Конституційний Суд України вирішив, що іноземні фільми перед розповсюдженням в Україні в обов'язковому порядку повинні бути дубльовані або озвучені чи субтитровані державною мовою. Саме цей рік став поворотним у проблемі кіноперекладу українською мовою. Український глядач, так само як і багато фахівців у галузі кіноперекладу, відзначили непрофесійний та неякісний дубляж. Агенції перекладу відчували гостру потребу у спеціалістах високого рівня, що володіють професійними навичками та досвідом роботи з кінотекстом. Таким чином, «труднощі перекладу» стали головним боєм та додатковими витратами для кінопрокатників. З іншого боку, процес українізації є дуже позитивним для великої кількості перекладачів, які матимуть змогу працевлаштуватися. Безумовно, означений процес дасть і вже дає поштовх для розвитку національної кіноіндустрії. Це пов'язано з побудовою відповідної кіноіндустріальної інфраструктури в Україні – студій з дублювання, перезапису звуку, субтитрування. Дублювання фільмів українською мовою вже значно підняло планку якості кінопродуктів, що пропонуються українському глядачу. Фундаментальним успіхом з-поміж усіх кінострічок, дубльованих українською мовою, можна вважати такі фільми як: «Тачки» та «Альф». Вони стали своєрідними орієнтирами щодо якості перекладу кінотекстів та української адаптації, своєрідним тріумфом дублювання для української кіноіндустрії.

Такий складний процес, як дублювання фільмів українською мовою, складається з декількох основних етапів. Первинний та один з найважливіших – переклад тексту та його адаптація. Далі відбувається підбір акторів та запис на студії. Проте, переважно саме від перекладу залежить загальний успіх фільму. Адекватний переклад – фундаментальна основа для створення якісного дубляжу.

Фільм, як об'єкт лінгвістичного дослідження, завжди викликає певні труднощі, оскільки постає складною системою уявлень та знань, в якій, окрім тексту, міститься ще й екстралінгвальні фактори, особливо важливі для розуміння повідомлення оригіналу. Окрім лінгвістичних, перекладач має також справу і з проблемами технічного характеру, що безпосередньо впливають на рівень еквівалентності та адекватності

перекладу, а також його технічному відтворенні на екрані, тобто, синхронності артикуляції акторів та реплік дублерів [7, с. 315 – 323].

Під час роботи «круглого стола» на тему «Киноперевод: мало что от Бога, много чего от Гоблина» в редакції журналу «Мосты» [выпуск 4(8) – 2005, 57] М. Берді було запропоновано 5 основних видів кіноперекладу:

1. Робота синхронного перекладача. Дуже часто він змушений перекладати кінострічку без попереднього перегляду, намагаючись якомога точніше передати її зміст. Яскравим представником такого виду кіноперекладу можна вважати Олексія Міхальова, оскільки його переклад «з листа» вважається класичним підходом.

2. Озвучення фільму одним актором. При цьому зберігається оригінальна звукова доріжка, що дає змогу реципієнту оцінювати репліки різних героїв та емоційну складову стрічки.

3. Озвучення фільму двома акторами, різної статі, зберігаючи оригінальну доріжку.

4. Повний дубляж фільму. Кінострічку озвучує команда акторів. При такому виді кіноперекладу відбувається значна компресія оригінального матеріалу через необхідність співпадіння артикуляції героїв з українським перекладом їх реплік.

5. Використання титрів при повному збереженні оригінального звукового ряду. Увага, таким чином, концентрується на читанні субтитрів внизу екрана.

У процесі перекладу фільму перед перекладачем постає багато завдань, зокрема, вибір стратегій і тактик для відтворення реалій, безеквівалентної лексики, інтертекстуальних елементів, пошук еквівалентів різних рівнів, адаптування реалій до культурних стереотипів глядача, укладання тексту у хронометраж, синхронізація із зображенням, що, відповідно, призведе до скорочення фраз, врахування соціального статусу, культурного рівня та віку героїв, відтворення специфічного гумору, сленгу, переклад назв фільмів. У роботі з кінотекстом фахівець обирає перекладацьку стратегію відповідно до цільової аудиторії та художнього стилю авторів, а також жанрової специфіки [3, с. 64 – 75]. Перекладаючи кінотекст, важливо зберегти оригінальний задум автора, розкрити образи персонажів. Перекладач повинен максимально точно та адекватно передати глядачеві інформаційно-емоційне повідомлення, відтворене у вербальному мовленні акторів, закадровому тексті, піснях, титрах і надписах. Для більш адекватного перекладу потрібно враховувати відеоряд, який несе додаткову інформацію про оригінал [1, с. 116]. Перекладач не може застосовувати описовий переклад чи перекладацький коментар через специфіку роботи з кінотекстом. У роботі з кінострічкою, через необхідність підстроювати український текст під англійську артикуляцію, перекладач використовує заміни, скорочення та додавання фраз, пропуски [9, с. 306 – 330]. Усі ці прийоми

викликані трансформацією структури тексту, неспівпадінням швидкості репліки героя та тексту перекладу.

На сьогодні є багато фахівців, які продовжують вивчати та досліджувати проблеми кіноперекладу, зокрема, М. Берді, С. Беляєв, Д. Бузаджи, В. Гайдук, В. Горшкова, Г. Денісова, М. Єфремова, Р. Кавенюкі, В. Красних, Ю. Лотман, Н. Лубашова, Р. Матасов, Н. Наговіцина, Р. Палажченко, Н. Скоромислова, Г. Слишкін, Г. Старцева, А. Чужакін, О. Якименко.

У царині перекладознавства вважається, що одним з найважчих жанрів для перекладу та дублювання у кінематографі є комедія. Фільми комедійного характеру переповнені алюзіями, метафорами, гіперболами, іронією, каламбуром, евфемізмами, сленгом, жаргонізмами, реаліями, специфічним гумором, притаманним певній культурі та національності, пряме транскодування яких почасти залишається незрозумілим і перекладачам, а звідси – цільовому рецептору. Усі ці засоби комічного ефекту часто спричиняють перекладацькі втрати у разі, якщо спеціаліст не може зрозуміти зміст повідомлення і знайти відповідні еквіваленти. Надзвичайно важливим є знання перекладачем розмовної лексики, володіння великим обсягом лінгвокраїнознавчої екстралінгвістичної інформації та вмінням розкодувати дотепи та підтекст. Гумор у кінотексті потрібно відтворювати враховуючи особливості менталітету країни перекладу.

При перекладі кінотексту перекладач повинен передати не лише синтаксичну та семантичну структури та фразеологію, а й функціональний та прагматичний аспекти [4, с. 44 – 58]. Саме тому, буквальний переклад не може передати весь зміст кінотексту. На сьогодні, найбільшою проблемою є визначення можливостей граничного рівня адаптації тексту до іншомовної культури, де існує інша система цінностей та понять, що спричиняє втрати у сприйнятті чужої лінгвокультури [5, с. 155].

Більшість кінопродукції орієнтована на молодих людей. Саме глядач, часто-густо, виступає основним критиком. Головним критерієм успішного кіноперекладу для нього є його близькість глядачу, наявність розмовної лексики, сленгу, жаргонізмів, рівень пошлості та гумору. Еквівалентність, в свою чергу, відходить на другий план. Одним з основних завдань залишається адекватна передача змістового наповнення фільму. Одним з головних засобів досягнення цього залишається прагматична адаптація [6, с. 7 – 40].

Проблематика дослідження має суттєві перспективи, актуальне теоретичне та практичне значення для перекладознавства, з огляду на можливість вивчення труднощів у виборі стратегій для передачі реалій, засобів створення гумористичного ефекту; фільму як форми сучасного художнього тексту; проблеми прагматичної адаптації тексту художнього фільму; критеріїв оцінювання.

Детальне дослідження перекладу кінофільмів також важливо для досягнення вищого рівня кіноперекладів в Україні, що сприятиме розвитку кіномистецтва зокрема та української культури загалом.

Література

- 1. Алексеева И. С.** Профессиональный тренинг переводчика: Учеб. пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. / И. С. Алексеева – СПб.: Союз, 2005. – 288 с.
- 2. Алимов В. В.** Интерференция в переводе (на материале профессионально ориентированной межкультурной коммуникации и перевода в сфере профессиональной коммуникации): Учебное пособие Текст. / В. В. Алимов. – М.: КомКнига, 2005. – 232 с.
- 3. Бузаджи Д. М.** Хоть горшком назови? / Д. М. Бузаджи // Мосты. – 2005. – № 1 (5). – С. 64 – 75.
- 4. Горшкова В. Е.** Перевод в кино Текст. / В. Е. Горшкова. – Иркутск: МИГЛУ, 2006. – 278 с.
- 5. Денисова Г.** Чужой среди своих: к вопросу о переводе художественных фильмов и их восприятии в рамках иноязычного культурного пространства / Г. Денисова // Университетское переводоведение. – 2006. – Выпуск 7. – С. 155.
- 6. Красных В.** «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? / В. Красных. – М.: Гнозис, 2003. – 375 с.
- 7. Лотман Ю. М.** Семиотика кино и проблемы киноэстетики / Ю. М. Лотман. // Об искусстве. – СПб.: Искусство-СПБ, 1998. – С. 315 – 323.
- 8. Матасов Р. А.** Методические аспекты преподавания кино/видеоперевода / Р. А. Матасов // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – РГПУ им. А. И. Герцена, 2009. – С. 155 – 166.
- 9. Якобсон Р. О.** Язык в отношении к другим системам коммуникации Текст. / Р. О. Якобсон // Избранные работы. – М.: Прогресс, 1985. – С. 306 – 330.

Конкульовський В. В. До проблеми перекладу кінотекстів комедійного жанру

У статті проаналізовано сучасний стан українського кіноперекладу, висвітлено основні проблеми при перекладі кінотекстів, описано низку дискусійних питань, що потребують подальшого вивчення та детального опрацювання.

Ключові слова: кінопереклад, кінотекст, адаптація, реалії, дублювання.

Конкульовский В. В. К проблеме перевода кинотекстов комедийного жанра

В статье проанализировано современное состояние украинского киноперевода, выделено основные проблемы при переводе кинотекстов, описано ряд дискуссионных вопросов, которые нуждаются в дальнейшем изучении.

Ключевые слова: киноперевод, кинотекст, адаптация, реалия, дубляж.

Konkulovsky V. The problem of comedy movies translation

The article focuses on review of the present stage in translation the foreign films in Ukraine, it highlights the main problems concerning translating movies, and also a series of translational aspects requiring further research and detailed elaboration.

Key words: film translation, film text, adaptation, realia, dubbing.

УДК 811.111'255.4

О. В. Крысало, Е. А. Дудник

**ПЕРЕВОД ИМЕНИ СОБСТВЕННОГО В ХУДОЖЕСТВЕННОМ
ТЕКСТЕ: К ПОСТАНОВКЕ ПРОБЛЕМЫ**

Перевод — одно из древнейших занятий человека. Различие языков побудило людей к этому нелегкому, но столь необходимому труду, который служил и служит целям общения и обмена духовными ценностями между народами.

В силу своей словесной природы литература — единственное из искусств, замкнутое национально-языковыми традициями: литературное произведение понятно только тем, кто знает язык, на котором оно написано, в то время как живопись, скульптура, танец, кино и театр (в той мере, в какой они не связаны с текстом) доступны восприятию любого зрителя или слушателя.

Художественный перевод представляет собой проблему, далеко выходящую за пределы чистой литературно-лингвистической техники, поскольку каждый перевод есть в той или иной мере эстетическое и идеологическое освоение подлинника. Лишь хорошо вооруженный лингвистически и историко-культурно переводчик может удовлетворительно разрешить задачу адекватного художественного перевода, состоящую в передаче смыслового содержания, эмоциональной выразительности и словесно-структурного оформления подлинника.

Главной движущей силой переводчика должен быть не только язык произведения, но и идея, внушенная оригиналом, которая заставляет его искать адекватные языковые средства для отражения в словах мысли, то есть художественный перевод представляет собой адекватное соответствие оригиналу как в лингвистическом, так и в эстетическом понимании.

Особое место в тексте художественного произведения занимают имена собственные его персонажей.

Характеризуя имя собственное как объект перевода, обычно говорят, что они, как правило, переводу не подлежат. Отсюда следует, что сохранения звуковой оболочки имени собственного

бывает достаточно для понимания текста перевода. Однако в ряде случаев для правильного понимания и перевода текста недостаточно знать, что данное слово – имя собственное, а анализ смысловой структуры требует дополнительной информации. Особенно это представляется актуальным для художественного текста, в котором имя собственное наделено ещё и функцией художественно-эстетического воздействия, превращающей имя собственное из просто имени в значимое имя, но нередко утрачиваемой в переводе произведения.

Имена и названия всегда играли важную роль в жизни человека. С выяснения имени начинается знакомство людей друг с другом – *имена собственные* становятся опорными точками в межличностной и межкультурной коммуникации, помогают преодолеть языковые барьеры, но в своей изначальной языковой среде они обладают сложной смысловой структурой, уникальными особенностями формы и этимологии, многочисленными связями с другими единицами и категориями языка.

Одним из наиболее удачных определений имени собственного признают дефиницию, принадлежащую О.И. Фояковой: «Имя собственное – это универсальная, функционально-семантическая категория имен существительных, особый тип словесных знаков, предназначенный для выделения и идентификации единичных объектов (одушевленных и неодушевленных), выражающих единичные понятия и общие представления об этих объектах в языке, речи и культуре народа» [1, с. 21].

«Имена собственные служат для особого, индивидуального обозначения предмета безотносительно к описываемой ситуации и без обязательных уточняющих определений» [2, с. 9]. Все имена собственные обладают значением предметности, то есть частью их содержания является как бы обобщение о существовании некоего предмета (или сущности, которую мы представляем себе как предмет).

Имена собственные несут в себе определенную информацию именно об этом предмете, о его свойствах. Эта информация может быть детальной или краткой, различной степени известности. Если эта информация получает распространение в масштабах всего языкового коллектива, то это значит, что сведения о данном предмете являются частью языкового значения имени собственного.

Существует несколько принципов перевода собственных имен. Так, существует следующая классификация принципов заимствования и передачи имён собственных на другом языке [2, с. 15 – 25]:

- принцип графического подобия (транслитерация);
- принцип фонетического подобия (транскрипция);
- принцип этимологического соответствия (транспозиция);

- принцип благозвучия.

Транслитерация – «побуквенная передача текстов и отдельных слов, записанных с помощью одной графической системы, средствами другой графической системы» [3, с. 518].

Транслитерация отличается от практической транскрипции своей простотой и возможностью введения дополнительных знаков. Этот принцип часто применяется при составлении библиографических указателей и при организации каталогов. Как способ включения иностранного слова в русский текст транслитерация менее употребительна, так как при транслитерации сильно искажается звуковой облик иноязычного имени.

В целом большинство имен и названий передается в настоящее время средствами графики, то есть способом *транскрипции* – «способом однозначной фиксации на письме звуковых характеристик отрезков речи» [3, с. 517].

Хотя имя собственное призвано идентифицировать предмет в любой ситуации и любом языковом коллективе, оно в подавляющем большинстве случаев обладает национально-языковой принадлежностью.

Имя собственное всегда реалія. В речи оно называет действительно существующий или выдуманный объект мысли, лицо или место, единственные в своем роде и неповторимые. В каждом таком имени обычно содержится информация о локальной и национальной принадлежности обозначаемого им объекта.

Транскрибированные имена собственные наряду с остальными реаліями являются теми немногими элементами перевода, которые сохраняют определенное национальное своеобразие в своей словесной звуковой форме.

Кроме транскрипции и транслитерации, в практике заимствования и передачи имен наблюдается еще один слабоизученный принцип – принцип этимологического соответствия, или *транспозиции*. Транспозиция представляет собой «использование одной языковой формы в функции другой формы – её противочлена в парадигматической ряду» [3, с. 519] и в случае перевода имён собственных заключается в том, что имена собственные в разных языках, которые различаются по форме, но имеют общее лингвистическое происхождение, используются для передачи друг друга. В одних случаях транспозиция применяется регулярно, в других – эпизодически.

Принцип транспозиции используется в русско-английских соответствиях в особых случаях и касается он, прежде всего, исторических и библейских имен, а также имен монархов. Так, издавна сложилась следующая практика: имена монархов и религиозных деятелей передаются, как правило, по методу транспозиции. Например, король *James* должен по-русски

именоваться не *Джеймсом*, а *Иаковым*. *Папа римский* носил по-русски имя *Иоанн Павел*, а не *Джон Пол* или *Джованни Паоло*.

Наряду с переводческой транслитерацией для языковых единиц, не имеющих непосредственного соответствия в переводящем языке, иногда применяется *калькирование* – «образование нового фразеологизма, слова или нового значения слова путём буквального перевода соответствующей иноязычной языковой единицы» [3, с. 211]. Иными словами, это воспроизведение не звукового, а комбинаторного состава слова или словосочетания, когда составные части слова (морфемы) или фразы (лексемы) переводятся соответствующими элементами переводящего языка. Калькирование как переводческий прием послужило основой для большого числа разного рода заимствований при межкультурной коммуникации в тех случаях, когда транслитерация была неприемлема из эстетических, смысловых или иных соображений.

В отличие от транскрипции, калькирование не всегда бывает простой механической операцией перенесения исходной формы в переводящий язык; зачастую приходится прибегать к некоторым трансформациям. В первую очередь это касается изменения падежных форм, количества слов в словосочетании, аффиксов, порядка слов, морфологического или синтаксического статуса слов и т. п.

Описанные принципы основываются на том положении, что имя собственное в обычной речевой коммуникации называет, чтобы различать объекты, а *имя собственное в художественной речи* эту дифференцирующую функцию совмещает с эстетической, изобразительной функцией и как бы подчиняется ей.

Художественное произведение – это особая сфера функционирования имен собственных. В тексте слова соотносятся с реальной и изображаемой действительностью, с современным литературным языком и языком художественного произведения. Это способствует тому, что читатель как бы заново воссоздает ассоциативные связи слова, что, в свою очередь, способствует переосмыслению его семантики, пониманию авторского замысла произведения: слова, как известно, обозначают одновременно объективную действительность и художественный мир, созданный писателем.

Именование персонажей художественного произведения, как правило, базируется на национальных традициях образования и функционирования собственных имен, что дает читателю пространственно-временные ориентиры (место действия, время, социальный статус участников событий и т.п.).

Следует заметить, что имена персонажей художественного произведения сохраняют свои характеризующие признаки при переводах художественного текста на другие языки. Обычно в таких

случаях имена собственные подлинника сохраняются без изменения, за исключением графемо-произносительных отклонений при их передаче на другом языке. Переводу могут подвергаться только те имена, прямая передача которых на чужом языке может ослабить художественное восприятие образа.

Перевод имён собственных в художественном тексте имеет свою специфику, так имена и названия являются неотъемлемым элементом формы художественного произведения, слагаемым стиля писателя, одним из средств, создающих художественный образ. Они могут нести на себе заметно выраженную смысловую нагрузку, иметь необычный звуковой облик, обладать скрытым ассоциативным фоном. Перевод имён собственных должен быть стилистически верным и точным, должен соответствовать всему духу, идее, целям произведения, должен сохранять характерный колорит, а иногда и какой-то специальный смысл, особое значение, в котором сконцентрировано выражена авторская идея.

Итак, выбор подходящего метода – дело очень сложное, зависит от решения переводчика, который должен учесть многие лингвистические и экстралингвистические факторы, а именно: языковой генезис, семантическую категорию, и, прежде всего, текст и функцию, которую имя собственное выполняет в этом тексте. Также немаловажными являются такие вопросы, как традиция перевода данного имени, связанные с ним коннотации, фактор реальности / вымышленности имени собственного.

Выбор способа передачи имён собственных составляет в общем смесь двух главных факторов: норм или правил языков оригинала и перевода, а также принятого переводчиком метода, определяющего, какие ценности оригинального текста он стремится сохранить в переводе. Надо, однако, учесть, что этот выбор не может быть случайным: имена собственные в литературном произведении обычно совмещают несколько функций, и надо сохранить ту, которая своей интертекстуальностью, семантикой, экспрессией или информационной нагруженностью обогатит текст. Уловить самую суть названия, выбрать самую подходящую её функцию и передать её читателю – в этом состоит задача сохранения в художественном переводе имени собственного.

Таким образом, система наименований персонажей художественного произведения выполняет не только важную структурно-организующую функцию, но и несет наиболее общую многостороннюю лингвистическую и экстралингвистическую информацию. Ономастическое пространство структурно охватывает часть словаря языка писателя, характеризует его авторскую индивидуальность и уровень мастерства.

Література

1. Фоякова О. И. Имя собственное в художественном тексте / О. И. Фоякова. – Л., 1990. – 103 с. **2. Ермолович Д. И.** Имена собственные на стыке языков и культур / Д. И. Ермолович. – М. : Р. Валент, 2001. – 200 с. **3. Нелюбин Л. Л.** Толковый переводоведческий словарь / Л. Л. Нелюбин. – М. : Флинта: Наука, 2003. – 320 с.

Крисало О. В., Дуднік К. О. Переклад власних імен у художньому тексті: до постанови проблеми

У статті розглядаються особливості художнього перекладу та надається характеристика основним способам перекладу власних імен у художньому тексті.

Ключові слова: переклад, художній переклад, власне ім'я, транскрипція, транслітерація, калькування.

Крысало О. В., Дудник Е. А. Перевод имени собственного в художественном тексте: к постановке проблемы

В статье рассматриваются особенности художественного перевода и дается характеристика основных способов перевода имен собственных в художественном тексте.

Ключевые слова: перевод, художественный перевод, имя собственное, транскрипция, транслитерация, калькирование.

Krysalo O. V., Dudnik K. O. Translation of proper names in a literary text

In the article we have considered the peculiarities of literary translation and characterized the main ways of proper names translation in a literary text.

Keywords: translation, literary translation, proper name, transcription, transliteration, loan translation.

УДК [811.111 : 811.161.2]'25 : 778.5

А. Є. Кулікова, Т. М. Наумкіна

ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМУ ОПУЩЕННЯ ПРИ ЗАКАДРОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНІХ ФІЛЬМІВ

У сучасному світі аудіовізуальна продукція має великий вплив на формування й розвиток світогляду й культури людини, її особистості, а якісний переклад такої продукції – на адекватне сприйняття інших культур, усвідомлення свого місця в світовій спільноті. В Україні

найпоширенішим видом аудіовізуального перекладу (АВП) є закадровий переклад, але, на жаль, він не має теоретичного підґрунтя, що, в свою чергу, негативно відбивається на його якості та адекватності. Тому особливої актуальності для вітчизняної науки набуває вивчення зарубіжних досліджень та самостійне розроблення зазначеної проблематики.

Серед провідних зарубіжних науковців, що займаються теорією аудіовізуального перекладу, слід зазначити Х. Диас Синтаса (J. Diaz Cintas), Й. Іварсона (J. Ivarsson), А. Матамала (A. Matamala), П. Райха (P. Reich), А. Сербан (A. Serban) та ін.

Мета статті – розглянути особливості використання прийому опущення при закадровому перекладі з англійської українською мовою, виявити лексичні та синтаксичні одиниці, які можуть бути опущені без значних стилістичних і смислових втрат.

Закадровий переклад (*voice-over*) – вид міжмовного перекладу аудіовізуальної продукції (фільмів, мультфільмів, телесеріалів, телепрограм, комп'ютерних ігор тощо), при якому перекладене мовлення акторів-дублерів чується поверх оригінальної звукової доріжки [1].

В Україні більшість іноземних фільмів й програм, які потрапляють на телебачення, озвучуються закадрово, окрім російських, які зазвичай субтитруються. Це зумовлено, перш за все, тим, що закадровий переклад є набагато дешевшим за дубляж, а озвучування можна зробити у більш короткі строки.

До екстралінгвальних характеристик закадрового перекладу відносять: оригінальний голос чути під дублюючим; експресивне акторське відтворення перекладу не має великого значення, як у разі дубляжу, адже всі емоції чути на оригінальній звуковій доріжці; зазвичай, але не завжди, закадровий діалог починається за одну – дві секунди після оригінального й закінчується на декілька секунд раніше; текст перекладу синхронізується з діалогами оригіналу та зображенням [2, с. 86].

Як бачимо, екстралінгвальні особливості закадрового перекладу створюють певні часові обмеження, що, у свою чергу, призводить до суттєвих скорочень і випущень оригінального тексту. У разі перекладу з англійської українською додається проблема різної довжини звучання слів оригіналу й перекладу (українські слова є довшими за англійські), тому, беручи до уваги екстралінгвальні та мовні чинники, можна стверджувати, що найчастіше вживаним прийомом є опущення.

Опущення – це прийом перекладу, який характеризується пропуском одиниць, які присутні у мові оригіналу, зберігаючи семантичну еквівалентність. Найчастіше опущенню підлягають семантично надлишкові слова, тобто слова, які висловлюють значення, яке може бути зрозумілим і без цих слів [3].

Надлишковими словами при письмовому перекладі українською мовою можуть бути слова, які в англійській мові виражають конкретні

граматичні категорії, наприклад, артиклі та допоміжні дієслова. Як система будь-якої мови в цілому, так і конкретні мовні твори мають досить великий рівень надлишковості, що дозволяє перекладачеві використовувати ті або інші опущення. Нерідко це є необхідним в силу того, що у процесі письмового перекладу численні додавання та пояснювальні фрази, які вводить перекладач для кращого розуміння (найчастіше з прагматичних міркувань), можуть зробити текст занадто великим [Там само]. Тому перекладач, щоб урівноважити цю тенденцію, має намагатися, де це є можливим та в рамках стилістичних норм мови перекладу, робити опущення семантично надлишкових елементів вихідного тексту [4, с. 199 – 206]. Не завжди опущення є результатом прагнення усунення мовної надлишковості. Воно може мати й інші причини; найчастіше характерна для англійської мови тенденція максимальної конкретності, яка виражена уживанням багатьох числівників, а також назв мір та ваги там, де це не мотивовано семантичними факторами та підлягає опущенню [3, с. 28].

У разі закадрового перекладу через обмеженість часу й необхідності синхронізації опущення потребують не лише зазначені вище мовні елементи. Розглянемо на прикладі комедійного фільму „Сам удома” (1990), які само лексичні одиниці й синтаксичні конструкції підлягають використанню прийому опущення.

Найчастіше у фільмі „Сам удома” опускаються вигуки й вставні слова, як, наприклад, „*well*” – „ну”, „*you know*” – „знаєш” та т. ін.. Це можна пояснити тим, що такі слова зазвичай не несуть смислового навантаження, а лише доповнюють мовлення, не змінюючи його. У перекладі репліки „*Oh, really? You're completely helpless. Everyone has to do everything for you.*” – „*Ти нікчема, за тебе все роблять інші*” опущене „*Oh, really?*” – „*Та невже?*” виражає здивування, але ця емоція чітко читається на обличчі акторки. Таким чином, випущення задля економії часу повністю виправдане.

Подібний випадок випущення спостерігаємо й при перекладі фрази: „*Why the hell are you dressed like a chicken?*” – „*А чого ти схожий на курку?*”. Дослівний переклад мав би звучати так „*Якого біса ти вирядився наче курча?*”, проте, як бачимо, відсутність в українській репліці вставного слова, яке б передавало англійське „*the hell*”, не впливає на сприйняття гумористичної ситуації аудиторією, адже ефект комічності компенсується відеорядом.

В англійській мові часто вживається розділове питання, яке складається зі ствердження або заперечення у першій частині й загального питання у другій. У всіх випадках, які ми зустріли в фільмі загальне питання було опущене. Наприклад, „*He's just a little boy, isn't he?*” – „*Це лише мале хлопчисько*”.

Інший приклад опущення також пов'язаний з питанням „*Hang up the phone and make me, why don't you?*” – „*Поклади трубку і примусь мене*”. Як бачимо, основне смислове навантаження фрази передано,

проте з певною втратою емоційного забарвлення. Адже „*why don't you?*” додає цій репліці гостроти, виклику, наче кажучи „Так, давай, зроби це!”. Однак брак емоційності тексту компенсує гра акторів, тому можна стверджувати, що опущення в цьому випадку виправдане.

Часто культурні розбіжності між англійськими й українськими мовними традиціями призводять до суттєвих скорочень і випущень. Наприклад, „*Someone has to find an open store. We don't even have milk here.*” – „Треба купити чогось поїсти”. Два англійських речення були скорочені до одного, яке передає загальний смисл висловлювання, але опускає деякі елементи, притаманні американському побуту. По-перше, зрозуміло, що купити щось ми можемо тільки у відчиненій крамниці, по-друге, в українській культурі продукти харчування можна придбати не лише в крамниці, але й на ринку та супермаркеті, тому опущення слова „*store*” – „*крамниця*” виправдане. По-третє, чому причиною покупки є саме молоко? В українській культурі найчастіше не молоко, а хліб є найнеобхіднішим продуктом споживання, який би ми шукали, щоб „чогось поїсти”.

Іноді може опускатися інформація, яка нещодавно згадувалася та смисл висловлювання можна зрозуміти без неї: „*Can I sleep in your room? I don't want to sleep on the hide-a-bed with Fuller. If he has something to drink, he'll wet the bed.*” – „Можна я ляжу тут? Не хочу спати з Фулером. Він мочиться у ліжку”. Тут випускається ціле речення „*If he has something to drink*”, яке пояснює причину того, чому Фулер мочиться у ліжку. Але у попередньому сюжеті брат дразнив Кевіна тим, що тому доведеться спати з Фулером, який мочиться у ліжку, вказуючи на те, що Фулер на той момент пив багато кока-коли. Отже, можна стверджувати, що у цьому випадку опущення цілого речення не впливає на розуміння сюжету.

Дуже часто опускаються слова, які є надлишковими у контексті тієї чи іншої ситуації, як у цьому прикладі: „*Dad, can you come here and help me?*” – „Тату, можеш мені допомогти?”. Якщо цю фразу перекласти дослівно, то по звучанню вона буде довшою за оригінальну: „Тату, можеш підійти сюди та допомогти мені?”. Та в слові „*підійти*” немає необхідності, оскільки ми бачимо на екрані маленького хлопчика, який не може сам занести ялинку й кличе батька, якому необхідно підійти до сина, щоб допомогти.

Отже, на основі проведеного аналізу перекладацьких прийомів на матеріалі фільму „Сам удома”, можна стверджувати, що опущення є загальноживаним при закадровому перекладі з англійської українською. Найчастіше підлягають опущенню вигуки; вставні слова; питальна частина розділового питання; інформація, яка раніше вже згадувалася; граматичні конструкції, які не несуть смислової вагомості; слова/фрази, які відбивають особливості, притаманні культурі оригіналу, але незрозумілі аудиторії реципієнта.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в порівняльному аналізі прийомів художнього письмового й аудіовізуального перекладів.

Література

- 1. Закадровый** перевод: свободная энциклопедия Википедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://ru.wikipedia.org/wiki/Закадровый_перевод
- 2. Кулікова А.** Особливості, переваги та недоліки закадрового перекладу аудіовізуальної продукції / А. Кулікова // Сучасні проблеми та перспективи дослідження романських та германських мов і літератур : матеріали ІХ Міжвузівської конференції молодих учених. – Донецьк, 2011. – С. 85 – 87.
- 3. Бархударов Л. С.** Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М. : Междунар. отношения, 1975. – 240 с.
- 4. Виноградов В. С.** Перевод. Общие и лексические вопросы / В. С. Виноградов. – К. : КДУ, 2004. – 240 с.

Кулікова А. Є., Наумкіна Т. М. Використання прийому опущення при закадровому перекладі художніх фільмів

У статті розглянуто особливості використання прийому опущення при закадровому перекладі з англійської українською мовою; виявлено лексичні та синтаксичні одиниці, які можуть бути опущені без значних стилістичних і контекстуальних втрат.

Ключові слова: аудіовізуальний переклад (АВП), закадровий переклад, опущення, скорочення.

Куликова А. Е., Наумкина Т. Н. Использование приема опущения при закадровом переводе художественных фильмов

В статье рассмотрены особенности использования приема опущения при закадровом переводе с английского на украинский язык; выявлены лексические и синтаксические единицы, которые могут быть опущены без значительных стилистических и контекстуальных потерь.

Ключевые слова: аудиовизуальный перевод (АВП), закадровый перевод, опущение, сокращение.

Kulikova A. Ye., Naumkina T. M. Using omission in voice-over translation of feature films

The present paper examines the peculiarities of using omission in voice-over translation from English into Ukrainian; lexemes and syntactical units which can be omitted without stylistic or contextual losses are revealed.

Key words: audiovisual translation (AVT), omission, reduction, voice-over.

УДК [811.111 : 811.161.2]'25 : 778.5

А. Є. Кулікова, Т. Ф. Тичинська

ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ ПРИ ДУБЛЮВАННІ МУЛЬТФІЛЬМІВ

На сучасному українському телебаченні та в кінопрокаті з'являється велика кількість іноземної аудіовізуальної продукції (фільми різних жанрів, мультфільми, телепрограми тощо). Отже, вітчизняні перекладачі виконують значний обсяг роботи, метою якої є здійснення такого ж самого впливу на вітчизняну аудиторію, який має оригінальний аудіовізуальний продукт на аудиторію країни-походження. Особливого значення набуває якісний професійний переклад дитячих програм, фільмів, мультфільмів, адже вони мають неабиякий вплив на психоемоційний стан маленьких глядачів, формують їхні особистісні якості й смаки, сприяють розвитку світогляду й культури. Тому дуже актуальним і важливим є теоретичне дослідження аудіовізуального перекладу (АВП); виявлення перекладацьких прийомів, які найбільш відповідають принципам того, чи іншого виду АВП та дають змогу найадекватніше передати зміст оригіналу; розробка методик, які допомагали б практикам виконати якісний переклад, тощо.

Незважаючи на понад столітній практичний досвід з перекладу фільмів та іншої аудіовізуальної продукції теоретичним обґрунтуванням проблеми АВП почали займатися порівняно недавно – у другій половині ХХ ст.. Значного ж розвитку ця галузь дістала лише в останні два десятиріччя. Загальною теорією АВП займаються такі вчені, як І. Гамб'є (Y. Gambier), Х. Діаз Синтаса (J. Diaz Cintas), Ф. Діас (F. Dias), А. Сербан (A. Serban) та ін. Серед науковців, які спеціалізуються в дублюванні Р. Антоніні (R. Antonini), М. Мунйоз Гил (M. Muñoz Gil), Дж. Д. Сендерсон (J. D. Sanderson). В Україні, на жаль, аудіовізуальний переклад залишається малодослідженою галуззю перекладознавства, що негативно відбивається на якості продукції, яка з'являється на наших кіно- й телеекранах.

Мета нашої роботи – проаналізувати прийоми перекладу власних назв з англійської українською та визначити їх відповідність таким принципам дублювання, як лабіальна синхронізація та доместикації.

Найпоширенішим у світі видом аудіовізуального перекладу мультфільмів є дублювання. Мультфільми дублюються навіть у тих країнах, де решта кіно-, теле- й відеопродукції субтитрується або перекладається закадрово, й Україна не є виключенням.

Дублювання (dubbing) є тим видом міжмовного аудіовізуального перекладу при якому відбувається повна заміна саундтреку мови оригіналу (вихідної мови) на саундтрек вхідної мови, з метою показу в країні (країнах), в якій мова оригіналу не є рідною. Його основним

завданням є створення у глядачів враження, що актори нібито розмовляють мовою перекладу [1].

Перевага, яка віддається дублюванню при перекладі мультфільмів, зумовлена тим фактом, що воно (за умови якісного виконання) є найбільш приємним та легким для сприйняття глядачем видом аудіовізуального перекладу, адже не відволікає увагу від зображення та є найбільш адаптованим до культури реципієнта [2, с. 74]. Такий ефект досягається завдяки відповідності дублювання двом принципам – доместикації та лабіальній синхронізації.

Згідно з канадським вченим Робером Паконом (Robert Paquin) лабіальна (або фонетична) синхронізація – це повне відтворення рухів губ актору на екрані актором дубляжу (і не лише слів, але й звуків дихання, кашлю, криків тощо) [3]. Якщо автор дубляжу хоче досягти якісного фонетичного синхронізму він має дотримуватися двох основних правил:

1) кількість складів слів дубльованого тексту повинна відповідати кількості складів у словах оригіналу (з іншого боку, перекладачі іноді не дотримуються цього правила, і це необов'язково означає, що дублювання неякісне);

2) збереження лабіальних маркерів – зімкнених звуків. Якщо персонаж вимовляє [m], [v], [p], [b], [f] у процесі перезапису актор дубляжу також повинен використовувати один із цих приголосних. Усі вони губні зімкнені та взаємозамінні, тобто глядачі іноді не можуть відрізнити один від одного. Важливо пам'ятати, що зімкнення при вимові вищезазначених звуків особливо помітне в началі та на кінці слів [Там само].

Так, наприклад, англійське слово „*monkey*” українською може бути перекладене еквівалентним „*мавна*” із повним дотриманням обох правил синхронізації: кількість складів англійського й українського слів (два) та лабіальні маркери (перший зімкнений звук [m]) будуть збережені. При перекладі російською виникає проблема, адже російський еквівалент англійського „*monkey*” – „*обезьяна*” (кількість складів чотири, перший звук приголосний, не зімкнений). У цьому випадку задля фонетичної синхронізації російським перекладачам доведеться вжити прийом функціональної заміни й використати „*макака*”.

Щодо доместикації, то це поняття до наукового обігу ввів американський науковець Лоуренс Венуті (Lawrence Venuti): *“a fluent strategy performs a labor of acculturation which domesticates the foreign text, making it intelligible and even familiar to the target language-reader, providing him or her with the narcissistic experience of recognizing his or her own culture in a cultural other, enacting an imperialism that extends the dominion of transparency with other ideological discourses over a different culture.”* [4]. Отже, доместикація – це принцип, який у відповідності до домінуючої культури мови перекладу асимілює іноземні елементи тексту, позбавляючи його характеристик, притаманних культурі

оригіналу, чим робить кінцевий продукт максимально наближеним й адаптованим до цільової культури.

До перекладацьких прийомів, які відповідають принципу доместикації можна віднести: звуження або розширення вихідного значення, нейтралізацію або посилення емпізи, функціональну заміну, коментар, опис.

Такі прийоми, як транскрипція, транслітерація та калькування відповідають принципу форенізації, при якому акцент робиться на культурі оригіналу, підкреслюється іноземна ідентичність тексту. За словами Л. Венуті „читач відправляється за кордон”[4].

На матеріалі мультфільмів „Мадагаскар-2” (2008) та „Рататуй” (2008) розглянемо, чи керуються перекладачі принципами лабіальної синхронізації й доместикації при перекладі власних назв та, чи використовують перекладацькі прийоми відповідні до цього принципу.

Загалом, переклад власних назв викликає багато труднощів й суперечок серед фахівців дублювання. Науковці й практики не дійдуть згоди щодо того, чи має перекладач просто калькувати власні назви, чи має адаптувати або замінювати їх на назви, які знайомі й звичні цільовій аудиторії [5; 6]. У разі літературного перекладу власних назв зазвичай використовуються транскрипція, транслітерація та калькування. Щодо власних назв, які несуть певне культурне навантаження незнайоме читачеві, але важливе для відображення задуму автора, перекладач може застосувати описовий прийом, або, використавши прийом транскрипції / транслітерації, додати коментар. У разі ж аудіовізуального перекладу це неможливо, адже існує багато формальних обмежень (час, простір тощо).

У мультфільмах „Мадагаскар-2” та „Рататуй” велика кількість власних назв (переважно імена героїв): *Africa* – *Африка* (транскрипція/транслітерація); *Alex* – *Алекс* (транскрипція); *Alfredo Linguini* – *Альфредо Лінгвіні* (транскрипція); *Emile* – *Еміль* (транскрипція); *Fosse* – *Фосс* (транскрипція/транслітерація); *Gloria* – *Глорія* (транскрипція); *Makunga* – *Макунга* (транскрипція); *Manhattan* – *Манхеттен* (транскрипція); *Maurice* – *Моріс* (транскрипція); *Melman* – *Мельман* (транскрипція); *Ratatouille* – *Рататуй* (транскрипція); *Stevie* – *Стіві* (транскрипція). Як бачимо, в основному всі власні назви перекладені з використанням прийому транскрипції.

Перекладацька *транскрипція* являє собою формальне пофонемне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем мови перекладу, фонетична імітація вихідного слова [7, с. 63]. Цей прийом повністю відповідає одному з головних принципів дублювання – лабіальній синхронізації (зберігається кількість складів й лабіальних маркерів), проте замість доместикації відбувається форенізація вихідного тексту.

Систематизована структура фонетичних та орфографічних відповідників, правописні правила, якими необхідно керуватися у

практиці відтворення чужомовних власних назв в українській, нині відсутні.

Досліджуючи поставлену проблему, вчені стикаються з неупорядкованістю відтворення чужомовних назв, стихійністю підходу до різних явищ відтворення. Основну причину такої непослідовності вони вбачають у недостатньому теоретичному обґрунтуванні питань, що розглядаються.

Розкриття причин фонетико-орфографічної варіантності чужомовних власних назв вимагає: 1) урахування усіх елементів, які беруть участь у письмовому оформленні запозиченого слова; 2) урахування усіх дій, які відбуваються із запозиченим словом при уведенні його в мову, яка приймає; 3) співвіднесеності письмової форми запозичення з існуючим орфографічним правилом; 4) виділення авторських особливостей при оформленні чужого слова.

Так, англо-українські графічні відповідники характеризуються як стабільністю, так і тенденцією до варіантності. Графічні відповідники протягом усієї історії запозичення власних назв українською мовою склалися у мікросхему, тенденції якої діють і в наші дні. У рамках цієї системи англійські графеми B, D, M, F, R, P, T, S дістали позначення : Б, Д, М, Н, Ф, П, Т, С і їх присутність у назві не викликає вагань.

Наприклад: *Makunga* – *Макунга*; *Stevie* – *Стіві*; *Mort* – *Морти*; *Maurice* – *Моріс*; *Vivaldi* – *Вівальді*; *Mankiewicz* – *Манкевич*; *Rico* – *Ріко*; *San Diego* – *Сан-Дієго*; *Africa* – *Африка*; *Manhattan* – *Манхеттен*; *Moto Moto* – *Мото-Мото*; *Darwin* – *Дарвін*; *George Peppard* – *Джордж Пенард*; *Teetsi* – *Тіці*; *Fosse* – *Фосс*; *Robbins* – *Робінс*; *Melman* – *Мельман*; *Gloria* – *Глорія*; *Bob* – *Боб*; *Alex* – *Алекс*; *Paris* – *Париж*; *Rotatouille* – *Рататуй*; *Emile* – *Еміль*; *Remy* – *Ремі*; *Alfredo Linguini* – *Альфредо Лінгвіні*; *Renata* – *Рената*; *Leclair* – *Леклер*; *Tatou* – *Тату*; *Lalo* – *Лало*; *Avignon* – *Авіньон*; *Monte Carlo* – *Монте-Карло*; *Colette* – *Колетт*; *Ambrister* – *Амбрістер*.

Також існує багато графем без стабільних відповідників з варіантним позначенням. Часте варіювання зумовлене можливістю представити у запозиченій назві як власне графему, так і співвідношу з нею фонему.

Особливо багато варіантів у запозиченнях, коли система графічних відповідників не бере участі в оформленні української форми, а на перший план виступає інша мікросистема фонемних відповідників з набором фонемних субституцій.

Фонетичні особливості мови-джерела та мови-сприймача також відображаються у варіантних формах запозичень. При цьому найчастіше йдеться про передачу звучання англійських фонем (p) (h) (w), які по-різному позначаються а англійській мові.

Наприклад: *Mankiewicz* – *Манкевич*; *Phil* – *Філ*; *Paris* – *Париж*; *Darwin* – *Дарвін*; *George Peppard* – *Джордж Пенард*; *Manhattan* – *Манхеттен*.

Орфографічні особливості мови-джерела проявляються при позначенні англійських літер, які не читаються, наприклад, літери R.

Отже, фонографічні варіанти чужомовних запозичень зумовлені об'єктивними мовними явищами, які співвідносяться зі специфікою систем мови-джерела та мови-сприймача, з особливостями звукових та письмових трансформацій лексичних запозичень, з усталеністю та надійністю орфографічних правил для запозичень за умови неадекватності письма та вимови апріорі, тобто такими явищами, які й складають процес фонографічної адаптації чужих слів у приймаючій мові. Регулярність прояву мінливого характеру письмових фіксацій чужомовних назв зумовлена лінгвістично й дозволяє вважати фонографічну варіантність закономірністю процесу фонографічного освоєння.

А це означає, що часові межі фонографічної варіантності неможливо спрогнозувати. З одного боку, фонографічна варіантність є незмінною в часі, а з другого – фонографічні варіанти існують у мові століттями. Унормованість фонографічної варіантності з метою зменшення написань, які коливаються, реальна за умови визначення норми-ненорми для фонографічних варіантів запозичень, що вже існують у писемній практиці.

При введенні запозичень у текст застосовуються, як правило, традиційні способи передачі – транскрипція і транслітерація, а також лінгвістично недоцільні авторські форми інновацій, тому розробка загальної схеми відповідників та використання фонографічного принципу відтворення сприятиме створенню компромісних способів і усуненню авторських варіантів.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна стверджувати, що найуживанішим прийом перекладу власних назв при дублюванні мультфільмів є транскрипція. Використання цього прийому йде в розріз принципу доместикації дубльованої аудіовізуальної продукції, проте відповідає іншому принципу – лабіальної синхронізації, який є невід'ємною частиною створення кінематографічної ілюзії, особливо важливої для оптимального сприйняття й розуміння ціловою аудиторією мультфільмів – дітьми.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. До перспективних питань, що потребують подальшого наукового вивчення вважаємо за доцільне віднести дослідження прийомів перекладу власних назв при дублюванні художніх фільмів, порівняльний аналіз прийомів перекладу власних назв, що використовуються при субтитруванні, закадровому перекладі й дублюванні мультфільмів, художніх й документальних фільмів.

Література

1. Дублювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/Дубляж> **2. Кулікова А. Є.** Дублювання як

один з основних видів аудіовізуального перекладу: недоліки та переваги / А. Є. Кулікова // Научные исследования и их практическое применение. Современное состояние и пути развития 2010 : материалы Междунар. науч.-практ. конф. – Т. 17. Философия и филология. – Одеса : Черноморье, 2010. – С. 72 – 75. **3. Paquin R.** Translator, adapter, screenwriter. translating for the audiovisual [Electronic resource] / R. Paquin // Translation Journal – 1998. – Nov 2005. – Available from : <http://accurapid.com/journal/05dubb.htm> **4. Venuti L.** The translator's invisibility: the history of translation studies / L. Venuti. – London : Routledge, 1995. – 368 p. **5. Hurtado de Mendoza Azaola I.** Translating proper names into Spanish: the case of Forrest Gump / I. Hurtado de Mendoza Azaola // New Trends in Audiovisual Translation. – Bristol : Cromwell Press Group Ltd., 2009. – P. 70 – 82. **6. Мoya V.** La traducción de los nombres propios / V. Moya. – Madrid : Catedra, 2002. – 223 p. **7. Казакова Т. А.** Практические основы перевода / Т. А. Казакова – Спб. : Издательство „Союз”, 2001. – 320 с.

Кулікова А.Є., Тичинська Т. Ф. Прийоми перекладу власних назв при дублюванні мультфільмів

Стаття присвячена розгляду прийомів перекладу власних назв при дублюванні мультфільмів, їх відповідності таким принципам дублювання, як доместикація та лабіальна синхронізація.

Ключові слова: аудіовізуальний переклад, доместикація, дублювання, лабіальна синхронізація, транскрипція, власні назви.

Куликова А. Е., Тычинская Т. Ф. Приемы перевода имен собственных при дублировании мультфильмов

Статья посвящена рассмотрению приемов перевода имен собственных при дублировании мультфильмов, их соответствия таким принципам дублирования, как доместикация и лабиальная синхронизация.

Ключевые слова: аудиовизуальный перевод, доместикация, дублирование, лабиальная синхронизация, транскрипция, имена собственные.

Kulikova A. Ye., Tychinskaya T. F. Proper names translation strategies used in the dubbing of cartoons

The paper deals with proper names translation strategies used in the dubbing of cartoons, the correspondence of these strategies to such principles of dubbing as domestication and labial synchronism.

Key words: audiovisual translation, domestication, dubbing, labial synchronism, transcription, proper names.

УДК: 81'25:81'373: 504

Н. С. Руденко

**ЕКОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДУ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ**

На сучасному етапі розвитку цивілізації, коли безпечне навколишнє середовище стало однією з головних цінностей, на перетині технічних, природних та гуманітарних наук виникають такі дисципліни як соціальна екологія, екологічна етика, естетика, культура, психологія. Відповідно, екологічна проблематика стає предметом посиленої уваги лінгвістів. Вивчено особливості формування екологічної терміносистеми української мови (С. В. Овсейчик), а також термінотворчих процесів та тематичних груп екологічної терміносистеми англійської мови (Т. А. Алесенко, І. Г. Гусева, Н. Г. Кантишева, М. А. Ков'язина, О. М. Іванишин); розглянуто інноваційні процеси в лексиці екологічної сфери у сучасній англійській мові (Є. Г. Балюта, Ю. А. Зацний); висвітлено особливості комунікації у сфері екології, виділено концептуальну базу англійського екологічного дискурсу, встановлено його комунікативні моделі (І. О. Розмаріца); окремі аспекти екологічного дискурсу привертають увагу українських та російських лінгвістів, що досліджують його на матеріалі англійської мови (С. В. Баранова, Н. А. Красильникова, С. Н. Семенова, Л. В. Сологуб, О. Г. Хитрова), німецької мови (О. В. Іванова, З. І. Ломиліна, І. Н. Рогожникова), та французької мови (В. В. Колошьян). Однак комплексних досліджень екологічної лексики в інтеркультурному та перекладацькому / перекладознавчому аспектах дотепер немає.

У теорії та практиці перекладу найбільш дискусійними залишаються питання виявлення й диференціації екологічної лексики (далі – ЕкоЛ). Більш детального розгляду заслуговує принцип системності при перекладі ЕкоЛ. Крім того, мало вивчено специфіку перекладу ЕкоЛ як у текстах екологічного дискурсу, так і в текстах інших дискурсів, дотичних до екологічної тематики. Це ускладнює процес упізнавання перекладачем екологічної лексики у вихідному тексті й вибір адекватних стратегій її перекладу.

Метою даного дослідження є визначення теоретичних і методологічних основ вивчення ЕкоЛ з позицій перекладознавства. Для досягнення поставленої мети необхідно окреслити коло ключових теоретичних понять та провести відбір методик, необхідних для аналізу ЕкоЛ в перекладацькому аспекті.

Вичленовуванню ЕкоЛ слугують наукове поняття „екологія” та соціокультурний лінгвоконцепт ЕКОЛОГІЯ. Спеціальне поняття „екологія” позначає комплексну науку про виживання в навколишньому середовищі [1, с. 124]. Воно співвідноситься із власне екологічною терміносистемою,

що в першу чергу обслуговує вузькоспеціальну царину екологічного знання й утворює базовий корпус ЕкоЛ. Але у світлі сучасних тенденцій, коли суспільство прагне перебороти притаманну ХХ століттю технократичну парадигму мислення й сформувати глобальну екологічну свідомість, складається нова екологічна концептосфера. Вона репрезентує не лише біологічні й техногенні, а й антропогенні (філософські, релігійні, культурні, соціальні) параметри ставлення людини до навколишнього середовища. Екологічна термінологія у сукупності зі всіма лексичними одиницями, що прямо чи опосередковано розкривають зміст понятійного, ціннісного або образного компонентів лінгвоконцепта ЕКОЛОГІЯ, формує ширший корпус ЕкоЛ. Специфіка його перекладу полягає в тому, що в цьому випадку стає обов'язковим збереження не лише екологічної семантики, але й супутніх (оцінних, емотивних, асоціативних) семантичних комплексів.

Екологічний дискурс виділяється в окремий вид дискурсу за тематичним критерієм. Його макротема – взаємини людини з навколишнім середовищем [2, с. 5; 3, с. 134]. Соціокультурна специфіка екологічного дискурсу проявляється в таких його ознаках як динамічність та неоднорідність. Динамічність екологічного дискурсу пояснюється тим, що, крім власне екологічної наукової сфери, екологічна тематика й проблематика ширше актуалізується в текстах різних дискурсів (релігійному, політичному, економічному, медіа-дискурсі, рекламному тощо). Таким чином, екологічний дискурс виникає на перетині різноманітних значущих ділянок людської діяльності. Цим зумовлено його ситуативну неоднорідність. Вона, у свою чергу, спричиняє неоднорідність текстову.

Динамічність і неоднорідність екологічного дискурсу призводять до того, що зростає частотність вживання ЕкоЛ, а валентність її лексем стає гнучкішою. До мікро- та макроконтекстів, де вживається ЕкоЛ, все частіше потрапляють емотивні, оцінні, асоціативні, образні елементи, наприклад: *Shoot-out at the climate change corral* (<http://edition.cnn.com>), *Envirolet saves the environment. Save the planet and save money* (www.envirolet.com), *Чиста екологія України – оберіг народу* (<http://www.euro-ecology.net>), *Чорнобиль – українська Атлантида* (<http://ua.glavred.info>), *Может ли у Саркофага «поехать крыша»?* (*Комсомольская Правда в Украине*, 26.04.2003) тощо. Це спричиняє неоднорідність перекладацьких засад і, відповідно, стратегій перекладу при відтворенні ЕкоЛ у різних типах текстів/дискурсів.

Неоднорідність і динамічність екологічного дискурсу виявляються в тому, що, незважаючи на макротематичну єдність, різні типи текстів екологічної тематики (далі – ЕкоТт) мають чітко визначених різних адресатів. Тому для перекладознавця й перекладача доцільно розглядати окремо ЕкоТт спеціальні (адресовані в першу чергу професіоналам у сфері екології й у суміжних областях) і неспеціальні (призначені для широкого кола адресатів-непрофесіоналів). Загальним

завданням перекладу ЕкоЛ в текстах обох згаданих типів є відтворення основних, власне екологічних, компонентів її семантики. Однак не менш важливими є й вужчі завдання перекладу, які висуває перед перекладачем будь-який конкретний тип тексту. Для спеціальних ЕкоТт, де переважає інформативна функція, облігаторним є збереження термінологічності. У неспеціальних ЕкоТт, де домінує директивна чи сугестивна функція, необхідно відтворити аксіологічність й символічність, а збереження термінологічності стає факультативним та варіативним.

Відбір методик, які застосовуються для перекладацького та перекладознавчого аналізу ЕкоЛ, відбувається з врахуванням того, які завдання стоять перед перекладачем і перекладознавцем під час роботи з даним типом лексики на кожному з етапів процесу перекладу. На етапі аналізу вихідного тексту – це завдання виокремлення тієї чи іншої одиниці ЕкоЛ, визначення її статусу, функцій та контекстів, релевантних для перекладу. На другому етапі – це завдання, пов'язані з відбором можливих відповідників даній одиниці ЕкоЛ у мові перекладу. На третьому етапі – це завдання вибору засобів та прийомів відтворення даної одиниці ЕкоЛ у тексті перекладу.

Дефінітивна методика використовується з метою вичленовування одиниць ЕкоЛ та диференціації екологічних текстів. Залучення словників різного типу (тезаурусна методика), а також лексико-семантичний аналіз ЕкоЛ дозволяють виявити, з одного боку, універсальні, а з іншого боку, етноспецифічні й хроноспецифічні елементи її семантики. За допомогою контекстуального аналізу визначаються особливості функціонування ЕкоЛ у контекстах різних рівнів та облігаторність/факультативність відтворення ЕкоЛ у перекладі. Метод інтерпретації символів служить для вичленовування екологічних символів і розшифрування різноманітних внутрішньотекстових символічних кодів вихідного тексту, що потребують відтворення в перекладі. Концептуальний аналіз використовується для вичленовування ключових лінгвоконцептів екологічних текстів і моделювання екологічної концептосфери в цілому.

Системне застосування всіх зазначених методик дозволяє диференціювати інваріантні/варіативні й облігаторні/факультативні критерії перекладу ЕкоЛ. Крім того, зазначені методики є підґрунтям перекладознавчої класифікації ЕкоЛ

При перекладознавчому підході до ЕкоЛ у ній можна виявити 1) екологічні терміни (*habitat, dew point, neritic zone, вогнестійкість, метабіоз, ґрунтотворний процес*); 2) екологічні реалії (*Yellow Stone National Park, Good Friday Earthquake Alaska oil spill, Зелена Книга, НАЕК „Енергоатом”, восточно-уральський радиоактивный след*); 3) екологічні символи, які з погляду національно-культурної зумовленості можуть бути моноетнічними/етноспецифічними (*Three Male Island accident, аварія на Чорнобильській АЕС*) і поліетнічними/глобальними (*nuclear winter, озонова діра*). Найлегшими для перекладу є екологічні

терміни, тому що вони досить швидко набувають статусу інтернаціональних і/чи кодифікуються, а отже одержують прями відповідники. При перекладі екологічних реалій і екологічних символів головним завданням є збереження їх понятійного компоненту, з одного боку, та їх етноспецифіки (включаючи символічність), з іншого боку.

Окрему групу одиниць ЕкоЛ складають екологічні терміни-концепти, які розглядаються нами як трикомпонентні утворення, що містять у собі фактуальний, ціннісний та образний елементи [4, с. 77]. Ціннісний компонент екологічних термінів-концептів може бути позитивним (*environmental safety, resource preservation, rehabilitation, екобаланс, екорозвиток, экологическая безопасность*) і негативним (*depletion, pollution, радіація, екологічна катастрофа, ядерний взрив*), що й визначає їх місце на шкалі екологічних цінностей/екологічних небезпек. Культурна зумовленість ціннісного компоненту екологічних термінів-концептів визначає специфіку їх перекладу. З одного боку, процес пошуку адекватних перекладацьких відповідників ускладнюється. З іншого боку, діапазон можливостей при виборі певного відповідника в кожному конкретному випадку розширюється.

Семантичний аналіз дозволяє розподілити ЕкоЛ за трьома тематичними зонами: 1) природно-орієнтованою (*biosphere, biodiversity, екосистема, природний відбір, биоразрушение*), 2) техно-орієнтованою (*technosphere, manufacture, атомна енергетика, техногенна аварія, отходы*) та 3) соціально-орієнтованою (*anthrosphere, sustainable development, екополітика, екологічна свідомість, экологическое воспитание*).

Розглянувши співвідношення цих тематичних зон і типів ЕкоЛ, ми дійшли висновку, що в техно-орієнтованій тематичній зоні переважають терміни. У зоні природно-орієнтованій, поряд з термінами, зростає й частотність реалій. У соціально-орієнтованій тематичній зоні збільшуються частотність і значимість символів, причому символізуються насамперед ті лексеми, які позначають екологічні загрози або негативні екологічні ситуації, що вже склалися. Крім того, саме в даній тематичній зоні екологічні терміни-концепти змінюють статус власне термінів на статус лінгвоконцептів. Техно-орієнтовані поняття та відтворюючі їх лексеми, зазвичай, співвідносяться зі спеціальними ЕкоТт й меншою мірою залежать від контексту. Соціально-орієнтовані співвідносяться переважно з неспеціальними ЕкоТт й мають найбільшу контекстуальну залежність. Природно-орієнтованим одиницям ЕкоЛ належить проміжне становище. Домінування певних видів ЕкоЛ ставить перед перекладачем різні завдання й вимагає застосування різних перекладацьких стратегій і тактик.

З'ясування специфіки перекладу одиниць ЕкоЛ різного статусу в різних типах ЕкоТт екологічного та неекологічного дискурсів та встановлення співвідношення домінантних типів перекладацьких

відповідників та типів текстів при перекладі ЕкоЛ є перспективою подальших досліджень у даному напрямку.

Література

1. Екологія : Тлумачний словник / [уклад. Мусієнко М. М. та ін.]. – К. : Либідь, 2004. – 376 с. **2. Розмаріца І. О.** Лінгвокогнітивні особливості комунікації у сфері екології (на матеріалі сучасної англійської мови) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / І. О. Розмаріца. – К., 2004. – 20 с. **3. Иванова Е. В.** К проблеме исследования экологического дискурса / Е. В. Иванова // Политическая лингвистика. – Екатеринбург, 2007. – Вып. 3(23). – С. 134-138. **4. Карасик В. И.** Лингвокультурный концепт как единица исследования / В. И. Карасик, Г. Г. Слышкин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики : сб. науч. трудов. – Воронеж : ВГУ, 2001. – С. 75 – 80.

Руденко Н. С. Екологічна лексика як об'єкт перекладу: теоретичний та методологічний аспекти

У статті визначається коло ключових теоретичних понять і проводиться відбір методик, необхідних для аналізу екологічної лексики в перекладацькому аспекті, а також наводиться перекладацька класифікація екологічної лексики.

Ключові слова: екологічна лексика, текст екологічної тематики, екологічний дискурс, переклад.

Rudenko N. S. Экологическая лексика как объект перевода: теоретический и методологический аспекты

В статье определяется круг ключевых теоретических понятий и проводится отбор методик, необходимых для анализа экологической лексики в переводческом аспекте, а также предлагается переводческая классификация экологической лексики.

Ключевые слова: экологическая лексика, текст экологической тематики, экологический дискурс, перевод.

Rudenko N. S. Ecological Vocabulary as Object of Translation: Theoretical and Methodological Aspects

The article considers key theoretical concepts and selects the methods necessary for ecological vocabulary analysis in the aspect of translation. The author describes translational classification of ecological vocabulary.

Key words: ecological vocabulary, ecological text, environmental discourse, translation.

УДК 81

Н. М. Рудницька

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ ТА РЕЛІГІЙНОЇ ІДЕОЛОГІЙ НА ПЕРЕКЛАД

Вплив ідеологічних чинників на переклад останнім часом привертає прискіпливу увагу перекладознавців, хоча це питання вже розглядалося в теорії перекладу. Так, ще Ніцше, аналізуючи переклади давньогрецької літератури, виконані митцями Давнього Риму, зазначав, що «одомашнення» цих перекладів було спричинене ідеологічними чинниками [1, с.106]. В сучасному перекладознавстві ідеологію в перекладі вивчали такі дослідники, як Р. Альварез (R. Alvarez) [2], С. Баснет (S. Bassnett) [3], М. Бейкер (M. Baker) [4], Р. Зорівчак [5], Б. Карубі (B. Karoubi) [6], А. Лефевр (A. Lefevre) [7], П. Фосет (P. Fawcett) [8] та інші. Втім, ці дослідження присвячено вивченню впливу окремих ідеологічних чинників на переклад, тому необхідним видається системне дослідження ідеологічного аспекту перекладу. Метою цієї статті є визначити основні напрями дослідження впливу ідеологічних факторів на переклад.

Перш за все, необхідно визначити, які саме фактори можна віднести до ідеологічних. Сам термін «ідеологія» має чимало визначень, але насправді термін було введено 1796 року французом Дестютом де Трасі для позначення науки про ідеї. Суспільство цієї ініціативи не підтримало, а Наполеон, зокрема, потішався, називаючи «ідеологами» людей, що марно витрачають час. Цей термін згодом забули, і набагато пізніше він з'явився у праці Маркса і Енгельса «Німецька ідеологія». У працях В. Ульянова «ідеологія» перетворилася на «зброю пролетаріату як методу класової боротьби» [9].

Можливо, саме ленінсько-радянська спадщина стала причиною того, що пересічний громадянин України, що не є фахівцем у галузі суспільних наук, і сьогодні найчастіше асоціює це поняття з політичною ідеологією. Так само і в українському перекладознавстві вплив ідеологічних чинників найчастіше розглядається в аспекті панівної політичної ідеології. Насправді, українська історія надає в цьому аспекті багатющій матеріал, оскільки переклад як спосіб комунікації з іншими націями, культурами і ідеологіями завжди контролювався владою. Звідси – всілякі препони, що зустрічали ті діячі, що намагалися забезпечити переклад ключових художніх творів українською мовою у ХІХ ст., коли українські території входили до складу інших держав. Звідси – заборона на переклад творчості певних авторів або окремих творів, чий зміст не відповідав радянській ідеології за часів СРСР. Звідси переслідування та репресії тих перекладачів, що наважились порушити ці заборони (зокрема, М. Зерова, М. Драй-Хмари, Б. Тена, М. Кочура).

Інколи під впливом ідеологічного тиску в Радянському Союзі окремі складові оригінального твору не відтворювалися або перекручувалися у перекладі, і тому перекладені твори набували зовсім іншого значення. Так, у перекладі «Кентерберійських оповідей» Дж. Чосера І. Кашкінім та О. Румером відсутня «Розповідь Священика» - своєрідного трактату, яка поєднувала всі інші розповіді. Остінні виконували роль своєрідних ілюстрацій до «Розповіді Священика». Із її зникненням перекручується смисл всього твору і його смислова ємність в перекладі не відтворюється.

Таким чином, вплив панівної політичної (державної) ідеології на переклад може проявлятися як:

- обмеження або заборона перекладу національною мовою, що не є державною;
- обмеження перекладу творів, що відзеркалюють іншу ідеологію;
- ідеологічно спричинене перекручення тексту при перекладі.

Але поняття “ідеологія” не зводиться до політичної ідеології. Існують багато визначень, але найбільш місткими та релевантними для перекладу нам видаються такі: «Ідеологія — це організована сукупність ідей у формі міфів, настанов, гасел, програмних документів партій, філософських концепцій тощо; система політичних, правових, етичних, художніх, релігійних, філософських поглядів; суспільна свідомість [9, с. 47]».

Дуже вагомим видається вплив на життя суспільства релігійної ідеології. Взаємини релігійної ідеології і перекладу цікаво дослідити на матеріалі перекладів ключових релігійних текстів. Ми пропонуємо звернутися до історії перекладів двох Священих книг: Біблії і Корану.

Загальновідомо, що переклад Біблії виконувався багато разів, і в цілому можна прослідити таку тенденцію: більш ранні переклади були дослівним, автори ж пізніших перекладів більш опікувались смислом. На перший погляд це виглядає, як еволюція поглядів на те, як “правильно” перекладати. Перекладознавці колишнього СРСР, зокрема А. Фьодоров, пояснювали це надто благоговійним ставленням до кожного слова священних текстів [10]. Більш прискіпливий аналіз, утім, показує, що така тенденція заміни дослівного перекладу смисловим може бути спричинена також ідеологічними чинниками. Так, дослівний переклад більше відповідає іудейській ідеології буквального, неалегоричного сприйняття Старого Завіту. За християнською ж традицією, навпаки, Старий Завіт завжди трактувався алегорично, і тому, наприклад, французькі теологи не схвалювали дослівного перекладу саме через відповідність такого підходу іудейській, а не християнській ідеології. Цікаво, що на цьому прикладі ми можемо розглянути подвійний вплив різних ідеологій: тієї, що впливала на вибір перекладацької стратегії і тієї, на якій ґрунтувалося перекладознавче трактування.

Щодо перекладу святої книги мусульманства – Корану, то його відтворення іншими мовами взагалі не вважаються власне перекладами, що можуть використовуватися замість арабськомовного оригіналу. Вони мають статус тлумачення, інтерпретації і використовуються лише з опорою на священний оригінальний текст. Тобто переклад Корану може отримати офіційне визнання лише як “переклад інтерпретації (тлумачення) Корану”. В очах мусульманина різниця між оригінальним текстом Корану і будь-яким перекладом та сама, що й між Богом як творцем та джерелом всього, що існує, з одного боку, та людиною як перекладачем (інтерпретатором) з іншого [11, с. 202].

Незважаючи на таке ставлення до Корану в мусульманському (особливо арабському світі), Коран багаторазово перекладався не-мусульманами з різними цілями. Перший такий відомий переклад повного тексту було виконано у 1143 р. Робертом Честерським. Це був переклад латиною; метою було зробити текст доступним для критики тогочасними авторитетами християнського світу [11, с. 203]. Перший переклад Корану англійською мовою було виконано шотландцем Олександром Россом у 1649 р., і мету цього перекладу видно з його назви: “Newly Englished, for the satisfaction of all that desire to look into the Turkish vanities”. Як видно з історії перекладів Корану для не-мусульман, вони часто мали виражені ознаки впливу ідеології іншої релігії.

Отже, на основі проаналізованого матеріалу можна зробити висновки, що релігійна ідеологія може обмежувати переклад як такий; вибір перекладацької стратегії залежить від ідеології панівної релігії; і навіть оцінка і тлумачення перекладацької стратегії перекладознавцями зазнають впливу ідеологічних чинників.

Менш явним, але не менш важливим, ніж історичне дослідження впливу державної або релігійної ідеологій на переклад, є дослідження впливу ідеології перекладача як носія характерних рис ментальності своєї нації на процес перекладу. Як зазначає С. Шефнер, ідеологічні аспекти можуть бути більш або менш помітними у тексті залежно від його теми, жанру та комунікативних цілей [12, с. 23]. Крім того, перекладач рідко усвідомлює ідеологічні фактори, що впливають на процес інтерпретації оригінального тексту при перекладі. Саме тому перспективним видається дослідження впливу повсякденної ідеології автора оригіналу, перекладача та реципієнта перекладу на процес перекладу.

Література

- 1. Nietzsche F.** Die fröhliche Wissenschaft / Friedrich Nietzsche. – Stuttgart, 1950. – 156 S.
- 2. Alvarez R.** Translating: a political act / R. Alvarez // Translation, Power, Subversion / R. Alvarez & M. Vidal. – Philadelphia : Multilingual Matters, 1996. – P. 1 – 9.
- 3. Bassnet S.** Translation, History and Culture / Susan Bassnet. – London : Cassell, 1995. –

367 p. **4. Baker**, Mona. Norms / Mona Baker // Routledge Encyclopedia of Translation Studies / M. Baker (Ed.). – New York : Routledge, 2001. – P. 163 – 165. **5. Зорівчак**, Роксолана. У духовно-культурному полі Григорія Кочура / Роксолана Зорівчак // Од слова путь верстаючи до слова... / Збірник на пошану Р.П. Зорівчак / редкол. : О. І. Чередниченко (голова) та ін. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – С. 11 – 63. **6. Karoubi**, Behrouz. Ideology and Translation with a concluding point on translation teaching / Behrouz Karoubi. – Arak : Islamic Azad University Press, 2005. – 59 p. **7. Lefevere**, Andre. Translation, Rewriting and Manipulation of Literary Fame / Andre Lefevere. – London, New York : Routledge, 1992. – 275 p. **8. Fawcett**, P. Ideology and Translation / P. Fawcett // Routledge Encyclopedia of Translation Studies / M. Baker (Ed.). – New York : Routledge, 2001. – P. 106 – 111. **9. Політологічний** енциклопедичний словник / упорядн. В. П. Горбатенко ; За ред. Ю.С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенко. – К. : Генеза, 2004. – 736 с. **10. Федоров** А. В. Искусство перевода и жизнь литературы / А. В. Федоров. – М. : Правда, 1982. – 357 с. **11. Mustafa Hassan**. Koran Translation / Hassan Mustafa // Routledge Encyclopedia of Translation Studies. Ed. by Mona Baker. – London : Routledge, 2005. – P. 200-205. **12. Schaffner** C. Third ways and new centres: Ideological unity or difference? / C. Schaffner // Apropos of ideology / M. Calsada-Perez (Ed.). – Manchester : St. Jerome Publishers, 2003. – P. 23 – 42.

Рудницька Н. М. Вплив політичної та релігійної ідеологій на переклад

Статтю присвячено розгляду впливу ідеологічних чинників на переклад. Аналізується вплив державної політичної ідеології та ідеології релігії на процес перекладу.

Ключові слова: переклад, політична ідеологія, релігійна ідеологія

Рудницкая Н. Н. Влияние политической и религиозной идеологий на перевод

Статья посвящена рассмотрению влияния идеологических факторов на перевод. Анализируется влияние государственной политической идеологии и идеологии религии на процесс перевода.

Ключевые слова: перевод, политическая идеология, религиозная идеология

Rudnytska N. M. Influence of Political and Religious Ideologies over Translation

The article deals with the analysis of ideological factors' influence over translation. Influence of state political and religious ideologies has been analyzed.

Key-words: translation, political ideology, religious ideology

УДК 811.111'255.4

П. Є. Рябова

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ДИТЯЧОГО МОВЛЕННЯ В АМЕРИКАНСЬКИХ КОМЕДІЯХ

Переклад фільмів є важливою галуззю комерційного та творчого перекладу. Згідно з новими законами, усі фільми, що поступають у прокат, повинні перекладатися на українську мову або принаймні мати субтитри українською мовою. І якщо раніше більшість фільмів перекладалися російською мовою, то сьогодні попит на україномовний переклад значно збільшився.

Переклад відеоматеріалу має свою специфіку та складнощі, оскільки має ознаки як письмового, так і усного перекладу. Професійний переклад фільмів виконується зі скриптів, тобто мовленнєвих реплік персонажів. Особливості перекладу будь-яких фільмів, з будь-якої мови та будь-якого жанру, полягають у тому, що крім завдань перекладу власне тексту з урахуванням відмінності культур та мов, перекладач повинен приділяти особливу увагу довжині реплік та встановити так звані часові обмеження [7, с. 14].

Традиційно, більшість імпортованих фільмів в українському кінопрокаті складає Голлівудська продукція. Відповідно, переклад фільмів – це здебільшого переклад з англійської мови.

Кваліфікований перекладач повинен перекласти текст фільму якнайближче до оригіналу, але зробити його максимально зрозумілим для цільової аудиторії. Мова персонажів фільму – це авторська стилізація звичайної розмовної мови, яка часто складається із різноманітних реєстрів (наприклад, вульгаризмів чи офіційного стилю) [7, с. 18]. Передача цих особливостей при перекладі фільмів виявляє особливі труднощі, але також викликає і певний інтерес серед дослідників.

Дослідження способів перекладу дитячого мовлення є актуальним, оскільки його адекватність безпосередньо залежить від загальних знань перекладача у галузі психології, особливостей, а також культурних відмінностей мовлення дітей у різноманітних країнах. Саме тому наше дослідження спрямоване на вивчення особливостей дитячого мовлення та різноманітних перекладацьких трансформацій, вживання яких допомагає їх адекватному перекладу.

Матеріалом дослідження послужили скрипти американських комедій «Один вдома 1, 2» («Home alone») та «Деніс Мучитель» («Dennis the Menace»).

Головна мета дослідження полягає в аналізі специфіки дитячого мовлення взагалі, та в американських комедіях зокрема, через його лінгвістичний та перекладацький аналіз.

Зазначена мета передбачає вирішення таких завдань:

– виділити на проаналізувати особливості дитячого мовлення англійських та українських дітей у контексті теоретичних засад лінгвістичної прагматики;

– визначити перекладацькі трансформації, що є найбільш ефективними для адекватного перекладу дитячого мовлення в американських комедіях на українську мову.

До вивчення феномену дитячого мовлення звертались багато вчених, таких як В.А. Богородицький, Л.В. Щерба, А.А. Реформатський, Ш. Баллі. Прагматикою дитячого мовлення займалися такі вчені та дослідники як Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, Т.М. Ушакова, Ю. С. Степанов, О. Ю. Моїсеєнко. Серед американських вчених проблемами дитячого мовлення займалися Джулія Гіллен, Джін Стілвелл Пеццей, В. Кларк, Рей Каттелл та інші.

Прагматика як «область досліджень у семіотиці та мовознавстві, яка вивчає функціонування мовних знаків у мовленні» [8, с. 325] дає особливе висвітлення питанню про своєрідність дитячого мовлення. Такі дослідження знаходяться на перетині лінгвістики та психології, що викликає підвищений інтерес у дослідників.

Ушакова Т.Н. у своїх роботах приходиться до висновку, що перші дитячі слова з'являються у дитини в нормі у віці близько року як слабо оформлені звукокомплекси на тлі триваючого лепету та дитячого «розмови-співу» [9, с. 20]. За своєю акустичної формою дитячі ранні слова близькі лепетним проявам (*ма-ма, па-па, бо-бо*) і отримали назву "Няечних слів".

Починаючи із трьох років (іноді і раніше) протягом декількох наступних років малюк відкриває для себе процес дитячого словотвору [9, с. 30]. Дитячим словотворенням ми називаємо такі слововживання малюка (неологізми), які він утворює самостійно, не повторюючи почуті від оточуючих словесні форми [9, с. 32]. При цьому слово, створене дитиною, виступає синонімом до відповідної реалії в мовленні дорослих. Прикладом такого словотворення можуть бути слова п'ятирічного хлопчика Дениса із кінофільму «Денис Мучитель», коли він звертається до докучливих тіточок, називаючи їх «*cheek pinchers*» (*pinchers* – щипці), бо вони завжди полюбили тріпати його за щоки.

У своїй книзі «Мова дітей» Рей Каттелл зазначає, що у віці чотирьох років більшість дітей оволодівають основними правилами вживання англійського синтаксису [3, с. 12]. Звичайно ж, вони все ще вчаться розмовляти англійською, та складніші синтаксичні структури потребуватимуть більше часу для засвоєння. У віці чотирьох років та старше більшість дітей вже можуть вживати пасивні конструкції, такі як *'Daddy was stopped by the policeman'*, а також будувати досить складні питання, як наприклад Денис з кінофільму «Денис Мучитель»: *'What are you doing that for?'* («Для чого ти це робиш?»), *'What did you tell me to do?'* («Що ти сказав мені зробиш?»), *'Do you think anybody lives in it?'* («Ти думаєш там хтось живе?») тощо.

Дуже цікавим є порушення дитиною деяких граматичних форм. В англійській мові це здебільшого порушення граматичних форм неправильних дієслів. Наприклад, багато англомовних дітей використовують слово 'goed' замість 'went' [1, с.2]. Вони можуть сказати 'I goed to the park' замість 'I went to the park'. Така зміна форм є наслідком того, що багато дітей, які виховуються у англомовному оточенні, вважають, що більшість дієслів минулого часу формується завдяки закінченню 'ed', тому і вживають його у багатьох випадках.

Для дитячого розмовного мовлення досить поширеним явищем є скорочення слів: because – cos, give me – gimme. Так наприклад, у другій частині фільму «Один вдома» ('Home alone') малюк Кевін каже: 'I gotta get the batteries'. В українському перекладі ця фраза звучить так: «Мені треба купити батарейки», тобто використовується послівний переклад з підбором найближчих за значенням еквівалентів, а також лексичної заміни.

Іншим прикладом є слова малюка Деніса: 'Do you wanna play cards?' («Може ти хочеш зіграти в карти?»). Цікавим є те, що при перекладі на українську мову подібного процесу скорочення не відбувається.

Діти можуть також використовувати вульгаризми та різноманітні лайливі слова. У першому фільмі 'Home alone', коли дядько Френкі не дає Кевіну дивитися фільм, він каже: 'It's not even rated R. He's just being a jerk'. У російському перекладі це звучить як: 'Он просто зануда'. Отже, вульгаризм замінюється більш нейтральним еквівалентом. Такі ж самі перекладацькі трансформації спостерігаються і при перекладі слів дівчинки Маргарет у фільмі «Деніс Мучитель»: 'Give me my doll, you jerk!' («Віддай мою ляльку, дурена!»).

Велику роль у мові дитини мають вигуки. Дитина зазвичай сповнена різноманітних емоцій, які якнайкраще виявляються у вигуках. Вигуки виступають сигналом початку нової теми розмови та заповнюють паузи, необхідні для обдумування мовленнєвих ходів у відповідь, коли вигуки висловлюють реакцію на оточуючу дійсність, вони служать зв'язком висловлювань з безпосереднім контекстом ситуації. Найчастіше вигуки стоять на початку речення. Найбільш уживані вигуки в мовленні дітей – це вигуки oh та hey [6, с.9].

У першій частині фільму Кевін каже: 'Hey, I'm not afraid anymore'. Але при перекладі фільму вигук опустили і переклали як 'Я більш не боюся'. У фільмі «Деніс Мучитель» спостерігається велика кількість різноманітних вигуків, як наприклад: 'Hey, Mr. Willson!' («Гей, містере Уїлсану!»), 'Oh, gosh!' («Ой, лишенько!»). В обох прикладах вигуки зберігаються та перекладаються найближчими за значенням еквівалентами.

У спілкування з однолітками або близько знайомими людьми діти можуть вживати розмовні слова. Так, наприклад, у другій частині фільму кузен Род каже: 'How come you have to sing in a grade school kiddie

program?'. В українському перекладі слова *'kiddie'* замінюється нейтральним словом *'дитяча'*.

Іншим прикладом може бути репліка старшого брата Кевіна База: *'I'm sorry. I was immature. I was nutty'*. Але у перекладі *'I was nutty'* замінюється на фразу *'я був не при тямі'*. Іншим прикладом можуть бути наступні слова Деніса: *'It looks kind of junky'*. В українському перекладі звучить як *«Схоже на якийсь мотлох!»*, тобто використовуються лексична заміна та заміна частини мови.

Таким чином, у ході нашого дослідження ми з'ясували, що дитяче мовлення має свої певні особливості, тому успішний переклад будь-якого художнього фільму, а в нашому випадку фільмів комедійного жанру, залежить також і від уміння перекладача грамотно передати мову дитини в оригіналі мовою дитини у тексті перекладу. При перекладі дитячого мовлення перекладачу необхідно звертати особливу увагу на вікові особливості, учасників процесу комунікації та на саму ситуацію. Також важкими для перекладу є вигуки, розмовні слова, вульгаризми та скорочення.

Одним із найважливіших завдань перекладача при перекладі дитячого мовлення в комедіях є передача гумористичного ефекту та збереження природних національних особливостей мовлення дитини. При перекладі дитячого мовлення перекладач може використовувати різноманітні перекладацькі трансформації, такі як лексичні заміни, доповнення або упускання, генералізацію та спеціалізацію, та навіть послівний переклад з вибором найближчого за значенням еквіваленту.

Подальша робота над темою передбачає більш глибоке вивчення дитячого мовлення на матеріалі англійської мови. Також передбачається дослідження дитячого мовлення дітей середнього та старшого дошкільного віку, а також молодшого шкільного віку, бо ця область є мало дослідженою.

Література

- 1. Gillen J.** The Language of Children / J. Gillen. – London : Intertext, 2003. – 98 p.
- 2. Peccei Jean Stilwell.** Child Language: A Resource Book for Students / J. S. Peccei // Routledge English Language Introductions: Amazon.co.uk, 2006. – 192 p.
- 3. Ray Cattell** Children's Language / Ray Cattell. – NY : Continuum, 2000.
- 4. Бархударов Л. С.** Язык и перевод. Вопросы частной и общей теории перевода / Л. С. Бархударов. – М. : Междунар. отношения, 1975. – 240 с.
- 5. Казакова Т. А.** Imagery in Translation. Практикум по художественному переводу : Учеб. пособие / Т. А. Казакова. – СПб. : Союз, 2004
- 6. Моїсеєнко О. Ю.** Дискурсно-прагматичні особливості дитячого мовлення (на матеріалі сучасної англійської мови) / О. Ю. Моїсеєнко. – Київський Університет ім. Т. Шевченка, автореферат, Київ, 1999.
- 7. Слышкин Г. Г.** Кинотекст (опыт лингвокультурологического анализа) / Г. Г. Слышкин, М. А. Ефремова. – М. : Водолей Publishers, 2004. – 153 с.
- 8. Степанов О. Ю.** В поисках

прагматики / О. Ю. Степанов // Серия литературы и языка. – 1981.– Том 40, № 4. **9. Ушакова Т. Н.** Речь: истоки и принципы развития / Т. Н. Ушакова. – М. : ПЕР СЭ, 2004. **10. Ушакова Т. Н.** Детская речь: психолгвистические исследования / Т. Н. Ушакова // Сборник статей. М. : ПЕР СЭ, 2000.

Рябова П. Є. Перекладацький аналіз дитячого мовлення в американських комедіях

Стаття присвячена дослідженню прагматики дитячого мовлення в американських комедіях в аспектах лінгвістичного та перекладацького аналізу. Особлива увага приділяється аналізу мовленнєвих особливостей дітей молодшого шкільного віку в обох мовах.

Ключові слова: прагматика, словотвір, скорочення, вигук, синтаксис.

Рябова П. Е. Переводческий анализ детской речи в американских комедиях

Статья посвящена исследованию прагматики детской речи в американских комедиях в аспектах лингвистического и переводческого анализа. Особое внимание уделяется анализу речевых особенностей детей младшего школьного возраста в обоих языках.

Ключевые слова: прагматика, словообразование, сокращение, междометие, синтаксис.

Ryabova P. E. The Translational Analysis of the Children's Language in American Comedies.

The article is dedicated to the pragmatics of children's language in American comedies based on linguistic and translational analysis. Special attention is given to the language peculiarities of the grade and middle school children in both languages.

Key words: pragmatics, word formation, shortening, interjection, syntax.

УДК: 81'25: 81'373: 32

Г. С. Соловей

**ПЕРЕКЛАД ПОЛІТИЧНОГО АНЕКДОТУ ЯК ТИПУ ТЕКСТУ:
СТРУКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНИЙ АСПЕКТ**

У наукових розвідках, присвячених політичному дискурсу, все більшої актуальності набувають різноманітні аспекти перекладу його складових. Зростає кількість різноманітних політичних текстів, які підлягають перекладу – від документів до мемуарів політичних діячів.

Текстова неоднорідність політичного дискурсу спричиняє неоднорідність настанов для перекладу. Особливої уваги перекладачів і перекладознавців потребують такі типи політичних текстів, що виникають на межі між політичним й іншими дискурсами. До таких типів текстів належить політичний анекдот, що відноситься до сфери політики лише за тематичним критерієм, але функціонально він є частиною побутового й фольклорного дискурсів.

Мета статті – виявити структурно-композиційні ознаки, домінуючі для перекладу політичного анекдоту.

Термін «анекдот» має давню історію та походить від грецького «anekdota», що означає «не готовий у люди», в переносному значенні – «неопублікований, нерозголошений, невідомий публіці», отже, не призначений для публікування, «не печатний» [1; 2; 3].

В сучасних філологічних працях під терміном «анекдот» розуміють: 1) історичний/літературний анекдот – коротке оповідання про незначний, але характерний випадок, переважно з життя історичної особи; 2) фольклорний/власне анекдот – короткий прозовий фольклорний текст злободенного побутового чи суспільно-політичного змісту з жартівливим чи сатиричним забарвленням і несподіваним дотепним закінченням [1; 2; 4; 5; 6].

На підставі різних визначень анекдоту можна виділити його основні типологічні ознаки: 1) стислість (малоформатність), 2) прозаїчність, 3) переважно усний характер побутування, 4) анонімність і колективність авторства, 5) гумористичність/ сатиричність, 6) несподівана кінцівка, пуант; 7) стереотипність, 8) ситуативність, 9) інтертекстуальність (зв'язок з іншими анекдотами, цикли анекдотів).

Облігаторною й інваріантною структурно-композиційною ознакою анекдоту є наявність ініціальної позиції (зачин) і фінальної позиції (розв'язка). Момент кульмінації анекдоту збігається з розв'язкою або вони максимально наближені [2], таким чином, медіальна позиція або відсутня, або максимально згорнута. Однак структурно-композиційні характеристики анекдоту (у тому числі й політичного) можуть варіюватися залежно від його типу. За формою тексту В. І. Карасик виділяє: 1) анекдот-оповідання, 2) анекдот-загадку, 3) анекдот-афоризм, 4) анекдот-пародію [7].

Анекдот-оповідання представлено двома основними різновидами: 1) монологічною розповіддю про певну подію; 2) коротким діалогом дотепного змісту. Розповідь про смішну подію містить у собі текст «від автора» і мовлення персонажа/ів, і композиційно має експозицію, сюжет і кульмінацію в повній або згорнутій формі. Короткий діалог являє собою оповідання про мовні дії, наявність авторського мовлення є варіативною ознакою. Кульмінація дії може міститися як у репліці-відповіді, так і в її описі.

Анекдот-загадка формально є питанням із відповіддю: питання – це загадка, яка, насправді, не вимагає відповіді слухача, а сам оповідач

анекдоту, як правило, навіть не роблячи паузи, дає несподівану дотепну відповідь. О. Я. Шмельова відзначає, що анекдоти-загадки надзвичайно поширені в різних народів і в багатьох випадках легко піддаються перекладу. Існують як універсальні для різних лінгвокультур типи питань в анекдотах-загадках (*У чому різниця між X і Y? або Скільки треба X-ів, щоб вкрутити лампочку?* тощо), так і етноспецифічні типи анекдотів-загадок (наприклад, американський цикл анекдотів про слонів (elephant joke cycle), цикл анекдотів про вірменське радіо тощо) [8].

Анекдоти-афоризми з формальної точки зору побудовані як судження, дефініції, класифікації.

Анекдот-пародія будується за аналогією з яким-небудь текстом. У випадку з політичним анекдотом пародіюються інші типи політичних текстів: політична заява, слоган, звернення тощо.

До інтегральних для всіх різновидів анекдоту ознакам відносяться наявність «метатекстового» введення (термін О. Я. Шмельової) [8] – фрази, яка забезпечує перехід безпосередньо до тексту анекдоту, наприклад: «Чув новий анекдот про Буша?»), – і принцип двочастинності (наявність зачину й розв'язки). «Метатекстове» введення, зазвичай, не входить у текстовий рівень анекдоту, функціонуючи на гіпертекстовому рівні. В усній комунікації «метатекстове» введення налаштовує слухача на сприйняття анекдоту й забезпечує його успішність у публіки. Він виконує фатичну функцію.

У письмовій формі (при публікації анекдотів у збірниках анекдотів, у ЗМІ, на інтернет-сайтах тощо) роль метатекстового введення виконує заголовок збірника («101 000 анекдотів», «Куми й кумки. Збірка анекдотів», «The Best A Man Walks Into a Bar . . . Jokes»), назва сайту (Obamajokes.com, «Анекдоти з України») або рубрики («Анекдоти», «Політичні анекдоти»). Подібно слоганам, анекдоти можуть існувати як текст у тексті, тобто органічно входити в інший текст, наприклад, у політичну статтю, при цьому наявність метатекстового введення також є обов'язковою.

Іноді оповідач розширює «метатекстове» введення або коментує анекдот, щоб надати слухачам екстралінгвістичну інформацію, необхідну для розуміння анекдоту. До подібного прийому може вдаватися й перекладач, репрезентуючи анекдот іншомовній аудиторії. При виборі стратегії відтворення метатекстового введення або коментаря оповідача перекладач повинен орієнтуватися на аудиторію (адресатів).

Анекдот, у тому числі й політичний, належить до малоформатних типів текстів, обсяг яких не повинен перевищувати 1500 друкованих знаків [9]. *Середньочастотний обсяг тексту* залежить від типу політичного анекдоту: анекдоти-оповідання належать до найбільш об'ємних текстів і в середньому містять у собі 1000 друкованих знаків, анекдоти-загадки рідко перевищують 200 друкованих знаків і, зазвичай, складаються із двох реплік, середній обсяг анекдотів-афоризмів становить одне-два речення в 100 друкованих знаків; обсяг анекдотів-

пародій залежить від типу тексту, що пародіюється. Відповідно до типу анекдоту *середньочастотний обсяг частин тексту (ініціальної та фінальної позиції)* змінюється від одного слова або словосполучення до одного, двох речень.

За своїми структурно-композиційними характеристиками політичний анекдот сильно відрізняється від інших типів політичних текстів (політичної заяви, політичного звернення, політичної промови, політичної статті). Для анекдоту характерна значуща відсутність заголовка, що пояснюється характером його побутування. Політична заява, звернення, промови, політична стаття споконвічно створюються як письмові тексти. Анекдот споконвічно є усним типом тексту, хоча надалі він також може мати друкований або електронний носій. На відміну від політичної заяви, що не змінюється в процесі трансляції, анекдот може мати варіанти, адресовані певній аудиторії. Варіативність у змісті анекдоту неминуче спричиняє зміни в його структурі, оскільки для кожної нової аудиторії потрібна адаптація й змісту, і заголовка як програми тексту.

Відсутність заголовка в тексті анекдоту тісно пов'язана з формальним позначенням адресанта й адресата. В анекдоті зазначення адресанта або автора відсутнє. Оповідач анекдоту не претендує на авторство, на відміну від політика, що виголошує текст політичного звернення або промови. Навіть якщо оповідач вигадав анекдот сам, зазвичай він репрезентує його як почутий від інших, оскільки анекдот має такі класичні ознаки фольклору як колективність і анонімність. Авторською ознакою в анекдоті є сама манера його виконання.

Виходячи з вищезазначеного, при перекладі політичного анекдоту необхідне дотримання ряду вимог і рекомендацій до структури тексту перекладу (далі ПТ), а саме:

1. ПТ не повинен перевищувати 1500 друкованих знаків, тому що збільшення обсягу ПТ призведе до порушення малоформатності (стислості) анекдоту й зсуву його убік інших типів тексту.

2. Форма оригіналу (далі ВТ) політичного анекдоту (оповідання, афоризм, пародія) варіативно відтворюється в ПТ без змін. За рахунок зміни форми політичного анекдоту перекладач може ввести додаткову інформацію, що робить анекдот зрозумілим і смішним для іншокультурного адресата. Так перекладач може слідувати одній зі схем трансформації, що збільшує обсяг політичного анекдоту: 1) анекдот-афоризм ВТ → анекдот-загадка ПТ, 2) анекдот-загадка ВТ → анекдот-оповідання ПТ, 3) анекдот-афоризм ВТ → анекдот-оповідання ПТ. Факультативним є зворотний процес скорочення форми, якщо інформація в анекдоті-оповіданні видається надлишковою або несуттєвою для адресатів ПТ. Що стосується анекдотів-пародій, то вони рідше зазнають подібних трансформацій у перекладі, оскільки їх структура тісно пов'язана зі структурою тексту, що пародіюється.

3. Наявність у ПТ анекдоту метатекстового введення є облігаторною ознакою, при цьому воно може бути як максимально згорнутим (заголовок рубрики, сайту), так і більш широким. Розширене метатекстове введення слугує своєрідним перекладацьким коментарем, який дозволяє зробити анекдот зрозумілим, не збільшуючи при цьому текст самого анекдоту. При виборі стратегії для передачі метатекстового введення або коментаря оповідача перекладач повинен орієнтуватися на аудиторію (адресатів).

4. Необхідною умовою адекватного перекладу є збереження принципу двочастинності (зачину й розв'язки) і несподіваної кінцівки.

У перспективі подальшої роботи – дослідження функціонально-семантичних і крос-культурних аспектів перекладу політичного анекдоту.

Література

- 1. Гончаненко Н.** Анекдот [Електронний ресурс] / Н. Гончаненко // Нариси української популярної культури / За ред. О. Гриценка. – К.: УЦКД, 1998. – Режим доступу: http://www.culturalstudies.in.ua/knigi_11_2.php.
- 2. Дмитренко М.** Види, жанри фольклору. Анекдот [Електронний ресурс] / М. Дмитренко // Дмитренко М. Українська фольклористика: історія, теорія, практика. – К.: Редакція часопису “Народознавство”, 2001. – Режим доступу: <http://ukrlife.org/main/evshan/folklorystyka2.htm>.
- 3. Петровский М. А.** Анекдот / М. А. Петровский // Литературная энциклопедия: словарь литературных терминов: В 2-х т. / Под ред. Н. Бродского, А. Лаврецкого, Э. Лунина, В. Львова-Рогачевского, М. Розанова, В. Чехихина-Ветринского. — М.; Л.: Изд-во Л. Д. Френкель, 1925. – Т. 1. А–П. – II, 576 с. – С. 52 – 53.
- 4. Архипова А. С.** Анекдот в зарубежных исследованиях XX века [Електронний ресурс] / А. С. Архипова // Фольклор и постфольклор: структура, типология, семиотика / – Режим доступа: <http://www.ruthenia.ru/folklore/arhipova1.htm>.
- 5. Стоколос-Ворончук О. О.** Етнотипи та їх художні стереотипи в українському анекдоті (на матеріалі видань XIX століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец.: 10.01.07 «Фольклористика» / О. О. Стоколос-Ворончук. – Л., 2005. – 18 с.
- 6. Хрущева Е. А.** Национально-культурная основа анекдота (сопоставительный анализ английского, французского и русского языков): автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» [Електронний ресурс] / Е. А. Хрущева – М., 2009. – 28 с. – Режим доступа: <http://www.avtoref.mgou.ru/ar/ar457.doc>
- 7. Карасик В. И.** Анекдот как предмет лингвистического изучения / В. И. Карасик // Жанры речи. – Саратов: Колледж, 1997. – С. 144 – 153.
- 8. Шмелева Е.** Анекдоты об армянском радио: структура и языковые особенности [Електронний ресурс] / Е. Шмелева // Фольклор и постфольклор:

структура, типологія, семиотика. – Режим доступа : <http://www.ruthenia.ru/folklore/shmeleva1.htm>. 9. **Таюпова О. И.** Коммуникативно-прагматическое варьирование в малоформатных прозаических текстах современного немецкого языка : дисс. на соискание уч. степени д-ра филол. наук / О. И. Таюпова. – Уфа, 2005. – 406 с.

Соловей Г. С. Переклад політичного анекдоту як типу тексту: структурно-композиційний аспект

Стаття присвячена особливостям перекладу політичного анекдоту з урахуванням структурно-композиційних характеристик анекдоту як типу тексту.

Ключові слова: переклад, політичний текст, політичний анекдот, структура тексту.

Соловей А. С. Перевод политического анекдота как типа текста: структурно-композиционный аспект

Статья посвящена особенностям перевода политического анекдота с учетом структурно-композиционных характеристик анекдота как типа текста.

Ключевые слова: перевод, политический текст, политический анекдот, структура текста.

Solovey G. S. Translation of political joke as a text type: structural and composition aspect

The article focuses on the translation of corporative lexicon in special texts on corporative issues.

Key words: translation, political text, political joke, text type, text structure.

УДК [811.161.2:811.111]’255.4

Г. С. Тихоновська

ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДИМІНУТИВНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ

Якщо наука пізнає буття за допомогою понять, то мистецтво – за допомогою образів. Літературні образи створюються за допомогою мови. Образ виступає тією ланкою, що пов'язує текст і твір в органічне ціле. Він виникає на основі текстуального мовлення і формує твір у свідомості читача. Художник (письменник) малює картину, котра допомагає людині пізнати і світ, і себе. Термін „образ” у широкому розумінні означає відображення зовнішнього світу у свідомості людини або конкретно-чуттєве уявлення про щось. Художній образ є однією з

форм створення художньої дійсності з позицій певного естетичного ідеалу в конкретній емоційно насаженій формі [1; 2]. Іноді читач сам повинен зрозуміти як відноситися до художнього образу, до того чи іншого героя, або до якоїсь події, а іноді автор допомагає читачеві зрозуміти це. Цієї мети можна досягти за допомогою багатьох засобів, але у цій статті буде розглянуто тільки один з них. Отже, ми поговоримо про мовну категорію оцінки, яку й використовують автори, щоб придати тексту та художнім образом емоційного забарвлення.

Вихідним положенням цієї роботи є те, що оцінка базується на принципі “гарно” / “погано”. Разом із позитивною та негативною оцінками виділяють також нейтральну оцінку, однак у цій роботі підтримується точка зору про існування двох типів оцінки – позитивної та негативної, оскільки як зазначає Є. М. Вольф, “у разі оцінної кваліфікації об’єкта у якості “точки відліку” виступає не нейтральна оцінка, а норма якостей або її оказіональний аналог” [3, с. 24]. Говорячи про оцінку слід нагадати, що дослідження виконано у прагматичному аспекті, адже прагматика – це аспект лінгвістики, який вивчає відношення між виразом, тим, хто говорить та контекстом. Звичайно, способом передачі оцінки можуть служити вербальні (конкретні слова, вирази, фрази, цілі граматичні або синтаксичні структури) або невербальні засоби (міміка, жести, наголос, інтонація, темп та тембр голосу або виразу). Ще одним важливим складовим оцінки виступає контекст. Дуже часто у реченні можуть бути використані тільки слова із нейтральним значенням, які не виражають ані позитивної, ані негативної оцінки, однак, якщо взяти до уваги контекст, можна здогадатися про що іде мова [4].

У цій роботі ми поговоримо про вербальні засоби вираження позитивної оцінки, а саме про димінутиви – це слова, що виражають значення зменшення та переважно мають відтінки позитивної оцінки, пестливості (рідше – негативної оцінки й зневажливості). Як репрезентант прагматики димінутив вживається в емотивному значенні, а суфікс, який супроводжує його, вказує не на зменшеність предмета, а вписується в прагматичну настанову висловлення і маркує його [5].

Метою даної роботи буде визначити способи передачі українських димінутивів англійською мовою.

Категорія димінутивності належить до числа найскладніших у перекладознавстві. Цією проблемою займалися А. Федоров, І. Корунець, Л. Корунець, Г. Скіра, Г. Хомечко, Ю. Алексеев та ін., адже з перекладацької точки зору димінутиви створюють значні труднощі [5].

Об’єктом дослідження є українські димінутиви, що виражають відтінки пестливості за допомогою українських зменшувально-пестливих суфіксів, а предметом дослідження виступають особливості їх перекладу англійською мовою.

Практичним матеріалом дослідження є твори української художньої літератури, зокрема вірші Павла Тичини у перекладі Тараса

Кознарського та Марти Базіюк та роман Олесь Гончара “Собор” та його переклад, виконаний Юрієм Ткач та Леонідом Рудницьким.

Слід також згадати про конотативний підхід, який дозволяє розглядати афікс не тільки як звичайний словотворчий засіб, що зумовлює лише граматичні зміни лексичних одиниць. Афікс має вплив на конотативне значення слова, яке є кінцевим свідченням вираження емоцій та оцінок. Це стало новим етапом у дослідженні словотворчих елементів та у дослідженні проблем їхнього перекладу іншими мовами [6].

Актуальність роботи визначається зростаючим інтересом до об'єкта дослідження – слів, які мають додаткове значення, яке супроводжує денотацію лексичних одиниць.

Димінутивність може бути представлена різними засобами (від афіксації до словосполучення) і знаходить своє вираження в різних частинах мови: якщо в англійській мові категорія димінутивності представлена іменником, то українська мова допускає димінутиви іменників, займенників, прикметників, прислівників, числівників та вигуків.

При художньому перекладі слід враховувати не тільки словотворчі особливості англійської мови, але і “багатствистилістичність” ресурсів словотвірного рівня української мови порівняно з англійським [6]. На даний факт слід звертати особливу увагу при перекладі емоційно-експресивних конструкцій, які властиві художньому тексту. Так, наявність великої кількості різноманітних оцінних суфіксів, що використовуються в українській мові – зменшувальних, пестливих, принизливих – дозволяє перекладачеві точніше відобразити ставлення оратора до предмета промови.

Значну групу українських позитивно-емоційних димінутивів складають зменшувально-емоційні іменники з позитивним емоційним забарвленням, утворені за допомогою суфіксів **-очк-**, **- ечк-**, **-еньк-**, **-ок-** тощо. Розглянемо наступні приклади з вірша – Павла Тичини «Плач Ярославни»:

<i>Сніг. Сніжок.</i>	<i>Snow. Light flurries falling</i>
<i>На княжий теремок.</i>	<i>on the Prince's palace.</i>
<i>День і ніч круг нього ходить,</i>	<i>Around it day and night</i>
<i>плаче голосок:</i>	<i>walks a tiny voice crying:</i>
<i>– Ой князю, князьочку,...</i>	<i>– Prince, my dearest Prince,...</i>
<i>Дай про себе вісточку, бо умру.</i>	<i>Send me some news of you or I'll die.</i>
<i>Десь князь одступає</i>	<i>with a handful of his men,</i>
<i>з жменькою княжат, –</i>	<i>Somewhere the Prince is retreating</i>

Із прикладів та з перекладацької точки зору бачимо, що димінутиви створюють значні труднощі, особливо коли розглядається переклад із синтетичної мови (української) на мову з аналітичною будовою (англійську), оскільки англійській мові бракує засобів для вираження значення зменшеності та пестливості, у чому ми й

переконалися на прикладах. Отже, робимо висновок, що зазвичай українські демінутиви перекладаються англійською мовою способом так званої нейтралізації, тому що слово емотивно забарвлене замінється словом із денотативним значенням, без будь-яких пояснень, тому значення художнього образу, наданого автором твору не зберігається при перекладі,

Окремо слід звернути увагу на власні назви, а саме поговорімо ми про власні імена головних героїв. Зазвичай при відтворенні власних назв застосовується транскрипція: *Іван – Ivan, Микола – Mykola, Петро – Petro*.

Але саме у димінутивних власних назвах будемо зустрічати відповідні суфікси **-очк-**, **-ечк-**, **-еньк-**, **-уньк-**, **-к-**. В англійській мові відповідна група слів представлена такими морфологічними засобами як суфікси **-ie-/y-**: *Annie, Johnny* [5]. Давайте подивимося чи зберігається зазвичай при перекладі суб'єктивне ставлення автора до його героя. Розглянемо приклади із роману Олесь Гончара «Собор»:

Зійшлися характерами Іван та Вірунька. – Ivan and Virunka are perfectly matched – two souls living in harmony.

...Закортіло і Єльці бути там, у гурті з усіма, в теплій хаті з калювками – Yelka wanted to be with them, to be with everyone in the warm, decorated house.

Кажуть, Віронько, ти успішно отамануєш? – “Vironko, they say all the patrols snap to attention before you.”

При перекладі жіночих імен зберегли усі пестливі суфікси, які взагалі-то нічого не означають для англомовних читачів. Це є дуже складним питанням, деякі перекладознавці вважають, що суб'єктивне ставлення до об'єкту слід показувати більш англійськими способами, тобто сказати, наприклад, *small Virynka*, або замінити українські димінутивні суфікси відповідними англійськими, отже робимо висновок, що у даному випадку при перекладі власних назв димінутиви перекладаються звичайною транслітерацією, яка не передає оцінку повною мірою.

Остання група слів із емоційним забарвленням, на яку ми звернули увагу це також власні назви, точніше жіночі прізвища, які не змінюються згідно з українським правописом та залишаються однаковими для чоловіків та жінок, але у розмовній мові завдяки українським суфіксам **-их-**, **-іх-**, **-їх-**, ми розуміємо, що мова іде саме про жінку:

Нашу Ткаченчиху скільки ось мордують за папірець, мабуть, до суду дійде... – “Our Mrs. Tkachenko is being badgered over a piece of paper, and will probably be taken to court over it...”

Вдома, на веранді над склянкою чаю сидить Олекса-механік, скаржитьься старій Баглаїці: Sitting on the veranda over a glass of tea, Oleksa the mechanic complained to old Mrs. Bahlay.

На прикладах бачимо, що перекладач передає український димінутив, щоб читач зрозумів із самої власної назви, що мова іде саме про жінку. В англійській мові, вказуючи на те, що мова йдеться про жінку до прізвища просто додають Mrs. або Ms., що можна віднести до такого прийому перекладу як функціональна заміна, використання слова, що має близьке, хоча й не тотожне, значення (у нашому випадку ми були зацікавлені у перекладі навіть не слова, а його пестливого суфікса).

Але у інших прикладах бачимо, що такі ж жіночі прізвища передаються способом транслітерації, що знову не несе у собі суб'єктивної оцінки автора: .

Бо Шпачиха, – це була вона, найгаласливіша на всю Зачіплянку осоїба... – Shpachykha – yes, it was her, the most garrulous woman in all of Zachiplanka...

Після смерті Ягорихи ніхто цієї хати не чепуриє, стояла дощами оббита, After the death of his wife no one had beautified the house.

Проаналізувавши деякі українські димінутиви та способи їх перекладу, робимо висновок, що частіше вони перекладаються англійською мовою за допомогою транслітерації, хоча при цьому і не зберігається суб'єктивне відношення автора першотвору. Іншими способами перекладу виступають нейтралізація та функціональна заміна.

Підсумовуючи, можна сказати, що матеріал для дослідження не вичерпано, а тема буде актуальною до тих пір, доки існують мовна категорія оцінки, та прагматичний аспект мови.

Література

- 1. Казакова Т. А.** Художественный перевод / Т. А. Казакова. – СПб.: Изд-во ИВЭСЭП, 2002. – 113 с.
- 2. Комиссаров В. Н.** Теория перевода. / В. Н. Комиссаров – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.
- 3. Вольф Е. М.** Функциональная семантика оценки Изд. 2-е, доп. Серия: Лингвистическое наследие XX века / Е. М. Вольф. – М.: Едиториал УРСС, 2006. – 226 с.
- 4. Воркачев С. Г.** Оценка и ценность в языке / С. Г. Воркачев. – Волгоград: Парадигма, 2006. – 186 с.
- 5. Іваніна Т. В.** Про перекладність демінутивних власних назв / Т. В. Іваніна // Вісник Житомирського державного університету. – 2010. – Випуск 51. – С. 44 – 47.
- 6. Нешко С. І.** Афіксальне вираження конотації в англійській мові / С. І. Нешко // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Спеціальність 10.02.04 – Германські мови. – Харків, 2002. – 19 с.
- 7. Гончар Олександр,** Собор / О. Гончар. – Київ: Веселка, 1989. – 275 с.
- 8. Oles Honchar,** The Cathedral / O. Honchar, translated by Yuri Tkach and Leonid Rudnytsky. – <http://www.utoronto.ca/elul/Main-Ukr.html>
- 9. Original publication:** Pavlo Tychyna. Zibrannia tvoriv u dvanadtsiaty tomakh [Collected works in twelve volumes]. – Kyiv: Naukova dumka, 1983–1990. – Volume 1, P. 171 – 172, Volume 2, P. 7 – 9. Translated by Taras Koznarsky with Marta Baziuk. http://www.shevchenko.org/Ukr_Lit/Vol01/01-08.pdf

Тихоновська Г. С. Проблема збереження димінутивності при перекладі літературного твору

У статті розглядаються українські демінутивні суфікси та слова із суб'єктивною оцінкою, що вказують на відповідне відношення автора до того чи іншого художнього образу. Було розглянуто також способи передачі українських димінутивів англійською мовою.

Ключові слова: димінутиви, конотація, прагматика, оцінка, транслітерація, нейтралізація, функціональна заміна.

Тихоновская А. С. Проблема сохранения диминутивности при переводе литературного произведения

В статье рассматриваются украинские диминутивные суффиксы и слова с субъективной оценкой, которые указывают на соответствующее отношение автора к тому или другому художественному образу. Были рассмотрены также способы перевода украинских диминутивов на английский язык.

Ключевые слова: диминутивы, коннотация, прагматика, оценка, транслитерация, нейтрализация, функциональная замена.

Tykhonovska G. S. The problem of diminutivity preserving while translating the texts of belles-lettres style

In the article are explored Ukrainian diminutive suffixes and words with subjective opinion that shows the appropriate author's attitude to any fiction image. Also methods of Ukrainian diminutives conveying into English were examined.

Key words: diminutives, connotation, pragmatics, opinion, transliteration, neutralization, functional replacement.

УДК 81'255

М. А. Ткаченко

**УСУНЕННЯ ПРОЯВІВ МІЖМОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ ЯК
ЕТАП РЕДАГУВАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР
І ОРДЕН ФЕНІКСУ»)**

За часів Радянського Союзу процес підготовки будь-якого твору художньої літератури – як оригінального, так і перекладеного – обов'язково включав етап професійного редагування тексту. Це відповідало політиці держави і забезпечувало високу якість оформлення мовного матеріалу. Ми наголошуємо саме на якості оформлення, бо редагування могло також використовуватися з метою цензури, і відредагований переклад міг менше відповідати оригінальному тексту,

ніж невідредагований варіант. З моменту розпаду Радянського Союзу ставлення до редагування змінилося, особливо на практиці. На жаль, сьогодні як в Україні, так і в Росії, нерідко виходять друком невідредаговані тексти, у тому числі перекладені. Крім того, в теорії перекладу також приділяється недостатньо уваги питанням редагування перекладів. Ці питання розглядали К. Райт-Ковальова [1], І. Алексеєва [2], але вичерпної відповіді на разі надано не було. Цим і зумовлена актуальність обраної теми.

Мета цієї розвідки – проаналізувавши загальні засади редагування перекладів, виділити найважливіші чинники редагування перекладу художнього тексту.

Редагування – це приведення об'єкта редагування у відповідність із чинними у певний час у конкретному суспільстві нормами, а також його творча оптимізація, метою яких є отримання заданого соціального ефекту [3, с. 7]. Редактор не довільно вносить виправлення до тексту повідомлення, а виконує цілу низку завдань; до найважливіших з них належать такі:

- 1) нормалізація повідомлень;
- 2) інтерпретація повідомлень;
- 3) адаптація повідомлень;
- 4) уніфікація або урізноманітнення повідомлень;
- 5) естетизація повідомлень [3, с. 16].

Нормалізація повідомлення означає, що редактор повинен привести норми повідомлення, реалізовані автором, у відповідність до тих норм, якими користується реципієнт, прим., це можуть бути мовні норми (орфографічні, граматичні та пунктуаційні).

Інтерпретація – це тлумачення, тобто редактор повинен дати коментарі до повідомлення, які пояснюють незрозумілі реципієнтові слова або речення.

Адаптація має на меті пристосування мови (коду) та інформації повідомлення до мови й тезаурусу тієї групи реципієнтів, для якої воно призначене, прим.: *Він мчав зі швидкістю 100 миль на годину.* - *Він мчав зі швидкістю 160 кілометрів на годину.* Яскравим прикладом адаптації є адаптація тексту для дитячої аудиторії: редактор вилучає всі лексичні одиниці, що є незрозумілими або недоречними для дитячої літератури, а також спрощує синтаксичну структуру речень з метою полегшення процесу сприйняття.

Щодо уніфікації та урізноманітнення повідомлень, редактор застосовує їх залежно від виду повідомлень. Як правило, уніфікацію проводять для понятійних (інформаційних) повідомлень, і вона полягає в уніфікованому поданні однотипних елементів повідомлення для їх однозначної ідентифікації та полегшеного сприйняття реципієнтами. Так, спираючись на попередній приклад можна рекомендувати редакторові використання в усьому тексті єдиної міри швидкості – милі або кілометри, але в жодному разі не їх почергове використання.

Урізноманітнення стає завданням редактора образного тексту (художнього або публіцистичного). Урізноманітнювати однотипні елементи повідомлення необхідно, щоб уникнути зайвих повторів, а реципієнти отримали естетичне задоволення від “розшифрування” тексту.

Естетизація повідомлення означає приведення його у відповідність із нормами прекрасного. Це важливо не тільки для художніх текстів, а й для усіх інших без винятку видів літератури.

Редагування перекладів має свою специфіку, оскільки редактор водночас має орієнтуватися і на читача, і на текст оригіналу. Як під час редагування будь-якого тексту, перед редактором стоять завдання адаптації, нормалізації, інтерпретації, уніфікації (урізноманітнення) та естетизації.

Метою редагування перекладу є приведення тексту перекладу у відповідність до вимог, дотримання яких дозволяє назвати переклад повноцінним або адекватним.

Редагування перекладу має завершувати процес перекладу будь-якого тексту. Редагування може бути авторським, коли перекладач редагує свій власний переклад, і таке редагування є обов’язковим. Якщо йдеться про переклад, скажімо, твору для публікації або важливого міжнародного документу для оприлюднення, після авторського редагування напевне відбудуватиметься редагування видавниче. В будь-якому разі редагування перекладу має включати принаймні два етапи:

- 1) зв’язування текстів оригіналу і перекладу;
- 2) оцінку єдності стилю перекладу.

Зрозуміло, що метою першого етапу є перевірка відтворення всіх складових оригіналу в перекладі, і для цього перекладач має порівняти кожне речення оригіналу з відповідним фрагментом перекладу.

Другий етап редагування проводиться без зіставлення з оригіналом. На цьому етапі перевіряється:

- 1) відповідність мовній нормі (наприклад, узгодження відмінків, або сполучуваність слів: *learn from somebody* – вчитися у, а не *від* когось;
- 2) дотримання літературної норми мови перекладу (наприклад, в англійських текстах різних жанрів широко вживаються сленгові вирази, що може бути неприпустимим для україномовного тексту відповідного жанру);
- 3) єдність стилю перекладу (наявність слів, що не відповідають основним рисам стилю оригіналу, “вирізняються” на загальному стилістичному тлі, виглядають неприродно тощо).

Редагування перекладу художнього твору має специфіку, оскільки воно є заключним етапом художнього перекладу – особливого виду перекладу, це переклад – відображення думок і почуттів автора прозового або поетичного першотвору за допомогою іншої мови, перетворення його образів у матеріал іншої мови.

Матеріалом цієї розвідки слугував роман Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і Орден Фенікса» та його переклад російською мовою. На основі порівняльного перекладознавчого аналізу методом суцільної виборки нами було відібрано ті фрагменти тексту перекладу, що потребують редагування. Серед цих фрагментів можна умовно виділити декілька категорій:

- 1) прояви міжмовної інтерференції;
- 2) використання недоцільних способів передачі реалій;
- 3) невиправдані відхилення від стилістичної норми мови перекладу.

Серед проявів першого типу (проявів міжмовної інтерференції у перекладі) можна виділити декілька видів, а саме:

- а) збереження в перекладі синтаксичної структури оригіналу, нехарактерної для мови перекладу;
- б) збереження в перекладі словосполучень оригіналу, нехарактерних для мови перекладу.

Перший вид проявів міжмовної інтерференції у фрагментах перекладу, що потребують редакторської правки, видається найбільш розповсюдженим, і доцільним видається аналіз кількох прикладів:

'What the devil do you mean by it, boy?' asked Uncle Vernon in a croaky voice that trembled with fury [4, с. 7].

- *Что, черт возьми, ты творишь, парень?* - прорычал дядя Вернон хриплым, дрожащим от ярости голосом [5, с. 8].

У наведеному прикладі перекладач зберігає основну частину синтаксичної структури оригінального речення, що є прямою мовою одного з героїв твору. Таким чином, в перекладі російською мовою з'являється фраза, структура якої не протирічить мовній нормі, але яку важко вимовляти. У читача з'являється відчуття неприродності, оскільки у спонтанному мовленні, та ще емоційно забарвленому, навряд чи можна зустріти щось подібне. Враховуючи все, зазначене вище, ми пропонуємо змінити порядок слів у цьому реченні:

- *Черт возьми, что ты творишь, парень?*

У другому прикладі перекладач вітворює синтаксичну структуру якомога ближче до оригіналу:

- *What are all those -' she, too, lowered her voice so that Harry had to lip-read the next word, - owls doing if they're not bringing you news?' [4, с. 24]*

- *Ты маленький мерзкий лгунишка, а что же тогда, - и тут она заговорила так тихо, что Гарри пришлось читать по губам, - делают эти совы, если они не приносят тебе новостей?* [5, с. 22]

Видається невиправданим таке перекладацьке рішення, коли підрядне речення «а что же тогда... делают эти совы» розділяється навіпіл вставною конструкцією – словами автора. Через таке розділення читачеві може бути важко зрозуміти смисл цього речення з першого прочитання. Для того, щоб спростити сприйняття російського перекладу

читачем, доцільним видається внесення певних змін до синтаксичної конструкції речення:

– *Ты маленький мерзкий леунишка, - тут она заговорила так тихо, что Гарри пришлось читать по губам, - а что же тогда делают эти совы, если они не приносят тебе новостей?*

Таким чином, для досягнення кінцевої мети процесу перекладу – виконання адекватного перекладу – необхідним є редагування перекладацького тексту, яке включає порівняння оригінального з перекладеним текстом, а також стилістичне вивірення перекладу як самостійного цілісного тексту. При редагуванні перекладу роману Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і Орден Фенікса» російською мовою найбільш розповсюдженими виявились випадки граматичної інтерференції на синтаксичному рівні. Для усунення проявів такої інтерференції доцільним є зміна синтаксичної структури відповідних фрагментів.

У статті було сконцентровано увагу на процесі усунення ознак граматичної інтерференції мови оригіналу як етапі редагування тексту перекладу. Перспективним видається дослідження усунення ознак лексичної інтерференції в процесі редагування перекладу художнього твору.

Література

1. Райт-Ковалева К. Редактирование перевода / К. Райт-Ковалева // Актуальные проблемы теории художественного перевода: Сб. науч. ст. – М.: Прогресс, 1967. – 165 с. **2. Алексеева П. С.** Профессиональное обучение переводчика / П. С. Алексеева. Учебн. пос. по усному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. – СПб.: Союз, 2001. – 288 с. **3. Партико З. В.** Загальне редагування: нормативні основи / З. В. Партико. Навчальний посібник. – Л.: Афіша, 2004. – 358 с. **4. Rowling J. K.** Harry Potter and the Order of the Phoenix / J. K. Rowling. – Large Print Press, 2005. – 1232 p. **5. Ролинг Дж. К.** Гарри Поттер и Орден Феникса (в пер.) / Дж. К. Ролинг. – М.: Росмэн-Пресс, 2007. – 832 с.

Ткаченко М. А. Усунення проявів міжмовної інтерференції як етап редагування перекладу художнього тексту (на матеріалі роману Дж.Роулінг «Гаррі Поттер і Орден Феніксу»)

Статтю присвячено аналізу процесу редагування перекладу художнього тексту на матеріалі роману Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і Орден Феніксу». Вивчаються загальні основи редагування та специфіка редагування перекладених текстів.

Ключові слова: переклад, редагування, міжмовна інтерференція.

Ткаченко Н. А. Устранение проявлений межъязыковой интерференции как этап редактирования перевода художественного

текста (на матеріалі роману Дж. Ролінг «Гаррі Поттер і Орден Фенікса»)

Стаття посвячена аналізу процесу редагування перекладу художественного тексту (на матеріалі роману Дж. Ролінг «Гаррі Поттер і Орден Фенікса»). Изучаються общие основы редагування і специфіка редагування перекладених текстів.

Ключевые слова: переклад, редагування, міжязикова інтерференція.

Tkachenko M. A. Eliminating Interlingual Interference as a Stage of Translation Editing (on the material of J.K. Rowling's *Harry Potter and the Order of Phoenix*)

The article deals with the analysis of editing a translated literary text (on the material of J.K. Rowling's *Harry Potter and the Order of Phoenix*). General basics of editing and specific features of editing of translations are studied.

Key-words: translation, editing, interlingual interference.

УДК [811.161.2:811.111]'255.4

Ю. Ю. Ткаченко

УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ-ІМПРЕСІОНІСТИ В АНГЛОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

Початок ХХ століття – визначний період в українській літературі. У цей час активізується літературна діяльність, і на творчій арені з'являються численні таланти. Про імпресіонізм написано багато та специфіка цього явища розкривається дуже поліфонічно, а підчас і суперечливо [2, с. 4]. Існує погляд на імпресіонізм як метод творчості (і навіть стиль життя), що спирається на певний світогляд. Якщо вбачати в імпресіонізмі лише, і перш за все стильові прийоми, техніку, то ознаки їх можна знайти у багатьох митців різних шкіл і напрямків [2, с. 13; 3, с. 92].

Імпресіонізм (фр. impressionisme, від impression - враження) - художній стиль у мистецтві останньої третини ХІХ - початку ХХ ст. Його представники прагнули передати безпосереднє враження від навколишнього світу. [2].

Представники цієї течії основним завданням вважали найприродніше зобразити зовнішній світ, витончено передати свої миттєві враження, настрої.

Метою статті є дослідити українські імпресіоністичні літературні твори у порівнянні з їх англomовними перекладами, виявивши види трансформацій, використаних для збереження стилю оригіналу.

Розв'язання цих проблем потребувало виконання таких **завдань**:

– визначити жанрово-стильові, національні джерела, джерела зародження і розвитку українського літературного імпресіонізму;

– з'ясувати особливості імпресіонізму як стилю у художній літературі;

– виявити та проаналізувати в текстах перекладу застосовані перекладацькі трансформації.

Актуальність дослідження полягає в тому, що в теорії перекладознавства відсутні наукові дані щодо особливостей перекладу українських творів письменників-імпресіоністів. Ця проблема не отримала належного висвітлення у жодних наукових джерелах, але наявні посилання на дослідження, роботи видатних вчених в цій області таких як В. І. Карабан, Ю. Б. Кузнецов, О. Д. Гнідан та ін.

В українському літературознавстві переклад розглядається як вагома та багатоаспектна наукова проблема порівняльного літературознавства, насамперед з точки зору функціональності у сприймаючій літературі, що дає можливість виявити художню співмірність двох мов.

У літературі імпресіонізм наближався то до натуралізму (у прозі), то до символізму (в поезії). Його представники змальовували світ таким, яким він видавався в процесі сприйняття. Ставилося за мету передати те, яким видався світ у даний момент через, призму суб'єктивного сприйняття. Це зумовило функціональні та композиційні зміни в літературному описі, який став більш епізодичним, фрагментарним, суб'єктивним. Імпресіоністичні тенденції викликали зміни в характері оповіді епічних жанрів – вона певною мірою ліризувалася, що спричинило піднесення ролі й розширення функції внутрішнього монологу [3, с. 93].

Визначальними рисами імпресіонізму є 1) зображення не власне предмета, а враження від нього; імпресіоністи орієнтуються на почуття, а не на розум; 2) відмова від ідеалізації, оскільки ставлячи перед собою завдання зафіксувати реальні моменти, імпресіоністи найчастіше заперечували поняття ідеалізації, адже ідеал відсутній у конкретній реальності; 3) ущільнення та подрібнення часопростору, коли предметом мистецької зацікавленості стає не послідовна зміна подій і явищ (фабула), не соціальний, логічно впорядкований історичний відрізок або період життя героя, а уривчасті фрагменти, відбиті у свідомості персонажа; 4) герой імпресіоністичного твору цікавий не так своєю активністю, спрямованою на перетворення зовнішнього світу, як «пасивною» здатністю сприймати, реагувати на зовнішні збудники, бути носієм, навіть колекціонером вражень; 5) виокремлення новели як найпоширенішого жанру імпресіонізму [6].

Український імпресіонізм на тлі західноєвропейського мав яскравіше лірико-романтичне забарвлення, що зближувало його з неоромантизмом та символізмом [2]. У цій течії були написані твори М. Коцюбинського, В. Стефаника, М. Черемшини, частково О. Кобилянської, а також Г. Михайличенка, М. Хвильового, а також С. Плужника.

У творах українських письменників мова йде про психологічний імпресіонізм, де основний мотив – враження автора від подій, явищ, де замальовуються почуття, переживання, його особисте сприйняття навколишнього світу та середовища. [3, с. 93].

Отже, для перекладача твори письменників-імпресіоністів є дуже цікавими. З одного боку, головною метою є передати сенс, зміст твору, а з іншого – зрозуміти, що саме хотів передати, що хотів описати автор читачеві, які ВІДЧУТТЯ, психологічні мотиви, почуття, стан, зрозуміти мотиви письменника під час написання твору.

Зрозуміло, що вище перелічені факти важливі при будь-якому перекладі, але у нашому випадку треба бути уважнішими, бо аналізуємо твори, де на передній план виставляються почуття, сприйняті через-скрізь автора. Отже переклад вимаже обов'язкового урахування авторських відчуттів та його власного сприйняття. Відтак перекладачу треба вдаватися до складних перекладацьких трансформацій, аби точно донести відчуття твору до читача [4].

Проблема перекладацького трансформування тексту-оригіналу є однією з найактуальніших у сучасному перекладознавстві. Для того, щоб вірно відтворити зміст іншомовного тексту перекладачі вдаються до різноманітних трансформацій, які спричиняють часткову або повну зміну структури речень оригіналу, наприклад номіналізація, модуляція, компенсація, експлікація та ін. Йдеться про ті випадки, коли свідомо використовуються виражальні засоби, щоб зробити текст образним і яскравим, домогтися значного емоційного впливу на читача. Цієї мети можна досягти, вживаючи лексичні образні засоби і стилістичні прийоми, а також шляхом особливого поєднання фраз чи речень [4].

Переклад імпресіоністичних творів є більш складним завданням. Розглянемо справедливості цієї тези на прикладі перекладу твору М. Коцюбинського «На камені», виконаний П. Кіліном та Г. Тарнавским.

Характеризуючи переклад в цілому, можемо відзначити, що перекладачі намагалися зберегти особливості новаторства М. Коцюбинського, а саме його експозицію, художню мову. Перекладачі навіть намагалися зберегти порядок слів у реченні шляхом відмови від членування, застосування прийомів компенсації у складнопідрядних реченнях):

Навіть душне повітря літньої днини приймало м'які синяві тони, в яких танули й розливались контури далеких прибережних гір.

*Even the **thick air** of the summer day took on soft bluish tones in which the contours of the far littoral mountains melted and dissolved* [1, с. 37].

Перекладач дуже вдало зміг передати зміст тексту оригіналу, почуття та відчуття автора. Порядок зображальних картин у реченні збережено, що впливає на сприйняття емоцій, саме того, що хотів передати автор.

Треба звернути окрему увагу на лексичний бік перекладу, бо перекладач допускає помилки використовуючи словосполучення *thick air*.

Звертаючись до словника, бачимо, що *thick air* частіше використовується про повітря, що насичене випарюваннями, натомість *sultry air* вживається саме про пекучий, палючий, душний клімат або погоду. Тож доцільніше було б використати *sultry air*.

*В одчинені вікна й двері на довгу з колонками веранду **так і** перлась ясна блакить моря, в нескінченність продовжена блакитним небом.*

Through the opened windows and doors of the long columned veranda flowed the bright blue of the sea, prolonged into endlessness by blue sky [1, с. 37].

Аналізуючи наведені приклади, можемо говорити про те, що в українській мові останнє речення отримало більше експресії завдяки експресивній частці *так і*, що не знайшло відповідника в англійській мові. Перекладачі також вміло упоралися з передачею художніх засобів виразності. Наприклад, при перекладі епітетів: *ясна блакить моря* перекладено як *the bright blue of the sea*; метафор: *танули й розливались контури далеких прибережних гір* перекладено було як *the contours of the far littoral mountains **melted and dissolved***.

Проаналізуємо наступний приклад:

Йохтер? І ти не чуєш у хаті, як воно дихає?

Yokhter? There isn't? And you don't hear it breathing in the house?

У даному реченні можна знайти метонімію: *як воно дихає* - *it breathing* (як пахне море). Тут же слово «йохтер» (татарська мова) не перекладається, а тільки використовується транслітерація в англійській мові. Прийом транслітерації застосовується й при перекладі інших власних імен у тексті твору:

Мемет! Де Алі? – питає Нурла.

Memet, where is Ali? Nurla asked [1, с. 40].

З метою описати та емоційно підсилити розвиток подій, автор використовує однорідні члени речення, що в перекладі відображають ті ж функції, що й в оригіналі. При цьому перекладачі намагаються не використовувати послівний переклад, а зображати картину, відчуття від пережитого та побаченого пейзажу:

Дрібні хвилі зливалися до купи і, мов брили зеленкуватого скла, непомітно підкрадалися до берега, падали на пісок і розбивалися на білу піну.

The small waves would merge and, looking like lumps of green glass, would creep furtively up to the beach, fall upon the sand and smash themselves into white foam [1, с. 43].

Твір «На камені» - психологічна новела і до її перекладу треба ставитися обережно, враховуючи всі особливості цього жанру, оскільки сюжет у психологічній новелі майже відсутній. Портретних описів теж мало, змінюється функція обставин, адже усе підпорядковується одній меті – тонкому проникненню у психологічний світ людини, бажанню побачити нюанси душевних поривів і глибокі переживання, які й становлять справжню драматургію новели. Письменник водночас виробляє нові художні принципи зображення героя: він переходить від знаковості сюжету до знаковості мікрообразу, його смислотворчої сутності. Усезнаючий автор зникає, замість цього всевладно панує слово та почуття персонажа, його суб'єктивне бачення себе та навколишнього світу. Перекладач повинен відчувати це та проникати в сутність героїв, перевтілюватися, співвідчувати, жити відчуттями автора.

Переклад творів письменників-імпресіоністів відрізняється від інших своєю жанровою особливістю. У ньому замальовуються не стільки вчинки, поведінка ліричного героя, навколишній світ, скільки його враження про самого себе та цей світ.

Осмилення перекладу як наукової проблеми в українській літературній критиці засвідчує функціональність перекладознавчої думки в розвитку літературознавства, у результаті чого поглиблюється розуміння завдань та перспектив літературного процесу загалом та індивідуальної творчості митця зокрема. Отже, це дає всі підстави інтерпретувати її як органічну частину літературознавства, що, в свою чергу, сприяє повнішому вивченню національної літератури та науки про неї.

Перспектива подальшої роботи полягає у дослідженні особливостей перекладу інших творів письменників-імпресіоністів, враховуючи властивості жанру та художнього напрямку.

Література

- 1. Карабан В. І.** Переклад з української мови на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти / **В. І. Карабан, Дж. Мейс.** – Вінниця : НОВА КНИГА, 2003. – 608 с.
- 2. Кузнецов Ю.Б.** Імпресіонізм в українській прозі кінця ХІХ – початку ХХст.: Проблеми естетики і поетики / Ю. Б. Кузнецов. – К. : Зодіак – ЕКО, 1995. – 304 с.
- 3. Гнідан О. Д.** Історія української літератури ХІХ-початку ХХ століття / О. Д. Гнідан. – К. : Вища школа, 1987. – 336 с.
- 4. Рыльский М. Ф.** Искусство перевода: Статьи. Заметки. Письма. Пер. с укр. / М. Ф. Рыльский – М. : Советский писатель, 1986. – 336 с.

5. Modern Ukrainian short stories / edited, with a preface by George S.N. Luckyj. – 1995.

Ткаченко Ю. Ю. Українські письменники-імпресіоністи в англомовних перекладах

Стаття присвячена дослідженню особливостей перекладу творів українських письменників-імпресіоністів на англійську мову. Головну увагу приділено висвітленню проблем перекладу психологічного імпресіонізму на прикладі твору М. Коцюбинського «На камені».

Ключові слова: психологічний імпресіонізм, жанр, почуття, переклад.

Ткаченко Ю. Ю. Украинские писатели-импрессионисты в англоязычных переводах.

Статья посвящена исследованию особенностей перевода произведений украинских писателей-импрессионистов на английский язык. Основное внимание уделяется проблемам при переводе произведений психологического импрессионизма на примере рассказа М. Котюбинского «На камне».

Ключевые слова: психологический импрессионизм, жанр, чувства, перевод.

Tkachenko Y. Yu. Ukrainian writers-impressionists in English translations.

The article investigates the main features in translation of works of Ukrainian writers-impressionists. The problems in translation of psychological impressionism of M. Kotsubynsky's story *On the Rock* are taken as an example for the analysis.

Keywords: psychological impressionism, genre, feelings, translation.

УДК 811.111'255

Ю. Г. Ткачёва

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ СО СЛОВАМИ MAN\MEN НА МАТЕРИАЛЕ ПЬЕСЫ ДЖ. Б. ШОУ «ПИГМАЛИОН»

Фразеологические единицы заполняют лакуны в лексической системе языка, которая не может полностью обеспечить наименование познанных человеком новых сторон действительности, и во многих случаях являются единственными обозначениями предметов, свойств, процессов, состояний, ситуаций и т.д.

Перевод фразеологических единиц представляет собой одну из самых сложных и интересных проблем, разрабатываемых в рамках современной теории перевода. Трудности перевода фразеологических единиц, объясняются сложностью их семантической структуры. Фразеологизмы – это своеобразные "микротексты", вбирающие в себе разнообразную информацию об объектах реальной действительности. Они не только называют предметы реальности, но, и передают информацию о психоэмоциональном состоянии говорящего и о его эмоциональном отношении к предмету речи [1, с. 22]. Тезис о принадлежности фразеологизмов к единицам перевода, разумеется, не ставит под сомнение правильность того положения, что единицами перевода могут быть единицы разных языковых уровней, а указывает лишь на то, что единица перевода не обязательно совпадает с единицей какого-либо из принятых уровней языковой иерархии. Применительно к фразеологии это означает, что ее единицы могут считаться единицами перевода вне зависимости от того, выделяется она в самостоятельный языковой уровень или не выделяется. Поэтому при переводе очень важно рассматривать каждый фразеологизм, как целостная и минимальная, подобная слову, единица перевода.

Проблемы перевода фразеологии в целом затрагивают многие исследователи: В. С. Виноградов, Н. Л. Шадрин, С. Флорин, Е. Ф. Арсентьева, А. В. Федоров, В. Н. Комиссаров.

В данной работе проблема перевода фразеологизмов затронута еще более узко, так как здесь мы говорим о переводе фразеологизмов со словами *man/men*, что и обеспечивает нам более замкнутую среду исследования. Все это определяет актуальность исследования, направленного на прослеживание основных тенденций перевода фразеологических единиц, со словами *man/men*, на примере пьесы Джорджа Бернарда Шоу «Пигмалион» (1913).

Предметом нашего исследования является выявление особенностей перевода фразеологизмов со словами *man/men*. Цель данной статьи заключается в изучении структурной специфики фразеологизмов со словами *man/men*, выявлении основных трудностей и способов их перевода.

Фразеологизмы – это устойчивые сочетания слов с осложненной семантикой, не образующиеся по порождающим структурно-семантическим моделям переменных сочетаний.

Перевод фразеологических единиц представляет значительные трудности. Это объясняется тем, что многие из них являются яркими, эмоционально насыщенными оборотами, принадлежащими к определенному речевому стилю и часто носящими ярко выраженный национальный характер. При переводе устойчивых сочетаний слов следует также учитывать особенности контекста, в котором они употребляются. Для многих английских фразеологических единиц

характерны многозначность и стилистическая разноплановость, что осложняет их перевод на другие языки. [2, с. 67].

Большинство исследователей (В.Н Комиссаров, Л.Ф Дмитриева, С.Е Кунцевич, Е. А Мартинкевич, Н. Ф Смирнова) выделяют четыре основных способа перевода образной фразеологии. Первый тип соответствий обычно именуют **фразеологическими эквивалентами** [6, с. 32 – 35]. При использовании таких соответствий сохраняется весь комплекс значений переводимой единицы. В этом случае в языке перевода имеется образный фразеологизм, совпадающий по всем параметрам с фразеологической единицей оригинала, например: *A man is judged by his deeds* – „судят по делам, а не по словам”; *The man proposes, but God disposes* – 'человек предполагает, а Бог располагает'. *To pull chestnuts out of the fire for smb.* — „таскать каштаны из огня для кого-либо”; *To play with fire* – „играть с огнем”.

Все фразеологические эквиваленты принято классифицировать следующим образом: полные и частичные эквиваленты.

Полные эквиваленты – это русские эквиваленты, в большинстве своем являющиеся моноэквивалентами английских фразеологизмов, совпадающие с ними по значению, по лексическому составу, образности, стилистической направленности и грамматической структуре. *Behave like a man* – поступать как мужчина; *The tailor makes the man* – портной делает человека; *Burn one's boats* – сжечь свои корабли; *In the seventh heaven* – на седьмом небе; *To teach a fool is the same as to treat a dead man* – „Дурака учить – что мёртвого лечить”.

Частичные эквиваленты Частичный эквивалент не означает какой-либо неполноты в передаче значения, а лишь содержит лексические, грамматические или лексико-грамматические расхождения при наличии одинакового значения одной и той же стилистической направленности. Поэтому частичный эквивалент по степени адекватности перевода равноценен полному эквиваленту. *kill the goose that lays the golden eggs* 'убить курицу, несущую золотые яйца'; *light as a feather* 'легкий как перышко'; *put by for a rainy day* 'отложить про черный день'. К этой группе относятся русские эквиваленты английских фразеологизмов, совпадающие с ними по значению, стилистической направленности и образности, но отличающиеся числом, в котором стоит существительное, или порядком слов. Расхождение в числе: *play into somebody's hands* – играть на руку кому-л.; *there is no rose without a thorn* – нет розы без шипов. Расхождение в порядке слов: *if you run after two hares, you'll catch neither* – за двумя зайцами погонишься, ни одного не поймаешь; *strike while the iron is hot* – куй железо, пока горячо.

Как отмечает Л. Ф. Дмитриева, дословный перевод, **калькирование** фразеологических единиц может быть применен лишь в том случае, если в результате калькирования получается выражение, образность которого легко воспринимается русским читателем и не создает впечатления неестественности и несвойственности общепринятым нормам русского языка [5, с. 64]. Например: *So many*

men, so many minds – сколько людей, столько и мнений; *a man can't live by bread alone* – не хлебом единым жив человек; *put the cart before the horse* – ‘поставить телегу впереди лошади’; *people who live in glass houses should not throw stones* – ‘люди, живущие в стеклянных домах, не должны бросаться камнями’; Соответствия-кальки обладают определенными достоинствами во-первых, они позволяют сохранить образный строй оригинала, что особенно важно в художественном переводе. Во-вторых, они дают возможность преодолеть трудности, которые возникают, когда в оригинале образ обыгрывается для создания развернутой метафоры [3, с. 34 – 35].

В целях, объяснения смысла фразеологической единицы, которая не имеет в русском языке ни аналога» ни эквивалента и не подлежит дословному переводу, переводчику необходимо прибегнуть к **описательному переводу** [4, с. 89]. Например: *butter and egg man* – деревенщина с деньгами, приехавший в город в надежде сорвать большой куш в игорном доме; *trigger man* – человек, зарабатывающий на жизнь оружием; *a skeleton in the cupboard* – ‘семейная тайна; неприятность, скрываемая от посторонних; *Peeping Tom* – ‘человек с нездоровым любопытством, тайно следящий за другими; *the real McCoy* – ‘отличная вещь, нечто весьма ценное’.

«Обертональные» переводы (контекстуальные замены) – это своего рода окказиональный эквивалент, используемый для перевода фразеологизма только в данном контексте. Поэтому «обертональный» перевод дается в переводе цитаты, а не данного фразеологизма. Следует учитывать, что окказиональность данного эквивалента определяется исключительно особенностями контекста и что в другом контексте аналогичный перевод может и не быть «обертональным», а полным или частичным эквивалентом. Нахождение «обертонального перевода», в отличие от использования готового эквивалента – творческий процесс. Выражение *one's (the) naked eye* переводится 'невооруженный глаз'. Однако такой перевод невозможен для передачи каламбура из романа Диккенса «Мартин Чезлвит» (гл. XXII): "The most short-sighted man could see that at a glance, with his naked eye," said Martin. Mrs. Homini was a philosopher and an authoress, and consequently had a pretty strong digestion; but this hoarse, this indecorous phrase was almost too much for her. For a gentleman sitting alone with a lady – although the door was open – to talk about a naked eye. Переводчица романа Диккенса Л. Дарузес нашла прекрасное решение вопроса, использовав «обертональный» перевод: «Увы, это голая истина, которая видна даже самому близорукому взгляду», – сказал Мартин. Миссис Хомини была философ и писательница и, следовательно, могла переварить все, что угодно. Но эта грубая, неприличная фраза оказалась даже и для нее слишком сильной. Разве можно джентльмену, сидящему наедине с дамой, хотя бы и при открытых дверях, говорить о голой истине. Стоит отметить, что 'голая истина' – полный эквивалент оборота *the naked truth*. [7, с. 103].

Фразеологические единицы играют важную роль в произведениях художественной литературы. В качестве материала исследования была выбрана пьеса Дж.Б. Шоу “Пигмалион”. Согласно основной задаче нашего исследования, из всего яркого и разнообразного количества фразеологических оборотов, мы остановились на тех, которые содержат в себе слова *man* либо *men*.

Фразеологизм **man of genius** означает ‘гений’, ‘гениальный человек’. Это выражение встречается в предложении – “for although I well know how hard it is for a man of genius with a seriously underrated subject to maintain serene and kindly relations with the men who underrate it” – Хотя я хорошо понимаю, как тяжело человеку талантливому, чью науку недооценивают, поддерживать безоблачно дружелюбные отношения с теми, кто ее недооценивает. Мы видим, что переводчик П.Мелков прибегнул к небольшому изменению фразеологизма, пафосное *a man of genius* (человек-гений), он заменил простым “талантливый человек”, с целью не заострять внимание читателя на завышенных способностях персонажа. Данную фразеологическую единицу можно отнести к фразеологическим единствам, т.к. обобщенно-переносное значение которых может быть образно мотивировано на основе лексически-значимых компонентов, вошедших в их состав, а именно ‘genius’.

Фразеологизм **a man of good character** – (досл) – ‘человек с сильной волей, сильная личность’, в тексте использован со следующим окружением слов- Excuse the straight question, Higgins. Are you **a man of good character** where women are concerned? – Простите за откровенный вопрос Хиггинс. Порядочный ли вы человек в отношениях с женщинами?; Здесь невозможно прибегнуть к дословному переводу т. к. зная контекст, в данном случае лучше всего воспользоваться контекстуальной заменой (генерализация), которая позволяет адекватно передать контекстуальное значение единицы оригинала.

Обратим внимание на такой фразеологизм ‘**take advantage of a man**’ означает ‘одержать преимущество над человеком’; а также на ‘**take advantage of a man's good nature**’ – ‘злоупотреблять добротой’, насколько мы видим во втором варианте добавилось всего лишь два слова, но словарный перевод подвергся кардинальным изменениям. Посмотрим как перевел переводчик эти два фразеологизма в тексте: 1. ‘Is it fair to **take advantage of a man** like this? The girl belongs to me.’- ‘Разве так **поступают с человеком?** Девчонка – моя’ и 2. ‘Will you **take advantage of a man's good nature** to do him out of the price of his own daughter what he's brought up and fed and clothed by the sweat of his brow until she's grown big enough to be interesting to you two gentlemen?’ - ‘Так неужели вы **обманите человека** и не дадите ему настоящую цену за его родную дочь, которую он в поте лица растил, кормил и одевал, пока она не стала...’. В обоих случаях, ради точной передачи образной мысли автора, переводчик полностью отошел от словарного перевода

фразеологизмов, таким образом, переводчик лишний раз подчеркнул неграмотность говорящего. Мы также можем предложить такой вариант перевода этих двух фразеологизмов: 1. 'Разве честно так показывать свое превосходство. Девочка принадлежит мне'; и 2. 'И неужели вы злоупотребите добротой человека и не дадите ему...', даже неопытному литературоведу видно, что таким образом текст перевода полностью изменил свою эмоциональную окраску, став похожим скорее на речь джентльмена, чем бедного мусорщика.

Men of the world – 'Светские люди, люди воспитанные' Это фразеологическое сочетание встречается в предложении: Listen here, Governor. You and me is **men of the world**, ain't we? – Да погодите минутку, хозяин, не торопитесь. Мы ведь с вами люди воспитанные, верно? Здесь перевод образного выражения был осуществлен с помощью фразеологического эквивалента.

The last man alive – 'последний человек на планете, самый последний'. 'All I ask is my rights as a father; and you're **the last man alive** to expect me to let her go for nothing' – 'Не забывайте мои отцовские права! Не хотите же вы, чтобы я уступил ее просто так'. Перевод данного фразеологического сочетания был осуществлен методом фразеологического аналога. В данной ситуации мы можем не согласиться с переводчиком данного текста, и предложить свой вариант перевода, который в свою очередь очень точно передает все чувства и эмоции автора, не пренебрегая исходным текстом. 'И вы последний человек на планете, полагающий, что я отпущу ее за просто так!' В данной ситуации мы использовали метод калькирования.

Другое фразеологическое сочетание **to take a man up** имеет значение – 'упрекать, отчитывать'. Но в предложении, исходя из контекста, лучше всего применить метод контекстуальной замены (генерализация), чтобы передать наиболее адекватный смысл: 'Don't **take a man up** like that, Governor' – 'Легче, легче! Нельзя так сразу брать человека за горло!'

Фразеологическое выражение **take a man in a hand** переводится как – 'задержать человека'. if we were **to take this man in hand** for three 5 months, he could choose between a seat in the Cabinet and a popular pulpit in Wales. – Займись мы этим человеком, он уже через три месяца мог бы выбирать между постом министра и церковной кафедрой в Уэльсе. Этот фразеологизм аналогичен по смыслу выражению в русском языке, поэтому в данном предложении перевод ФЕ был осуществлен методом фразеологического аналога.

Учитывая вышеизложенное можно сделать следующие выводы: при переводе фразеологических единиц перед переводчиком стоят две основные задачи: 1) строгое соблюдение норм сочетаемости слов в языке перевода 2) передача образности фразеологизма. Но достичь этих задач не всегда удается, т.к. в процессе перевода мы сталкиваемся со многими трудностями, такими как сходство фразеологизмов со свободным сочетанием, ассоциативная

схожесть фразеологизмов и стилистическая недифференцированность и многозначность фразеологизмов. Каждая из вышеперечисленных проблемы имеет конкретное решение. Так основными способами преодоления трудностей являются: метод фразеологического эквивалента, метод фразеологического аналога, дословный перевод фразеологизмов (калькирование), описательный и „обертональный” перевод фразеологизмов. Подводя итог можно сделать вывод, что основная трудность при переводе фразеологизмов связана со стилистической недифференцированностью и многозначностью.

Данная работа не исчерпывает материал исследования, и тема остается актуальной для исследования фразеологизмов данной тематики на материале произведений других авторов.

Литература

- 1. Алехина А. И.** Фразеологическая единица и слово // **А. И. Алехина** – Минск, 1991. – 158 с.
- 2. Виноградов В. С.** Введение в переводоведение // **В. С. Виноградов** – М., 2001. – 345 с.
- 3. Захарова М. А.** Стратегия речевого использования образных фразеологизмов английского языка // **М. А. Захарова** – М., 1999. – С. 54 – 87.
- 4. Литвинов П. П.** Англо-русский фразеологический словарь с тематической классификацией // **П. П. Литвинов** – М.: Яхонт, 2000. – 325 с.
- 5. Рецкер Я. И.** Теория перевода и переводческая практика // **Я. И. Рецкер**. – М.: Изд. Международных отношений, 1979. – 347 с.
- 6. Смит Л. П.** Фразеология английского языка // **Л. П. Смит**. – М., 1998. – 298 с.
- 7. Howarth P. A.** Phraseology in English Academic Writing: Some implications for language learning and dictionary making. – Tbingen: Niemlyer, 1996.

Ткачова Ю. Г. Особливості перекладу фразеологізмів зі словами map\men на матеріалі п'єси Дж. Б. Шоу «Пігмаліон»

У статті розглядається сутність такого поняття як фразеологізм, методи перекладу фразеологізмів, а також аналізується значуща складова фразеологізмів із словами map\men.

Ключові слова: фразеологізм, фразеологічний еквівалент, повний еквівалент, частковий еквівалент, калькування, описовий переклад, обертональний переклад.

Ткачева Ю. Г. Особенности перевода фразеологизмов со словами map\men на материале пьесы Дж. Б. Шоу «Пигмалион»

В статье рассматривается сущность такого понятия как фразеологизм, методы перевода фразеологизмов, а также анализируется значимая составляющая фразеологизмов со словами map\men.

Ключевые слова: фразеологизм, фразеологический эквивалент, полный эквивалент, частичный эквивалент, калькирование, описательный перевод, обертональный перевод.

Tkacheva Y. G. The peculiarities of translation of phraseological units with the words man\men based on the play *Pigmalion* by G. B. Shaw

In the article we have considered the sense of such notion as phraseological unit, methods of phraseological unit's adequate translation, and also analysed the significant component of the phraseological units with the words man\men.

Key words: phraseological unit, phraseological equivalent, total equivalent, partial equivalent, tracing, descriptive translation, overtone translation.

УДК 81'25:334.78

К. С. Французова

**КОРПОРАТИВНИЙ ЛЕКСИКОН У СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕКСТАХ
КОРПОРАТИВНОЇ ТЕМАТИКИ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ
АСПЕКТ**

Роль перекладу в житті людства неухильно зростає. Сьогодні перекладацькі зв'язки охоплюють майже всі сфери людської діяльності. Все більш важливе місце (за обсягом, за соціальною значущістю) стали займати переклади текстів корпоративної тематики. Зростає значення перекладацької діяльності, пов'язаної з цими текстами, і разом з тим виникають перекладацькі проблеми. Загострення мовних проблем вимагає пошуку нових перекладацьких рішень.

Мета статті – вивчити специфіку функціонування і перекладу корпоративного лексикону (далі КорпорЛ) у спеціальних текстах корпоративної тематики. Для реалізації поставленої мети висувуються такі завдання: 1) уточнити поняття «текст корпоративної тематики», «спеціальний текст корпоративної тематики», «корпоративний лексикон» і суміжні поняття з позиції перекладознавства; 2) класифікувати спеціальні тексти корпоративної тематики для перекладознавчого аналізу; 3) виявити домінуючі одиниці КорпорЛ і способи їх перекладу у текстах, що вивчаються.

Проблемам функціонування і перекладу спеціальних текстів присвячено праці багатьох українських учених (В. О. Балог, В. І. Карабан, Т. Р. Кияк, В. М. Коваленко, Н. С. Руденко, В. В. Синьо, О. А. Шаблій, Р. Б. Шевців та ін.). Специфікою фахових текстів, що є близькими корпоративній галузі (інформаційні, економічні, юридичні, технічні, ділові тексти та ін.), а також їх перекладом займаються такі українські дослідники: І. М. Дерік, Р. В. Поворознюк, С. М. Рибачок, Г. В. Чорновол, Т. В. Чрділелі, Д. П. Шапран, Ю. В. Шипіцина та ін.

Увага до дослідження текстів спеціальної літератури пояснюється змінами у розвитку сучасної науки, техніки та суспільства

взагалі. Характерною рисою корпоративних установ сьогодення є їх «різноплановість». Сьогодні корпоративні організації належать до найрізноманітніших сфер діяльності (реклама, медицина, політика, охорона довкілля, туризм і т.д.). Усі ці аспекти чітко відбиваються у спеціальних текстах, які останнім часом виступають об'єктом новітніх наукових досліджень. Цей факт свідчить про те, що названа проблематика є актуальною й перспективною.

Підвищений інтерес до перекладу спеціальних текстів корпоративної тематики можна пояснити: 1) відсутністю чітко й системно обґрунтованих стратегій перекладу таких текстів і одиниць КорпорЛ, що в них функціонують, 2) своєрідністю цих одиниць з позиції перекладознавства.

КорпорЛ ми трактуємо як такі лексичні й фразеологічні одиниці, що відповідають поняттю «корпорація». Уточнімо, що під *корпорацією* ми розуміємо групу людей, юридично уповноважених діяти так, ніби вони становлять одну особу, тіло, організм, істоту; корпорація існує переважно задля власного прибутку (у максимально широкому сенсі) [1, с. 247].

До *текстів корпоративної тематики* відносимо такі тексти про корпоративні установи, корпоративних діячів, корпоративні явища, які створено організаціями, структурами, особистостями, що не зацікавлені в інтересах конкретних корпорацій, і мають різні функції (інформативну, комунікативну, навчальну, розважальну, естетичну та ін.). КорпорЛ у цих текстах є облігаторним, частота використання є високою або середньою.

Різні типи текстів мають чітко визначених різних адресатів. Для перекладознавця і перекладача доцільно розглядати окремо спеціальні тексти (адресовані, у першу чергу, професіоналам у сфері, що вивчається, і суміжних областях) і неспеціальні (призначені для широкого кола адресатів-непрофесіоналів) [2, с. 383]. Тому пропонується виокремлення серед текстів корпоративної тематики таких груп текстів: 1) спеціальні типи текстів корпоративної тематики і 2) неспеціальні типи текстів корпоративної тематики.

Розглянемо специфіку функціонування і перекладу спеціальних типів текстів корпоративної тематики докладніше. Під *спеціальними текстами корпоративної тематики* ми розуміємо такі тексти корпоративної тематики, що призначено спеціалістам (на відміну від неспеціальних текстів корпоративної тематики) з корпоративної галузі, а також інших сфер, пов'язаних з діяльністю корпорацій.

Для вирішення перекладознавчих/перекладацьких завдань, що стоять перед перекладознавцем/перекладачем, необхідно визначити особливості спеціальних текстів корпоративної тематики різних типів у вихідному тексті. У нашому дослідженні ми використовуємо перекладознавчу класифікацію типів текстів корпоративної тематики за комунікативно-текстовим принципом. Від типу аудиторії, на яку

розрахований певний тип тексту, залежатиме перекладацька тактика і вибір способів перекладу КорпорЛ. До спеціальних текстів корпоративної тематики належать такі *типи текстів*, як тези статей і доповіді корпоративної тематики, словникові та наукові статті корпоративної тематики, навчальні статті корпоративної тематики (з підручника економіки), інтерв'ю і резюме корпоративної тематики, патенти корпоративної тематики, рецензії й анотації до статей/дисертацій/монографій/підручників корпоративної тематики, монографії корпоративної тематики.

Найтипівішим спеціальним текстом корпоративної тематики, що найяскравіше відображає особливості функціонування і перекладу КорпорЛ у спеціальних текстах корпоративної тематики, є *словникова стаття корпоративної тематики*. Словникова стаття є найбільш жорстко детермінованим типом тексту [3, с. 5]. На думку Н.С. Руденко, його «головне завдання визначити поняття, назване певним <...> терміном. <...>. При перекладі словникової статті обов'язковим є відтворення її інформативної функції, а сам критерій термінологічності – облігаторним і інваріантним» [2, с. 383].

КорпорЛ у спеціальних типах текстів корпоративної тематики виступає в ролі певного функціонального стилю і є закріпленим за певною сферою діяльності (наприклад, бухгалтерський облік і фінанси, бізнес і економіка, менеджмент, маркетинг або інші галузі, в яких можуть бути задіяні корпорації: сфера медицини, будівельної техніки, туризму і т.д.).

Домінуючими одиницями КорпорЛ у словникових статтях корпоративної тематики є *корпоративні терміни*. У таких текстах, як правило, кожний компонент корпоративного терміну несе змістове навантаження, мова редукована до рівня кодів. Ці одиниці у зазначених типах текстів перекладаються переважно калькуванням у комбінації з описовим перекладом, що пояснюється особливостями спеціальних текстів:

1) “wheel of retailing”

– укр.: колесо роздрібної торгівлі (концепція, що описує, як на ринку з'являються нові форми роздрібної торгівлі і поступово стають відомими);

– рос.: *марк.* колесо розницы (концепция эволюции розничных магазинов, которые появляются как недорогие удобные магазины, но по мере успеха вводят новые услуги и товары и начинают вытесняться новыми недорогими магазинами);

2) “viral marketing” / “buzz marketing”

– укр.: вірусний маркетинг (розповсюдження рекламних відеороликів за допомогою електронної пошти);

– рос.: 1) «вирусный маркетинг» (использующий в своей практике принципы, аналогичные тем, на которых основана работа компьютерных вирусов); 2) сарафанный маркетинг (продвижение

продукта путем распространения информации о продукте из уст простых людей в общественных местах, на веб-форумах и т.п.; распространяемая информация носит неформальный и интригующий широкую публику характер);

3) “teaser ad” / “teaser advertisement” / “teaser campaign”

– укр.: принада (коротка реклама, що має за мету збудити інтерес і привернути увагу);

– рос.: провокационная (дразнящая, игровая) реклама, тизер (реклама, содержащая только намек на рекламируемый продукт и привлекающая внимание потребителей либо через какие-л. шокирующие или эксцентричные ассоциации с продуктом, либо через какое-нибудь выгодное предложение, напр., «шикарная обувь почти бесплатно»);

4) “sweepstakes”

– укр.: лотерея (засіб стимулювання збуту, що дозволяє виграти приз, не вимагаючи від учасників аналітичних чи творчих зусиль);

– рос.: лотерея (метод стимулирования сбыта, при котором участнику предлагаются дорогие призы в случае выигрыша (победитель выбирается случайным образом), при этом для участия не требуется совершения покупки; цель лотереи – привлечение внимания покупателей к торговой марке или продукции);

5) “captive insurer”

– укр.: полонений страховик (компанія, створена корпорацією для страхування власних ризиків дешевше, ніж в інших компаніях);

– рос.: *страх.* кэптивный страховщик (страховая компания, которая создана и принадлежит определенной корпорации, полностью подконтрольна ей и страхует только или преимущественно риски своего учредителя) [4; 5].

У результаті нашого дослідження ми дійшли таких висновків. Уточнення дефініцій понять («корпорація», «текст корпоративної тематики», «спеціальний текст корпоративної тематики», «типи спеціальних текстів корпоративної тематики», «словникова стаття корпоративної тематики», «корпоративний лексикон», «корпоративні терміни») і запропонована класифікація типів спеціальних текстів корпоративної тематики визначають тактику відтворення зазначених текстів і способи перекладу КорпорЛ.

Найрепрезентативнішим спеціальним текстом корпоративної тематики, що найяскравіше відображає особливості функціонування і перекладу КорпорЛ у спеціальних текстах корпоративної тематики, є словникова стаття корпоративної тематики. При перекладі словникової статті обов'язковим є відтворення інформативної функції, а сам критерій термінологічності є облігаторним й інваріантним.

Домінуючим типом лексики у спеціальних текстах корпоративної тематики є корпоративні терміни. У мові перекладу для них існують перекладацькі відповідники, вони закріплені у словниках і мають позначки, що вказують на сферу їх використання. Головне

завдання перекладача полягає в тому, щоб виключити можливість невірної тлумачення КорпорЛ у тексті перекладу. У перекладах цих типів текстів неприпустимо неточне тлумачення корпоративних термінів, зміст повинен бути однозначним. Найпоширенішим способом перекладу корпоративних термінів у спеціальних текстах корпоративної тематики є калькування у комбінації з описовим перекладом.

У перспективі подальшої роботи – вивчення зміни статусу корпоративних термінів при перекладі текстів корпоративної тематики різного типу.

Література

1. Французова К. С. Переклад корпоративної лексики та фразеології в інституціональному дискурсі / К. С. Французова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. (Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов» ; вип. 58). – Х. : Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2009. – № 848. – С. 247 – 251. **2. Руденко Н. С.** Переклад екологічної лексики в спеціальних типах текстів / Н. С. Руденко // Науковий вісник Херсонського державного університету : зб. наук. праць. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2009. – Вип. 9. – С. 382 – 387. **3. Стиль автора и стиль перевода : учеб. пособие** / [М. А. Новикова, О. Н. Лебедь, М. Ю. Лукинова и др.]. – К. : УМК ВО при Минвузе УССР, 1988. – С. 5. **4. Англо-українсько-російський тематичний словник ділової лексики** / [заг. ред. Л. І. Євтушенко]. – 2-ге вид., допов. – К. : «ІНКОС», 2009. – 392 с. **5. Большой англо-русский словарь по экономике и менеджменту.** Lingvo Economicus (En-Ru) [Электронный ресурс] : 70 тыс. статей. – ООО «Экономикус», 2008. – (к версии АВВУ Lingvo x3).

Французова К. С. Корпоративний лексикон у спеціальних текстах корпоративної тематики: перекладознавчий аспект

Стаття присвячена вивченню специфіки відтворення корпоративного лексикону у спеціальних текстах корпоративної тематики.

Ключові слова: переклад, текст корпоративної тематики, спеціальний текст корпоративної тематики, типи спеціальних текстів корпоративної тематики, корпоративний лексикон, корпоративні терміни.

Французова Е. С. Корпоративный лексикон в специальных текстах корпоративной тематики: переводоведческий аспект

Статья посвящена изучению специфики перевода корпоративного лексикона в специальных текстах корпоративной тематики.

Ключевые слова: перевод, текст корпоративной тематики, специальный текст корпоративной тематики, типы специальных текстов

корпоративної тематики, корпоративний лексикон, корпоративные термини.

Frantsuzova K. S. Corporative lexicon in special texts on corporative issues: translational aspect

The article focuses on the translation of corporative lexicon in special texts on corporative issues.

Key words: translation, text on corporative issues, special text on corporative issues, special text types on corporative issues, corporative lexicon, corporative terms.

УДК: 81'25: 811.11: 81'42: 82-312.4: 81'38: 82-98

О. Г. Хан

**ДО ІСТОРІЇ ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ДЕТЕКТИВНИХ
ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ЖУРНАЛУ
ІНОЗЕМНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ПЕРЕКЛАДІ «ВСЕСВІТ»)**

Серед актуальних проблем сучасного перекладознавства й міжкультурної комунікації постає й питання дослідження діахронії україномовних перекладів різних типів тексту взагалі та детективу як типу тексту зокрема.

Проблеми текст-типологічних особливостей детективних творів у своїх наукових розвідках розглядали: Л. В. Барба, Т. О. Бехта, Н. М. Валуєва, Л. В. Дяченко, А. В. Лещенко, О. О. Пономарьова, А. І. Швець. Особливості перекладу англomовних детективних текстів розглядаються у працях таких українських науковців як Т. Є. Некряч та І. М. Шама.

Мета нашої розвідки полягає у відстеженні частотності публікацій україномовних перекладів детективних текстів у провідних виданнях України та акцентуації уваги на історичній мінливості критичних відгуків щодо детективної оповіді, яка є на сьогодні недостатньо вивченим типом тексту з точки зору жанрово-стилістичних ознак та проблем їх відтворення в умовах іншoкультури.

Дослідження номерів журналу «Всесвіт» на предмет перекладу іншoмовних детективних текстів українською мовою починаючи з 70-х років ХХ сторіччя дало наступні результати. З 1970 по 1975 роки у номерах журналу «Всесвіт» не було надруковано жодного перекладу іншoмовного детективного тексту, окрім того, не зустрічається жодної критичної статті щодо феномену масової культури й детективного жанру літератури.

Починаючи з 1976 року у номерах журналу з'являються поодинокі критичні статті стосовно масової культури, що зачіпають проблему детективних текстів та авторів даного жанру. Слід зазначити, що ці нечисленні статті просякнуті нищівною критикою масової культури й літератури, яку породжує «вороже» радянській людині «буржуазне» суспільство. Відчуваючи близькість детективних текстів до міфу й фольклору (пізніше детектив назвуть «міською казкою»), радянський критик називає авторів детективного жанру «дизайнерами маскульта», що дістають із священних скарбниць фольклору й міфа те, що їм потрібно, і контрабандою сплавляють у свої цехи й майстерні [1, с. 163]. Він звинувачує детектив у «фальсифікації міфопоетичних і фольклорних моделей» й демонструє як «масова література під аналітичним скальпелем сучасного дослідника розпадається на фабульні атоми, вперше досліджені В.Я. Проппом» [1, с. 165]. Критик висловлює своє занепокоєння щодо читацької свідомості «з її вже порушеними, але ще не усуненими фольклорними асоціаціями» де міфологема Долі «гальванізована незліченими детективами, ототожнюється зрештою, з вульгарною поліцейщиною, із Скотланд-Ярдом чи ФБР» [1, с. 166]. Іменуючи детективні тексти «поліцейською міфологією» радянський літературний критик звинувачує їх у надзвичайному зниженні фольклорної патетики Долі й називає Шерлока Холмса «епігоном англійського емпіризму й позитивізму», інспектора Мегре «здеградованим нащадком картезіанського раціоналізму», а патера Брауна «представником жрецького стану в його сучасному вигляді» [1, с. 166 – 167].

Звинувачуючи західну масову культуру у прагненні встановлення у світі «неосередньовіччя», радянські літературні критики на сторінках журналу «Всесвіт» говорять про те, що масова література готова «поставити собі на службу навіть тисячолітні міфологеми, декоруючи ними поліційні будинки, в яких затаївся звичайнісінький держиморда» [1, с. 167]. Але підкреслюють, що «за міфологічним декорумом ховається лише те, що В.І. Ленін називав «поліцейщиною»» [1, с. 167]. Детектив звинувачують у тому, що він «розгортає історію – як розуміє її буржуазна людина – з тим, щоб під сюжетну завісу рішуче згорнути її» й дорікають тим, що він веде війну з жанром роману намагаючись поєднати романну субстанцію з міфологічною речовиною для того, щоб просякнути жанр, якому протипоказана статика, безчассям [1, с. 170]. У зв'язку з цим, критики називають детективні тексти, що постають елементом «буржуазної» масової культури, глобальною провокацією й акцентують увагу на тому, що до їх появи ще ніколи в історії людина не ставала об'єктом такого цинічного й продуманого маніпулювання, ще ніколи їй «не підносили таких ядучих ерзаців, виготовлених за спотвореними рецептами здорової народної кухні» [1, с. 170].

Хоча, періодично в критичних статтях з'являються поодинокі аргументи щодо лояльного ставлення до масової культури. Зокрема, В. Крючкова цитує У. Еко, який висловлює сумнів щодо істинності типової для американських соціологів схеми прямої відповідності між продукцією масової культури й масовим споживачем і наголошує на активності самого споживача, звертаючи увагу на те, що стандартний продукт реалізується у сприйнятті зовсім не стандартно, а щоразу інакше, залежно від свідомості людини. У. Еко також зазначає, що продукти масової культури можуть стати об'єктом елітарного споживання [2, с. 166]. В. Крючкова аналізує статтю У. Еко «Структура поганого смаку» де італійський філософ, історик, літературний критик і письменник заперечує членування культури на «високу» і «низьку» й відзначає наявність своєрідного зв'язку між кітчем і авангардистським мистецтвом. Вчений зазначає, що авангард, усвідомивши, що функціонує як дослідницька лабораторія культурної індустрії, прагне виробити нові способи втечі від дійсності, а індустрія споживацької культури постійно займається посередництвом, поширенням і адаптацією авангарду. Іншими словами, авангард підтримує кітч, а кітч стимулює рух авангарду [2, с. 166].

Але демонстрація подібної думки виявляється лише незначною «проталиною», яка націлює читача на адекватне вивчення на сторінках журналу феномену масової культури та її складників наприкінці 70-х років ХХ сторіччя. А поміж тим, стаття В. Крючкової завершується викриттям справжньої сутності «буржуазної» масової культури, «що становить не стихійний, сформований під впливом масового попиту феномен, а продукт капіталістичної суспільної системи, знаряддя впливу на свідомість людей, засіб одурманення, примирення з існуючим ладом» [2, с. 167]. Окрім того, авторка цитує доповідь Л. І. Брежнева на Міжнародній нараді комуністичних і робітничих партій де лідер СРСР запевняє народ у тому, що комуністи рішуче розправляться з «імперіалістичною псевдокультурою», розрахованою на одурманення мас та притуплення їхньої суспільної свідомості [2, с. 167].

Отже, за таких політичних і соціальних умов масової антипропаганди поп-арту взагалі й детективу зокрема, публікація перекладів зарубіжних зразків жанру в журналі республіканського значення була просто неможливою. Таким чином, 1977 – 1979 роки видань «Всесвіту» відзначені повною відсутністю перекладених на українську мову детективних текстів.

У 1980 році в журналі «Всесвіт» № 6 вперше друкується перекладений на українську мову іноземний детективний текст визнаного американського класика детективного жанру, одного із засновників школи «жорсткого детективу»/hard-boiled Раймонда Чандлера «Постріли в ресторані Сірано» (пер. з англійської Мар Пінчевський).

З 1981 по 1985 роки на сторінках журналу «Всесвіт» не опублікувалося жодного перекладу іншомовного детективного тексту й жодної критичної статті з питань жанру.

У 1986 році в № 6-му журналу «Всесвіт» друкується переклад оповідання Агати Крісті «Червоний сигнал» (пер. з англійської Андрій Євса).

1987 рік у журналі пройшов без детективних перекладів, але у № 1 було опубліковано критичну статтю А. Бакланова «Масова література проти історії» де обговорювалися проблеми історичного роману й масової «псевдоісторичної» літератури. У статті згадується детективний роман Раймонда Чандлера «Довге прощання» й акцентується увага на тому, що Чандлер «як добре обізнаний з кухнею популярної белетристики митець створив типовий образ літературного ремісника, котрий паразитує на ниві історичного роману» [3, с. 151]. А отже, відчувається значне пом'якшення з боку критиків щодо детективного жанру, але, нажаль, за рахунок іншого жанру, що зазнав чергових нападів.

1988 рік у «Всесвіті» ознаменувався започаткуванням нової рубрики «Майстри детективу» й низкою перекладених іншомовних детективних творів: № 1 Реймонд Чандлер. «Золоті рибки». Повість. (З англійської пер. Д. Стельмах); № 3 Гастон Леру. Золота сокирка. Оповідання. (З французької пер. Л. Гатненко); № 6 Буало–Нарсежак (П'єр Буало і Тома Нарсежак). Постаті в п'їтмі. Роман. (З французької пер. К. Квітницька-Рижова); № 9 Агата Крісті. Любов незнайомця. Оповідання. (З англійської пер. М. Дмитренко).

Окрім того, у № 1 журналу «Всесвіт» за 1988 рік виходить стаття Алехо Карпент'єра «На захист детективного жанру», що була опублікована в 1931р. в кубинському журналі «Картелес». Дана стаття відкриває рубрику «Майстри детективу», а у передмові до неї укладачі журналу акцентують увагу на тому, що створення рубрики завдячує численним проханням читачів «Всесвіту». У своїй статті кубинський письменник, журналіст, музикант і музикознавець висловлює думку про те, що в царині літератури або музики не існує «низьких» жанрів, а «кожен жанр має свої завдання – більш або менш піднесені й ригористичні, – відповідно й витвори людської душі постають у тій або іншій площині, тому важливо, щоб автор партитури чи книжки якнайкраще впорався зі своїм завданням у межах заздалегідь обраного напрямку» [4, с. 95]. Більш того, автор наполягає на тому, що детектив постає одним із найважчих посеред усіх існуючих жанрів.

У 1989 році у рамках рубрики «Майстри детективу» виходять наступні перекладені твори: № 3 Моріс Реймс. Срібний кін'є. Оповідання. (З французької пер. М. Венгрєнівська); № 3 Річард Остін Фрімєн. Чарівна скринька. Оповідання. (З англійської пер. О. Ковалєнко); Еллері Квін. Божий світильник. Повість. (З англійської пер. А. Євса); № 8 Агата Крісті. Крадіжка в готелі «Гранд-метрополь». Оповідання. (З англійської

пер. О. Парунов); № 11 Раймонд Чандлер. Убивство під час дощу. Повість. (З англійської пер. О. Барієв).

1990 рік збагатив рубрику «Майстри детективу» наступними перекладами іншомовних творів: № 3 Ентоні Берклі. Випадок-месник. Оповідання. (З англійської пер. А. Євса); № 10 Вольф Клаус-Петер. Клуб «Афродіта». Роман. (З німецької пер. А. Рибін); № 10 – 11 Ян Флемінг. Із Росії – з любов'ю. (З англійської пер. В. Грузин).

Поміж тим, у № 10 журналу за 1990 рік вийшло дві критичні статті стосовно тематики детективного жанру: «Чи потребує реабілітації Джеймс Бонд?» (В. Грузин) та «Детектив: занепад чи розквіт?» (Ю. Кузнецов, О. Іванов). В. Грузин фокусує увагу на тому, що раніше без участі читача вирішувалося питання щодо необхідності його знайомства з тим чи іншим іноземним літературним персонажем, оскільки «на керівному Олімпі було достеменно відомо, які книжки народним масам читати можна, а які не слід» [5, с. 78]. Одним з вагомих завоювань перебудови автор визнає виправлення «деформованої логіки» керівництва щодо права читацького вибору. Перекладач твору Яна Флемінга і автор даної статті зауважує, що публікація твору раніше забороненого автора не лише акт заповнення на літературній мапі чергової «білої плями», а й відвойовування у несвободи нової території. Позаяк Я. Флемінг за класифікацією офіційної пропаганди радянського літературознавства був на десятиліття занесений до реєстру «найзатятіших антикомуністів, апологетів войовничого імперіалізму, бульварних проповідників насильства», знайомство з його творчістю автор називає «явищем, безсумнівно, неординарним» і наголошує: «Ми за вільного читача вільного журналу у вільній країні» [5, с. 78].

Ю. Кузнецов й О. Іванов підкреслюють тогочасні політичні зміни у нашій країні, що торкнулися літератури загалом й детективного жанру зокрема, котрий на початку 90-х років ХХ століття переживав справжній читацький бум. Автори статті розглядають тенденції розвитку світової детективної літератури у ракурсі соціально-історичних змін у суспільстві [6].

У 1991 році рубрика журналу «Всесвіт» «Майстри детективу» поповнилася наступними перекладеними творами: № 1 – 3 Джон Діксон Карр. Безтілесна людина. Роман. (З англійської пер. А. Євса); № 4 Жорж Сіменон. Люди навпроти. Роман. (З французької пер. К. Майстриненко); № 6 Джеймс Хедлі Чейз. Міс Хамвей і чорна магія. Роман. (З англійської пер. Ю. Попсуєнко); № 9 Дешіл Хеммет. Королівські клопоти. Повість. (З англійської пер. О. Коваленко); № 12 Раймонд Чандлер. Завіса. Повість. (З англійської пер. О. Барієв).

Рубрика «Майстри детективу» за 1992 рік вирізняється тим, що з поміж творів вже відомих читачеві англомовних і франкомовних авторів детективу з'являються й твори польських, норвезьких, італійських майстрів жанру: № 3 – 4 Раймонд Чандлер. Олівець. Повість. (З англійської пер. В. Митрофанов); № 5 – 6 Гуннар Столесен. Похорон був

скромний. Повість. (З норвезької пер. Н. Іваничук); № 7 П'єр Сувестр, Марсель Аллен. Пригоди Фантомаса (Порожня труна). Роман. (З французької пер. В. Грабовський і П. Таращук); № 9 Джорджо Щербатенко. Тенета зради. Роман. (З італійської пер. М. Прокопович); № 9 Єжи Едігей. Операція «Вольфрам». Роман. (З польської пер. О. Черній); № 11 Жорж Блон. Ангел Мертвої річки. Роман. (З французької пер. В. Бурбело та М. Венгренівська); № 11 Алістер Маклін. Куди залітають лиш орли. Роман. (З англійської пер. О. Грищенко та М. Стріха).

У «Всесвіті» за 1993 рік рубрика «Майстри детективу» відсутня, але в рамках інших рубрик виходять наступні перекладені детективні тексти: № 3 – 4 Стенлі Еллін. Вирішальна мить. Оповідання. (З англійської пер. А. Євса); № 5 – 6 Джон Ле Карре. Таємний мандрівець. Роман. (З англійської пер. Ю. Лісняк).

Журнал за 1994 рік має рубрику «Майстри детективу», але кількість надрукованих перекладів є досить нечисленною: № 2 Фрідріх Глаузер. Вахмістр Штудер. Роман. (З німецької пер. Ю. Лісняк); № 4 Френсіс Кліфорд. Діамант Ріверса. Оповідання. (З англійської пер. Ю. Лісняк); № 7 Джорджо Щербатенко. Приватна венера. Роман. (З італійської пер. А. Перепадя).

У рубриці журналу за 1995 рік – лише один переклад детективного тексту розбитий на три номери (№ 7, 8 – 9 Джон Гарднер. Помста професора Моріарті. Роман. (З англійської пер. А. Євса)).

1996 рік – у доробку рубрики перекладених детективних текстів два твори: № 2 Луїс Лямур. Кід Родело. Роман-вестерн. (З англійської пер. Е. Маринін); № 4, 5 – 6, 7 Гастон Леру. Таємниця жовтої кімнати. Роман. (З французької пер. К. Квітницька-Рижова).

1997 рік – рубрика випускає три перекладених детективних твори: № 2 – 3 Йоанна Хмелевська. Клята спадщина. Роман. (З польської пер. Ю. Булаховська); № 5 – 6 Хуан Мадрид. Ангел смерті. Роман. (З іспанської пер. О. Буценко); № 10 Кларк Говард. Мертвий сніг. Оповідання. (З англійської пер. В. Хазін).

У журналі за 1998 рік рубрика «Майстри детективу» випускає лише один переклад детективного тексту: № 7 Марія Ланг. Брешуть не тільки вбивці. Роман. (З шведської пер. О. Король).

В 1999 році в рубриці друкується ще декілька перекладів зарубіжного детективу: № 2 П'єр Вері. Бійтеся червоних надувних куль. – Музейна драма. Новели. (З французької пер. В. Шовкун); № 2 Моріс Леблан. Ти чуєш, як падають краплі? Новела. (З французької пер. В. Шовкун); № 8, 9 – 10 Агата Крісті. У готелі Бертрама. Роман. (З англійської пер. Є. Левченко).

Рубрику «Майстри детективу» за 2000 рік представляє лише один перекладений твір: № 5 – 6 Ян Мортенсон. Таємниця мексиканських божків смерті. Роман. (З шведської пер. О. Король), а в рубриці «Всесвіт – школі» друкується іще один переклад детективного

тексту: № 11 – 12 Едгар Аллан По. Золотий жук. Оповідання. (З англійської пер. Р. Доценко).

2001 рік – один перекладений детективний твір: № 3 – 4 Фредерік Форсайт. Нема чого боятися. Новела. (З англійської пер. І. Яндола).

«Всесвіт» за 2002 рік вирізняється тим, що лише перший номер не привніс до рубрики «Майстри детективу» нового перекладу детективного тексту: № 3 – 4 Єжи Северський. П'ять разів убивство. Повість у п'яти епізодах. (З польської пер. О. Король). Епізод перший: Ворожіння панни Барлоу, або Вбивство по-англійськи; № 5 – 6 Єжи Северський. П'ять разів убивство. Повість у п'яти епізодах. (З польської пер. О. Король). Епізод другий: Барлье і мертва служниця, або Вбивство по-французьки; № 7 – 8 Єжи Северський. П'ять разів убивство. Повість у п'яти епізодах. (З польської пер. О. Король). Епізод третій: поверни мені чоловіка, Марлоуз! Або Вбивство по-американськи; № 9 – 10 Єжи Северський. П'ять разів убивство. Повість у п'яти епізодах. (З польської пер. О. Король). Епізод четвертий: Злочин у «Сонячному кубі», або Вбивство по-шведськи; № 11 – 12 Єжи Северський. П'ять разів убивство. Повість у п'яти епізодах. (З польської пер. О. Король). Епізод п'ятий: Мертві не дають свідчень, або Вбивство по-польськи.

З 2003-го по 2005-й рік у журналі «Всесвіт» немає рубрики «Майстри детективу» й не надруковано жодного перекладу детективного тексту. До сьогодні рубрика «Майстри детективу» у «Всесвіті» так і не з'явилася, але періодично виходили поодинокі переклади детективних текстів у інших рубриках: 2006 рік – № 1 – 2, 3 – 4, 11 – 12 Ден Браун. Код да Вінчі. Роман. (З англійської пер. В. Шовкун); 2007-й – № 7 – 8 Рекс Стаут. Отрута в меню. Повість. (З англійської пер. Г. Грабовська); 2008-й – № 11 – 12 Фредерік Форсайт. Замовлення. Оповідання. (З англійської пер. І. Чебан); № 11 – 12 Джорджо Щербатенко. Міланці вбивають по суботах. Роман. (З італійської пер. Ю. Педан).

У 2009 – 2010 роках в номерах журналу «Всесвіт» не було представлено до уваги читачів жодного перекладу детективного тексту.

Отже, підсумовуючи, можемо зробити висновок, що детектив як жанр літератури пройшов складний шлях на сторінках «Всесвіту» від тотальної критики й заборони в 70-х роках до апогею популярності в 90-х роках ХХ сторіччя. З 2000-го року публікації перекладів даного типу тексту помітно знизилися, а останніми роками на сторінках журналу взагалі не з'явилося жодного зразка жанру. А поміж тим, в журналі майже не представлені україномовні переклади зразків творчості таких беззаперечних класиків жанру як Гілберт Кіт Честертон, Агата Крісті та Артур Конан Дойл, 150-річчя від дня народження якого святкували у 2009 році.

Перспективи подальших розвідок з проблеми вивчення детективу як типу тексту з огляду перекладознавства вбачаємо у

дослідженні особливостей перекладу іншомовної детективної оповіді базованих на диверсифікації підтипів детективного тексту.

Література

1. Скуратівський В. 3 нотаток про масову культуру. / В. Скуратовський // Всесвіт. – 1976. – №9. – С. 162 – 170. **2. Крючкова В.** Про деякі буржуазні концепції «масової культури» / В. Крючкова // Всесвіт. – 1976. – № 1. – С. 161 – 167. **3. Бакланов А.** Масова література проти історії. / А. Бакланов // Всесвіт. – 1987. – № 1. – С. 146 – 151. **4. Карпентьєр А.** На захист детективного жанру: пер. з ісп. / А. Карпентьєр // Всесвіт. – 1988. – №1. – С. 95 – 96. **5. Грузин В.** Чи потребує реабілітації Джеймс Бонд? / В. Грузин // Всесвіт. – 1990. – № 10. – С. 78 – 79. **6. Кузнєцов Ю.** Детектив: занепад чи розквіт? / Ю. Кузнєцов, О. Іванов // Всесвіт. – 1990. – №10. – С. 155 – 163. **7. Журнал «Всесвіт»** (всі номери з 1970 по 2010 рр.).

Хан О. Г. До історії питання перекладу детективних текстів українською мовою (на матеріалі журналу іноземної літератури в перекладі «Всесвіт»)

У статті розглядається проблема публікацій україномовних перекладів іншомовних детективних текстів у журналі «Всесвіт», увага акцентується на історичній мінливості критичних відгуків щодо детективної оповіді (від тотальної заборони до апогею популярності).

Ключові слова: детектив, переклад, масова література, масова культура.

Хан Е. Г. К истории вопроса перевода детективных текстов на украинский язык (на материале журнала иностранной литературы в переводе «Всесвіт»)

В статье рассматривается проблема публикаций украиноязычных переводов детективных текстов в журнале «Всесвіт», внимание акцентируется на исторической переменчивости критических высказываний касательно детективного повествования (от тотального запрета до апогея популярности).

Ключевые слова: детектив, перевод, массовая литература, массовая культура.

Khan O. To The History of the Question of Detective Texts Translation into Ukrainian (based on the material of foreign literature in translation journal “Vsesvit”)

In the article the problem of publishing Ukrainian language translations of detective texts in “Vsesvit” journal is reviewed. The attention is concentrated upon the aspect of historical versatility of critical views due to detective narration (from total prohibition to apogee of popularity).

Key words: detective, translation, mass literature, mass culture.

УДК [811.111:811.161.2]'255.4

О. С. Щербак

**ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ
АНГЛОМОВНОГО РОМАНУ S. MAYER "BREAKING DAWN"
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (ЩО БУВ ВИКОНАНИЙ
Н. ТИСОВСЬКОЮ)**

Сьогодні ми живемо в умовах активних міжнародних процесів глобалізації та культурної (а також економічної, політичної, соціальної та мовної) інтеграції. Тому завдання перекладача все більше розширюється та виходить на новий рівень. Тепер недостатньо просто передати інформацію, що містить оригінальний текст засобами мови перекладу, але й також стає необхідним передати адресату й знання про культурні особливості, притаманні носіям мови оригіналу, адже мова нероздільно пов'язана із культурою. Так народилася нова галузь лінгвістики – лінгвокультурологія. Основоположниками даної науки були В. фон Гумбольдт, який вважав, що «мова, то є дух народу, саме його буття. Культура ж перш за все являє себе у мові. Вона і є істинна реальність культури, вона здатна ввести людину в культуру...». Також у 30-ті роки 20-го ст. набула популярності «Теорія відносності мови» Сепіра-Уорфа, які «пов'язували структуру мови із національними та культурно обумовленими структурами мислення у свідомості носіїв та виводять когнітивні моделі та картини світу у свідомості носіїв різних мов із специфіки мов крізь призму яких носії мов оволодівають світом та членують його, тобто формують поняття та зв'язки між ними» [1, с. 26 – 30]. Серед інших відомих вчених, що займалися питаннями лінгвокультурології можна назвати В. Г. Костомарова та Є. М. Верещагіна, В. Н. Телія, В. А. Маслоу, В. И. Карасика, С. Г. Воркачова, В. В. Воробйова та багато інших.

У будь-якому оригінальному художньому творі автор розміщує (свідомо чи несвідомо) певні «маркери», які вказують на те, що даний текст належить до іншої культури, яка відрізняється від культури, звичної для реципієнта. Мета даної статті полягає у тому, щоб дослідити основні прийоми передачі лінгвокультурних «маркерів», які було використано перекладачем даного твору, оцінити їх доречність або, навпаки, недоцільність використання певних прийомів та обґрунтувати використання перекладачем тих чи інших варіантів їх передачі при перекладі. Для досягнення мети, зазначеної вище, було використано метод перекладознавчого аналізу у вигляді зіставлення тексту оригіналу з текстом його перекладу, а також метод суцільної вибірки.

Серед найпоширеніших лінгвокультурних «маркерів» (за класифікацією Н. Б. Мечковської) треба назвати безеквівалентну лексику, лакуни, конотативну семантику, фразеологізми, паремії,

лексичний фон, внутрішню форму слова, форми існування мови (тобто стильову диференціацію) та мовленнєвий етикет [2, с. 49 – 58]. Далі ми на прикладах з роману сучасної американської письменниці С. Маєр побачимо, як саме перекладач передає культурні особливості оригінального твору та які перекладацькі прийоми при цьому використовує.

Безеквівалентна лексика:

Pop-Tarts [3, с. 5] – безперечний приклад приналежності саме до американської культури, зафіксований лінгвокультурологічним словником *Americana*: «сладкий пирожок "Поп-тарт" (производятся компанией "Келлогг"; продаются в виде полуфабрикатов; перед употреблением разогреваются в тостере)». Тут ми стикаємося з безеквівалентною лексикою у вигляді найменувань предметів або явищ традиційного побуту, що притаманні культурі автора оригінального твору. Перекладач використовує «крекер» [4, с. 6], тому що крекери також є атрибутами американської культури, але набагато відоміші українцям, ніж пиріжки «Поп-тарт», що здійснює той самий прагматичний ефект на читача.

Ivy League college [3, с. 7]– «коледж Ліги Плюща» – реалія, знайома кожному американцю, але далеко не кожному українцю, тому перекладач у даному випадку вирішив за доцільне використати виноску внизу сторінки : «Асоціація вісьмох найстаріших університетів США» [4, с. 8].

SUV [3, с. 7] – ще один приклад лінгвокультурного вузла – маємо на увазі предмет побуту, характерного для американської культури. Словником тлумачиться як: «авто., сокращ. от Sport Utility Vehicle – внедорожник (полноприводный автомобиль повышенной проходимости, обычно предназначенный для активного отдыха)». Тут ми також стикаємось з внутрішньою формою слова, яка відрізняється в українській та англійській мовах: Sport+Utility+Vehicle (спортивний+корисний для+транспортний засіб) та використаний перекладачем варіант «бездоріжник» [4, с. 8] (без+дорога).

Kayaks [3, с. 7] – предмет традиційного побуту ескімосів, зафіксований лінгвокультурологічним словником *Americana*: «кааяк - Эскимосская [Eskimo] лодка из тюленьей кожи, около 5 м длиной и 40 см шириной, для одного-двух человек. Сверху полностью закрыта кожей, затягивающейся вокруг пояса сидящего человека. Управляется с помощью двухлопастного весла. Также каяак, куак». Хоча дана одиниця не є суто американською реалією, для північно-західної частини США (адже події роману розгортаються у містечку Форкс, штату Вашингтон) каяки доволі звичне явище, оскільки неподалік (Аляска та Канада) колись мешкали племена ескімосів. У перекладі бачимо «кааяки» [4, с. 8], хоча доцільніше було б додати виноску з поясненням даної реалії, тому що українцям не настільки відомий цей конкретний предмет побуту ескімосів через суттєву різницю у географічному положенні країн.

use the Heimlich maneuver [3, с. 10] – Oxford American Dictionary (En-En) подає наступне визначення: «a first-aid procedure for dislodging an obstruction from a person's windpipe in which a sudden strong pressure is applied on the abdomen, between the navel and the rib cage Origin: 1970s: named after Henry J. Heimlich (born 1920), the American doctor who developed the procedure», тож вже з назви ми бачимо, що це американська реальія, адже даний медичний метод названо на честь Генрі Дж. Геймліха, який його винайшов. В українській культурі даний метод не відомий широким колам під назвою метод Геймліха, одже перекладач передав зміст описово: «поплескати його по спині, щоб не дати йому задихнутися» [4, с. 10].

Лакуни:

I'd had more than my fair share of near-death experiences [3, с. 3] – даний приклад містить економічний термін **fair share**, який трактується словником як «взнос честности (взнос в профсоюзный фонд работников, которые не являются членами профсоюза, но попадают под действие заключенного между работодателем и профсоюзом коллективного договора; поскольку использование такими работниками положительных результатов коллективных переговоров без оказания материальной поддержки профсоюзам в виде членских взносов считается "нечестным", была придумана такая форма компенсации услуг профсоюза)» та виступає у даному випадку таким лінгвокультурологічним маркером, як лакуна, оскільки притаманний американській культурі та відсутній в у культурі українській. Тут цей термін вносить у речення іронічний відтінок і передається перекладачем, як: «Я вже достатньо постояла на краю смерті у своєму житті...» [4, с. 3].

Що стосується **near-death experiences**, то Oxford American Dictionary (En-En) трактує дану фразу, як «an unusual experience taking place on the brink of death and recounted by a person after recovery, typically an out-of-body experience or a vision of a tunnel of light». У даному випадку м стикаємося з тим, що поняття в українській культурі в тій чи іншій мірі присутнє, але для нього не існує такого фіксованого терміну, як в американській культурі, тобто це також є лінгвокультурологічним вузлом. У даному оригінальному реченні фраза вживається з метою посилення впливу на читача, заінтригувати його з перших рядків роману, крім того, як ми знаємо з попередніх романів серії, головна героїня дійсно кілька разів перебувала у стані на грані життя та смерті, про який і йде мова. Український переклад «... достатньо постояла на краю смерті...» передає суть оригіналу, але через вищезазначені причини, втрачає у впливі на читача та неповністю передає інформативне наповнення оригінальної фрази.

Внутрішня форма слова:

Sidewalk [3, с. 4] – дане слово вказує на приналежність твору до американської культури, адже є американським варіантом стандартного **pavement**. Крім того, можна простежити внутрішню форму слова:

«Sidewalk – Side (сторона, бік...) +walk (йти, ходити...), що також є лінгвокультурним вузлом даного тексту. У перекладі використано «тротуар» [4, с. 4], слово, хоча й іншомовного походження (одже не маємо можливості прослідкувати за внутрішньою формою слова в українській мові), але досить традиційне для вживання в українській мовній культурі.

sister-in-law-to-be [3, с. 7] – традиційний спосіб в англomовній культурі для визначення різноманітних родинних відносин (за допомогою додання у внутрішню форму слова – **in-law**), що набагато простіший за систему родинних відносин в слов'янській культурі. У перекладі, до речі, бачимо фактичну помилку: «майбутньої братової» [4, с. 7], що не є вірним, адже сестра брата – це, насправді зовиця.

Лексичний фон:

delicate ring on my left hand [3, с. 4] – дає читачеві вказівку на приналежність головної героїні роману до американської культури, адже в американців, незалежно від віро сповідання існує традиція носити обручку на лівій руці. Проте, у перекладі це не відтворено: «делікатна каблучка на моєму підмізинному пальці» [4, с. 4], тобто перекладач вирішив зосередити увагу на спільних з українською культурою рисах (носити обручки на підмізинному пальці), а не на їх розбіжностях (адже у притаманній українській дійсності православної традиції обручку носять на правій руці).

HAVE YOU SEEN THIS BOY? [3, с. 5] – у даному випадку ми спостерігаємо американську мовну традицію щодо написання оголошень, яка, звісно, відрізняється від української, але у перекладі слід керуватися правилами, притаманними культурі мови перекладу, тож маємо: «ДОПОМОЖІТЬ ЗНАЙТИ ХЛОПЦЯ» [4, с. 5].

Фразеологізми:

wheeze its last wheeze [3, с. 6] – чудовий авторський прийом адаптації класичної ідіоми *breathe one's last breath* (яка, безумовно, є лінгвокультурним вузлом) під автомобіль, що було викликано бажанням підкреслити значення автомобілю, про який йде мова, для головної героїні твору. У перекладі використано «мій пікап прохрипів востаннє» [4, с. 7]. Далі ми також бачимо використання персоніфікації авто з людиною, а також піднесеного стилю задля посилення вищезазначеного ефекту: *when it passed on* – «коли моя відкине копита» (використання зниженого стилю у перекладі замість підвищеного в оригіналі, хоча й збережено прагматичний ефект) та *expired of natural causes* – «помер природною смертю» (що збігається у формі та змістові та передає медичний штамп).

Jacob-the-runaway was just one of the straws on his overburdened back. [3, с. 5] – тут ми знову бачимо авторську адаптацію англomовної ідіоми «*that was the last straw that broke the camel's back*», що виступає безумовним лінгвокультурним вузлом та відбивається у перекладі таким чином: «Джейкобова втеча – то тільки *одна* з турбот, які звалилися на

його плечі.» [4, с. 5], тобто більш звичною для українського читача ідіомою.

“Are *your feet cold?*” [3, с. 11] - Oxford American Dictionary (En-En) визначає дану ідіому як «loss of nerve or confidence», при чому первинно слово прийшло з американського військового жаргону. Для українського читача ідіома такої образності не відома, тож автор перекладу знову вдається до комбінації перекладацьких прийомів, на цей раз це дослівний переклад та введення додаткового речення для пояснення змісту оригінальної ідіоми: «Як твої ноги? Він мав на увазі, чи не холонуть вони зі страху» [4, с. 11].

Конотативна семантика:

I was way too chicken [3, с. 8] – тут ми зустрічаємо такий лінгвокультурний вузол як конотативна семантика одиниці *chicken* – для американця це й «курча», й «дитина», й «боягуз». В українській мові слово «курча» не містить у собі подібних конотацій, тож перекладач просто передав зміст фрази: «я побоювалася» [4, с. 8].

Проаналізувавши дані приклади, можна зробити висновок про те, що найчастіше перекладачем були використані такі перекладацькі прийоми як введення виноска, описовий переклад, калькування, заміна фразеологічних одиниць, конструкцій, найменувань предметів чи явищ побуту оригіналу одиницями, які більш притаманні для української мови та комбінацію усіх зазначених засобів, адже для вірного сприйняття перекладеного художнього твору перекладач повинен здійснювати корекцію мовної культури оригінального твору – тобто, з одного боку, зберегти авторські культурні «маркери», а з іншого, допомогти реципієнтові ідентифікувати іншопольтурні «маркери», для чого часто доводиться їх адаптувати, робити їх прийнятними для сприйняття читачем. Але, на жаль, варто зазначити, що даний переклад містить неточності, певні помилки та втрати, які є неминучими при виконанні такого складного завдання, як передача іншої культури.

Оскільки, як було зазначено вище, лінгвокультурологія є молодою наукою, а в Україні її дослідженням займаються дуже мало, вона відкриває перед лінгвістами величезні перспективи її розвитку. Серед найважливіших і найперспективніших напрямків подальших досліджень, на нашу думку, є створення вченими чіткосформованого категоріального апарату та єдиної системи термінів, але найголовніше – інтеграція лінгвокультурології з перекладознавством, оскільки на сьогодні ми не маємо серйозних фундаментальних наукових праць, у яких автори розкрили б механізми взаємодії категорій та понять лінгвокультурології з перекладознавством та їх конкретний вплив на процес та результат перекладу, як засобу міжкультурної комунікації.

Література

1. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику: Учебное пособие / В. А. Маслова. – М. : Флинта: Наука, 2004. – 296 с.

2. Мечковская Н. Б. Социальная лингвистика: Пособие для студентов гуманитар. вузов и учащихся лицеев. – 2-е изд., испр. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 207 с. **3. Meyer S.** Breaking dawn: Novel / S. Meyer. – N. Y. : Little Brown and Company, 2008. – 594p. **4. Маєр С.** Світанок: Роман / пер. з англ. / С. Маєр – К. : KM Publishing, 2009. – 592 с.

Щербак О. С. Лінгвокультурні особливості перекладу англomовного роману S. Mayer “Breaking dawn” українською мовою (що був виконаний Н. Тисовською)

Стаття присвячена дослідженню лінгвокультурних «маркерів», що зустрічаються у романі С. Маєр «Світанок» (який сьогодні користується значною популярністю в молоді) та аналізує способи передачі оригінальної культури у перекладі.

Ключові слова: Лінгвокультурологія, лінгвокультурні «маркери», фразеологізми, безеквівалентна лексика, конотативна семантика.

Щербак А. С. Лингвокультурные особенности перевода англоязычного романа S. Mayer “Breaking dawn” на украинский язык (выполненный Н. Тисовской)

Статья посвящена изучению лингвокультурных маркеров, которые встречаются в романе С. Маєр «Рассвет» (который сегодня пользуется большой популярностью у молодежи) и анализирует способы передачи оригинальной культуры при переводе.

Ключевые слова: Лингвокультурология, лингвокультурные «маркеры», фразеологизмы, безэквивалентная лексика, коннотативная семантика.

Shcherbak A. S. Lingvocultural features of S. Mayer’s novel “Breaking dawn” translation into Ukrainian (in translation of N. Tisovskaya)

The article studies the lingvocultural “markers” of a S. Meyer’s novel “Breaking Dawn” (which is very popular nowadays among the young people) and analyses the methods of the representing original culture in translation.

Key words: Linguistic culturology, Lingvocultural “markers”, phraseologisms, culture-specific vocabulary, connotative semantics.

ЛІНГВІСТИКА

УДК 81'37 + 373.612.2

О. О. Балабан

ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ МЕТАФОРИЧНО-ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНОЇ КОНЦЕПТОСФЕРИ В АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ, РОСІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Останнім часом наприкінці ХХ – початку ХХІ століть основними напрямками у вивченні метафори стали: 1) *культурологічний*: поетична метафора барокко [1], метафора в культурі й літературі постмодерну [2]; 2) *термінотворчий*: метафорична терміносистема архітектури [3], метафора в професійній мові економістів [4], метафорична основа термінотворення підсистеми машинобудування [5], метафоричні терміни підмови фінансів [6]; 3) *когнітивний*: типологія когнітивної метафори [7; 8], концептуальна метафора [9; 10], [11; 12], метафоричні концепти [13; 14], трансформація когнітивної метафори в метаболу [15], антропоморфна метафора [16]; 4) *аксіологічний*: відбиття ціннісних характеристик через світ метафори [17; 18; 19].

Метою даної статті є з'ясувати до якої з трьох метафоричних концептосфер відноситься метафорично-екзистенціальна концептосфера в англійській, французькій, російській та українській мовах, а це передбачає вирішення таких завдань: 1) аналіз останніх досліджень в галузі концептуальних досліджень метафори; 2) опис метафорично-екзистенціальної концептосфери у вищезазначених мовах.

Метафора, на нашу думку, є *інтерактивною категорією*, адже взаємодіє як зі сприймаємим світом, так і з волевиявленням людини. Реалії, факти, предмети та явища дійсності засновані на метафоричному порівнянні, а волевиявлення закладене в самому метафоричному посиленні. Порівняння як стилістичний прийом полягає в уподібненні двох об'єктів дійсності (чи їхніх якостей), що належать до різних класів. Порівняння ж як двочленний субстрат виникає внаслідок когнітивної операції при зіставленні двох об'єктів і відношень між ними. Об'єкти, що порівнюються, не є цілком ідентичними, вони лише нагадують один одного. Їхня часткова схожість призводить до нового сприйняття.

Концептуальна структура метафори є одним із субфреймів базового компаративного фрейму (за С. А. Жаботинською) [20]. Слоти даного субфрейму відповідають концептуальному референту й концептуальному кореляту, кожний з яких має свої концептуальні моделі. Зв'язки між елементами цих моделей представлені концептуальною основою метафори. З метою визначення відповідних

концептів-метафор у паралельних англійських, французьких художніх текстах та їх перекладах українською та російською мовами нами перш за все бралися до уваги ознаки подібності, встановлювані між референтом і концептами-корелятами, що формують спектр метафори. Це дало можливість визначити ті принципи мовленнєвої реалізації метафоричних концептів, на основі яких вони поєднуються в певні концептосфери.

Еквівалентна метафорично-екзистенціональна концептосфера включає концепти-метафори, які символізують про зміст і форму речей, про сутність речей, про сутність і явище, про саму річ як таку та форми її виявлення, про якість та характер процесів говоріння/мовчання.

Так, іменники (англ.) *anchor*, (франц.) *ancre*, (рос.) *якорь* є символом “надійності”: вихідні значення “heavy metal bar or structure used to moor ship to sea – bottom etc. or ballon etc to ground (at ~, thus moored; cast, come to, (let down), weight (take up), ~; sheet – anchor)”, “lourd barre d’acier qui immobilise le navire, auquel il est relié par une ligne de mouillage, en se fixant sur le fond”; «металлический стержень с лапами, укрепленный на цепи и опускаемый на дно для укрепления на месте судна, бакена, плавучего маяка» та похідні семи “reliable person, source of confidence” “*The world changed, people died off, the mark fell, but Grandman was there – embordiment, faithful and grey – of service and integrity – an anchor*”; “personne sûr, sur lequel on peut compter; la source de l’assurance”, “*Allons, va roucouler sur l’ancre de sauvetage, et joue bien ton rôle, glisse à Clotilde la cette incendiare que tu as écrite ce matin, et rapporte – m’en un peu chaude*”; “*-Un tel amour est mon ancre de salut, se dit-il*”; «надежный человек, источник уверенности, о чем-нибудь надежном, последняя надежда»; «*Мир меняется, люди умирают, марка падает, но Грэндмен всегда тут – седой, верный; воплощенная преданность и надежная опора, настоящий якорь*»; «*Такая любовь – якорь моего спасения*», – *подумал он*» зумовили перенос значення внаслідок заміни АС “bar – barre – стержень” на “person – personne – человек” та додавання ДС “reliable”, “confidence”, “source”, “sûr”, “l’assurance”, “source”, “уверенность”, “источник”, “надежный”.

Базовим ідентифікатором, що відповідає поняттєвій сфері “Мовленнєві процеси людини”, є дієслово “мовити (говорити)” типу (англ.) *chirrup*, (франц.) *gazouillement* та (рос.) *чирикание*.

Оскільки мовлення належить до вищих психічних процесів, тобто властиве тільки людині, то його складну систему обслуговують й інші функціональні системи (напр., пам’ять, мислення, відчуття, сприймання), і воно безпосередньо пов’язане з мовою і здійснюється через неї з дотриманням законів та правил цієї мови, і, відповідно мова належить до психічних явищ, а мовлення до психофізичних, тобто доступних сприйманню. І оскільки мова є соціальною за своїм функціональним призначенням, то це безпосередньо відбивається і на соціальності мовлення, що виявляється в тому, що воно служить

об'єднанню людей у колектив, а саме це і є базисом для утворення метафоричних концептів з символікою мовлення.

Концептуалізація метафор корелює з ідеєю розмови з різним ступенем інтенсивності ознак *багато/мало, швидко/повільно, тихо/голосно* тощо. Отже, якісна перевага/неперевага процесів мовлення в іменниках (англ.) *chirrup*, (франц.) *gazouillement*, (рос.) *чирикание*, що представляють концепт “говорити”, поряд із заміною архісем “twitter – babiller – щебетать” на “speak – parler – говорить”, актуалізується через диференційні семи “quickly – vite – быстро”. Це зумовило появу метафоричного значення в англійській мові “to speak quickly, without stopping”; “For an hour or more that evening I listened to his **monotonous chirrup** about bad money driving out good, the token value of silver and the true standards of exchange”; “He was shooting with me a month ago”, - said sir Lawrence. Soams didn't answer. **The fellow** was beginning to **chirrup**”; у французькій “parler vite, avec douceur, sans interruption”; “**Le gazouillement des filles ne cessait pas lorsque le jour tombe**” та в російській – “говорить быстро без остановки”; «В тот вечер я больше часа выслушивал его **монотонное чирикание** о снижении цены на серебро, обесценивании денег и необходимости установления правильной денежной системы»; «Мы ездили с ним охотиться месяц тому назад, – сказал сэр Лорэнс. Соамс не отвечал. **Парень** начал **чирикать**»; (рос.) «**Чирикание девушек не смолкало до самых сумерек**» на відміну від прямого “(about birds) make series of chips, twittering”; “(aux oiseaux) produire un bruit module, léger et doux; babiller, chanter, jaser”, «(о птицах) издавать высокие, частые звуки, щебетать»”.

Дієслівна метафора теж відображає такі трансформації. Дієслова (англ.) *prattle*, (рос.) *шептать* та (укр.) *нашептати* замінюють свої архісеми “talk – говорить – говорити” на “make noise – шуметь – шуміти”. В ядерну позицію, в цьому випадку, переходять ДС “gently – слегка – злегка”. Тому, перенос значення відбувається таким чином: в англійській мові “talk in childish or artless fashion → make a little, gentle noise”; “**The river, playing round the boat, prattles strange old tales and secrets, sings low the old child's song that it has sung so many thousand years**”; в російській мові “говорить шепотом → слегка шуметь, шелестеть”; «**Река плещется вокруг лодки и нашептывает** нам свои старые сказки, выбалтывает нам свои удивительные тайны, и тихонько мурлычет свою извечную детскую песенку, которую уже поет много тысяч лет» та в українській мові “пошепки говорити, розповідати → злегка шуміти, шелестіти”; “**Річка хлюпоче в борти човна та нашептує** нам дивні правічні казки, розповідає свої таємниці, і тихо наспівує давню колискову пісню, яка вже лунає багато тисяч літ”.

Семантика не-говоріння, утримання від розмови, зайвих слів чи мовчазності передається через метафоризацію дієслів (англ.) *to freeze* “be covered with ice; becoming rigid or solid as a result of cold → be chilled by fear; make oneself suddenly motionless and talkless”; “**And sir William to**

Elizabeth's high diversion, was frozen, and in earnest contemplation of the greatness before him, and constantly lowering whenever Miss de Bourgh looked that way"; *"She saw Charles's words freeze on his face. He had understood all right"* та (рос.) *застывать* «сгуститься, отвердеть от охлаждения, холода → стать неподвижным, перестать двигаться, затаить дыхание, замолчать»; «*А сэр Уильям, к большому удовольствию Элизабет, застыл, созерцая воплощение знатности в фэртоне и кланяясь всякий раз, когда мисс де Бэр обращала взгляд в его сторону*»; «*Она увидела, что слова Чарльза застыли на его лице. Он все правильно понял*» на відміну від прямих "be covered with ice; becoming rigid or solid as a result of cold"; «сгуститься, отвердеть от охлаждения, холода». Структурна модель, за якою відбувається цей перенос: заміна АС "become rigid – отвердеть" на "stop talking – замолчать" та додавання нових ДС "fear", "motionless", "неподвижный", "затаить дыхание".

Отже, за результатами проведеного дослідження, можна стверджувати, що метафорично-екзистенціальна концептосфера відноється до еквівалентного типу метафоричних концептосфер, тобто знаходить еквівалентне вираження в англійській, французькій, російській та українській мовах і заснована переважно на таких семантичних епідігмах, які можна вважати універсальними для досліджуваних мов: 1) заміна АС та актуалізація ДС; 2) заміна АС та додавання нових ДС. Подальші дослідження в цій галузі сприятимемо встановленню і опису інших еквівалентних метафоричних концептосфер різностистемних мов, що надасть можливість виявити універсальні риси метафори.

Література

1. Андрієнко Л. О. Генеза та особливості структури поетичної метафори барокко : дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Лілія Олегівна Андрієнко. – К., 1997. – 160 с. **2. Якимчук Л. Д.** Метафора в культурі постмодерн / Л. Д. Якимчук // Матеріали 6-й Международной конференции "Язык и культура". – Т. 1. – К. : Ин-т международных отношений. – 1998. – С. 173 – 183. **3. Білан Н.** Метафоричне термінотворення в українській терміносистемі архітектури / Н. Білан // Тези Всеукраїнської наукової конференції "Провідні лінгвістичні концепції ХХ ст.". – Львів : ЛДУ. – 1996. – С. 33 – 35. **4. Махницкая Е. Ю.** Метафора в професійному мові економістів / Е. Ю. Махницкая // Актуальные проблемы филологии и методики преподавания: Межвуз. сб. науч.ст. – Ростов-на-Дону : Ростовский государственный университет, 2001. – С. 67 – 71. **5. Литвинко О. А.** Словотвірні та семантичні характеристики англійської термінологічної підсистеми машинобудування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / О. А. Литвинко. – Х., 2007. – 20 с. **6. Кришталь С. М.** Структурно-семантичний аналіз метафоричних термінів підмови фінансів в англійській та українській мовах : автореф. дис. на здобуття

- наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 “Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство” / С. М. Кришталь. – Донецьк, 2003. – 20 с.
- 7. Григора А.** Когнітивна метафора серед типів мовних метафор / А. Григора // Тези Всеукраїнської наукової конференції “Провідні лінгвістичні концепції кінця ХХ ст.”. – Львів : ЛДУ. – 1996. – С. 69 – 70.
- 8. Попова А. О.** Когнітивна метафора та її типи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “загальне мовознавство” / А. О. Попова. – Донецьк, 2003. – 20 с.
- 9. Ченки А.** Конструкции, метафоры и слияние концептов / А. Ченки // Материалы 2-ой Международной школы-семинара по когнитивной лингвистике “Когнитивная семантика”. – Тамбов : Изд-во ТГУ, 2000. – С. 6 – 8.
- 10. Ченки А.** Семантика в когнитивной лингвистике / А. Ченки // Современная американская лингвистика: Фундаментальные направления. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – С. 341 – 369.
- 11. Рахилина Е. В.** Пространственные концепты в теории когнитивной семантики / Е. В. Рахилина // Материалы 2-ой Международной школы-семинара по когнитивной лингвистике “Когнитивная семантика”. – Тамбов : Изд-во ТГУ, 2000. – С. 8 – 10.
- 12. Рахилина Е. В.** Основные идеи когнитивной семантики / Е. В. Рахилина // Современная американская лингвистика: фундаментальные направления. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – С. 370 – 388.
- 13. Алексеева В. О.** Метафорические коцепты в системе поэтического языка В. Набокова / В. О. Алексеева // Материалы 2-ой Международной школы-семинара по когнитивной лингвистике “Когнитивная семантика”. – Тамбов : Изд-во ТГУ, 2000. – С. 36 – 38.
- 14. Ивашенко О. А.** Когнитивная метафора в формировании абстрактных концептов / О. А. Ивашенко // Материалы 2-ой Международной школы-семинара по когнитивной лингвистике “Когнитивная семантика”. – Тамбов : Изд-во ТГУ, 2000. – С. 74 – 75.
- 15. Белехова Л. І.** Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. філол. наук: 10.02.04 “Германські мови” / Л. І. Белехова. — К., 2002. – 34 с.
- 16. Талько С. В.** Антопометрично марковані метафоричні значення фітонімів та їхній символізм (на матеріалі української та англійської мов) / С. В. Талько // Проблеми зіставної семантики: Зб. наук. ст. – Вип. 7. – К. : КНЛУ, 2005. – С. 218 – 223.
- 17. Бородулина Н. Ю.** Аксиологичность метафоры (на примере французских экономических текстов) / Н. Ю. Бородулина, Е. М. Коломийцева // Материалы 2-ой Международной школы-семинара по когнитивной лингвистике “Когнитивная семантика”. – Тамбов : Изд-во ТГУ, 2000. – С. 46 – 48.
- 18. Петренко Т. Ф.** Метафора в людическом аспекте / Т. Ф. Петренко, М. Б. Слепакова // Материалы докладов Международной научной конференции “Форма, значение и функции единиц языка и речи”. – Минск : Изд-во МГЛУ. – 2002. – С. 183 – 185.
- 19. Гудавичус А.** Аксиологический аспект метафоры / А. Гудавичус // Материалы докладов международной научной конференции “Форма, значение и

функции единиц языка и речи”. – Минск : Изд-во МГЛУ. – 2002. – С. 23 – 25. 20. **Жаботинская С. А.** Концептуальный анализ: типы фреймов / С.А. Жаботинская // Вісник Черкаського університету. Сер. філолог. науки. – 1999. – Вип. 11. – С. 12 – 25.

Балабан О. О. Еквівалентність метафорично-екзистенціональної концептосфери в англійській, французькій, російській та українській мовах

Стаття присвячена опису метафорично-екзистенціональної концептосфери в англійській, французькій, російській та українській мовах. З'ясовано, що метафорично-екзистенціональна концептосфера відноситься до типу еквівалентних метафоричних концептосфер.

Ключові слова: метафорично-екзистенціональна, концептосфера, інтерактивна категорія, фрейм, субфрейм, еквівалентність.

Балабан Е. А. Эквивалентность метафорично-екзистенциальной концептосферы в английском, французском, русском и украинском языках

Статья посвящена описанию метафорично-екзистенциальной концептосферы в английском, французском, русском и украинском языках. Выяснено, что метафорично-екзистенциальная концептосфера относится к типу эквивалентных метафоричных концептосфер.

Ключевые слова: метафорично-екзистенциальная концептосфера, интерактивная категория, фрейм, субфрейм, эквивалентность.

Balaban O. O. The equivalence of metaphoric existential concept sphere in English, French, Russian and Ukrainian languages

The article presents the description of metaphoric existential concept sphere in English, French, Russian and Ukrainian languages. It is determined that the metaphoric existential concept sphere refers to the type of equivalent metaphoric concept spheres.

Key words: metaphoric existential concept sphere, interactive category, frame, subframe, equivalence.

УДК 811.111' 367. 623' 37

С. С. Баланюк

ЕПІДИГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИКМЕТНИКА *UNIQUE* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Сучасні вимоги до лексико-семантичного аналізу передбачають вивчення слова за трьома основними вимірами мови: синтагматики, парадигматики й епідигматики. Механізми синтагматичних зв'язків та парадигматичних відношень слова досить

грунтовно представлені в лінгвістиці, однак епідигматичний тип відношень, за переконаннями сучасних науковців, залишається на рівні наукової гіпотези й потребує глибокої дослідницької розробки [1, с. 21]. Ідеї, запроваджені Ю. Д. Апресяном, Д. М. Шмельовим та іншими науковцями ще в середині минулого століття заслуговують належного розвитку.

Актуальність звернення до епідигматичного аналізу зумовлена тим, що саме інтегральні ознаки значення часто дають можливість виявити дериваційну залежність значень полісемічного слова, розмежовувати їх і встановити їхню ієрархічну похідність. У цьому ракурсі епідигматичний аналіз тісно пов'язаний із виокремленням семем з її структурними складниками – семемами. Таким чином епідигматика уможлиблює „визначення відношень між структурними елементами одного значення чи між значеннями того ж самого полісемічного слова, які відображають різні референти (предмети) чи денотати (класи предметів дійсності)” [2, с. 35]. Сьогодні досить важливі аспекти вивчення епідигматики пропонують Л. М. Мурзін, Е. В. Кузнецова, Л. О. Кудрявцева, О. Д. Огуй та ін., проте ще мало робіт у цьому напрямку, присвячених окремій полісемічній мовній одиниці. Тому метою статті є виявлення внутрішньолексемних об'єднань між значеннями прикметника *unique* в англійській мові, які донині ще не вивчалися.

На основі даних 8 тлумачних словників та текстової бази близько 14 млн. слів сучасної художньої літератури ми можемо отримати достовірні дані про особливості структури слова *unique*, про специфічні взаємовідношення між його семемами, враховуючи, що зміст семем передбачає сукупність семантичних ознак, які можуть розгортатися [3, с. 112]. Ми розглядаємо ці семантичні ознаки через уточнюючі семи, подані в словнику як одиниці, умовно виражені одним повнозначним словом (словоформою), якщо воно компактно передає ту чи іншу змістову семантичну ознаку семем.

З цією метою нами розроблено алгоритм проведення епідигматичного аналізу. Насамперед виписуємо із тлумачних словників семем прикметника *unique*, які позначаються в словниках арабськими цифрами. Також у межах кожної семем виокремлюємо семи, які є компонентами тлумачення семем і подаються, зазвичай, крапкою з комою. Далі визначаємо ієрархію повторюваних сем за 8-ма словниками й уточнюємо її на основі проаналізованих текстів. Важливо також установити кількісні випадки вживання тої чи іншої семи й узагальнити дані, простеживши спосіб семантичної реалізації слова в тексті. Зрозуміло, що врахування самої лише кількості вживання слова в тому чи іншому значенні при створенні словникової статті інколи приховує зв'язки між різними елементами семантичної структури. Однак, вочевидь, лексикографи повинні брати до уваги не лише синтагматику й парадигматику, а й результати досліджень епідигматичних

характеристик слова, базуючись на підрахунках частоти вживання слова в кожному окремому значенні в текстах, в мовленні тощо.

За попередньо проведеною інвентаризацією лексико-семантичної групи прикметників узагальненого значення „особливий” в англійській мові, слово *unique* займає в ній досить вагому позицію. Воно входить до основного її складу і близьке за семантикою з представниками ядра [4].

Цей прикметник походить від латинського *unicus*, від *unus*, тобто один. З’явився він в англійській мові у XVII ст. у значенні “*single, sole*” and “*having no equal*” „один, єдиний”, „той, що не має рівних”, однак набув поширення в мові аж під кінець XVIII ст. Згідно з даними словника (OED) [5], він був запозичений із французької. З середини XIX ст. прикметник *unique* уже настільки ввійшов у мову, що втратив статус запозиченого і розширив свій семантичний потенціал – так виникло значення “*not typical, unusual*” [6; 7]. У сучасній англійській мові прикметник *unique* має статус слова зі значенням абсолютної оцінки, яка не може мати порівняння. Тобто, за переконаннями багатьох граматистів та мовознавців, вживання інтенсифікаторів такого значення неправомірне (наприклад, не існує ознаки *very unique*). Проте, як доводять укладачі деяких тлумачних словників, граматичне порівняння такої абсолютної оцінки в сучасній англійській мові зустрічається через те, що вона може стосуватися окремого значення прикметника *unique*, наприклад, виниклого в його потенціалі значення “*not typical, unusual*”: *The foliage on the late-blooming plants is more unique than that on the earlier varieties* [7].

Оскільки питання виокремлення значень та їхніх особливостей для прикметника *unique* викликає дискусії серед учених, то це свідчить про те, що прикметники з такою узагальненою абсолютною оцінкою досить швидко змінюють у мові свої семантичні властивості. Причиною цього може бути те, що подібні слова мають особливо інтенсивний компонент конотативного значення і часто вживаються в мові як емотивно-експресивна лексика для передачі сильних почуттів, вражень, для посилення значення. Так, науковці сьогодні відзначають, що „найтипівший приклад унікальної історії для унікальної події прихований у появі почуття любові” [8, с. 1].

З описів цього прикметника у 8-ми тлумачних словниках сучасної англійської мови стає зрозумілим, що в основному пропонуються семми, які не завжди чітко розрізняються. За узагальненою лексикографічною інформацією список дефініцій прикметника *unique* виглядає так:

1 *being the only one of its kind; single "a unique copy of an ancient manuscript"*;

2 *radically distinctive and without equal; unparalleled; incomparable: "he is alone in the field of microbiology"*;

3 *(to smb or smth) belonging to or connected with one particular person, place or thing, characteristic: "an atmosphere that is unique to New York"*;

4 highly unusual or rare but not the single instance; "spoke with a unique accent".

Однак, виокремивши семи в кожній з цих 4-х семем, ми чіткіше бачимо можливість їх розмежування і можемо простежити тенденції актуалізації їх у текстах англійської літератури з урахуванням кількісних даних:

1 (1) *single*: „єдиний у своєму роді” (131 слововживань (далі (СВ)));

2 (2) *unparalleled; incomparable*: „незрівнянний” (36 СВ);

3 (3) *characteristic*: „характерний” (29 СВ);

4 (4) *rare*: „рідкісний” (57 СВ).

Перша сема (1) *single*: „єдиний у своєму роді” займає першу позицію в поясненні слова у словниках, а також, за нашими кількісними показниками вживання в текстах (131 СВ), є найчастотніша. Однак, сема „рідкісний”, за отриманою статистикою, повинна займати 2-гу позицію, а не 4-у, як представлено у словниках. У цьому зв'язку варто наголосити, що ми беремо до уваги такий істотний аргумент, за яким семантичні компоненти в смисловій структурі слова ієрархічно залежні. Тобто, найближче до пояснюваного слова у словнику знаходяться лексеми з найтіснішим семантичним зв'язком. Достовірність такого підходу до вивчення значення слова довели дослідження, виконані В.В. Левицьким, М.Д. Капатруком та іншими науковцями [9]. Оскільки епідигматичний аналіз потребує напрацювання певних формалізованих методик та об'єктивних критеріїв, які ще недостатньо вивчені, порівняно з парадигматикою та синтагматикою, то поки що на перший план виходить дослідження частотності вживання в мові певних сем слова.

Як виявилось, сема (1) *single* частіше реалізується в текстах у суміщенні інших сем:

"Do we know what equipment is necessary to fire it?"

"No," Lady Tessa admitted. "We don't even know if it does need anything special. But it was different, new, and unique; that means it's non-standard. Which may give us our one chance to neutralize this situation [10, 1), с. 7].

Для незвичної ситуації чи для певного нетипового завдання якраз і потрібне унікальне обладнання *unique equipment*. У цьому випадку дві семи (1) *single* та (2) *unparalleled; incomparable* експлікуються одночасно, щоб описати особливо незвичну зброю. За даними нашої вибірки, видно, що цей прикметник активно вживається в описі предметів, а особливо механізмів (відповідно 27 СВ та 13 СВ серед 253-х СВ загальної кількості). Як свідчить матеріал фрагмента, автор намагається підсилити конкретизувати характеристику „унікальної-особливої” зброї з допомогою алонімів *anything special, different, new*, узагальнюючи їх висловом *it's non-standard*. Потреба в уточненні такого надзвичайно узагальненого значення виникає дуже часто, оскільки воно досить невизначене за своєю семантичною природою.

Актуалізація 4-ї семи, яка є другою за кількістю вживань в англійських текстах, ілюструється таким прикладом:

*"Charles Burnside is pretty close to Carl Bierstone, isn't it? And we have no background information on you at all. That makes you a **unique resident** here. For everybody else, we damn near have a family tree, but you sort of come out of nowhere. The only information we have about you is your age". Burnside gives him a truly unsettling smile [10, 2), с. 25].*

Таким чином, вживання слова абсолютної оцінки з домінуючою семою *rare* також вимагає певної дескрипції. Тобто аргументація, чому людина є *unique resident*, пояснюється відсутністю певної інформації про неї в особистих даних, на відміну від інших жителів.

Наступний уривок теж свідчить про намагання автора уточнити ознаку, пояснити, чому поведінка людини описується саме як *unique*. Він уживає в описі окличні вирази захоплення й такі стилістичні прийоми, як смислове поєднання слів з антонімічними семами *disgraceful*, *terrible* та *absolutely beautiful*:

*"He was bloody amazing. I don't just mean his work. When I came to Launde I was almost as bad as Nick, all meek and tongue-tied. It's trite, but he really was like a father to me. He brings people out of themselves. God, the stories he told us! That reputation of his was One hundred per cent earned. He was wicked, disgraceful, terrible. And absolutely beautiful. **Totally unique**" [10, 3), с. 128].*

Сема (4) *rare*: „рідкісний-унікальний” яскраво актуалізується в цьому випадку ще й завдяки інтенсифікації за допомогою слова *totally*. Отже, прикметник *unique* дійсно активно вживається в порівняльній формі (*very unique*, *totally unique* etc.), незважаючи на те, що деякі граматисти вважають це неправильним. У такий спосіб автор зацікавлює читача, досягаючи високої експресивності, емотивності. Сприяє цьому й поєднання 4-ї семи *rare*: „рідкісний” з 2-ю *unparalleled*; *incomparable*: „незрівнянний”, а також чітко вираженою 1-ю семою *single*: „єдиний у своєму роді”. Типовість використання цього слова для опису манер, характеру людини підтверджується високим показником частотності такого словосполучення (80 СВ). Уривок, який пропонується нижче – ще одне свідчення активного вживання прикметника *unique* з різними інтенсифікаторами:

*"I have a beautiful, special, and according to you yourself, a **most unique piece** of primitive art. It fits in very nicely with the rest of my collection. As for it not being a part of my particular ethnic heritage, my collection contains primitive art from all over the world" [10, 4), с. 7].*

Знову спостерігаємо групу прикметників (*beautiful*, *special*), уточнюючих смисл семми *unique*. Займаючи 2-гу позицію частотності, сема (4) *rare*: „рідкісний” (57 СВ) реалізується в дифузії, в суміщенні з семами (1) і (2). Дослідження свідчать, що саме 4-а сема цього прикметника часто есплікується, допускаючи ступінь порівняння, цим

самим допомагає акцентувати особливу увагу на предметі, який описується, й створити враження надзвичайної ознаки.

Щодо семи (3) *characteristic*: „характерний” (29 СВ), то виявилось, що вона зустрічається порівняно рідко в самостійній реалізації, зазвичай суміщаючись із семою (1). Своєрідність такої актуалізації полягає в особливій властивості реалізовувати явище енантіосемії, за яким в одному слові поєднуються протилежні значення *єдиного свого роду* й одночасно *характерного* явища:

“He hadn't cared for her mood this morning. He supposed he should count himself lucky that she hadn't re-broken his legs with a baseball bat or given him a battery-acid manicure or something similar to indicate her displeasure with the way he had begun her book - such critical responses were always possible, given Annie's unique view of the world” [10, 5], с. 41].

Отже, вочевидь, прикметник *unique* є типовим представником узагальненого абсолютного значення, реалізуючись у значній дифузності сем. Завдяки запропонованому епідигматичному аналізу з'являється можливість виявити ієрархічну підпорядкованість значень, а також простежити зміни, пов'язані з новими тенденціями функціонування слова, зумовленими, своєю чергою, значним семантичним потенціалом слова і розвитком мови.

У перспективі результати дослідження епідигматики, поряд із синтагматичними та парадигматичними даними, можуть бути вагомим інформаційним доповненням для більш об'єктивного компонування лексикографічних джерел в англійській мові.

Література

- 1. Кудрявцева Л. А.** Моделирование динамики словарного языка: монография / Л. А. Кудрявцева. – 2-е изд., испр. – К. : ИПЦ «Киевский университет», 2004. – 208 с.
- 2. Огуй О. Д.** Полісемія в синхронії, діахронії та панхронії. Системно-квантитативні аспекти полісемії в німецькій мові та мовах Європи / О. Д. Огуй. – Чернівці : Золоті литаври, 1998. – 370 с.
- 3. Манакин В. Н.** Сопоставительная лексикология / В. Н. Манакин. – К. : Знання, 2004. – 326 с.
- 4. Баланюк С. С.** Інвентаризація прикметників лексико-семантичної групи зі значенням „особливий” (*particular*) та їхні особливості / С. С. Баланюк // Нова філологія. – Запоріжжя: ЗДУ, 2003. – Вип. 3(18). – С. 19– 28.
- 5. Online** Etymology Dictionary [Електронний ресурс], 2001. – Режим доступу: <http://www.dictionary.com>.
- 6. Merriam-Webster's** Collegiate Dictionary. [Електронний ресурс] – Merriam Webster OnLine, 2002. – Режим доступу: <http://www.dictionary.com>.
- 7. Random** House Unabridged Dictionary [Електронний ресурс]. – Random House, 2006. – Режим доступу: <http://www.dictionary.com>.
- 8. Kirsh M. E.** Uniqueness and Self Belongings in Nature / M. E. Kirsh. – California, 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://marvinekirsh.com>.
- 9. Левицкий В. В.** Статистическое изучение лексической семантики / В. В. Левицкий. – К. : УМК ВО, 1989. – 156 с.
- 10. Библиотека** современной англоязычной литературы [Електронний ресурс]: Текстова база даних. – 80 хв / 700 МВ. – М. :

CD. – Вид-во : Master Media, 2003. – 1 електрон. опот. диск (CD – ROM): 12 см. – Систем. вимоги: Pentium; 32 MB RAM; Windows – 98, 2000 XP; MS Word 97–2000: 1) *Hamilton Peter. The Neutronium Alchemist*; 2) *King Stephen. Black House*; 3) *Hamilton Peter. A Quantum Murder*; 4) *Foster Alan Dean. Cyber Way*; 5) *King Stephen. Misery*.

Баланюк С. С. Епідигматичні особливості прикметника *unique* в англійській мові

Стаття присвячена вивченню внутрішньоструктурних характеристик слова на базі даних лексикографічних джерел та експлікації його значень в текстах англійської художньої літератури. Результати дослідження подаються з урахуванням кількісних показників.

Ключові слова: епідигматика, сема, структура значення.

Баланюк С. С. Эпидигматические особенности прилагательного *unique* в английском языке

Статья посвящена изучению внутрискруктурных характеристик значения слова на базе лексикографических источников и особенностей его реализации в текстах английской художественной литературы. Результаты исследования основываются на количественных данных.

Ключевые слова: эпидигматика, сема, структура значения.

Balanyuk S. S. Epidigmatic peculiarities of the English adjective *unique*

The article deals with the study of inner structural characteristics of the English adjective “unique” on the basis of dictionary definitions and contextual meaning explication. The results are given with quantitative data.

Key words: epidigmatics, seme, meaning structure.

УДК 811.112.2'367.333

А. В. Боштан

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ АТРИБУТИВ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У сучасній лінгвістичній науці на одне з перших місць виходить функціонально-системний підхід до вивчення мовних елементів у їх взаємозв'язку з умовами та завданнями спілкування. Виходячи з цього, пильної уваги заслуговує розгляд функціонування одного з видів синтаксичного поєднання слів – атрибутивних сполучень. Спираючись на розуміння словосполучення як граматично організованої групи, що розглядається з точки зору комбінаторики класів та підкласів слів, їх форм, а також розміщення один відносно одного, ми виділили

атрибутивні сполучення. Характерною рисою даного типу словосполучень є тісний зв'язок між його складовими, які виражають одне поняття чи уявлення. Атрибутивні сполучення, на думку І. Р. Вихованця, втілюють «найтипівіші відношення, закріплені в мовній системі та є найпоширенішим типом сполучень у структурі тексту» [1, с. 193]. Атрибутивні сполучення відіграють також важливу роль в процесі мисленнєвої діяльності людини: за допомогою атрибута, який фіксує певну характеристику об'єкта, здійснюється об'єднання окремих об'єктів в один клас (процес категоризації), а з іншого боку відбувається поділ багатьох однорідних об'єктів на підвиди (процес класифікації).

Як мовний знак словосполучення складається з двох структур: структури значення та поверхневої структури, яка має безпосереднє вираження в категоріях граматичної семантики [2, с. 77] При описі системних характеристик атрибутивних сполучень в аспекті семантико-синтаксичної координації основним завданням є вивчення структури та семантики цих сполучень. Формальна організація атрибутивних сполучень опирається на: 1) іменник у функції та позиції головного компонента та прикметник, дієприкметник, прислівник тощо в ролі залежного компонента; 2) препозицію ознаки та постпозицію її носія та навпаки – можливість постпозиції ознаки та препозиції носія;

Джерелами формування семантики сполучення є частиномовні особливості його компонентів. В будь-якому атрибутивному сполученні лексичне значення іменника містить в собі сему, що вказує на можливість чи необхідність ознаки, яка реалізується за допомогою залежного компонента – атрибута.

Незважаючи на наявність досліджень, присвячених опису та класифікації атрибутів німецької мови (зокрема, класифікації С. Сон [3] та К-Е. Зоммерфельдта [4]), немає праці, в якій була б описана комплексна класифікація атрибутів, яка б враховувала не лише їх синтаксичні типи, а й розглядала їх у взаємозв'язку із семантикою атрибутивного сполучення. Саме тому завдання нашого дослідження полягає в тому, щоб на основі отриманих нами даних про можливі види та форми атрибута та семантику атрибутивного сполучення створити семантико-синтаксичну класифікацію атрибутів.

Матеріалом для роботи послужили 9 610 атрибутивних сполучень, виписаних з творів сучасних німецьких письменників, публіцистики та наукових журналів. На основі отриманих нами емпіричних даних розроблена детальна семантико-синтаксична класифікація атрибутів сучасної німецької мови, наведена нижче. У класифікації скорочення позначають такі види атрибутів: **РВ** – атрибут із родовим відмінком; **ІІ** – іменник з прийменником (прийменниковий атрибут); **ЯП** – якісний прикметник; **ВП** – відносний прикметник; **І** – атрибутивна інфінітивна група; **DASS, WO, OB** – підрядні речення з відповідними сполучниками; **П** – прикладка у ролі атрибута; **ДП I, ДП II** – дієприкметник I та II; **ПР** – підрядне означальне речення; **ПА** –

прислівниковий атрибут. Отримана нами класифікація містить наступні 26 груп атрибутів:

1. **Власник, належність, творець**
PB *Goethes Werke, der Sohn des Direktors, Moskaus Absichten*
III *Werke von Goethe, Kirchen von Dresden, das Kinderzimmer von Zarewitsch, der Mitbegründer von Microsoft*
ВП *Goethesche Werke, eigene Wohnung*
2. **Носій вербальних понять (позначення носія події)**
PB *Hilfe des Bruders, Reise des Mannes, Flucht des Mörders*
III *Hilfe von dem Bruder, mit Hilfe von Adjektiven*
ВП *brüderliche Hilfe, ärztlicher Rat, gesellschaftliche Meinung*
3. **Носій ознакових понять (позначення носія властивості)**
PB *Kürze des Tages, die Freiheit des Volkes, die Kraft des Mannes*
III *Kürze von dem Tag, Größe von dem Turm*
4. **Зміст ознакових понять**
PB *Möglichkeit des Kommens, die Aufgabe der Kommission*
I *Möglichkeit, morgen zu kommen*
„DASS“, „OB“ *Möglichkeit, dass er kommt*
III *Möglichkeit zum Kommen*
5. **Тотожність (ідентичність ядра і периферії атрибутивної групи)**
PB *Strafe der Exmatrikulation*
II *das Meißnische, seine heimatliche Mundart*
ВП *die gleiche Zahl, identische Bedeutung*
6. **Відношення частини та цілого**
PB *Eingang des Hauses, die Spitze des Eisberges, Mehrheit der ...*
III *Eingang von dem Haus*
II *ein Glas Wein*
7. **Називання, надання назви в широкому значенні**
II *Hans Müller; die Villa Sonnenschein; die Mutter, Michaela Süß*
8. **Мета події, призначення**
PB *Verlesen des Briefes, Beseitigung der Sperren*
III *Verlesen von dem Brief, die Frage an die Nachbarin*
I *Wunsch, schnell zu kommen; Vorschlag, Lehrer zu werden*
„DASS“ *Meinung, dass er kommt*
ВП *gesellschaftliche Arbeit*
III *Geld für den Neubau; die Tür zur Briefkammer*
ДП II *der gewidmete Schlaf*
9. **Зміст станів свідомості**
III 5 *Stolz auf die Leistung*
I *Stolz darauf, dass geschafft zu haben*
„DASS“ *Stolz darauf, dass er es geschafft hat*
10. **Якість**
ЯП *ein großes, teureres ... Haus*
PB *Menschen geringen Standes*
III *Kleid von grüner Farbe, ein Kranker mit erhöhtem Blutdruck*

- ПР *Krankheit, die sehr kompliziert ist*
- 11. Подія**
 ДП I *der singende Junge*
 ПР *Junge, der singt*
- 12. Ступінь та інтенсивність**
 ЯП *übermenschliche Anstrengung, wahnsinnige Leute, starker Frost*
 ІІ *ein Kampf auf Leben und Tod*
- 13. Оцінка**
 ЯП *ein herrlicher Film, eine meisterhafte Leistung*
 П *der Film, ein wunderbares Kunstwerk*
 РВ *Film hoher Qualität*
 ІІ *Film von hoher Qualität*
- 14. Титул, прізвище, посада**
 П *Direktor Müller; Mein Nachbar, Direktor des Werkes; ihr Vater, ein Straßenkehrer aus Sanaa*
- 15. Специфікація, наповнення змістом абстрактних понять**
 РВ *ein Problem der Literatur, die Art des Schreibens*
 ІІ *eine Art von Eis, in Form von Glas*
 П *der Begriff Signalfunktion*
 ВП *literarische Fragen*
 І *die Idee, einen Dialog zu führen*
 ДП ІІ *die langverdiente Ruhe*
- 16. Конкретизація, характеристика осіб і предметів**
 ІІ *der Mann mit dem Schnurrbart*
 ВП *bewaldeter Hügel*
 ПР *mein Freund, der Lehrer ist*
 П *Guste, ruhige Person*
 ДП *verdunkelte Straße*
- 17. Місце, розташування, напрямок**
 ВП *das dortige Fest*
 ІІ *Baum an der Straße, Schmerzen an verschiedenen Körperteilen*
 ПА *der Baum dort, im Billardzimmer oben*
 РВ *die Gegend der Wirbelsäule*
 „WO“ *ein Klettergerüst, wo alle Kinder fein spielen*
- 18. Походження**
 ВП *ein deutscher Sportler*
 П *der Deutsche Schmidt*
 ІІ *eine Tanzgruppe aus Alaska, der Vertrag von Lissabon, ein Geschäftsmann aus Norddeutschland*
 РВ *Israels Soldaten*
- 19. Темпоральні відношення**
 ЯП *die lange Reise, eine kurze Unterhaltung*
 ВП *der gestrige Vorfall, die heutige Veranstaltung*
 ІІ *der Bericht von gestern, Kommunalwahlen im November*
 П *Mittwoch, der 23. März*

- ПА *der Vorfall gestern, die Sendung jetzt*
РВ *die Uniform der Vorkriegsjahre*
ДП II *ein ausgedehntes Abendessen*
- 20. Матеріал**
ВП *eine lederne Tasche*
ІІІ *Tasche aus Leder, ein Netz aus Adern, ein Kern aus Eisen*
ДП II *der verkalkte Tauchsieder*
- 21. Засіб**
ІІІ *Arbeit mit dem Messer, die Kontrolle durch Vergleich*
- 22. Супроводжуюча обставина / партнер**
ІІІ *Arbeit mit den Schülern, Handeln mit Umsicht*
- 23. Причина**
ІІІ *Luftsprung aus Freude*
ДП II *verregnete Feuerchen*
- 24. Компаративні відношення:**
ІІІ *ein Beispiel für die traurige Einsicht, die Dichte aus Armut und Heiterkeit*
ЯП *eiskaltes Wasser, tintige Dämmerung*
- 25. Маса та кількість**
ЯП *die ganze Welt, ein halbes Dutzend*
РВ *die Zahl der Jugendlichen*
ІІ *ein Glas Wein*
- 26. Стан**
ДП II *erarbeitete Testverfahren*

Отже, на основі аналізу наявних класифікацій атрибутів німецької мови, оцінки їх переваг та недоліків, нам вдалося створити власну семантико-синтаксичну класифікацію атрибутів, яка служитиме основою для побудови функціонально-семантичного поля атрибутивності сучасної німецької мови.

Наші подальші дослідження будуть присвячені встановленню статистичної залежності між формами вираження атрибутів та їх семантикою у художньому, публіцистичному та науковому стилях, а також побудові функціонально-семантичного поля атрибутивності сучасної німецької мови.

Література

- 1. Вихованець І. Р.** Граматика української мови. Синтаксис / І. Р. Вихованець – К. : Либідь, 1993. – 368 с. **2. Аполлонская Т. А.** Порождающие и распознающие механизмы функциональной грамматики / Т. А. Аполлонская, Е. В. Глейбман, И. З. Маноли / Кишинев : Штиинца, 1987. – 168 с. **3. Son S.** Die Attribuierung im Deutschen und im Koreanischen / S. Son. – Heidelberg : Julius Groos Verlag, 1998. – 264 S. **4. Sommerfeldt K.-E.** Form und Bedeutung der Attribute beim Substantiv in der deutschen Sprache der Gegenwart / K.-E. Sommerfeldt // Fremdsprachen. – 1970. – Nr. 23. – S. 554 – 572.

Боштан А. В. Семантико-синтаксична класифікація атрибутів сучасної німецької мови

Стаття присвячена розгляду семантико-синтаксичної координації атрибутів, створена та описана класифікація, яка ґрунтується на кореляції між семантичним значенням атрибута та його формою.

Ключові слова: атрибутивні сполучення, семантико-синтаксична координація, препозиція, постпозиція, класифікація.

Боштан А. В. Семантико-синтаксическая классификация атрибутов современного немецкого языка

Статья посвящена рассмотрению семантико-синтаксической координации атрибутов, создана и описана классификация, базирующаяся на корреляции между семантическим значением атрибута и его формой.

Ключевые слова: атрибутивные сочетания, семантико-синтаксическая координация, препозиция, постпозиция, классификация.

Boshtan A. V. Semantico-syntactical classification of attributes in modern German

The article focuses on the analysis of the structure and semantics of attributes in modern German. The classification based on the correlation between the semantic meaning of an attribute and its form has been developed and described.

Key words: attribute phrase, semantico-syntactical coordination, preposition, postposition, classification.

УДК 811.111-26

О. Р. Бурдейна

РЕАЛІЗАЦІЯ ЛІНГВОЕТНІЧНОЇ СПЕЦИФІКИ ЕТНОЛЕКСЕМИ В ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

С. Г. Тер-Мінасова називає мову “могутнім суспільним знаряддям, яке формує людський потік в етнос, який утворює націю шляхом збереження та передачі культури, традицій, суспільної самосвідомості даного мовленнєвого колективу.” [1, с. 15].

Особливо багатою є етнокультурна специфіка лексики художнього дискурсу. Т. А. ван Дейк у праці “Мова. Пізнання. Комунікація.” наголошує на факті, що розуміння тексту передбачає не тільки знання мови, але і знання світу, тобто найважливішим компонентом процесів конструкції та перцепції текстів є осмислення завуальованих соціальних ситуацій та їх когнітивна репрезентація. [2,

с. 161]. С. Г. Тер-Мінасова теж акцентує увагу на соціокультурному підґрунті в основі мовних структур [1, с. 29].

Соціокультурні структури, які формують мовну парадигму, зміщують рівновагу в еквівалентності слів різних мов, які співпадають за значенням, тобто за співвідношенням з еквівалентними предметами та явищами оточуючого світу, а також порушують рівновагу при перекладі безеквівалентної лексики. В даному контексті виокремимо термін “етнолексема”, основне лексичне значення якого включає традиційно закріплений за ним комплекс національно-культурної інформації та є синонімічним поняттям “безеквівалентної лексики”. З метою розгляду реалізації лінгвоетнічної специфіки етнолексеми в художньому дискурсі, необхідно встановити: теоретичні засади ключових понять, якими оперуємо в дослідженні; онтологічні характеристики етнолексеми; кількісну стратифікацію етнолексем та ілюстрацію їх шляхів перекладу у форматі матеріалу дослідження. Метою дослідження стало обґрунтування взаємозалежності суті поняття “етнолексема” та його семантичного наповнення, а також частотні характеристики етнолексем у перекладі повісті І. Франка “Захар Беркут” Марією Скрипник.

Виходячи з детермінування поняття “культура”, під яким ми розуміємо універсальний загальнолюдський цілісний феномен, охарактеризуємо культуру у трьох зрізах: з соціологічного погляду вона є частиною суспільного життя, де виконує певні функції; в філософському ракурсі культура в плані відношення до буття людини є явищем, що виникає та існує на перетині особистості та суспільства; і з антропологічної точки зору вона є видом людської діяльності [3, с. 12].

Варіації визначень поняття “культура” свідчать про актуальність даного терміну в багатьох наукових сферах. Відповідно, культура певною мірою є предметом вивчення всіх гуманітарних наук: філософії, соціології, філології та ін. [3, с. 13]. Розглядаючи культуру як засіб людської самореалізації, маємо можливість виявити нові імпульси, здатні впливати на історичний процес, а також на саму людину [4, с. 1].

Антропологічне вивчення культур, почало активно розвиватись в першій половині ХХ ст. Науковці у сфері культурної та соціальної антропології розробили базисні принципи вивчення як примітивних (Б. Малиновський, Е. Тайлор, Дж. Фрезер) так і сучасних культур (Л. Уайт, М. Саллінс, М. Харріс). Ведучі спеціалісти культурної антропології двадцятого століття (Р. Бенедикт, А. Крьобер, Л. Уайт, А. Радкліф-Браун, Д. Бідні, Ф. Боас, Р. Лоуї, Дж. Стюард та інші) йшли від емпіричних досліджень до створення антропологічних теорій. Сучасна лінгвістика використовує принцип антропоцентризму як методологічний базис для уніфікування лінгвістики з комплексом суміжних наук.

Специфіка антропоцентричного підходу полягає у вивченні наукових об’єктів згідно їхньої ролі для людини, згідно призначення в життєдіяльності, в розвитку людської особистості та її вдосконаленні, а

отже вивчення культури пов'язане першочергово зі співвідношенням мови і культури. Саме вивчення мови в процесі реалізації стимулювало формування антропоцентричної парадигми в лінгвістиці. Мова поступово переорієнтовується на факт, подію, в фокусі якої мовна особистість [5, с. 7].

М. Д. Бахтін наголошує, що культура є не просто середовищем, що оточує людину, існуючи всередині неї, сприяє входженню в свій людський образ...але і самостійно існує в житті інших людей...Культура проявляється в трьох необхідних життєвих зрізах: у вигляді внутрішньої спонтанної культури, сконцентрованої в духовному світі людини; інформаційної системи та функціональної культури, тобто поведінці в суспільстві. Засобами культури створюються знаки, які дозволяють диференціювати та концентрувати досвід багатьох поколінь. Мова є найбільш універсальним засобом, який являється носієм системи значень [4, с. 2].

Для повного розуміння тексту необхідний “широкий культурний контекст”, він створює для автора і читача загальний фонд знань, який є відображеним у тексті позамовним компонентом. Текст є сукупністю вербалізованих та фонових знань, лінійною комбінацією семіотичних одиниць різного об'єму і складності, тобто матеріальною сутністю, яка несе в собі дещо нематеріальне - знання, події [6, с. 8]. Є. М. Верещагін та В. Г. Костомаров диференціюють “фонові знання” як “знання, присутні у свідомості людини та тієї спільноти людей, до якої цей індивід відноситься” [7, с. 57]. Р. Кісь запропонував синонімічне поняття “етнокультурний фон” – це “співвідношення середовища, де розгортається життєдіяльність етносу, системи традиційних способів життєдіяльності етносу та його соціально-психологічних характеристик.” [8, с. 50]. Отже, однією з умов інтерпретації художнього дискурсу є глибоке розуміння твору в етнокультурному просторі.

Розглядаючи парадигму етнокультурного простору та узагальнюючи модель, можемо зробити наступні висновки: етнокультурний простір є сховищем та джерелом людського культурного життя для локального суспільства, яке поєднує в собі не тільки фізичне (ландшафт, територію поселення і т. д.), але і символічне начало (мову, норми, звичаї, ритуали і т. д.).

Сприйняття оточуючої дійсності в етнокультурному просторі репрезентується національною мовною картиною світу, яка розкривається у певній семіотичній системі. Базовими конститuentами такого простору є етнічні архетипи, що фіксуються і проявляються у дискурсі [9, с. 297]. Кодифікація етнічних архетипних уявлень конструє систему координат, яка задає концептосферу культури. Етнокультурні коди вербалізуються в етнолексемах.

Поняттям, характерним для проблематики етнокультурного простору, є міжкультурна комунікація, яка є процесом обміну інформацією між двома етнокультурними континуумами. Точки

контакту культур визначає “лінгвоетнічний бар’єр” - “розходження в мовах, закономірностях їхнього функціонування, культурах учасників комунікації [10, с. 17]. Невід’ємним складником лінгвоетнічного бар’єру є етнолексема.

Визначення поняття етнолексеми є синонічним дефініції етнографічного слова-реалії, так як до поняття “реалія” у лінгвістиці вживається багато синонімів: “локалізм”, “побутове слово”, “етнографізм”, “слова з культурним компонентом”, “фонові та конотативні слова”, “безеквівалентна лексика”, “етнолексема” тощо. Проте, всі вони позначають не одне і теж, тому варто окреслити межі і точки дотику таких понять, як “безеквівалентна лексика” та “реалії”.

С. Влахов і С. Флорін у класичній праці “Неперекладне в перекладі” дають наступне визначення поняття реалії: “Словом реалія (від лат. *realis* – “речовий”, “дійсний”) позначають предмет, річ, що матеріально існує або існувала, часто пов’язану з поняттям життя.” [11, с. 7]. Схожим є трактування поняття Р.П. Зорівчак: “Реалії - це моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об’єктивної дійсності мови-сприймача.” [12, с. 58]. Отже, очевидним є те, що поняття “етнолексема” інтерпретується в різних кореляціях з етнокультурним простором. Лексика кожної мови в етнокультурному просторі відображає емпіричне багатство етносу і його пізнання оточуючої дійсності.

Систематизуючи етнолексеми в межах англomовного перекладу повісті І. Франка “Захар Беркут” Марією Скрипник, розподіляємо їх в історико-семантичному ракурсі на власне етнолексеми, такі що зберігають референта, та історичні, марковані втратою референта [12, с. 53]. Прикладом якісного групування лексем слугує табл.1, в якій репрезентована частота вживання етнолексем по відношенню до загальної маси слів. Табл.1 показує співвідношення двох видів етнолексем: історичних та власне етнолексем.

Таблиця 1

Частота типології етнолексем в перекладі повісті „Захар Беркут”

Етнолексеми	Власне етнолексеми	Історичні етнолексеми
абсол.	1224	306
в%	4%	1%
приклади	teorban [13, с. 118] (теорбан [14, с. 89])	Lada [13, с. 177] (Лада [14, с. 131])

При порівнянні даних бачимо переважаючу кількість власне етнолексем, так як вони включають широкий діапазон складових: побутові терміни, топоніми, антропоніми, реалії-терміни, фразеологізми та національно забарвлені слова та словосполучення.

Аналізуючи шляхи трансформації етнолексем при перекладі, виділимо основні за класифікацією Р.П. Зорівчак [12, с. 53] та наведемо

приклади на матеріалі дослідження: 1) транслітерація: Mitko Voyak [13, с. 83] – Митько Вояк [14, с. 59]; 2) гіперонімічне перейменування: assembly [13, с. 36] – копа [14, с. 27]; 3) дескриптивна перифраза: period before the harvest [13, с. 86] – передновинок [14, с. 60]; 4) комбінована реномінація: smerd [13, с. 12] – смерд [14, с. 10]; 5) калькування: Guardian [13, с. 142] – Сторож [14, с. 99]; 6) міжмовна транспозиція: knapsacks [13, с. 11] – бесаги [14, с. 10].

Трансформація етнолексем при транскрипції та транслітерації часто завуальовує семантично значущі імена. Сема твердості характеру та кмітливості нейтралізується при транслітерації етнолексеми “Voyak”. Гіперонім “assembly” генералізує етнолексему денотативним значенням, проте нейтралізує історичну вагомість та конотацію лексеми. Відтворення етнолексем-діалектизмів шляхом дескриптивної перифрази свідчить про відсутність еквівалента-відповідника. “Передновинок” декомпресується у відповіднику та пояснюється дескриптивною перифразою. Комбінована реномінація “smerd” роз’яснюється у примітці і в такий спосіб зберігає конотативне навантаження. Калька “Guardian” в контексті повісті набуває сему традицій та звичаїв. Міжмовна транспозиція надає етнолексемі певного колориту, знайшовши відповідник у культурі перекладу.

Отже, кожна культура, в рамках свого простору, в процесі своєї еволюції створює різні системи знаків, які є своєрідними її носіями, маркерами певного етнокультурного простору. Кількісна стратифікація етнолексем показує частоту їх вживання, шляхи перекладу ілюструють типи трансформації та семантичні втрати в процесі перекладу. В перспективі подальших досліджень для оптимізації ходу міжкультурної комунікації, необхідним є дослідження цілісності комунікативного ланцюжка – ступеня експліцитності інформації; зворотного зв’язку; каналу голосу, міміки, жестів та інших прийомів – задля уникнення семантичних втрат при перекладі етнокультурної лексики.

Література

- 1. Тер-Минасова С. Г.** Язык и межкультурная коммуникация: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Слово, 2000. – 624 с.
- 2. Дейк ван Т. А.** Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк. – Благовещенськ : Типографкомплекс, 2000. – 308 с.
- 3. Тер-Минасова С. Г.** Война и мир языков и культур: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Слово, 2008. – 344 с.
- 4. Бахтин М. Д.** Культурное пространство / М. Д. Бахтин // Гуманитарные науки. – 2004. – №2. – С. 1 – 8.
- 5. Маслова В. А.** Лингвокультурология: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / В. А. Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
- 6. Валгина Н. С.** Теория текста: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / Н. С. Валгина. – М. : Логос, 2003. – 173 с.
- 7. Верещагин Е. М.** Язык и культура: лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного /

Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М. : Русский язык, 1983. – 248 с. **8. Кісь Р.** Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму) / Р. Кісь – Львів : Літопис, 2002. – 304 с. **9. Красных В.В.** «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? / В. В. Красных – М. : Гнозис, 2003. – 375 с. **10. Латышев Л. К.** Перевод: проблемы теории, практики и методики преподавания / Л.К. Латышев – М.: Просвещение, 1988. – С. 14 – 131. **11. Влахов С.** Непереваемое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 340 с. **12. Зорівчак Р. П.** Реалія і переклад / Р. П. Зорівчак. – Львів : Львів. держ. ун-т, 1989. – 215 с. **13. Franko I. Zakhar Berkut.** Translated by M. Skrupnyk / I. Franko – Kiev : Dnipro Publishers, 1987. – 227 p. **14. Франко І. Я.** Захар Беркут / І. Я. Франко – Київ : Худ. л-ра, 1974. – 169 с.

Бурдейна О. Р. Реалізація лінгвоетнічної специфіки етнолексеми в художньому дискурсі

Стаття присвячена розкриттю лінгвоетнічної специфіки етнолексеми. В статті обговорюється теоретичний контекст розгляду етнічно забарвленого слова та шляхи його перекладу.

Ключові слова: мова, культура, фонові знання, етнолексема.

Бурдейна О. Р. Реализация лингвоэтнической специфики этнолексемы в художественном дискурсе

Статья посвящена раскрытию лингвоэтнической специфики этнолексемы. В статье обсуждается теоретический контекст рассмотрения этнично окрашенного слова и способы его перевода.

Ключевые слова: язык, культура, фоновые знания, этнолексема.

Burdeina O. R. Realisation of the linguo-ethnic specificity of ethnolexeme in literary discourse

The article is devoted to the explanation of the ethnolexeme specificity. Theoretical context of the study of the ethnically coloured word and ways of its translation are discussed in the article.

Key words: language, culture, background knowledge, ethnolexeme.

УДК 811,112.2'32

А. М. Гуцол

ПОВЕДІНКОВІ СТРАТЕГІЇ ДИТИНИ В СИТУАЦІЇ РОЗЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної парадигми слід зазначити тенденцію дослідження комунікативних та когнітивних засад

спілкування, яка розпочалась ще у 80-х роках (Н. Д. Арутюнова, А. Д. Белова, В. В. Богданов, Д. Вандервекен, Д. Гордон, В. А. Звєгінцев, Ф. Кіфер, Дж. Лакофф, Е. В. Падучева, О. Г. Почепцов, І. П. Сусов, І. П. Тарасова, Д. Франк, А. Берендоне, О. Дюкро, Ж. Фоконьє, Дж. Ліч, Ф. Реканаті). Говорячи власне про конфліктне/неконфліктне спілкування, то слід відзначити наступних дослідників: Ю. Д. Апресян, Н. Д. Арутюнова, Ф. С. Бацевич, Р. Віон, Е. Гофман, Г. П. Грайс, В. З. Дем'янков, К. Кербрат-Ореккіоні, О. С. Кубрякова, Г. Г. Почепцов, Дж. Р. Серль, Д. Х. Хаймз та ін. [1]. Одним із актуальних аспектів дослідження спілкування є поведінкові та мовленнєві стратегії і тактики, під якими розуміються «сукупність запланованих теоретичних заходів, які реалізуються в ході комунікативного акту та направлені на досягнення комунікативних цілей» та «сукупність практичних ходів в реальному процесі мовленнєвої взаємодії» відповідно [2].

Актуальність та перспективність розгляду рольових стратегій сімейного дискурсу обумовлені загальним інтересом до пошуку причин виникнення та шляхів подолання конфліктних ситуацій. Об'єктом дослідження є парентальний сімейний дискурс, а предметом – мовні стратегії дитини в ситуації розлучення батьків. Отже, метою дослідження є аналіз поведінкових та мовних стратегій дитини в парентальному дискурсі в ситуаціях розлучення батьків.

Реалією сьогодення є істотне збільшення кількості розлучень. Причиною часто стає новий погляд на сприйняття «сім'ї» як інституту, а також переосмислення її цінностей. З давніх часів стосунки чоловіка і дружини не були партнерськими, а зводились до суворо ієрархічних відносин. В Афінах, а також пізніше і в римському суспільстві, батько був главою сім'ї, яка охоплювала не тільки кривних родичів, але й слуг і рабів. У сімейній ієрархії жінка була не партнером чоловіка, а його майном (нарівні із своїми дітьми), у випадку розлучення вона втрачала всі права на виховання дітей. Християнське бачення шлюбу по суті зводився до репродуктивної функції. Окрім того, акцент при укладенні шлюбу ставився на економічні чи політичні інтереси. Почуття і пристрасть у шлюбі не були пріоритетними протягом століть. У рамках нового гуманізму в західних суспільствах поняття шлюбу і сім'ї принципово змінилося. Найбільш важливим аспектом шлюбу стали стосунки між подружжям, емоційний зв'язок між двома людьми.

Сім'я є динамічним органом, складовими якого є, безсумнівно, напруженість і конфлікти. Загалом, вони вирішуються і долаються в сімейному колі. Разом з тим, стрімкий ріст розлучень на сьогодні вже став нормою. Як відомо, заручниками ситуації стають, в першу чергу, діти, психіка яких ще не підготовлена до таких випробувань та не може одразу змиритися з ситуацією кардинальної зміни сімейної ситуації.

Як показує корпус прикладів із сучасних німецькомовних художніх творів, найбільш вживаними та частотними стратегіями дитини в ситуації пост-розлучення батьків виступають:

- відхилення одного з батьків

Дитиною відкидаються будь-які позитивні спогади про минуле з батьком/матір'ю, як(ий)а її залиш(ив)ла. Часто діти ставлять суворі умови, які повинні бути виконані для того, щоб вони наважилися на зустріч з відхиленою батьківською половиною.

„Ich will nicht mehr zu ihm hin, ich finde es gut so, wie es ist ... wie es jetzt die paar Monate war, wo ich früher schon mal bei 'nem Richter war. ... Da war ich schon mal, beim der Richter ... und dann durfte der Doofe mich 'ne Weile nicht besuchen, und das fand ich gut, wo der mich nicht besuchen durfte. ... Kann ich mit dir auch mit dem Richter sprechen? Bitte macht so, wie mein Willen ist! Bitte!“ [3].

- абсурдна раціоналізація

Виправдовуючи своє вороже ставлення, дитина наводить причини, які для здорового глузду не є зрозумілими. Наприклад, вона «віднайде» вияв байдужості, коли відхилена батьківська половина все ж шукає контакту. Така ж хибна аргументація наводиться як доказ того, що один з батьків на передній план егоїстично висуває тільки свої корисливі інтереси.

„Eigentlich will ich gar nichts mehr von ihr wissen.

„Ja sie hofft doch auf die Chance, dass ihr wenigstens einen kleinen Kontakt habt.“

„Sie hat ihre Chance gekriegt ... vermässelt. Je mehr Gericht sie macht, umso mehr hasse ich sie. Ja, je mehr blöde Sprüche sie macht, desto mehr hasse ich sie.“

„Was für Sprüche macht sie denn?“

Also: „Kinder haben kein Recht und keinen Willen.“ Die vom Jugendamt und die Richterin hat auch schon gefragt: „Willst du deine Mutter für ewig bestrafen?“. Da hab ich gesagt: „Mir ist das scheißegal, die soll mich in Ruhe lassen“.

„Das war damals.“

„Und das ist immer noch meine Meinung. Sie merkt das nicht, dass ich sie nicht sehen will, dass ich sie eigentlich nur noch hasse.“ [3].

- відсутність амбівалентності

В розумінні ображеної дитини немає місця для змішаних почуттів, батьки радикально розгалужуються на виключно «добрих» і «поганих».

„Und dann, haben sich deine Eltern ja getrennt, weil die sich so viel gestritten haben ne?“

„Mhm. Weil meine Mama immer und immer böser geworden ist.“

„Was hatte die denn Böses gemacht?“

„Weiß ich nicht.“

„Und wie kommst du darauf, dass sie immer böser und böser geworden ist?“

„Weil die getrennt sind.“

„Ach.“

„Und mein Papa hat mir erzählt, dass Mama böse ist.“ [4].

Діти реагують винятково афективно та ситуативно. В стані певного афекту (причиною якого виступає ситуація розлучення) діти не в змозі здійснювати власні оцінні судження, а особливо стосовно одного з батьків – «винуватця» ситуації.

- рефлексивна партійність

У розмові з батьками дитина не поводить діалогічно, не усвідомлює батьківські та материнські аргументи, натомість її поведінка визначається радикальним відхиленням однієї сторони та сліпою лояльністю до іншої. Це налаштування часто робиться експліцитно з метою з самого початку визначити «зрозумілість стосунків».

„Wirst du von deinem Vater gefragt, was du willst?“

„Jedes Mal fragt er mich, ob ich zu ihm ziehe. Früher habe ich ‚Ja‘ gesagt, jetzt antworte ich einfach nicht mehr darauf.“ [4].

- феномен «особистої думки»

Дитина стверджує, що відхилення одного з батьків є вираженням винятково її особистої волі і не є результатом впливу. Насправді ж діти, відхиляючи одного з батьків, більше прив'язуються до іншого, абсолютизуючи його думку та часто видаючи її за свою власну. В такий спосіб як діти так і батьки ніби затверджують «об'єктивність» однієї з причин патогенного спотворення реальності.

„Wie findet das Mama denn, dass du überhaupt keine Lust mehr hast, dich mit deinem Vater zu treffen?“

„Hmm ... normal.“

„Normal?“

„Halt ... ähm, die verbietet mir nicht, da hinzugehen – aber ich mach das freiwillig nicht, dass ich da nicht hin gehe.“

„Und was sagt der Mann von Mama dazu? Der weiß ja auch, dass du deinen Vater nicht sehen willst. Was sagt der dazu?“

„Ist in Ordnung.“ [3]

- позикові сценарії

Дитина, абсолютно довіряючи всьому, що їй каже опікун (той з батьків, з ким вона залишилась), використовує в своєму лексиконі певні його негативні фрази та вирази, спрямовані на дискредитацію та/або відхилення іншої сторони, видаючи це виключно за власне переконання. В дійсності ж, весь лексичний склад висловлення, не відповідаючи дитячому мовленню, є в буквальному сенсі "запозиченим".

„Warum ist Papa eigentlich so sauer auf Mama?“

„Weil Mama es mit Jedem macht.“

„Was macht sie mit Jedem?“

„Mit jedem Mann halt ... keine Ahnung.“ [3]

З діалогу видно, що дівчина запозичила негативне висловлювання про маму. Насправді, висловлене не є її переконанням, а лише рефлексивною імітацією налаштування, яке перед цим вербально

застосовувалось проти відхиленої батьківської половини (в даному випадку мами). Самої причини конфлікту дитина не розуміє.

- зведена сім'я

„Ich habe jetzt einen anderen Papa!“

„Wie - du hast einen anderen Papa?“

„Ich habe mir einen anderen Papa gesucht, und der ist viel netter als der alte Vater.“

„Dein Papa kann ja nicht mit dir zusammen wohnen und darum freut der sich, wenn du ihn besuchen kommst. Und die Kinder haben ja auch ihre Eltern lieb, ne.“

„Aber ich muss meinen Papa nicht besuchen. Der wohnt bei mir, der ist Arbeiten und der wohnt bei mir zu Hause!“

„Ich meine deinen richtigen Papa. Man hat doch nur einen Papa.“

„Ich habe aber jetzt einen anderen Papa. Der ist viel netter als der vorige.“

„Aber du hast doch ... deinen richtigen Papa, den hast du ja auch ganz lieb.“

„Nein!. Den habe ich nicht lieb! Das ist nicht mein Papa, das ist... nicht mein richtiger Vater. Ich hab' mir jetzt einen anderen Papa gesucht, und den will ich mein Leben lang behalten. ...“ [4]

Хоча діти і пригадують приємні моменти спільного життя з відхиленою батьківською стороною, вони говорять про нього (неї) з неповагою. Багато аргументів і докорів є, очевидно – іноді в буквальному сенсі – запозиченими дитиною від опікуна. Дитина налаштована вороже і діє радикально. Її ставлення до батьків заполяризоване: один – «поганий», а інший – «хороший». Не існує диференційованих сірих тонів в представленні особистості. Опікун без винятку ідеалізується, інший – демонізується, будь-які нечіткі моменти відсутні. Крім того, всі позитивні спогади і почуття з минулого рефлексивно і радикально перетворюються в негативні.

Таке чорно-біле бачення узагальнюється та переноситься на всю сім'ю і друзів відхиленої батьківської половини. Дитина ототожнює їх зі злом і заперечує контакт з ними. Будь-яке позитивне висловлення про відхилену батьківську половину з боку третьої особи відразу ж призводить до протесту. Дитина тримається осторонь від одного з батьків, якого вона до розлучення любила і до якого вона і досі має певні близькі емоційні стосунки, і бачить в ньому тепер найлютішого ворога.

Як бачимо, в парентальному сімейному дискурсі в ситуації розлучення батьків мовленнєва поведінка дитини характеризується такими поведінковими стратегіями, як можна умовно назвати відхиленням одного з батьків, абсурдною раціональністю, відсутністю абвівалентності, рефлексивною партійністю, феноменом «особистої думки», позиковими сценаріями та зведеною сім'єю. Перспективним в представленому ракурсі дослідження вважаємо розгляд тактик реалізації зазначених стратегій та мовних маркерів їх вербалізації.

Література

- 1. Герасименко О. В.** Дискурсивні стратегії і тактики подолання комунікативних порушень. Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 – германські мови / Олена Володимирівна Герасименко. Київ, 2008 – 21 с.
- 2. Ключев Е.В.** Речевая коммуникация: учеб. пособие для ун-тов и вузов / Е. В. Ключев // – М. : ПРИОР, 2002. – 210 с.
- 3. Nöstlinger Ch.** Gretchen Sackmeier / Christine Nöstlinger // Verlagsgruppe Beltz, Weinheim Basel, 2005, – S. 213.
- 4. Walser M.** Ehen in Philippsburg / Martin Walser // Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main, 1985. – S. 345.
- 5. Боднар Р. В.** Вікова та гендерна маркованість комунікативної взаємодії дітей і підлітків / Р. В. Боднар // Гуманітарний вісник: всеукр. зб. наук. праць [Текст] / Міністерство освіти і науки України, Черкаський держ. технол. університет. – Число 16. У двох частинах. – Черкаси : УДТУ, 2010. – Частина 1. Проблеми сучасної лінгвістики. – С. 17 – 23.
- 6. Осовська І. М.** Лексико-граматичні інтенсифікації дисенсусу в сімейному конфронтативному дискурсі / Ірина Миколаївна Осовська // Наукові записки. – Випуск 89 (5). – Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – 385 с.
- 7. Bäuerle S.** Eltern sägen ihr Kind entzwei. Trennungserfahrungen und Entfremdung von einem Elternteil / S.Bäuerle, H. Moll-Strobel. – Donauwörth: Auer, 2001. S. 37 – 64.

Гуцол А. М. Поведінкові стратегії дитини в ситуації розлучення батьків

У статті розглядаються поведінкові стратегії дитини в сімейному дискурсі після розлучення батьків. Аналізується та класифікується реакція дитини на цей розлучення та її причини.

Ключові слова: поведінкові стратегії дитини, сімейний дискурс.

Гуцол А. М. Стратегии поведения ребенка в ситуации развода родителей

В статье рассматриваются стратегии поведения ребенка в семейном дискурсе после развода родителей. Анализируется и классифицируется реакция ребенка на процесс развода и его причины.

Ключевые слова: стратегии поведения ребенка, семейный дискурс.

Gutsol A. M. The children behavior strategies in a situation of parents divorce

The article deals with the children strategies in the discourse of family communication. The child reaction on the process of divorce and its causes is given.

Key words: children behavior strategies, family discourse.

УДК 811.111'42

О. С. Дудченко

**СПЕЦИФІКА РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У
ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА
АМЕРИКАНСЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ)**

Однією із найбільш соціально-психологічних проблем для України є існування в сучасному житті гендерних стереотипів – найпоширенішого прояву сексизму у мові [1; 2; 9; 12]. Гендерні стереотипи існують у єдності і протилежності з гендерними ролями і саме за допомогою стереотипів суспільство структурує інформацію про належний тип статево-рольової поведінки, яка закріплюється в гендерних ролях. Єдність гендерних стереотипів і гендерних ролей полягає у тому, що в гендерних ролях закріплюються гендерні стереотипи, які постають домінуючими і визначають тип поведінки у суспільстві, тоді як їх протилежність полягає у тому, що гендерні стереотипи за своїм змістом визначаються як консервативніші порівняно до гендерних ролей [2; 3; 4]. Гендерні ролі швидше реагують на суспільні зміни, вони тісно пов'язані з соціально-економічною сферою суспільства, тому що є більш динамічними, ніж самі стереотипи. Унаслідок все більш зростаючого розриву між зростом гендерних стереотипів і гендерних ролей, визрівають протиріччя, що згодом переростають у конфлікти як на соціальному, так і на особистісному рівнях. Цим пояснюється і надзвичайна поширеність патріархальних стереотипів, в яких особистість жінки розглядається лише у зв'язку з функціями материнства [7; 8].

Отже, під гендерними стереотипами звичайно розуміють стійкі схематичні й емоційно забарвлені уявлення про персональні характеристики чоловіків і жінок. При цьому під персональними характеристиками розуміються не тільки особистісні якості, атрибутовані представникам тієї або іншої статі, але також поведінкові та емоційні характеристики, що приписуються як чоловікам, так і жінкам.

Мета даної статті полягає у визначенні стереотипів властивих і чоловікам, і жінкам, встановленні їх впливу на суспільство в цілому та на політичну сферу комунікації зокрема, а також в аналізі прояву гендерного паритету (gender mainstreaming), у політичному дискурсі української та американської лінгвокультур.

Як відомо, соціалізація особистості починається з раннього дитинства. Гендерна соціалізація починається з моменту народження дитини та встановлення її біологічної статі. Саме біологічна стать дає напрямок у вихованні дитини. Дівчинку виховують так, як «прийнято» виховувати дівчат, що передбачає і подальшу демонстрацію відповідної поведінки. Хлопчика виховують так, як «прийнято» виховувати хлопців, що також передбачає у майбутньому проєктовану поведінку. Перше

осмислення свого «я» проходить саме на гендерній основі: дитина ідентифікує себе з відповідною біологічною статтю, тобто дитина бере на себе виконання відповідних гендерних ролей, які відображають чіткі соціальні очікування та проявляються в поведінці. Ці ролі вважаються соціальними та нормативними, оскільки диференціюють діяльність, статус та обов'язки особистості в залежності від її статевої приналежності. Гендерні ролі, у силу своєї соціальності, завжди пов'язані з відповідною нормативною системою, яка засвоюється особистістю, а вже потім засвоєну нормативну систему, засвоєну гендерну роль особистість переломлює у своїй свідомості та поведінці [6, с. 51].

Проблемою гендерних стереотипів опікують багато відомих вітчизняних й іноземних психологів і соціологів таких, як М. Арутюнян, М. Баскова, С. Бем, Т. Гурко, К. Джеклін, А. Ерхард, І. Кленіна, Л. Колберг, Н. Лавриненко, Е. Маккобі, Н. Смелзер, та ін. Учені виділяють три умовні групи гендерних стереотипів. Перша група стереотипів, що базується на відповідних уявленнях про психологічні риси та якості особистості чоловіків і жінок (стереотипи “*maschile – feminnile*”). Згідно з цими стереотипами чоловіки та жінки є протилежностями: чоловікам приписується активне, творче начало, здатність вирішувати проблеми, застосовувати розвинуте логічне мислення та власну компетентність. Жіноче начало – природно-репродуктивне, і тому жінка повинна бути покірною, залежною, емоційною.

В основу виокремлення другої групи стереотипів покладені соціальні начала. Дана група стереотипів закріплює професійні ролі чоловіків і жінок, де для жінки головними постають ролі сімейні (жінка, мати, господарка), а для чоловіків – ролі професійні. До третьої групи гендерних стереотипів учені відносять стандартизовані уявлення, які пов'язані з відмінностями у змісті праці – жіночої та чоловічої. Місце жінки – у сфері виконавчої та обслуговуючої, натомість чоловіка - у сфері інструментальної праці, тобто творчої. Усі три групи стереотипів тісно переплетені між собою, мають міцні позиції в суспільстві, а тому суттєво впливають на нього. При цьому вплив є прихованим і тому дуже важко піддається коригуванню. Приваблює той факт, що в Україні нарешті почали звертати увагу на цю проблему не тільки вчені, а й представники державної влади, оскільки гендерні стереотипи є одним з важливіших ресурсів влади [9, с. 16]. Так, український політичний дискурс фіксує цей процес у мовленні: *А я не жєницина, я политик. Поэтому считаю это нарушением гендерного равенства, нарушением европейских принципов в отношении к человеку – когда указывают на его пол* [15].

Очевидно, маркування об'єктів як жіночних, або як чоловічих призводить до диференціації властивих їм відповідних якостей і відповідного місця в соціальній ієрархії. Не дивно, що демонстрація

власної маскулінності використовується як аргумент у боротьбі за владу, звідси – маскулінізація своїх і фемінізація чужих зазвичай постає прийомом внутрішньо- і зовнішньополітичної боротьби. Почасти їм атрибутують «чоловічі» і «жіночі» якості і вчинки [10, с.35]. Такі «жіночі» обов'язки закріплюються і у політичному мовленні чоловіків-політиків: *По словам Януковича, "Тимошенко в первую очередь премьер-министр, а уже потом женщина", поэтому ей следовало бы нести ответственность за каждое сказанное слово. "А если она женщина, то должна идти на кухню и там показывать свои прихоти", – резюмировал политик* [16].

Найпопулярнішими стереотипними конструкціями соціальних практик жінок за результатами соціологічного дослідження [5, с. 95] є такі стереотипні образи та практики: жінки-матері (19%); жінки-сексуальної подруги (17%); жінки-працівниці (13%); жінки-активістки (12%); жінки-політика (10%)

Жінка-політик описується як тонка та інтелігентна, проте така, що не відступає від своїх принципів, їй характерна чоловіча принциповість помножена на жіночу надійність.

Стереотипні конструкції жінки як лідера, експерта, політика, домогосподарки, спортсменки, професіонала межують із судженнями, які наголошують існування гендерних проблем у публічній сфері сучасного суспільства, зорієнтовані на потребу реалізації принципу гендерної рівності в усіх сферах суспільного життя або, навпаки, демонструють специфічність жіночих практик у суспільному житті. Пор., ...*if women are healthy and educated, their families will flourish. If women are free from violence, their families will flourish. If women have a chance to work and earn as full and equal partners in society, their families will flourish. And when families flourish, communities and nations will flourish* [14].

Майже половина (47%) громадян вважають, що жінкам складніше просуватися кар'єрними сходами. Слід зазначити, що 42% переконані, що можливість посісти місце в керівних органах не залежить від статі, і тільки 2% наполягають, що саме чоловікам складніше робити кар'єру. Більшість людей віддає перевагу жінкам для керівництва у таких сферах: органи, що опікуються проблемами сім'ї – 67%; соціальний захист – 45%; культура й освіта – по 44% відповідно [5, с. 95] Як бачимо, респонденти в основному залишають жінкам керівництво сферами гуманітарного, соціального, культурного характеру, тоді як чоловікам відводиться керівництво у сферах політики, бізнесу, фінансів, права, тобто респонденти відтворюють найгірші стереотипи гендерного сприйняття управлінських функцій у соціумі, коли традиційні сфери життєдіяльності – сім'я, культура, охорона здоров'я тощо мають залишатися тільки за жінками, а рештою, можливо, технологічно більш складними (економікою, підприємництвом, політикою), можуть успішно займатися лише чоловіки. Для американського політичного дискурсу характерно також, що респонденти-жінки набагато вище оцінюють

здібності й професійні якості жінок-керівників, ніж це роблять чоловіки: *By gathering in Beijing, we are focusing world attention on issues that matter most in the lives of women and their families: access to education, health care, jobs and credit, the chance to enjoy basic legal and human rights and participate fully in the political life of their countries.* [14]

Гендерні відмінності теж залишаються тими самими, що й для будь-якої іншої кар'єри – жінкам значно більшою мірою заважають наявність сім'ї, дітей, перебування в декретній відпустці та упередженість керівництва. Значно більшої ваги при побудові політичної кар'єри набуває конкуренція з боку колег-чоловіків. Громадська думка характеризується певними гендерними особливостями, які передусім полягають у тому, що чоловіки менше схильні визнавати наявність дискримінаційних утисків щодо жінок, ніж самі жінки (52% і 68% відповідно) [5, с.95]. В українському політичному дискурсі закріпилась прийнята ще в радянські часи зверхнє відношення до жінки, яка «за своєю природою» позбавлена можливості посідати політичні керівні посади, адже її існування передбачає лише «прикрашання» чоловіка: *Нам приятно, когда нам напоминают, какие мы красавицы, но то, что сказал Янукович, – типичный постсоветский синдром отношения к женщине как к украшению, а не как к полноценному партнеру и члену общества. Это очень характерно для наших политических деятелей.* [17].

Зовсім інший підхід закладено в американському соціумі, і тому реалізується в політичному мовленні: *We need to understand that there is no formula for how women should lead their lives. That is why we must respect the choices that each woman makes for herself and her family. Every woman deserves the chance to realize her God-given potential.*

We also must recognize that women will never gain full dignity until their human rights are respected and protected. [14].

Понад 40% населення України переконані в наявності суспільного стереотипу „політика – це не жіноча справа”, внаслідок поширення якого жінці важче, ніж чоловікові, стати депутатом чи обійняти відповідальну керівну посаду. Сьогодні громадська думка продовжує відтворювати найгірші стереотипи гендерного сприйняття управлінських функцій в соціумі, коли традиційні сфери життєдіяльності – сім'я, культура, охорона здоров'я тощо мають залишатися тільки за жінками, а всіма іншими, (економікою, підприємництвом, політикою тощо) можуть успішно займатися лише чоловіки [5].

Одним із прикладів, що доводять зсув гендерного напрямку із декларативності в бік реалізації і в політичному дискурсі, може слугувати наступний приклад: *Обществу нужно объяснить одно: женщина равноценный член общества и к ней нельзя относиться как к цветку или к щенку. Общество должно понимать, что такое гендерное равенство.* [17].

Зі своєї сторони життєвість гендерної рівності доводиться американським політичним дискурсом: *...human rights are women's rights - and women's rights are human rights. Let us not forget that among those rights are the right to speak freely - and the right to be heard.* [14].

Отже, можна стверджувати, що гендерні стереотипи є досить живучими і суттєво впливають на суспільство в цілому та на його окремі сфери. Отримані у ряді досліджень дані дозволяють зробити висновок про нерівність ступеня андроцентризму різних мов і культур, а також різного ступеня експліцитного вираження гендеру [5, с.113]. У багатьох мовах спостерігається тенденція зображувати чоловіків у контексті їх діяльності, у той час як жінці відводиться традиційна роль берегині роду та доглядачки дітей [12, с.208]. Таке стереотипне зображення жінок проявляється насамперед у мовному сексизмі, як дискримінаційному зображенні однієї статі нижчою за іншу. Існує багато форм мовного сексизму, але всіх їх можна визначити як мову, що ігнорує та обмежує соціальну роль жінок.

Перспективами подальшого дослідження ми вбачаємо дослідження прояву мовного сексизму в англійській та українській лінгвокультурах, а також визначення його варіативних замінів гендерно-нейтральною мовою.

Література

- 1. Алексеева Г.** Гендерний паритет в умовах сучасного українського суспільства. – Київ, 2002. – 121 с.
- 2. Бахарева Н. В.** Аспекты коммуникативного поведения женщин, представляющих различные культуры // гендер, язык, культура, коммуникация: Материалы I междунар. конф. Москва, 25-26 ноября. – М., 2000.
- 3. Гендерний** аналіз українського суспільства ПРООН. – К., 1999. – С. 77 – 243.
- 4. Гендерні** питання в засобах масової інформації. Видання Київської міської організації „Жінки в засобах масової інформації”. – К., 1997. – 70 с.
- 5. Гендерні** стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві. Програма розвитку ООН в Україні. Програма рівних можливостей ПРООН. Інститут соціології НАН України. Центр соціальних експертиз [Електронний ресурс], Київ – 2007, – Режим доступу : www.un.org.ua/files/gender_2006.pdf – с. 95
- 6. Гриценко Е. С.** Язык. Дискурс. Гендер. – Н.Новг.: 2005. – С. 49 – 70.
- 7. Жіночі** права. Крок за кроком. – К. 1998. – 184с.
- 8. Іващенко О.** Участь жінок у політиці України // Слово і час. – 1997: – №2. – С. 69 – 72.
- 9. Кирилина А. В.** Гендерные исследования в зарубежной и российской лингвистике. (Философский и методологический аспекты) // Общественные науки и современность, №4, 2000. – 139 с.
- 10. Савельева О. О.** Влияние на аудиторию, манипулирование аудиторией // Обществознание в школе. – 2000. – №3. – С.34 – 42.
- 11. Формування** Гендерного паритету в умовах розбудови сучасного українського суспільства.-К.: Український ін-т соціальних досліджень,

2002. – 121 с. **12. Формування** гендерного паритету у контексті сучасних соціально-економічних перетворень: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 5-7 грудня 2002р.). – К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді; Український ін-т соціальних досліджень, 2002. – 222 с. **13. Яшник С. В.** Гендерні стереотипи, як соціально-психологічна проблема // Формування гендерного паритету в контексті сучасних соціально-економічних перетворень: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5 – 7 грудня 2002 р.) – К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді; Український ін-т соціальних досліджень, 2002. – С. 212 – 214. **14. Women's Rights Are Human Rights Famous Speech** by Hillary Clinton. Beijing, China: 5 September 1995. [Electronic resource]. – Available from : <http://www.famousquotes.me.uk/speeches/Hillary-Clinton/> **15. Герман А.** Я не женщина, я политик [Електронний ресурс] / А. Герман. – Режим доступу : <http://www.unian.net/rus/news/news-418886.html> **16.** <http://www.pravda.ru/news/world/20-01-2010/1009027-lider-0/> **17. К. Ляпина** народный депутат (НУ-НС) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.unian.net/rus/news/news-418886.htm>

Дудченко О. С. Специфіка реалізації гендерних стереотипів у політичному дискурсі (на матеріалі української та американської лінгвокультурних традицій)

Дана стаття присвячена дослідженню функціонування гендерних стереотипів в Україні, та виявленню специфіки їх реалізації у політичному дискурсі української та американської лінгвокультури.

Ключові слова: гендерний стереотип, гендерна роль, гендерна соціалізація, сексизм, політичний дискурс.

Дудченко Е. С. Специфика реализации гендерных стереотипов в политическом дискурсе (на материале украинской и американской лингвокультурных традициях)

Статья посвящена исследованию функционирования гендерных стереотипов на Украине, и поиску специфики их реализации в политическом дискурсе украинской и американской лингвокультуры.

Ключевые слова: гендерный стереотип, гендерная роль, гендерная социализация, сексизм, политический дискурс.

Dudchenok H. The specificity of gender stereotypes' functioning in political discourse (of the Ukrainian and American linguistic traditions)

The article deals with researching of gender stereotypes' functioning in Ukraine, and analysis of its realization in political discourse of Ukrainian and American linguistic traditions.

Key words: gender stereotype, gender role, gender socialization, sexism, political discourse.

УДК 811.112.2:81'42

О. Г. Євечук

АНАЛІЗ НОМІНАТИВНОГО ПОЛЯ КОНЦЕПТУ FAMILIE У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Сім'я – важлива ланка суспільства, від стійкості, стабільності та особливостей розвитку якої залежить і становлення та формування держави в цілому. Дослідження концепту «Сім'я» привертало увагу багатьох вчених-лінгвістів, а саме: О. В. Добровольської (2005), А. А. Бігарі (2006), М. А. Терпак (2006), Ю. В. Железної (2009), В. Б. Яковлевої (2009), проте незважаючи на досить велику кількість праць актуальність нашої розвідки підтверджується високою значимістю лінгвокультурного концепту FAMILIE для німецького етносу та відсутністю його комплексного дослідження у німецькомовному дискурсі.

Об'єктом нашого дослідження виступає концепт FAMILIE, а його предметом виступають лексичні одиниці, які реалізують номінативне поле даного концепту. Мета даної статті полягає у тому, щоб на матеріалі сучасних німецькомовних газет та журналів проаналізувати за допомогою лінгвістичних методів (компонентного, семантичного, контекстуального аналізу) номінативне поле концепту FAMILIE.

«Сукупність мовних засобів, що об'єктивують (вербалізують, репрезентують, озвніщують) концепт у визначений період розвитку суспільства, визначається як номінативне поле концепту [1, с. 66]. Номінативне поле концепту (далі – НПК) за своєю структурою складне. Прямі номінації концепту формують ядро, базовим актуалізатором є лексема *die Familie*, інші номінації, які виявлені у різних мікротекстах, складають периферію НПК. На основі проведеного контекстуального аналізу та різних семантичних ознак нами були виокремлені 4 групи НПК FAMILIE. До першої групи відносимо всі номінації сім'ї з прямим номінативним значенням, які і утворюють ядро поля, а саме: група людей, які об'єднані спільністю побуту, відповідальністю, взаємодопомогою і взаємоповагою одне до одного на основі кровної спорідненості чи державної реєстрації шлюбу (*blutsverwandte / verwandte Gemeinschaft*). Перша група включає наступні підгрупи:

1. Сукупність родичів, рід, династія. Номінації цієї підгрупи різняться перш за все конотативним аспектом, стилістичним забарвленням та сферою використання. Стилiстично нейтральні наступні номінації – *Familie, Großfamilie, Verwandtschaft, Blutsverwandte, verwandte Personen, Angehörige, Familienmitglieder, Anhang, Verwandtschaftskreis, Familienkreis, Schwiegerfamilie, das Geschlecht, das Geblüt, die Generation, die Dynastie, das Haus* у значенні 'сім'я, рід', *der Stamm*; слово *Parentel* у значенні 'родичі по одній лінії, нащадки'; для

позначення сукупності родичів використовують також і номінацію *Freundschaft*. Із високим стилістичним забарвленням вживаються номінації – *die Meinigen, die Deinigen, die Seinigen, meine Leute*, на протипагу яким зустрічаються і пейоративи: *Bagage, Blase*. З іронією чи жартівливо вживають конотацію *Mischpoke*; номінації *Sippschaft, Sippe* та *Clan* у лексикографічних джерелах марковані як застарілі [2].

2. Тип сім'ї. Дана підгрупа включає номінації, які відображають різні стадії розвитку суспільства та окреслюють історичні форми сім'ї, основна мета якої – продовження та розвиток людства: *Kernfamilie, Kleinfamilie, Großfamilie, Jungfamilie, Monogamie (=Einehe), Polygamie* чи *Bigamie (=Vielehe, Doppelehe), Polyandrie (=Vielmännerei), Polygynie (=Vielweiberei), das Zusammenleben, Zweigenerationenfamilie, Mehrgenerationenfamilie*.

Оскільки сім'я відображає об'єктивний світ своєї епохи, то її мовні вираження торкаються політичних аспектів того чи іншого етапу розвитку суспільства: *traditionelle Familie, moderne Familie, politische Familie (=Partei), städtische Familie, bürgerliche Familie; sozialistische Familie, Migrantenfamilie, Flüchtlingsfamilie*.

3. Кровні родичі (Verwandschaft, Blutsverwandte, blutsverwandte Gemeinschaft): базові номінації даної підгрупи – *die Eltern: der Vater, die Mutter; die Kinder: der Sohn, die Tochter; die Großeltern: der Großvater, die Großmutter; die Geschwister: der Bruder, die Schwester; die Tante, der Onkel, der Neffe, die Nichte, der Enkel, die Enkelin, der Vetter, die Kusine*. Родичі з боку матері позначаються у німецькій мові прислівником *mütterlicherseits* та/або словосполученням *die Verwandschaft der mütterlichen Seite*, з боку батька – *väterlicherseits* та/або *die Verwandschaft der väterlichen Seite*.

4. Некровні родичі (офіційний / громадянський шлюб, die Schwägerschaft / das Zusammenleben, „wilde Ehe“): базові номінації некровних родичів при офіційному шлюбі: *der Ehemann, die Ehefrau, die Schwiegereltern (der Schwiegervater, die Schwiegermutter), die Schwiegerkinder (der Schwiegersohn, die Schwiegertochter), der Schwager, die Schwägerin, der Schwippschwager, die Schwippschwägerin*; застарілі номінації: *der Ehegatte (=der Gemahl), die Ehegattin (=die Gemahlin)*.

Новою та на даний час досить поширеною моделлю сімейного життя є громадянський шлюб (*das Zusammenleben*). Базові номінації партнерів: *der Lebenspartner, die Lebenspartnerin, der / die Lebensgefährte*; часто особи, які живуть у громадянському шлюбі називають одне одного: *mein Freund, meine Freundin*.

Другу групу утворюють номінації зі значення 'сім'я як соціальний інститут, як союз батьків та дітей'. Мовні вираження сім'ї у даній групі можна поділити на наступні підгрупи:

1. Нуклеарна сім'я – Kernfamilie; Eltern-Kind-Beziehung, eine Form menschlichen Zusammenlebens; die kleinste Zelle der Gesellschaft, die Keimzelle der Gesellschaft, Einzelfamilie; ein aus Vater, Mutter und Kind

bestehendes Ganzes, die Triade von Vater, Mutter und Kind. Сім'я як соціальний інститут повинна функціонувати за принципом «Твій світ – мій світ – наш світ», лише при такій умові вона буде важливою та репродуктивною для кожного її члена.

2. Наявність батьків та/або дітей. Залежно від наявності чи відсутності батьків поділяють сім'ї на повні (батько та мати) – *vollständige Familie, Vater-Mutter-Kind-Familie, Zwei-Eltern-Familie, Normalfamilie* та неповні (батько або мати) – *unvollständige Familie, Alleinerziehende (alleinerziehende Mutter oder Vater), Vaterfamilie, Mutterfamilie, Ein-Eltern-Familie, vaterlose Familie, männerlose Familie, Teilfamilie*; номінація *Restfamilie* вживається у випадку, коли хтось з батьків помер. Основною функцією сім'ї як соціального інституту є народження та виховання наступного покоління (*die Nachkommen*). Отож, діти є важливою ознакою концепту *FAMILIE* – *Familie mit einem Kind, Familie mit Kleinkindern, Familie mit Schulkindern, eine kinderreiche Familie, Einkindfamilie, mit Kind und Kegel, ein kinderloses Ehepaar, kinderlose Familie, Familie ohne Kinder, die Kinderlosen*. Останнім часом збільшується кількість пар, які не мають дітей у зв'язку з тим, що для багатьох на першому місці – кар'єра: *DINKS (=die Double-income-no-kinds-Paare)*.

3. Склад та величина сім'ї. Залежно від кількісного складу сім'ї номінують – *eine kleine Familie, die Kleinfamilie, eine große Familie, die Großfamilie, eine zwei-, dreiköpfige Familie*.

4. Професійна спрямованість сім'ї (зазвичай, залежить від професії голови сім'ї, батька): *Lehrerfamilie, Arztfamilie, Schauspielerfamilie* тощо.

5. Національність сім'ї визначається за національною приналежністю батьків: *eine deutsche Familie, eine jüdische Familie; eine amerikanische Familie; die Familie stammt aus der Schweiz*. На сучасному етапі розвитку суспільства, завдяки глобалізації та міграції населення досить поширилися полікультурні шлюби: *gemischte Familie, internationale Familie, multikulturelle Familie, Mischehe, Multikulti-Paar, binationale Ehe*.

Відносини як «рагунок» [3], на який можна вносити «цінності» та неодмінно очікувати віддачу. Таким чином, наступні номінації об'єднані у групу «**Типи сімейних взаємовідносин**» є не менш важливими.

1. Офіційний шлюб. Базові номінації: *die Ehe, das Ehepaar, Zivilehe, die eheliche Verbindung, Verheiratete, die Elternvereine, die Gründung der Familie, die Öffnung der Familie, eine Familie gründen, eine Familie bilden, eine Familie managen, eine glückliche Familie werden, heiraten, sich verheiraten, die Ehe schließen, verheiratet sein*.

2. Громадянський шлюб. Номінації громадянського шлюбу: *nichteheliche Lebensgemeinschaft, nichteheliche Verbindungen, unverheiratete Paare, Ehe auf Probe, Ehe ohne Trauschein, wilde Ehe*,

Partnerschaft, langfristige Partnerschaft, Freundschaft. Велика кількість номінацій громадянського шлюбу дає нам можливість стверджувати, що у сучасному німецькомовному суспільстві сформувалася нова тенденція до позашлюбного проживання сімейних пар, до часткової відмови від офіційного шлюбу, що спричиняє зміну сімейних орієнтирів та поступове нівелювання інституту сім'ї.

3. Тип сім'ї залежно від соціальних ролей батьків. Зазвичай забезпечують існування сім'ї обоє батьків, як батько, так і мати: *Doppelverdiener-Familie*. Часто батьки настільки заглиблюються у роботу та націлені на кар'єрний ріст, що у них немає часу на дітей: *die Double-income-no-kinds-Paare, das Dual-Career-Model*, а ідеальною вважається сім'я за моделлю: „*das Halbe-Halbe-Career-Modell*“. Якщо чоловік чи дружина займається сімейним господарством використовуються наступні номінації: *männliche und weibliche Rolle in der Familie, in der Vater- und Mutterrolle erleben, Vater-Kind-Beziehung, Mutter-Kind-Beziehung, Familie mit Hausmann, Hausfrauenehe*. На сучасному етапі розвитку суспільства часто можемо побачити, що основним годувальником сім'ї є мати (*Alleinverdiener*), а не батько (*Familienernährer*), що знову підтверджує порушення традиційної сімейної моделі.

4. Зв'язок батьків і дітей. У Німеччині молодь у віці 18 – 25 років намагається бути самостійною, тобто мати окреме житло, роботу. Проте, якщо діти після закінчення освіти продовжують жити з батьками, це у розмовній мові іронічно номінують як *Hotel Mama*. Для позначення взаємовідносин між батьками та дітьми зустрічаємо англіцизми „*empty nest*“ (із досягненням відповідного віку діти залишають батьківський дім) та „*Time Shift*“ (час, коли батько іде на професійну пенсію та більше часу приділяє сім'ї). До цієї підгрупи ми також відносимо номінації, які вказують на наявність чи відсутність генетичного зв'язку між батьками і дітьми. *Binukleare Familien: Adoptivfamilie* (сім'я бере на виховання чужу дитину) та *Stieffamilie* (сім'я, у якій батько чи мати для дитини є нерідним/нерідною); *Pflegefamilie* (сім'я, яка тривалий час виховує дитину з малозабезпечених чи неповноцінних сімей, рідні батьки якої безробітні, важко хворі, вживають алкоголь чи наркотики тощо); номінація *Patchworkfamilie* та німецькі відповідники *Flickendecke, Flickenteppich, geflickte Familie, Flickwerk* (сім'я, яка окрім спільних дітей, ще виховує дітей від попередніх шлюбів); *polyamore Familien* (виховують дитину троє чи більше дорослих). Для дитини колишня (рідна) сім'я номінується як *Herkunftfamilie*, а новостворена – *Ersatzfamilie*.

5. Господарство – складова сім'ї. Сім'я номінується як сукупність людей, які живуть разом та ведуть спільне домашнє господарство: *das Haus, Elternhaus, mein ganzes Haus, Haushalt, Familienhaushalt, Zuhause, Hausgemeinschaft, Mehrgenerationenhaus*. Сучасне сімейне життя у Німеччині характерне і тим, що члени сім'ї живуть часто окремо, мають при цьому різне домашнє господарство, що

пов'язано, зазвичай, з місцем роботи: *Fernbeziehung, living apart together, Commuter-Ehe (= Wochenendfamilie, Wochenendehe)*.

6. Сучасні моделі сімейного життя. Суспільство не стоїть на місці, воно змінюється під впливом різних соціально-економічних та культурно-моральних чинників, змінюються і сімейні взаємовідносини та уява про традиційну модель сім'ї: *gleichgeschlechtliche Familie, ein lesbisches Paar, lesbische Mutter, homosexuelle Paare, Homoehe, Regenbogenfamilie, „Vierfach-Elternschaft“ („quandra-parenting“), „dual-orientierten Familie“, heterosexuelle Familie, Zwei-Mütter-Familie (= zwei Mamas), Zwei-Väter-Familie (= zwei Papas)*.

7. Тривалість та міцність сім'ї. Тенденція від стійкого та тривалого шлюбу на все життя (*ewiger Bund, feste Beziehung*) змінюється на тимчасовий союз без відповідальностей та обов'язків, що вигідно для обох партнерів (*eine neue Familie, Familie in Trennung, Scheidungsfamilie, Teilfamilie, frühere Beziehung*; номінують колишніх партнерів лексемами *der/die Ex (=frühere Ehemann/Ehefrau)*). Якщо особа створювала декілька раз сім'ю, то перша номінується як *Primärfamilie* чи *Erstfamilie*, наступна ж – *Sekundärfamilie* чи *Zweitfamilie*.

До четвертої групи – **Сім'я як соціальна одиниця суспільства** – входять номінації концепту FAMILIE, які характеризують сім'ю як соціальну систему, колектив людей, які разом проживають (*Wohngemeinschaft (= WG), Wohngruppe, Internat, Heim, Commune, Familie auf Zeit (= Gastfamilie)*) чи працюють (*Dorfsgemeinschaft, Gruppe, Schulfamilie, Vereinigung*) та мають спільні інтереси (*familienfreundliche Unternehmen, Freundsgemeinschaft, Clique, Jugendband, Crew, Team*).

Така велика кількість номінацій, за допомогою яких концепт FAMILIE екстеріоризується, свідчить про актуальність та цінність даного концепту у німецькомовному просторі, про його високу «семіотичну цільність» чи «номінативну дрібність» [4, с. 103]. Адже «чим більша номінативна подільність, [...] тим велику цінність мають репрезентуючі ці засоби концепти у свідомості носіїв мови в даний період, на даному етапі розвитку суспільства і мислення» [5, с. 98].

Універсальний концепт FAMILIE не можемо вважати вже повністю сформованим. Незважаючи на вже довге своє існування, він постійно змінюється під впливом соціально-економічних та культурних процесів суспільства, що обумовлюється і появою нових засобів його вербалізації та новими формами сімейного життя (*wilde Ehe, homosexuelle Paare, Regenbogenfamilie, die Double-income-no-kinds-Paare, Patchworkfamilie*).

Виділені семантичні ознаки та визначені номінації концепту FAMILIE об'єднані в 4 групи: сім'я як група генетично рідних людей, сім'я як союз батьків та дітей, типи сімейних відносин та сім'я як соціальна одиниця суспільства. Номінації першої групи характеризуються стійкістю, оскільки вони вже тривалий час є незмінними у німецькомовній картині світу. Конотації груп II, III та IV

відображають сучасні тенденції розвитку даного концепту. На основі аналізу НПК FAMILIE спостерігаємо тенденцію до переосмислення сприйняття сім'ї у сучасному німецькому суспільстві, а саме, відмова від класичної моделі сім'ї – офіційного шлюбу (*Zivilehe*).

Перспективою подальших досліджень вбачаємо більш поглиблене вивчення концепту FAMILIE, застосувавши асоціативний експеримент проведений із носіями німецької мови.

Література

1. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ : Восток-Запад, 2007. – 314, [6] с. **2. Duden.** Das Synonymwörterbuch. Ein Wörter sinnverwandter Wörter / Dr. Matthias Wernke, Dr. Kathrin Kunkel-Razum, Dr. Werner Scholze-Stubenrecht. – Band 8 ; 4. Auflage. – Mannheim-Leipzig-Wien-Zürich. – 960 S. **3. Graf J.** „Familien Team“ – Elterntraining: Mehr Freude und weniger Leid in der Familie / J. Graf // Das Familienhandbuch des Staatsinstituts für Frühpädagogik (IFP) [Elektronische Resource]. – Mode des Zugangs : http://www.familienhandbuch.de/cmain/f_Fachbeitrag/a_Familienbildung/s_1519.html. **4. Приходько А. М.** Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики : монографія / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с. **5. Попова З. Д.** Очерки по когнитивной лингвистике : монография / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж : Истоки, 2001. – 192 с.

Євєнчук О. Г. Аналіз номінативного поля концепту FAMILIE у німецькомовному дискурсі

Стаття присвячена аналізу номінативного поля концепту FAMILIE. Автором визначені номінації даного концепту, виділенні його семантичні ознаки та відповідно згруповані. У даній статті акцентується увага на переосмислення класичної моделі сім'ї.

Ключові слова: концепт FAMILIE, номінація, номінативне поле.

Євєнчук О. Г. Анализ номинативного поля концепта FAMILIE в немецкоязыковом дискурсе

Статья посвящена анализу номинативного поля концепта FAMILIE. Автором определены номинации данного концепта, выделены его семантические признаки и соответственно сгруппированы. В работе акцентируется внимание на переосмысление классической модели семьи.

Ключевые слова: концепт FAMILIE, номинация, номинативное поле.

Jevenchuk O. H. Analysis of the nominative field of the concept FAMILY in the German discourse

The nominative field of the concept FAMILY is studied in this article. The nominations of the concept are determined, its semantic features

are distinguished and accordingly classified. The classical model of family is reinterpreted.

Key words: the concept FAMILY, the nomination, the nominative field.

УДК 81'373.7(477.62=14)(045)

Ю. В. Жарікова

СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ РУМЕЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ (У ПОРІВНЯННІ З НОВОГРЕЦЬКИМИ ТА УКРАЇНСЬКИМИ)

Проблема систематизації фразеологічного матеріалу, його класифікація постійно перебуває у полі зору фразеологів. При аналізі фразеологічного корпусу будь-якої мови перш за все виділяють лексико-граматичні класи фразеологічних одиниць (далі ФО). Незважаючи на те, що на початку ХХІ століття структурно-семантична парадигма у мовознавстві поступається антропоцентричній, структурно-граматичний аналіз румейських фразеологізмів нам вбачається необхідним.

Цей аспект в українській, російській, німецькій та англійській мовах досліджували Л. Г. Скрипник, М. Ф. Алефіренко, В. М. Телія, О. Д. Райхштейн, О. Ф. Арсент'єва та ін. У зв'язку з тим, що румейська фразеологія залишалась поза увагою дослідників, потреба вивчення структурно-граматичних особливостей її ФО є нагальною. Це й обумовлює мету пропонованої розвідки, яка полягає у визначенні основних структурно-граматичних схем, за якими побудовані румейські фразеологізми, та їх порівняння з новогрецькими та українськими ФО.

Серед структурно-граматичних типів виділяють різні семантико-граматичні групи фразеологізмів: ФО, організовані за моделлю словосполучень та ФО зі структурою речення. Окрему групу складають сполучення повнозначного й службового слів. Однак А.А. Лучик трактує такі сполучення як «еквіваленти слова». Вона зауважила, що «працюючи над фразеологією української мови, лексикографи звернули увагу на такі перехідні елементи, що, як і фразеологізми, характеризуються цілісністю значення і графічною нарізно оформленістю» [1, с. 4]. Тому деякі з таких виразів, які віднесено до «Фразеологічного словника української мови», кваліфікуються нею як еквіваленти слова і не є фразеологізмами.

М. Ф. Алефіренко звернув увагу на те, що «певний час у фразеології панувала думка, що фраземи, будучи семантично та граматично «законсервованими» структурами, взагалі не характеризуються особливими формотворчими властивостями. Таке розуміння ФО, звичайно, стримувало інтерес до вивчення взаємодії явищ фразеологічного і морфологічного рівнів мови» [2, с. 41].

В українському мовознавстві існує велика кількість досліджень структурно-граматичних особливостей ФО різних мов: української, російської, англійської, німецької т.ін. Загальноприйнятою є така класифікація фразеологізмів: 1) ФО зі структурою словосполучень: а) іменникові або субстантивні, б) дієслівні, в) прикметникові або ад'єктивні, г) прислівникові або адвербіальні, д) вигуківі або інтер'єктивні; 2) ФО зі структурою речення.

Такий само розподіл ФО можна застосувати і для румейської мови. Найбільш поширеними, за думкою В.Д. Ужченка, в українській мові є дієслівні ФО [3, с.133]. Дієслівними слід вважати ФО функціонально співвідносні з дієсловом, тобто ФО, стрижневим компонентом яких є дієслово [4, с. 11]. Аналіз фразеологічного корпусу румейської та новогрецької мови показав, що дієслівні ФО також становлять найчисленнішу групу. Однак слід підкреслити, що у грецькій та в румейській лінгвістичних традиціях, фрази, організовані за структурою «дієслово+іменник у знахідному відмінку», можуть вважатися простими реченнями, так як, зазвичай, особовий займенник, що виконує роль підмета, опускається, а форма дієслова вказує на ту чи іншу особу. Отже, виникає питання: чи відносити подібні фрази до ФО, співвідносних зі словосполученням або реченням. На нашу думку, відповідь на це питання криється у семантиці того або іншого фразеологічного звороту. Фразеологізми, значення яких є простими та нерозгалуженими, слід відносити до словосполучень і, навпаки, ФО з поширеним та складним значенням, слід розглядати як речення.

Тут можна виокремити наступні класи:

1. Дієслово + іменник: *валу митанийс* (букв. *класти поклони*) – бити поклони; *валу фты* (букв. *класти вухо*) – слухати когось; *валу стэфана* (букв. *класти вінець*) – обвінчатися, одружитися; *вгалу глоса* (букв. *дістати язика*) – дуже втомитися; *врышку маана* (букв. *знаходити причину*) вичитувати, сварити. До цього ж класу слід віднести сполучення дієслів та іменниками з артиклем: *дъайн ту ну* (букв. *розум пішов*) – збожеволіти, втратити здоровий глузд; *кремазу ту шил* (букв. *повісити губу*) – повісити носа, журитися, засмучуватися та ін.

У грецькій мові існують ті ж самі моделі, наприклад, *σηκώνω μπαїρακι* – бунтувати, повставати; *παίρνω αέρα* – знахабніти; *μπήγω τα κλάματα* – розплакатися, розревітися та ін. В українській мові немає граматичної категорії артикля, тому цей підклас ФО відсутній.

Існує невелика кількість фразеологізмів із запереченням. Цікавою є їхня структура. У румейській мові, як і в українській, такі сполучення мають як прямий, так і зворотній порядок. Наприклад, *ти хуры пес ту тфал* (букв. *не береться до голови*) – хтось не може зрозуміти, усвідомити, збагнути щось; *ти пимэну сту хрэюс* (букв. *не залишитися в боргу*) – віддячувати комусь; *мат ти камуцусин* (букв. *не зімкнути очей*) – зовсім не спати; *шера ти скунны* (букв. *руки не піднімаються*) – комусь не хочеться нічого робити; *дуня ти драпу* (букв.

світа Божого не бачу) – тяжко працювати та ін. У новогрецькій мові заперечні конструкції у ФО зустрічаються значно рідше.

2. Дієслово + прийменник + іменник: *пату нас гула* (букв. *наступати на горло*) – когось спонукати, примушувати до чогось; *пэру пис та шера* (букв. *взяти в руки*) – підкоряти когось своїй волі, керувати кимось; *сумы нас ту бдъар* (букв. *ставати на ноги*) – 1) зміцнювати; укріплювати; 2) сприяти одужанню, виліковувати когось та ін.

Багато таких конструкцій є і в українській та новогрецькій мовах: *тримати під каблуком*, *взятися за книгу*, *загнати в кут*; *παίρνω στα χέρια μου* (брати на себе відповідальність), *βγαίνω στα πανιά* (відпливати), *κάθομαι στα αυκάθια* (нервувати) та ін.

3. Конструкція «дієслово + прикметник + іменник», де прикметник виступає постійним, а не варіативним компонентом, у румейській мові знайдена не була. У новогрецькій та українській мовах таких ФО теж небагато, наприклад, *загладжувати гострі кути*, *говорити про високі матерії*, *подавати помічну руку*; *κάνω γλυκά μάτια* (фліртувати), *θα πεθάνεις γουρουνίσιο θάνατο* (померти як собака), *δένω σε ψιλό μαντήλι* (вірити нездійсненим обіцянкам) та ін.

4. Дієслово + сполучник *та* + дієслово: у румейській мові є багато ФО, створених за цією схемою. Наприклад, *хатъын ки дъайн* (букв. *загубився та пішов*) – замість покарання створити для когось кращі умови, ніж були); *хатыпсын ки пемнын* (букв. *сміятись до сліз та залишитись*) – дуже сміятися; *шашипса ки пемна* (букв. *злякався та залишився*) – застигнути на місці від переляку; *пагону ти пимэну* (букв. *змерзаю та залишаюсь*) – остовбеніти, завмерти. До цієї ж групи належить сполучення «дієслово + дієслово»: *пстатъа хатъа* (букв. *втомився загубився*) – дуже втомитись; *хуну пъяну* (букв. *суну хапаю*) – хапати; *катса стракуса* (букв. *сів та застраждав на запор*) – хтось зацепінів на місці, остовпів та ін.

Слід зазначити, що такий спосіб фразеотворення є характерним для румейської мови. У новогрецькій та в українській мовах фразеологічних одиниць з подібною структурою небагато.

5. У всіх трьох мовах існує порівняльна конструкція: дієслово + частка *як* + іменник. Наприклад, *обідрати як липку*, *битися як горлиця*, *летіти як стріла*; *выглыз ама джидер* (букв. *дивитися як чудовисько*) – виявляти неприязнь, ворожість до кого-небудь, підозріло ставитися до когось, *выглызу ама буфус* (букв. *дивитися як пугач*) – зневажливо, зверхньо ставитися до кого-небудь; *τρέχει σαν λαός* (швидко бігти), *περπατάει σαν αρκούδα* (незграбно ходити) т.ін.

У румейській мові є поодинокі випадки використання таких конструкцій, як: дієслово + прислівник (*пинаса шкълытка* (букв. *зголодіти по-собачому*) дуже зголодіти), дієслово + прислівник + прийменник + іменник (*цкляфку эмбру стун тата* (букв. *забігати поперед батька*) – випереджати інших у чомусь; вириватися, вискакувати наперед), іменник + сполучник *та* + іменник (*пиши ки наса*

(букв. *душа та подих*) – дуже хотіти чогось). У новогрецькій мові частовживаний є клас фразеологізмів, які починаються із займенника (найчастіше це слабка форма особових займенників), наприклад, *τον φέρνω γυροβολία* (збивати з ніг), *τις παίζω (σε κάποιον)* (побити когось), але в румейській мові нами не було зафіксовано жодної подібної ФО.

Слід зазначити, що більшості проаналізованих румейських дієслівних ФО властивий підрядний тип синтаксичного зв'язку. Серед форм підрядного зв'язку основною є форма керування, за якої опорне слово із значенням дії, процесу, стану або якості вимагає від залежного відповідної відмінкової або применниково-відмінкової форми. У декількох випадках вживалась форма прилягання, за якої опорне у словосполученні слово не вимагає ні з формального, ні з семантичного погляду у залежного слова певних граматичних форм. Декілька ФО мали сурядний зв'язок, адже поєднували у собі однофункціональні компоненти за допомогою сполучника *та*. Ці словосполучення є закритими, тому що мають у своєму складі лише два компонента. У реченні дієслівні фразеологізми виконують функцію присудка.

Наступною за кількістю є група прикметникових або ад'єктивних ФО. Це такі ФО, стрижневим компонентом яких є прикметник. М. Ф. Алефіренко наголошує на важливості того, що у «процесі становлення і функціонування ад'єктивних фразем відбуваються складні міжрівневі взаємовпливи. Неврахування такої взаємодії або недооцінка її ролі у визначенні семантико-граматичної природи ад'єктивних фразем приводить до помилкових уявлень про сутність ФО цього семантико-граматичного розряду, коли ад'єктивними вважаються всі стійкі словосполучення, до компонентного складу яких входить прикметник [2, с. 59].

Серед ад'єктивних ФО румейської, новогрецької та української мов слід виокремити один структурний підклас, спільний для трьох мов – це ад'єктивні компаративні ФО. Як стрижневий компонент в українській мові виступає прикметник, а як залежний – іменник (*старий як світ, голий як бубон*). Іноді фразеологічний зворот починається з порівняльної частки *як* та залежним компонентом виступає прикметник (*як шовковий, як убитий*), іменник (*як туча, як хлющ, як ясочка*) та, частіше, сполучення прикметника з іменником (*як чорна хмара, як церковна миша, як ярихонська труба*). У новогрецькій та румейській мовах конститутивним компонентом є здебільшого дієслово *είμαι / эн*, а підрядним – іменник. Наприклад, *είμαι άσπρος σαν το πανί* (дуже блідий), *είμαι πουτηρός σαν αλεπού* (хитрий, підступний); *эн ама перела* (про легковажну жінку); *эн ама мирминдь* (про працелюбну людину) та ін. Для ад'єктивних компаративних ФО характерним є атрибутивний тип з постпозицією і приляганням.

Частовживаною моделлю в аналізованих мовах є «прикметник+іменник» (*стріляний горобець, гаряча голова; βουρύαρικο*

κεφάλι (впертий), *εφτάψυχη γάτα* (живучий), *челбарахку клуть* (клишоногий), *хулчарку шклы* (злий), *цано лухтор* (дуркуватий)) та ін.

У румейській мові знайдені поодинокі випадки використання таких конструкцій: іменник + прислівник + дієслово (*шон шумка ти перс* (букв. *сніг взимку не візьмеш*) – скупий, жадібний), іменник + іменник (*цигарки хартыц* (букв. *цигарчин папірець*) – поношений (про річ, хустину)), іменник + іменник + прислівник (*шклы дъерма хтрамы* (букв. *шкура собаки навиворіт*) – негарний (про одяг)).

Для ад'єктивних компаративних ФО характерний атрибутивний тип з постпозицією та приляганням в усіх трьох мовах. В інших ад'єктивних ФО стрижневий та залежний компоненти знаходяться в постпозиції і пов'язані один з одним приляганням. Між компонентами ФО виявляються атрибутивні синтаксичні зв'язки.

Приблизно однаковою в румейській мові є кількість іменних та прислівникових ФО. Розглянемо насамперед іменні ФО – це фраземи з узагальнено-предметною семантикою, об'єктивованою в граматичних категоріях роду, числа й відмінка. У порівнянні з українською та новогрецькою мовами, в румейській субстантивні ФО зустрічаються досить рідко. Найбільша кількість таких фразем побудована за моделлю «прикметник + іменник»: *хызганчка вга* (букв. *жадібні яйця*) – яйця, що погано чистяться, *офтира лахардэйс* (букв. *пусті слова*) – непотрібні, беззмістовні, не варті уваги висловлювання, *мавру хабар* (букв. *чорна новина*) – погани новини; *смертний гріх*, *учений муж*, *біла ворона*; *ζωντανή βιβλιοθήκη* (ходяча енциклопедія), *χαριστική βολή* (смертельний постріл), *γαϊδούρινη υπομονή* (велике терпіння). В українській та новогрецькій мовах часто замість прикметника використовується числівник (*перша ластівка*, *прото βιολί* (людина, яка займає чільне місце у якомусь заході, дії та ін.)). У румейській мові таких ФО не знайдено. Для фразем цієї моделі притаманна атрибутивно-предикативна семантика.

В українській мові, на відміну від румейської та новогрецької, набагато більше ФО, побудованих за схемою сурядних словосполучень (іменник + сполучник *та* + іменник). Наведемо кілька прикладів: *мэл ки гала* (букв. *мед та молоко*) – повна чаша; *мѣли και καρδι* (безтурботне життя); *кров і плоть, небо і земля* та ін.

У всіх трьох мовах існує велика кількість прислівникових фразем. До прислівникових або адвербіальних належать ФО кількісно-або якісно-обставинної семантики, які характеризуються повною відсутністю морфологічних парадигм і виконують у реченні функції обставин. М. Ф. Алефіренко підкреслює: «Що стосується обсягу і меж адвербіальної фраземіки, то тут єдиного, загальноновизначеного погляду у мовознавців не існує. Справа в тому, що серед аналізованих фразем чи не найбільше одиниць проміжного та перехідного характеру, які перебувають на межі між синтаксисом та фразеологією» [2, с. 63].

Найбільшу кількість в українській мові становлять прийменникові адвербіальні фрази дво- і трикомпонентної структури. В румейській та новогрецькій мовах артикль, як і прийменник, є службовою частиною мови, тому більшість прислівникових ФО є три-, чотири- і, навіть, п'ятикомпонентними. Наприклад, *осторонь від усіх; у повному ажурі; пес т манака-м апису* (букв. *за мою жінкою*) – дуже далеко, *ме то γάντι* (ввічливо, делікатно). У румейській та новогрецькій мовах існує група прислівникових ФО, побудованих за моделлю «іменник + іменник» з безсполучниковим зв'язком (наприклад, *μέρα μεσμέρι, мера мисмеры* (букв. день обід) – серед білого дня, *μέρα νύχτα, мера ныхта* (букв. день ніч) – з ранку до вечора), яка відсутня в українській мові. У всіх трьох мовах розповсюдженою є схема «прийменник + прикметник + іменник». Наприклад, *нда офтюра та шера* (букв. *з голими руками*) – без нічого, не маючи нічого при собі; *ме мσή καρδιά* (нещиро, не посправжньому; до нових віників). Зазвичай прислівникові фразеологізми відбивають просторову характеристику: *ос тун урано* (букв. до неба) – дуже високо; *за тридев'ять земель; ста τέσσερα σημεία του ορίζοντα* (у різних кінцях світу); спосіб дії: *ст ола та итма* (букв. *на всьому готовому*) – при повному забезпеченні, здобутому іншими; *зціпивши зуби; ме то ставі μου* (сам, своїми руками); часову характеристику: *нда хлыз кукус* (букв. *коли зозуля закричить*) – невідомо коли; *не за горами; του αί Ποτέ* (ніколи); кількісні параметри: *сикума ти перны* (букв. *підняття не бере*) – дуже багато; *як зірок на небі; όσο σηκώνει η μύτη της βελόνας* (дуже мало).

Формули повсякденної вербальної комунікації – це характерний для багатьох мов фразеологічний пласт, який відображає своєрідність географічних, соціально-етнічних умов, історичного розвитку, вірувань, традицій. За своїми семантичними, структурними й функціональними характеристиками такі комунікативні формули-фразеологізми посідають особливе місце у фразеологічній системі мови. Такі ФО ще називають вигуковими. Їх специфіка в семантичному плані полягає в тому, що вони не описують різноманітні почуття, стани, а виражають їх [2, с. 237]. У румейській мові існують такі семантичні розряди комунікаційних ФО: 1) привітання; 2) добрі побажання (*Ас эшис та ия-с!* – (букв. *май здоров'я*) побажання комусь бути у гарному фізичному стані, бути здоровим); 3) недобрі побажання, прокляття (*Ас пай ста тэсыра марэйс!* (букв. *Нехай іде собі на всі чотири боки!*)); 4) вираження вдячності; 5) прощання; 6) докір, жаль (*Пух врэтъыс нас ту фтял-мас?* (букв. *Де взявся на нашу голову?*)) уживається для вираження сильного незадоволення, прикрості з приводу чогось або несподіваної чи небажаної появи когось-небудь) та ін. У румейській мові, на відміну від української та новогрецької, більшість вигукових фразем є реченнями.

У всіх трьох мовах є ФО, які за своєю структурою співвідносяться з реченням. Характерними для них є фразеологізми, що мають структуру простого речення з одним другорядним членом

речення: *валу пас т гула-м тьылэя* – (букв. *кладу на шию петлю*) братися за важку роботу, за виконання обтяжливих обов'язків, *вгалу фидь ах ту тарпи* – (букв. *дістаю змію з нори*) виконувати, брати на себе найважчу справу; *βάζω τη θηλιά στο λαιμό μου, βγάλω το φίδι από την τρύπα; аж голова загула, рука руку миє та ін.* За своєю структурою ці речення можуть бути замкнуті або незамкнуті.

Отже, структурні типи румейських, новогрецьких та українських ФО виявляють спільні та дивергентні риси. Слід підкреслити, що головною особливістю румейської мови є значне переважання дієслівних ФО над усіма іншими. На відміну від української та новогрецької мов, у ній була знайдена лише незначна кількість субстантивних ідіом. Слід підкреслити, що безсполучникова модель «дієслово + дієслово» виявлена лише у румейській мові, що є її характерною особливістю.

Подальша перспектива дослідження румейської фразеології вбачається в дослідженні особливостей мовної картини світу румеїв, що віддзеркалюється у її фразеологізмах, які є основними носіями культурної інформації.

Література

- 1. Лучик А. А.** Російсько-український та українсько-російський словник еквівалентів слова / А. А. Лучик. – К. : Довіра, 2004. – 495 с.
- 2. Алефіренко М. Ф.** Теоретичні питання фразеології / М. Ф. Алефіренко. – Харків : Видавництво при Харківському державному університеті видавничого об'єднання «Вища школа», 1987. – 134 с.
- 3. Ужченко В. Д.** Фразеологія сучасної української мови : Навч. посіб. / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с.
- 4. Арсентьева Е. Ф.** Сопоставительный анализ фразеологических единиц / Е. Ф. Арсентьева. – Казань : Издательство Казанского университета, 1989. – 125 с.
- 5. Охріменко М.** Структурні й семантичні особливості фразеологічних одиниць перської і української мов (порівняльно-типологічний аспект) / М. Охріменко // Семантика мови і тексту: Матеріали X Міжнародної конференції. – Івано-Франківськ : Видавець Третяк І. Я., 2009. – С. 234 – 238.

Жарікова Ю. В. Структурно-граматичний аналіз румейських фразеологізмів (у порівнянні з новогрецькими та українськими)

У статті аналізуються основні структурно-граматичні класи фразеологізмів румейської мови. Наводиться їх порівняльний аналіз з новогрецькими та українськими фразеологічними одиницями.

Ключові слова: фразеологізм, структурно-граматична група, порівняння.

Жарікова Ю. В. Структурно-граматический анализ румейских фразеологизмов (в сравнении с новогреческими и украинскими)

В статье анализируются основные структурно-грамматические классы фразеологизмов румейского языка. Представлен их сравнительный анализ с новогреческими и украинскими фразеологическими единицами.

Ключевые слова: фразеологизм, структурно-грамматическая группа, сравнение.

Zharikova Yu. Structural and grammatic analysis of the Rumeic phraseologisms (in comparison with the Greek and Ukrainian)

In the article the main structural and grammatical groups of the Rumeic phraseologisms have been analysed. Their comparative analysis with the Greek and Ukrainian phraseological units is presented.

Key-words: phraseological unit, structural and grammatical group, and comparison.

УДК 811.111'42

О. О. Жулавська

СТРУКТУРНІ МЕТАФОРИ *ТЕРОРИЗМУ* У СУЧАСНОМУ БРИТАНСЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

Актуальність роботи визначається значущістю її об'єкта, концепту *ТЕРОРИЗМ* для представників англомовних соціумів, а також відповідністю її методології та методичного інструментарію антропоцентричній парадигмі, яка наразі є пріоритетною для сучасних лінгвістичних студій, зосереджених на дослідженні взаємозв'язку ментальних і мовленнєвих структур.

Проблема метафоризації концептів широко розглядається такими науковцями як Дж. Лакофф, М. Джонсон, М. Тернер, З. Ковашеч, М. Блек, Л. Гуссенс, А. Барселона, В. Н. Телия, М. В. Нікітін та ін.

Метою статті є встановлення структурних корелятив концептуального референта *ТЕРОРИЗМ* у сучасному британському газетному дискурсі.

Об'єктом статті є структурні метафори, що прояснюють зміст концептуального референта тероризм у сучасному британському газетному дискурсі. Предметом аналізу є засоби мовного втілення корелятивів структурних метафор в аналізованому дискурсі.

Метафоричні моделі, якими есплікується концепт *ТЕРОРИЗМ*, вже були предметом нашого дослідження: встановлено метафоричний асоціативний зв'язок між концептом *ТЕРОРИЗМ* та концептами *РОСЛИНА*, *ЖИВА ІСТОТА*, *КОНТЕЙНЕР*, *ВМІСТ КОНТЕЙНЕРУ*, *ЛЮДИНА* [1, с. 97 – 98; 2, с. 55 – 58].

З позицій когнітивної теорії метафора розглядається як розуміння одного концепту за допомогою іншого [3, с. 203]; „закорінене у досвіді віддзеркалення ідеалізованої когнітивної моделі однієї царини в ідеалізованій когнітивній моделі іншої царини” [4, с. 539]. Основна функція когнітивної метафори полягає у характеристиці та описі „складних розумових просторів”, які не піддаються безпосередньому чуттєвому сприйняттю [5, с. 55]. Метафора – один із найважливіших інструментів загальної категоризації світу, структурування світосприйняття та чуттєвого досвіду. „Метафора утверджує належність предмета чи сутності до класу, до якого за раціональних умов їх неможливо віднести, та водночас заперечує будь-який зв’язок предмета чи сутності із тим класом, до якого вони дійсно належать” [6, с. 17].

У нашому дослідженні для відображення дуальності метафоричної моделі використовуються терміни: „царина цілі” / „концептуальний референт” [7] – на позначення концепту, що осмислюється, і терміни „царина джерела” / „концептуальний корелят” [7; 8] – концепту, що залучається для уподібнення. Царина цілі, як правило, репрезентується абстрактним, дифузним, розмитим концептом, а царина джерела – конкретним концептом, що спостерігається і є своєрідним узагальненням досвіду практичної діяльності людини [8]. Розрізняють конвенціональні, або "стерті", метафори і креативні, творчі, або „живі”, образні метафори [8, с. 61, 139, 211].

Конвенціональні метафори становлять собою закріплені у свідомості зразки концептуальних відповідностей між царинами, що полегшують процеси мислення, та надають експерієнціальний контекст, у рамках якого абстрактні концепти та поняття можуть бути адаптовані та адекватно зрозумілі [8]. Вони протиставляються *новим – образним та творчим* – метафорам, що презентують "нове розуміння нашого досвіду" [8, с. 61]. За способом концептуалізації царини цілі конвенціональні метафори поділяються на онтологічні, орієнтаційні та структурні [7, с. 33 – 36; 8, с. 14 – 15].

За Дж. Лакоффом та М. Джонсоном, *онтологічні метафори* – це "спосіб сприйняття подій, діяльності, емоцій, ідей тощо як матеріальних сутностей і речей", вони пронизують мислення і є настільки природними, що сприймаються як безпосередній факт [8, с. 28]. *Орієнтаційні метафори* "надають концепту просторової орієнтації" [там само, с. 14] на підставі опозиційних протиставлень типу "внизу-вгорі".

Структурні метафори "дають можливість використовувати одне високо структуроване й чітко вичленоване поняття для структурування іншого" [8, с. 61]. На базі структурної метафори концептуалізація абстрактної сутності здійснюється крізь призму природного досвіду в тій галузі, що є достатньо добре знайомою для носіїв мови (ВІЙНА, ГРА, БІЗНЕС). Причому царина джерела, як правило, має складну структуру, що включає кілька об’єктів, які відображають її різноманітні аспекти [7, с. 33 – 34; 8, с. 14 – 16]. Так,

наприклад, метафора ВІЙНИ передбачає наявність ВОРОГА, АРМІЇ, ВОЄННИХ ДІЙ, ТИЛУ, ФРОНТУ тощо.

У фокусі нашого дослідження перебувають саме *структурні метафори* ТЕРОРИЗМУ. Нами виявлено низку структурних метафор, що уподібнюють ТЕРОРИЗМ таким складним царинам фізичного та соціального буття, як ПРИРОДА, ОСВІТА і АРМІЯ. Наприклад, словосполучення *to be a recruiting agent for terrorism* актуалізує метафору ТЕРОРИЗМ є АРМІЯ, а *to have a degree in terrorism* – метафору ТЕРОРИЗМ є ОСВІТА.

Метафору ПРИРОДИ відносимо до структурних, виходячи з аргументації Дж. Лакоффа і М. Джонсона, які характеризуючи цей вид метафори як складну когнітивну операцію, у ході якої експлуатуються прості онтологічні метафоричні моделі, виходять з розуміння того, у підґрунті цього процесу лежить категорія ПРИЧИННОСТІ [8, Ch. 13] (nature – the creative and regulative physical power conceived of as operating in the material world and ***as immediate cause*** of all its phenomena [9] – *творча і регуляторна фізична сила матеріального світу, **що є безпосередньою причиною** усіх його явищ*).

Структурна метафора ТЕРОРИЗМ є ПРИРОДА репрезентована у британському газетному дискурсі виразами типу *the wake of terrorism / bombing / bomb attack / terrorist attack / violent protest / 9/11*, які наділяють різні прояви ТЕРОРИЗМУ такою властивістю природи, як здатність до пробудження, тобто циклічного початку нового періоду розквіту; переходу з одного стану в інший. Наприклад:

(1) *Suddenly, **in the wake of terrorism**, India required England's support so that it would not be ostracized in the same way as Pakistan* (Guardian, Apr 17, 2008).

Крім того, метафора втілюється іменниковими виразами на кшталт *a revival of terrorism*, де завдяки наявності прийменника *of* тероризм набуває значення *процесу, коли щось або хтось знову стає активним та сильним, відродження*:

(2) *The latest abduction had sparked fears of **a revival of domestic terrorism**, but they proved unfounded* (The Times, May 1, 2005).

Словосполучення *terrorism season* у фрагменті (3) приписує ТЕРОРИЗМУ таку характеристику, як наявність пір року, й відтак уподібнює його ПРИРОДІ, :

(3) *The 400 Years of **Terrorism season** continues with this authoritative account of al-Qaeda's training grounds in South-East Asia, where young recruits are taught how to attack Western tourists* (The Times, Jul 23, 2007).

Базова метафора ТЕРОРИЗМ є ПРИРОДА має *специфікацію першого порядку* ТЕРОРИЗМ є ВОДНА СТИХІЯ, яка представлена субстантивованим вільним словосполученням *a wave of terrorism*, що приписує денотату лексеми *terrorism* ознаку, характерну для води, а саме здатність утворювати хвилі. Наприклад:

(4) *The strategy warns of "a new wave of terrorism" and says holes in the nation's defences need to be plugged* (The Economist, Jul 17, 2002).

Метафора ТЕРОРИЗМ є ВОДНА СТИХІЯ має специфікацію другого порядку ТЕРОРИЗМ є РІКА, яка вербалізується словосполученням *the source of terrorism*, в якому актуалізується значення *місце, де починається струмок чи річка*, що дозволяє вивести інференцію про те, що тероризм тут уподібнюється річці. Наприклад:

(5) *"The victims of that kind of defeatism would be the British people," he said. "We would have abandoned our ability to tackle terrorism at source and we would then have to deal with it here on our own streets, for that is where Al-Qaeda would eventually manifest itself* (Sunday Mercury, Nov 11, 2008).

Ще одну специфікацію першого порядку базової метафори ТЕРОРИЗМ є ПРИРОДА становить метафора ТЕРОРИЗМ є ВОГОНЬ. Вона втілюється вільним дієслівним словосполученням *to stamp out terrorism*, де ТЕРОРИЗМ характеризується як такий, що спалахує та розгорається миттєво і має руйнівні наслідки. Наприклад:

(6) *An emphasis on democracy has become a feature of George W. Bush's foreign policy pronouncements. "Tyranny, it now appeared, bred terrorism. To stamp out terrorism (or at least prevent it reaching as far as North America) it was now necessary to stamp out tyranny, too"* (The Times, Jan 21, 2006).

Семантика словосполучення імплікує *негативну утилітарну оцінку* ТЕРОРИЗМУ як шкідливого явища, здатного завдати великої шкоди. У контексті аналізованого дискурсу зареєстровані також структурні метафори, що концептуалізують ТЕРОРИЗМ як ЗАГРОЗЛИВИЙ НЕКОНТРОЛЬОВАНИЙ ПРОЦЕС. Ця метафора реалізується словосполученнями типу *to stop / end terrorism*. Наприклад:

(7) *Israel is merely doing what it must stop Arab terrorism against its people* (Herald, Jul 15, 2006, с. 12).

Суб'єктом дії у (7) є країна Ізраїль, яка робить усе можливе для того, щоб зупинити терор проти свого народу. Відповідно денотат номінації *terrorism* відіграє семантичну роль афектива, на який спрямовані дії суб'єкта. Зазначена метафора має специфікацію ТЕРОРИЗМ є ЕПІДЕМІЯ, яка представлена словосполученнями із зв'язаним значенням одного із компонентів типу *to be plagued by terrorism / insecurity and fear, to be immune to terrorism*.

У контексті зазначених словосполучень *to plague* виражає афективну дію, суб'єктом якої є денотат лексеми *terrorism* або членів її синонімічних рядів *insecurity* та *fear*. Наприклад:

(8) *That moment seems far off. Pakistan is almost bankrupt. The country is so plagued by terrorism that it vies with Iraq for the largest number of suicide bombings* (The Times, Jun 25, 2008).

У фрагменті (8) об'єктом дії суб'єкта-тероризму є ціла нація, яка страждає від страшної інфекційної хвороби, що поширюється зі

швидкістю епідемії. Відтак, ТЕРОРИЗМ подається як ЕПІДЕМІЯ, що, подібно до чуми поглинає цілу країну, як, наприклад, Пакистан, який за кількістю терористів-смертників перевищує навіть Ірак та сусідні території. Метафора ТЕРОРИЗМ є ЕПІДЕМІЯ актуалізує такі ознаки ТЕРОРИЗМУ, як небезпечність і невідворотність (адже інфекційні хвороби поширюються надто швидко і вимагають величезних зусиль для зупинення цього процесу). Відповідно словосполучення, які реалізують цю метафору, надають тероризму **негативної утилітарної оцінки**.

На відміну від словосполучення *to be plagued by terrorism / insecurity / fear*, яке позначає результат афективної дії, словосполучення *to be immune to terrorism* відбиває стан живого організму, здатного протистояти афективній дії. Наприклад:

(9) *Glasgow Airport attack in the summer showed **Scotland is not immune to terrorism*** (The Evening Times, Dec 12, 2007, с. 12).

У фрагменті (9) суб'єктом загрозової афективної дії є денотат лексеми *terrorism*, а об'єктом – Шотландія, яка не може їй протистояти, оскільки не має імунітету.

Іще однією структурною метафорою, що актуалізується в аналізованому дискурсі, є ТЕРОРИЗМ є ОСВІТА. Метафора представлена вільними словосполученнями із метафоризованим значенням одного із компонентів типу *to have degree in terrorism* та *the university of terrorism*. Наприклад:

(10) *He discovered a world run by "scary" 23-year-olds: **They have degrees in strategic terrorism**, but they don't yet know how to buy a house"* (The Times, Feb 24, 2008).

З контексту (10) випливає, що 23-річні молоді люди мають ступінь у стратегічному тероризмі. Відтак останній імпліцитно поміщається у царину освіти.

(11) *A Victorian prison once nicknamed **"the university of terrorism"** begins a new life today as a tourist attraction and museum* (The Times, Sep 22, 2007).

У фрагменті (11) за допомогою словосполучення *the university of terrorism* в'язниці, де утримуються ув'язнені, приписується статус навчального закладу, а саме університету, профільним предметом якого є тероризм. Відтак, тероризм уподібнюється освіті, точніше навчальній дисципліні, яку викладають в університеті.

Структурна метафора ТЕРОРИЗМ є АРМІЯ представлена в британському газетному дискурсі словосполученнями типу *to be a recruiting agent for terrorism*, що репрезентує ТЕРОРИЗМ як певну структуру, ряди якої поповнюються новими рекрутами, начебто це були ряди армії. Наприклад:

(12) *But the fact remains, this has demanded us too. It is damaging us at the moment because **Guantanamo**, instead of being a place which stops terrorism, **has being a recruiting agent for terrorism**. It is in our interest too to see this closed as soon as possible* (The Times, Sept 18, 2007).

У прикладі (12) суб'єктом, що вербує нових людей до лав терористів, є установа – в'язниця у Гуантанамо.

Таким чином, базові структурні метафори ТЕРОРИЗМУ уподібнюють його ПРИРОДІ, НАУЦІ і АРМІЇ. Метафора ПРИРОДИ має специфікації першого порядку ВОДНА СТИХІЯ, ВОГОНЬ і (ЗАГРОЗЛИВИЙ) ПРОЦЕС. Метафоричний корелят ВОДНА СТИХІЯ специфікується як РІКА, а ЗАГРОЗЛИВИЙ ПРОЦЕС – як ЕПІДЕМІЯ. Кореляти ЗАГРОЗЛИВИЙ ПРОЦЕС → ЕПІДЕМІЯ реалізують негативну утилітарну оцінку ТЕРОРИЗМУ.

Перспективи дослідження пов'язуємо із встановленням структурних корелятів концептуального референта ТЕРОРИЗМ із залученням більшої кількості емпіричного матеріалу.

Література

- 1. Жулавська О. О.** Конвенціональні метафори тероризму / О. О. Жулавська // Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація : IX Всеукр. наук. конф., 5 лютого 2010 р. : тези доп. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С. 97 – 98.
- 2. Жулавська О. О.** Метафора у структурі образного складника концепту ТЕРОРИЗМ / О. О. Жулавська // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2008. – № 881. – С. 55 – 58.
- 3. Lakoff G.** The Contemporary theory of metaphor / G. Lakoff // Metaphor and thought. – Cambridge : Cambridge Un-ty Press, 1994. – С. 202 – 251.
- 4. Lakoff G.** Women, fire and dangerous things: What categories reveal about the mind / G. Lakoff. – Chicago : Un-ty of Chicago Press, 1987. – 614 p.
- 5. Я БЭС = Языкознание.** Большой энциклопедический словарь / [под общей ред. В. Н. Ярцевой]. – М. : Большая Российская Энциклопедия, 1998. – 685 с.
- 6. Арутюнова Н. Д.** Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт / Арутюнова Н. Д. – М. : Наука, 1988. – 341 с.
- 7. Kövečses Z.** Metaphor: A practical introduction in cognitive linguistics / Zoltán Kövečses. – Oxford and New York : Oxford University Press, 2002. – 304 p.
- 8. Lakoff G.** Metaphors we live by / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago : Chicago Un-ty Press, 1980. – 242 p.
- 9. OED = Oxford English Dictionary** / [prep. by J. A. Simpson and E. S. C. Weiner]. – [Second Edition]. – Clarendon Press Oxford, 1991. – 1015 p.

Жулавська О. О. Структурні метафори тероризму у сучасному британському газетному дискурсі

Стаття присвячена встановленню структурних концептуальних корелятів концептуального референта ТЕРОРИЗМ й виявленню засобів мовного втілення структурних метафор ТЕРОРИЗМУ у сучасному британському газетному дискурсі.

Ключові слова: структурна метафора, концептуальний референт, концептуальний корелят, британський газетний дискурс.

Жулавская О. А. Структурные метафоры терроризма в современном британском газетном дискурсе

Статья посвящена установлению структурных концептуальных коррелятов концептуального референта ТЕРРОРИЗМ и выявлению средств языкового выражения структурных метафор ТЕРРОРИЗМА в современном британском газетном дискурсе.

Ключевые слова: структурная метафора, концептуальный референт, концептуальный коррелят, британский газетный дискурс.

Zhulavska O. Structural metaphors of the concept terrorism in the modern English discourse

This article aims at establishing structural conceptual correlates of the conceptual referent TERRORISM and singling out the language means of representation of the structural metaphors of TERRORISM in modern English newspaper discourse.

Key words: structural metaphor, conceptual referent, conceptual correlate, modern English newspaper discourse.

УДК: 811.112.2'367.623'37

І. П. Задорожна

**КОНОТАТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИКМЕТНИКІВ
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПІДКЛАСУ «ОЦІНКА»
(НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)**

Прикметники лексико-семантичного підкласу (далі ЛСП) «Оцінка» (тобто прикметники на позначення найбільш загальної суб'єктивної оцінки предмета чи явища) найчастіше серед прикметників інших ЛСП залучаються до складу фразеологічних одиниць, тобто є фразеологічно найпродуктивнішими (див. [5]).

Це одна з причин вибору саме цих слів предметом нашого дослідження. Інша причина – це їх яскраво виражена полярність (напр. „gut“ – умовно позитивно конотований прикметник, а „schlecht“ – умовно негативно конотований прикметник).

Під «конотацією», яка часто досліджувалась лінгвістами [напр. 3, 7, 9, 10, 11], ми розуміємо додаткові по відношенню до денотативно-сигніфікативного змісту слова смислові відтінки, асоціації, а також емоційні, експресивні, оцінні та стилістичні компоненти [8, с. 49].

Отже, об'єктом нашого дослідження є лише один компонент конотативного значення прикметників – оцінка, яка може бути умовно позитивною, негативною або нейтральною.

Як доводять попередні дослідження (напр. 4, 6 та ін.), умовно негативно конотовані фразеологічні одиниці (далі ФО) кількісно переважають позитивні, що пов'язано перш за все з відомим психолінгвістичним фактом більш частішого і яскравішого відображення саме негативних емоцій у мовленні та у фразеологічному фонді.

Логічно було б очікувати, що слова з негативною конотацією (у нашому випадку прикметники ЛСП «Оцінки») повинні залучатися частіше до утворення ФО і ФО з ними повинні частіше використовуватися у мовленні. Для перевірки нашого припущення ми обрали такий матеріал дослідження: 2200 ФО (кожна сьома) з фразеологічного словника середнього обсягу [1] (який є найбільш зручним для статистичного аналізу) та 15 творів німецьких письменників другої половини ХХ століття (біля 274500 слововживань).

Отже, досліджувані нами прикметники ЛСП «Оцінки» (49 одиниць) зустрічаються у складі ФО у словнику 194 рази. Саме цей ЛСП прикметників є у фразеології найбільшим за обсягом (49 одиниць) і найпродуктивнішим (194 вживання у складі ФО). До цього ЛСП належить і фразеологічно найпродуктивніший прикметник „gut“ (53 ФО) (див. [5]).

Оскільки 49 прикметників зафіксовано у складі ФО 194 рази, можна вважати, що середня фразеологічна продуктивність прикметників цього ЛСП – 4 ФО на 1 прикметник. Отже, прикметники, які вживаються у складі ФО у словнику більше 4 разів є високопродуктивними (їх кількість – 8: „gut“, „recht“, „lieb“, „schlecht“, „schön“, „richtig“, „falsch“, „wahr“).

Зразу зазначимо, що з 8 високопродуктивних у фразеології – 6 (75 %) є умовно позитивно конотованими („gut“, „recht“, „lieb“, „schön“, „richtig“, „wahr“) і лише 2 („schlecht“, „falsch“) є умовно негативно конотованими.

З усіх 49 прикметників цього ЛСП лише 16 (33 %) („schlecht“, „falsch“, „billig“, „schlimm“, „unsicher“, „elend“, „geheim“, „übel“, „unrecht“, „hässlich“, „klotzig“, „mies“, „räudig“, „relativ“, „schuldig“, „ungemütlich“) є негативно конотованими, інші ж 33 прикметники (67 %) є умовно позитивно конотованими.

Якщо ж порівняти кількісні характеристики у парах антонімів:

1. gut (53 ФО) – schlecht (9) – schlimm (3) – übel (2);
2. richtig (6 ФО) – falsch (5);
3. schön (9 ФО) – hässlich (1);
4. teuer (3 ФО) – billig (3);
5. sicher (2 ФО) – unsicher (3);
6. recht (19 ФО) – unrecht (2),

то помітно, що у 4 парах (67 %) позитивно конотований прикметник кількісно переважає негативно конотований, в одній парі („teuer“-„billig“) – кількість однакова і в одній парі („sicher“-„unsicher“)

негативно конотований прикметник мінімально переважає позитивно конотований.

Якщо ж порівняти кількісні дані цих пар на матеріалі художньої літератури:

1. gut (454 слововживання) – schlecht (60) – schlimm (41) – übel (2);
2. richtig (93) – falsch (47);
3. schön (166) – hässlich (1);
4. teuer (8) – billig (6);
5. sicher (74) – unsicher (8);
6. recht (130) – unrecht (5),

то побачимо, що у всіх парах без винятку позитивно конотовані прикметники переважають. Що ж до негативно конотованих прикметників ЛСП «Оцінки», які зафіксовані у фразеологічному словнику у складі ФО але не мають відповідного позитивно конотованого антоніма, то кількість їх вживань у художніх текстах також незначна: „schuldig“ (10 слововживань), „relativ“ (4), „geheim“ (2), „mies“ (2), „elend“ (0), „klotzig“ (0), „räudig“ (0), „ungemütlich“ (0).

Якщо ж розглянути вживання прикметників ЛСП «Оцінки» у складі ФО в художніх текстах, то найчастіше вживаються «позитивні» „gut“ (35 разів у складі ФО у тексті) і „recht“ (31). Серед «негативних» лише „schlecht“ зафіксовано у складі ФО в художніх текстах порівняно часто (8 разів), а також „unrecht“ (3 рази) і „falsch“ (2 рази). Усі інші негативно конотовані прикметники або зовсім не зафіксовані у складі ФО в текстах („billig“, „unsicher“, „elend“, „hässlich“, „klotzig“, „mies“, „räudig“, „relativ“, „schuldig“, „ungemütlich“), або лише одноразово („übel“, „geheim“, „schlimm“).

Отже, позитивно конотована лексика (у нашому дослідженні – це прикметники ЛСП «Оцінки») частіше вживається як у фразеології (частіше фіксується у складі ФО у фразеологічних словниках), так і у мовленні (у художніх текстах, у тому числі й у складі ФО) і це за умови, що більшість ФО у мові є негативно конотованими.

Цей феномен свідчить перш за все про складність природи ФО, оскільки, як відомо, значення ФО не є сумою значень його компонентів і для значення ФО характерною ознакою є наявність переосмислення.

Так, наприклад, розглянемо 11 умовно негативно конотованих ФО з позитивно конотованим прикметником „gut“ (скористаємося для цього даними з «Німецько-українського фразеологічного словника» [2]):

1. dafür bin ich mir zu gut (це нижче моєї гідності);
2. j-d tut nicht gut (розм.: хто-небудь погано поводить);
3. sonst geht's gut (розм.: а більше ти нічого не хочеш?);
4. alles, was gut und teuer ist (розм. ірон.: сильні світу цього; вершки);
5. du bist gut! (розм.: ти дивак!);
6. das tut nicht gut (розм.: це не доведе до добра);

7. du hast gut reden (тобі добре говорити);
8. das ist gut! (розм. ірон.: гарненька історія!);
9. so gut wie nichts (розм.: майже нічого);
10. damit kommt es bei mir gut an! (розм.: зі мною цей номер не пройде!);
11. da sind wir gut dran! (розм.: от халепа!).

На прикладі цих 11 ФО помітно, що негативна конотація створюється у трьох випадках (ФО 2, 6, 9) за допомогою частки „nicht“ і займенника „nichts“, а у всіх інших випадках – шляхом іронічного переосмислення усєї фрази. Інші можливі шляхи набуття негативної конотації фразеологічними одиницями з «позитивними» словами-компонентами потребують подальших досліджень.

Література

1. **Бипович А. Э.** Немецко-русский фразеологический словарь / А. Э. Бипович, Н. Н. Гришин. – М., 1975. – 656 с.
2. **Гаврись В. І.** Німецько-український фразеологічний словник у 2-х т. / В. І. Гаврись, О. П. Пророченко. – К.: Радянська школа, 1981 – 1 Т. – 416 с.
3. **Гамзюк М. В.** Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць: на матеріалі німецької мови: Монографія. – К.: Видавничий центр КДЛУ, 2000. – 256 с.
4. **Гуменюк І.** Структурні та лексико-семантичні особливості фразеологічних одиниць із колоративами в англійській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ст. канд. філол. наук: спец. 10.02.04 – германські мови / Ірина Іллівна Гуменюк. – Чернівці, 2010. – 20 с.
5. **Задорожна І. П.** Деякі особливості компонентів фразеологічних одиниць у німецькій мові / І.П. Задорожна // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць / наук. ред. Левицький В.В. – Чернівці : Рута, 2000. – Вип. 84: Германська філологія. – С. 136 – 142.
6. **Задорожна І.** Конотативні особливості парних іменникових фразеологізмів / І. Задорожна, О. Коржан // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективные инновации в науке, образовании, производстве и транспорте», 2009. – С. 54 – 58.
7. **Копыленко М. М.** Попова З. Д. «Очерки по общей фразеологии: Фразеосочетания в системе языка». Изд. 2-е. – Н.: Книжный дом «Либроком», 2010. – 192 с.
8. **Левицкий В. В.** Лексикология немецкого языка. Черновцы: Книги XXI, 2010. – 376 с.
9. **Парій А. В.** Роль конотацій у формуванні фразеологічного значення // Мовознавство. – 1988. – № 1. – С. 45 – 48.
10. **Ризель Э. Г.** К вопросу о коннотации // Сб. науч. Трудов Московского гос. пед. института иностранных языков им. М. Тореза. – М., 1978. – Вып. 125. – С. 9 – 18.
11. **Филиппов А. В.** К проблеме лексической коннотации // Вопросы языкознания. – 1978. – № 1. – С. 57 – 63.

Список використаної художньої літератури

1. **Bobrowski J.** Lewins Mühle. – Frankfurt am Mein: Fischer Taschenbuch Verlag, 1996. – 295 S.
2. **Völl H.** Die verlorene Ehre der

Katharina Blum. – München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1977. – 146 S.
3. Böll H. Zur Verteidigung der Waschküchen. Schriften und Reden 1952-1959. – München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1985. – 335 S.
4. Hecker J. Traum der ewigen Schönheit. – Berlin: Verlag der Nation, 1968. – 223 S. **5. Kant H.** Die Aula. – Berlin: Rütten und Loening, 1976. – 464 S. **6. Kant H.** Das Impressum. – Berlin: Rütten und Loening, 1981. – 444 S. **7. Königsdorf H.** Respektloser Umgang. – Berlin und Weimer: Aufbau-Verlag, 1986. – 114 S. **8. Nadolny I.** Ein Baum wächst übers Dach. – München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1985. – 210 S. **9. Schneider R.** Schlafes Bruder. – Leipzig: Reclam Verlag, 1997. – 204 S. **10. Schrobsdorf A.** Die kurze Stunde zwischen Tag und Nacht. – München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1997. – 509 S. **11. Strauß B.** Paare, Passanten. – München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1994. – 205 S. **12. Süskind P.** Das Parfum. Die Geschichte eines Mörders. – Zürich: Diogenes Verlag, 1994. – 320 S. **13. Walser M.** Das Einhorn. – Frankfurt am Mein: Suhrkamp Taschenbuch, 1966. – 382 S. **14. Wolf Ch.** Kindheitsmuster. – München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1995. – 520 S. **15. Wolf Ch.** Nachdenken über Christa T. – Berlin: Aufbau-Verlag, 1995. – 206 S.

Задорожна І. П. Конотативні характеристики прикметників лексико-семантичного підкласу «Оцінка» (на матеріалі німецької мови)

Стаття присвячена аналізу конотативних особливостей прикметників лексико-семантичного підкласу «Оцінка». У результаті дослідження доведено, що умовно позитивно конотована лексика використовується частіше як фразеології, так і в мовленні, всупереч тому факту, що більшість фразеологічних одиниць у мові є негативно конотованими.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, конотація, фразеологічне значення.

Задорожна И. П. Коннотативные характеристики прилагательных лексико-семантического подкласса «Оценка» (на материале немецкого языка)

Статья посвящена анализу коннотативных особенностей прилагательных лексико-семантического подкласса «Оценка». В результате исследования доказано, что условно позитивно коннотированная лексика используется чаще как во фразеологии, так и в речи вопреки факту, что большинство фразеологических единиц в языке являются негативно коннотированными.

Ключевые слова: фразеологическая единица, коннотация, фразеологическое значение.

Zadorozhna I. P. Connotative characteristics of adjectives of lexical-semantic class 'evaluation' (on the material of the German language)

The article is devoted to the analysis of the connotative features of the adjectives which belong to the lexical-semantic class 'Evaluation'.

The results of the investigation prove that the vocabulary with the conditionally positive connotation is frequent equally for speech and phraseology which stands in the contradiction to the fact that, for any language, the connotation of phraseological units is predominantly negative.

Key words: phraseological unit, connotation, phraseological meaning.

УДК 81'271

О. А. Зубач

**ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ У МІЖКУЛЬТУРНИЙ
КОМУНІКАЦІЇ**

Національно-культурна специфіка мовної свідомості актуалізується у взаємному впливі мовних культур, що є передумовою успішності міжкультурної комунікації з метою зближення когнітивних баз комуні кантів у трьох вимірах:

1) лінгвальному вербальні засоби репрезентують національно-культурну специфіку мовної свідомості;

2) культурному фіксуються фрагменти культурно-обумовлених знань;

3) когнітивному простежується асоціативна обробка та репрезентація лінгвальної (парадигматичні, синтагматичні, епідигматичні відношення мовних одиниць, їх стилістична приналежність тощо) або екстралінгвальної (соціальні, історичні, прагматичні, асоціативні знання) парадигм, що уможлиблює лінгвокультурний аналіз мовленнєвих інтеракцій.

Розуміння фонових знань та оперування культурними символами з метою адекватної комунікації розширює коло функціональних дій людини у межах певного лінгвокультурного простору з метою виявлення культурних цінностей у системі мовної комунікації. Категоризуючі фрагменти дійсності в процесі міжкультурної комунікації у свідомості адресата акцептується картина світу носія мови, що суттєво впливає на чуттєво-емоційний стан людини та посилює метафоричність її культурного мислення. Формування мовної картини світу базується на засадах концептуалізації фрагментів дійсності залежно від їх домінуючого впливу на життя етноспільноти, що зорієнтовано на певну сферу комунікації.

Незважаючи на значну кількість робіт по дослідженню лінгвокультурного концепту із позицій різних наукових парадигм: семіотичної властивості мови (Н. Н. Болдирев, М. М. Полюжин, Ю. С. Степанов), когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістики

(В. І. Карасик, А. П. Мартинюк, З. Д. Попова, І. А. Стернін, А. М. Приходько) та лінгвокультурології (І. А. Будачев, В. А. Маслова), у сучасному мовознавстві відсутні комплексні наукові розвідки у царині виявлення лінгвістичної сутності лінгвокультурного концепту у ході міжкультурної комунікації, оскільки „кожен концепт, виражений вербальними засобами, має власне семантичне окреслення, детерміноване значеннями, які характеризуються етнокультурною зумовленістю, ... в ньому виражені всі конотативні, модальні, емоціональні, експресивні, прагматичні й інші оцінки, усе індивідуальне, властиве тій чи іншій мові“ [7, с. 18]. Актуальність розвідки полягає у розкритті сутності лінгвокультурного концепту як репрезентанта ментальних процесів, які покладані в основу мовної номінації та структуру людського знання. Предмет дослідження становлять семіотичні та когнітивні властивості досліджуваного концепту. Об'єктом є лінгвокультурний концепт, який акумулює ключові поняття культури, транслюючи їх у знаковому втіленні. Метою – аналіз специфічності досліджуваного концепту у ході міжкультурної комунікації, що передбачає розв'язання таких завдань: дослідити функціональні та структурні сторони лінгвокультурного концепту у ході міжкультурної комунікації. Методи дослідження зумовлені метою й аналізованим матеріалом, а саме: описовий та функціональний.

Ключовим для розуміння лінгвокультурного концепту є способи експлікації лінгвоконцептуальної інформації у міжкультурній комунікації, де відбувається діалог культур, механізмів їх інтерпретації та кореляції з урахуванням етнічних та соціальних чинників. Поліфонія його макрокомпонентної структури є проявом структури свідомості, що забезпечує процес сприймання мови та формування оцінки навколишньої дійсності з метою відображення онтології світу соціальної дійсності. Підґрунтям для прагматичного функціонування лінгвокультурного концепту є „процеси первинної та вторинної категоризації. Первинна категоризація лінгвокультурного концепту є проекцією образів реального світу внаслідок адекватного сприйняття та оформлення у свідомості носіїв мови інформаційно значимих знакових позначень реалій або явищ тощо. Вторинна є результатом інтерпретації, апробації та трансляції досвіду носія мови у лінгвокультурному просторі, що уможлиблює виявлення тенденцій розвитку мови та забезпечує єдність складників лінгвокультурного концепту” [3, с. 25].

Сутність досліджуваного концепту зумовлена властивістю семіотичної системи мови редукувати в знаковій формі пласти інформації, що включають всю парадигму знань про позначуване (асоціативні, емоціогенні ознаки) та забезпечує експліцитність зовнішнього та внутрішнього світу людини, оскільки він віддзеркалює: „1) основну актуальну ознаку, відому кожному носію культури і значущу для нього;

2) додаткову, чи декілька додаткових пасивних ознак, актуальних для окремих груп носіїв культури;

3) внутрішню форму концепту, не усвідомлювану у повсякденному житті, відому лише спеціалістам, але таку, що визначає зовнішню знакову форму вираження концептів” [10, с. 47–48].

Згідно з лінгвокогнітивною польовою моделлю концепту, він містить:

1) ядро – прототипові одиницю з найбільшою чуттєво-наочною конкретністю, що може бути як загальнонародною, так і груповою й індивідуальною;

2) базові шари, що розрізняються за ступенем абстракції й послідовно нашаровуються на ядро;

3) інтерпретаційне поле концепту, що залучає оцінки та трактування змісту ядра концепту національною, груповою та індивідуальною свідомістю [8, с. 60 – 64; 6, с. 10].

Дискретна цілісність лінгвокультурного концепту зумовлена особливостями організації пізнавальної діяльності на когнітивному та прагматичному рівнях та є результатом тріадної взаємодії складників:

1) поняттєвого, який є відображенням логічного у пізнанні та результатом його послідовного втілення та „відбиває категоріально-ознакову структуру концепту” [4, с. 151];

2) образного у дії, який є психологічною основою знака як лінгвокогнітивний засіб впливу на реципієнта та „фіксує когнітивні метафори, що підтримують його у мовній свідомості” [4, с. 151];

3) ціннісного, де емоціогенна ознака є результатом асоціативного та оцінного та який „визначає місце концепту у системі аксіологічних орієнтирів лінгвокультури” [4, с. 151].

Складний характер організації концепту дозволяє диференціювати його два рівні – вертикальний та горизонтальний. При вертикальній організації враховують ступені абстракції тих знань, які включені в концепт, при горизонтальній – виявляють організацію кожного рівня. Вертикальна організація концепту представлена таким чином:

1) конкретно-чуттєвий образ (образ конкретного предмета або явища у нашій свідомості);

2) уявлення (узагальненні чуттєві образи предметів або явищ);

3) схема (концепт, представлений просторово-графічною або контурною моделлю);

4) поняття (частина концепту, що містить найбільш загальні, суттєві ознаки предмета чи явища та ґрунтується на уявленні або схемі, поступово абстрагуючись від другорядних ознак) [1, с. 36; 8, с. 72].

Міжкультурна комунікація є найбільш потужною системою в семіотичному плані, оскільки охоплює парадигму знань і мислення в їх мовному втіленні та розкриває їх глибинні проєкції в картині світу. У

процесі формування лінгвокультурного концепту взаємодіють такі чинники:

- 1) когнітивний вербалізує ресурси ментального та психічного у пізнанні;
- 2) семантичний детермінує мовні значення та дискурсивність лінгвокультурної спільноти;
- 3) прагматичний сприяє інтеракційним операціям у процесі породження та сприйняття висловлювань.

Мовленнєва реалізація лінгвокультурного концепту у ході міжкультурної комунікації зосереджена на поєднанні трьох елементів культури:

- 1) національний акумулює в собі весь спектр асоціативно-емоційного відображення дійсності на мовно-мисленнєвому рівні;
- 2) регіональний організовує зміст висловлювання експлікуючи національну значимість історичного досвіду територіально локалізованої етнospільноти;
- 3) індивідуальний передає особливість номінації фрагментів світу через здобуття інформації із мовного потоку.

Це простежується на трьох рівнях:

- 1) на комунікативному есплікується кодова система культурних традицій;
- 2) на інтерактивному відбивається стратегія адресованості та взаємодії інтерактивних режимів комунікації;
- 3) на перцептивному простежуються кореляції ефектів сприйняття.

У ході міжкультурної комунікації лінгвокультурний концепт віддзеркалює „своєрідну цілісну систему взаємопов’язаних компонентів:

- 1) країнознавчої компетенції – знань про народ носій мови, національний характер, суспільно-державний устрій, здобутки в галузі освіти, культури, особливості побуту, традиції, звичаї;
- 2) лінгвокраїнознавчої компетенції – здатності сприймати мову в її культуроносній функції, з національно-культурними особливостями;
- 3) соціолінгвістичної компетенції – знання особливостей національного мовленнєвого етикету й невербальної поведінки та навичок урахування їх у реальних життєвих ситуаціях, здатності організувати мовленнєве спілкування відповідно до комунікативної поведінки та соціального статусу комунікантів” [2, с. 28].

Його специфічність виявляється у таких функціях:

- 1) кумулятивна фіксує та архівує накопичений досвід етнospільноти;
- 2) емотивна репрезентує емоційне ставлення лінгвоспільноти до позначеного;
- 3) метамовна проектує інформацію у національно-культурні мовні коди; 4) конативна апелює до зв’язку з національно-культурними стереотипами;

5) лінгвокультурна ідентифікує норми міжкультурного спілкування;

6) референтивна прагматизує співвідношення мовного та культурного зі світом дійсності;

7) трансляторна зберігає та передає інформації від покоління до покоління;

8) когнітивна категоризує внутрішню рефлексію пізнавального та ціннісного досвіду етносу;

9) локутивна реалізує комунікативні наміри носія мови тощо [3, с. 26].

Отже, у ході міжкультурної комунікації лінгвокультурний концепт інтерпретує когнітивні рівні асоціативно-вербальної мережі засобами мови на основі пізнавальної та мисленнєвої діяльності у результаті вербального і невербального спілкування, що унаочнює національний спосіб бачення світу та формування національного характеру на основі чуттєвого досвіду.

Перспективним убачається дослідження дискурсивних особливостей функціонування лінгвокультурного концепту.

Література

- 1. Болдырев Н. Н.** Когнитивная семантика / Н. Н. Болдырев. – Тамбов : ГТУ, 2000. – 123 с.
- 2. Будаčov И. А.** Язык и культура / И. А. Будаčov. – М., 2001. – 192 с.
- 3. Зубач О. А.** Лінгвокультурний концепт у психолінгвістичному аспекті / О. А. Зубач // Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки. Сер. Філологічні науки. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. – № 8. – С. 24 – 26.
- 4. Карасик В. И.** Языковой круг: Личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
- 5. Маслова В. А.** Лингвокультурология / В. А. Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
- 6. Мартинюк А. П.** Концепт у дискурсивній парадигмі / А. П. Мартинюк // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Харків : Константа, 2006. – № 725. – С. 9 – 12.
- 7. Полюжин М. М.** Про синкретичні теорії концепту / М. М. Полюжин // Проблеми романо-германської філології : зб. наук. пр. – Ужгород : Ліра, 2006. – С. 5 – 20.
- 8. Попова З. Д.** Очерки по когнитивной лингвистике. / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж : Истоки, 2003. – 191 с.
- 9. Приходько А. М.** Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
- 10. Степанов Ю. С.** Константы: словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – М. : Академический проект, 2001. – 990 с.

Зубач О. А. Лінгвокультурний концепт у міжкультурній комунікації

Статтю присвячено дослідженню функціональних та структурних сторін лінгвокультурного концепту, реалізація якого у ході

міжкультурній комунікації фіксується на комунікативному, інтерактивному та перцептивному рівнях.

Ключові слова: лінгвокультурний концепт, міжкультурна комунікація, структура, функції.

Зубач О. А. Лингвокультурный концепт в межкультурной коммуникации

Статья посвящается исследованию функциональных и структурных сторон лингвокультурного концепта, реализация которого в процессе межкультурной коммуникации фиксируется на коммуникативном, интерактивном и перцептивном уровнях.

Ключевые слова: лингвокультурный концепт, межкультурная коммуникация, структура, функции.

Zubach O. A. Lingual-cultural concept within the intercultural communication

The article is devoted to the study of the functional and structural aspects of the lingual-cultural concept within the intercultural communication. Its functioning is fixed on the communicative, interactive and perceptive levels.

Key words: lingual-cultural concept, intercultural communication, structure, functions.

Відомості про авторів

Балабан Олена Олександрівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології Маріупольського державного університету.

Баланюк Світлана Сергіївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Безверхня Анна Андріївна – студентка факультету іноземних мов Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Боштан Альона Василівна – аспірант кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Бурдейна Олеся Романівна – асистент кафедри теорії і практики перекладу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Воронецька Олександра Юріївна – магістрантка кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Гуцол Анастасія Миколаївна – старший лаборант кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Дубко Лілія Олександрівна – викладач кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Дуднік Катерина Олександрівна – магістрантка кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Дудченко Олена Семенівна – асистент кафедри сучасних європейських мов Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету.

Євчук Оксана Георгіївна – молодший науковий співробітник наукового відділу Буковинської державної фінансової академії.

Жарікова Юлія Валентинівна – аспірант, асистент кафедри грецької філології Маріупольського державного університету.

Жулавська Ольга Олександрівна – викладач кафедри германської філології Сумського державного університету.

Задорожна Ірина Петрівна – доцент кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Зайцева Ірина Петрівна – завідувач кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Зубач Оксана Адамівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології Волинського національного університету ім. Лесі Українки.

Калашник Юлія Володимирівна – студентка факультету іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету.

Кириченко Олена Анатоліївна – старший викладач кафедри германської філології факультету іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету.

Конкульовський Володимир Вікторович – асистент кафедри теорії і практики перекладу Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Крисало Ольга Вікторівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Кулікова Анастасія Євгенівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Наумкіна Тетяна Миколаївна – магістрантка кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Охрименко Юлія Петрівна – магістрантка кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Руденко Наталя Сергіївна – старший викладач кафедри іноземних мов Севастопольського національного університету ядерної енергії та промисловості.

Рудницька Наталія Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і практики перекладу Луганського державного інституту культури і мистецтв.

Рябова Поліна Євгенівна – магістрантка кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Соловей Ганна Сергіївна – викладач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Інституту іноземної філології Херсонського державного університету.

Таранова Ольга Вячеславівна – магістрантка кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Тихоновська Ганна Сергіївна – викладач кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Тичинська Тетяна Федорівна – магістрантка кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Ткаченко Микола Андрійович – магістрант кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Ткаченко Юлія Юріївна – магістрантка кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Ткачова Юлія Геннадіївна – викладач кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Федорова Ольга Геннадіївна – магістрантка кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Французова Катерина Сергіївна – викладач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Інституту іноземної філології Херсонського державного університету.

Хан Олена Георгіївна – викладач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Інституту іноземної філології Херсонського державного університету.

Щербак Олександра Сергіївна – магістрантка кафедри теорії та практики перекладу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Наукове видання

ВІСНИК
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(філологічні науки)

Відповідальний за випуск:
Зайцева І. П.

Коректор: **Кулікова А. Є.**

Здано до склад. 27.04.2011 р. Підп. до друку 27.05.2011 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 21,04. Наклад 200 прим. Зам. № 98.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Тел./факс: (0642) 58-03-20.
e-mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.